

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FRA GAMLE PRÆSTEGÅRDE

THYRA JENSEN

FRA GAMLE PRÆSTEGÅRDE

MED PORTRÆTTER OG BILLEDER

KØBENHAVN
H. HAGERUPS FORLAG
1930

PRINTED IN DENMARK
KØBENHAVN - GRÆBES BOGTRYKKERI

INDLEDNING

DE GAMLE PRÆSTEGÅRDE

»Vuggen gynger, Hjærtet slår,
Åndestrød og Vuggegænge
fulgtes trofast, fulgtes længe
i de gamle Præsters Gård.
Her i Folkets Midte stod
ofte svagt, men aldrig slukket
Lyset af et helligt Mod.
Her blev Dåd og Tanke vugget.

Valdemar Rørdam.

SPARTANSKE og kedsommelige var vel de katolske Præstegårde i Danmark, nøjsomt og ensomt levede Præsten med sin Husholderske og Karlene til Jordens Drift. Det kulturspredende kom fra Klostrene, de unge Kvinder gik til Nonnerne og lærte Væv og Søm og høviske Sæder.

Med Reformationen omdannedes Klostrene til Herregårde, Hospitaler og milde Stiftelser, Kirkerne plyndredes for deres indre Rigdomme, men Præstegårdene blomstrede op. Når man Gang på Gang læser om Præsterne efter Reformationen, at de var — tilforn Munke, er det rimeligt, at de fra Klosterhaven har medbragt Blomsterfrø og Planter, og Præstegårdshaverne gav efterhånden et Genskin af de skønne, lune, lukkede Klosterhaver. Dette Genskin er bevaret til vore Dage.

Du kommer cyklende en hed Sommerdag ind i en gammel dansk Landsby og vil blandt alle de smukke Gårde dog altid kunne kende Præstegården og Haven med de høje Linde. Kom ind i denne Have og Du vil beruses af dens Poesi, dens Duft af Lind og Buksbom. Er den elsket og plejet, vil Du se en Rigdom af Stauder og Planter — hvem ved, hvor ældgamle — og er den forsømt og tilgroet, fordi så mange Præster nu er

fattige, og lejet Arbejdskraft altfor kostbar for en gammel Luksushave, — Du vil dog også i den forsømte Have finde utallige Spor af fordums Skønhed.

Var så den første Præstekone (som Luthers Catharine) tilforn Nonne, så forstår vi, at ikke alene Almuens Karte, Rok og Væv, men Bånd og Kunstvæv, Baldyreramme og senere Kniplepude holdt sit Indtog med hende. Præstegårdene byggedes større og større, Hygge og Velstand florerede. Børneflokken var vel stor, men oftest kunde den lærde Fader selv læse med Sønnerne, mens Moderen oplærte Døtrene såvel i fint som groft, så en Præstedatter i de Tider var et søgt Parti.

Men når Jorderne var i bedste Drift — Sognets bedste Gård — og Himmelsengen i Gæstekammeret ifølge et gammelt Skiftebrev fyldt som følger: En Overdyne med blå og hvidtærnet Overtræk, en Underdyne rød og hvidstribet, en do. en do., en Hovedpude rød og hvidstribet, en do. en do., en Trækkepude blå og hvid med Dun, en do. en do., foruden hvad alle Husets øvrige Senge indeholdt — ja, da kunde Jordskælvet komme — »vor Fars Død«, og Angsten for Fremtiden og Udkommet for den store Familie være så stor, at Sorgen over »vor Fader« næsten blev borte.

Men Godsejerne havde Udøvelsen af Patronatsretten, og deres Medlidenhed med den betrængte Familie gav sig gerne det Udslag, at Eftermanden forpligtede sig til at gifte sig med Enken eller én af de ugifte Døtre, om han vilde have Embedet.

Det gik ofte godt, selv om den Tids Præstekoner kunde være noget sejlivede; i Ljunge og Dråby på Sjælland ægtede således to Præstekoner i Løbet af Hundrede År alle Sognets seks Præster.

Meget værre var det, når Herremanden krævede, at Ansøgeren skulde love at ægte hans fordums Elskerinde, som Hr. Otto, Greve af Rantzau, Herre til Bollerup, Asdal, Ansborg, Asløf og Marsvinslund, Ridder, Geheime-Råd og Cammerherre krævede af Hr. Peder Hvid i 1713, inden han gav ham Kaldsbrev til Horne og Asdal.

Fristelsen til at gå ind på denne nedværdigende Betingelse

kunde være stor, fra hine Tider stammer det gamle Ordspil: »En Kapellan kan gammel blive og holde sig ved Håb i Live!« Der var jo ikke noget, der hed, at en gammel Præst tog sin Afsked, op i den høje Alderdom blev han uanfægtet i sin Rede, og først når det var påtrængende nødvendigt, tog han Kappellan, og så gik det, lige til den gamle Præst døde.

Jeg ved ikke, hvor gammel Hr. Hvid var, men jeg ved, at han i Nådensåret forelskede sig så inderligt i Præsteenens Datter, så han glemte Løftet og i Hast giftede sig med denne. Den forsmaaede Skønhed, der ejede en Gård i Sognet, forfulgte og fortrædige ham saa groft, så han allerede Året efter måtte »retirere sig fra Embedet, endog han var den mest begavede og nidkære Præst, som nogensinde havde levet i disse Menigheder.«

Gennem Tiende og Kapitelstakst var Præstefamilien materielt knyttet nøje til Befolkningen, al Nød og Dyrtid for den ene mærkedes også hos den anden, særlig de store Krige med »Svensken« og »Engelskmanden« gjorde mange Præstehjem fattige. Men man forstod at tage mod de onde Tider, Præsterne blev Foregangsmænd i Landbruget (Rationalister). Der blev avlet Hør, som Præstekonen lod forarbejde. De fattigste Koner i Sognet satte hun i Arbejdet, men selv sad hun ved sit hjemmelavede Tællelys i de lange Vinteraftener og spandt den fineste Hør til »Brudespind« for Døtrene. Hun spandt sine bedste Tanker ind i den Tråd. Som hun spandt, blev Fødderne varme og Sindet let, det faldt naturligt at nynne og snart, efter Opfordring fra Ungdommen, der sad omkring hende hver med sit Arbejde, at synge de gamle Folkeviser og Arier, hun selv havde fået i Arv, og som nu således gik videre til næste Slægtled gemt i den Tids gode Hukommelse.

I Haven stod Præstens Bistader, mens Humlerankerne viftede i Sommervinden. Keglespil var der også til de unge Sønner, når de i Ferien kom hjem fra Hovedstaden med en Ven eller to, men i de lyse Forårsaftener huskede Præsten på Huslæreren, den noget havarerede Student, indbød ham til et Slag, deres muntre, højrøstede Tilråb lød langt ud over Landsbyen. Da ringes Solen ned, de standser og korser sig.

Studenten tager en frisk lille Græstørv med op til Lærkeburet i Skolestuen.

Nøjsomhed og Taknemlighed overfor de små Glæder prægede Fortidens Præstegårde.

Jeg hørte nylig om sådant et gammelt Præstegårdshjem med seks Døtre — ak, hvad skulde de alle blive til, det var ikke længere den rigtig gamle Tid og endnu ikke de selverhvervende Kvinders Tid, hvad Glæde, hvad Oplevelse havde Fremtiden til dem.

Men den ømme Moder fandt stadig Udvej til Glæde.

I Hemmelighed forarbejdede hun små Gaver til hver især i Løbet af den lange Vinter, og når det så var Skærsommer, en Dag med Solskin og høj blå Himmel, så holdt hun Fest. »Idag er det Sommerens Fødselsdag«, sagde hun med milde, strålende Øjne.

Man skyndte sig med at få det nødvendige Arbejde tilside, for at Festdagen kunde blive så lang som mulig. — I Rosenlysthuset var Chokoladebordet festligt dækket, og der lå til hver især alle de små yndige Gaver, og der sang man hvert År en ny Sang til Moderens, Sommerens, Havens, Hjemmets og Kærlighedens Pris. Og som Årene gik, og Vemoden lå på Lur, gemt i de fine Rynker og blege Kinder, stadig blev Moderens Sang festligere, Gaverne skønnere på Sommerens Fødselsdag.

Østbirk.

EN LANDSBYSKOLELÆRER

I 50 År har jeg levet i forskellige af Danmarks Præstegårde, og det falder mig naturligt at lade dem danne Rammen om disse mine Minder, hvori jeg vil søge i Taknemlighed og Oprigtighed at indløse min Gæld til kære levende og afdøde.

Østbirk gamle Præstegård var den første, der gjorde Indtryk på mig. Allerede i 8--9 Års Alderen bad jeg ofte om Lov til Lørdag Eftmd. at gå den halve Mil fra Yding Skole til Østbirk Præstegård for at hente Salmenumre til min Fader, der meget samvittighedsfuldt indøvede Melodierne Lørdag Aften.

Den gamle Gård, de store Linde i Haven, et Glimt af den milde, gamle Præstefrue på Forhøjningen i den store Dagligstue med Vinduer både i Nord og Syd — eller Pastor Køsters eneste Datter, den yndige Frk. Elisabeth, der ofte gav mig Glansbilleder, et Æble eller Jødekager, alt staar endnu efter de mange, mange Års Forløb lyslevende for mig. Pastor Køster forekom mig noget bøs og kortfattet, men stod dog højt i Yndest hos mig fra det årlige Tiendegilde i Yding Skole, hvor han altid ved Afskeden stak en Mark til mig og hver af mine Søkende. »Du maa ikke ta' den igen,« skreg

min lille Broder Aksel¹⁾ ophidset over for første Gang i dette Liv at være bleven så rig. »Nej, min Dreng, saa fik jeg jo sorte Børn.« Dette Svar fyldte os længe med en mystisk Undren.

Pastor Køster var om ikke altid enig så dog uendelig forstående overfor min Faders Måde at undervise på — i grundtvigsk Ånd. Ved en Provstevisitats kritiserede Provst Guldberg,

Lærer J. P. Lauesgård.

at Fader ikke var kommen langt nok frem i Bibelhistorien med Børnene. Da sagde Pastor Køster i Faders og Skolekommissionens Nærværelse: »Det skulde du ikke kritisere Lauesgård for, han kan sin Bibel bedre end både du og jeg, han fordyber sig i det, han fortæller.«

Selv husker jeg en Visitation, hvor Biskop Brammer beklagede sig over, at Børnene kunde for få Guds Ord. Selv jeg lille Pige kunde se det smukke Udtryk i Faders Blik, da han frimodigt

svarede med et af Grundtvigs Ordsprog: »Det er bedre at vandre ved én Sol end ved mange Stjærner.«

Solens Lys over min Faders Undervisning var Trosordet og Fadervor, dermed begyndtes hver Morgen, og så kom den beåndede Kristendomsforkyndelse, som ofte henrev og rørte både ham selv og os Småbørn til Tårer.

Fader kom ikke sovende hverken til denne eller Eftermiddagens Historietime.

Tidligt oppe fordybede han sig i Mads Melbys »Fortællinger af Kirkehistorien« og den lærde Præst i Købeløv på Lolland H. F. Helvegs »Spådommene eller Gud i Historien« — »Israels Åndsliv i Hjemfærdstiden« ligesom i Ludvig Helvegs

¹⁾ Kontorchef Lauesgård i Rigsdagens Bureau.

»Kirkehistoriske Samlinger«. Ja, jeg har ofte set en hel Stabel Bøger foran Fader en sådan Morgen og set ham som en Bi — kyndigt og instinktmæssig flyve fra Blomst til Blomst i sine kære Bøger for at finde den Honningdråbe, der skulde forsøde og inderliggøre vor Indleven i Kristendom og Danskhed, thi det samme gentog sig i Middagsstunden, kun at Bogstabelen nu bestod af Baches: »Danmarks, Norges og Sveriges Historie« — Frederik Barfods: »Fortællinger af Fædrelandets Historie«, ikke at forglemme: »Grundtvigs« og »N. J. Jensens« Verdenshistorie, samt at Børnene i Yding Skole fulgte Stanley og Levingstones Rejser, og hvad der ellers var oppe i Tiden, nippede til den nyeste Viden i »Opfindelsernes Bog«, som Fader selvfølgelig abonnerede på, og at vi virkelig, alt eftersom vi kunde nemme til, fik en ikke helt almindelig Viden ud fra disse festlige Timer, hvor Fader fortalte, og vi var så levende med, saa høje Udbrud fra vor Side af Undren og Begejstring, eller Harme og Bekymring var ganske almindeligt.

Og Sangene i Grundtvigs bibelhistoriske Sange, hvor vi dog elskede Sangene om David, især vel »Jeg gik i Marken og vogtede Får —« og Sangen om den lille Samuel, »Der var så stille ved Midienat« o. m. fl. En syntes jeg dog længe ikke så godt om: »Sara var død, i sin Enlighed,« lød den første Linie, det var Synd af Abraham, syntes jeg, min egen elskede Bedstemoder var lige død på Besøg hos os, alle havde vi siddet bedrøvede ved hendes Dødsleje, jeg kunde endnu drømme om Bedstefaders (den gamle Søkaptajn Niels Hansen Bays) høje Hulken. Senere fik jeg dog Sammenhæng deri, »Sara var død — — i sin Enlighed sad Abraham ene tilbage« — stakkels gamle Abraham. Men altid var det levende, den mest spændende Virkelighed var alt, hvad der havde med disse Historietimer at gøre.

Selv læste vi i Brandts velsignede lille Bibelhistorie med de fine Træsnit, (der minder om gammel, hollandsk Kunst) aldrig overtruffet og aldrig erstattet som Børne- og Skolebog her i Danmark, ja, vi lærte det altsammen af den frieste indre Trang og genfortalte det begejstret (i yngste Klasse altid) i Munden på hverandre.

Men i ældste Klasse var der én Dag om Ugen, som vi så hen til med en vis Ængstelse. Da var det det dogmatiske: Lærebogen.

Vi syntes, det var, som vi fra Evangeliets Solskin var kommen ind under Lovens Skygge.

Det var, som Fader syntes det samme.

Han elskede jo sin Bibel og de gode, gamle Kærnesalmer, men der var i denne overleverede fastslaaede Form for Undervisning noget, der pinte ham og gjorde ham streng i disse Timer, så de står ikke glansfuldt i Mindet som de andre.

Naar jeg fordyber mig i de nye Skoletanker i vor Tid, mindes jeg Gang på Gang min Faders Skole, kun synes jeg, at hans var bedre. Der var Respekt, — der kunde godt vanke en Lussing, når en stor Dreng kom med sin Tavle fuld af sjuskede Regnestykker, og Fader vidste, at han kunde gøre det bedre, vi skulde gøre os Umage med vore Skrive- og Stilebøger, det lå fast, og deri var der Hvile, men Ånds-fagene de var prægede af en vidunderlig Frihed.

Dog selv i det faste kunde der ske morsomme Undtagelser til Bekræftelse af Reglen:

Jeg husker en hed Sommereftermiddag; foran os ligger en Skrivetimes Langsommelighed. Da går der pludselig en Seddel mellem Pigerne, der står bare »en Histori'«, der nikkes ivrigt jo, og den sendes videre, men nu er vedføjjet: »Stine«, d. v. s. Jens Poulsens Stine, der er særlig samvittighedsfuld og fornuftig, skal bede om det. Stine gør det. Fader smiler ned til os, »hvilken Historie?« Vi kommer med Masser af Forslag, og så kommer der — — den dejligste Historie af H. C. Andersen, vi aldrig før har hørt.

Selv som ældre vedligeholdte Fader det frie i det bundne, her et lille Træk blandt mange.

Det er yngste Klasse, i Frikvarteret har Småpigerne drøftet et Rygte, min Søster Maries Forlovelse med Seminarieforstander Halse.

Endnu efter Undervisningens Begyndelse er der to, der ikke kan falde til Ro overfor dette interessante Spørgsmål. I rigtig Erkendelse af, at det er bedre at få denne Sag klaret,

end at hele Timen skal hengå i Uro og Uoplagthed, rejser de sig og går Hånd i Hånd op til Katetret og spørger frimodigt: »Lausgår' er Marie gyvt?« De var så små, så Forskellen på Forlovelse og Giftermål var dem uklar.

Fader svarede roligt overensstemmende med Sandheden, og Arbejdsroen var genoprettet.

Der er endnu et Minde fra de senere År, da sad der en helt anden Præst i Østbirk Præstegård. Han kritiserede stærkt min Faders Undervisningsmåde, han vilde tvinge ham til at indføre Lærebogsudenadslæren i stor Stil.

Det blev en svær Tid, mange i Sognet var imponeret og indtagne i den unge, velbegavede Præst, det var, som min Fader en Tid stod ret ene.

Ved en Eksamen kom det til et så skarpt Sammenstød, så Skolekommissionen dukkede sig, og Moder, der havde hørt de høje, vrede Stemmer, grædende i bange Anelser gik inde i Stuen ventende med sit festlige Middagsbord.

Men om Aftenen kunde min Søster Kirstine fortælle, at hun havde hørt Drengene drøfte ude paa Legepladsen at »æ Præst og æ Degn var vist lige ved at komme op at slås«, »men,« raabte så én af de største og myndigste, »så håd vi ålsammel holdt med æ Degn,« hvilket vandt højkrøstet og almindelig Tilslutning.

Sagen var, at alle vi, der gik i Skole hos min Fader, vidste, allerede fra vi var små, at vi just lærte utroligt meget, og at vi tilmed lærte det med Liv og Lyst, den Overbevisning, at han var den ideelle Lærer, kunde ingen tage fra os, og Livet har for de allerflestes Vedkommende bekræftet denne vor Tro.

Men tilbage til det gode Forhold med smukt Samarbejde mellem Pastor Janus Køster i Østbirk og min Fader Lærer Jørgen Lauesgård i Yding.

Mens min Fader endnu ret stod i sin Ungdoms Kraft samlede han om Vinteren en Aften om Ugen unge og ældre i Skolestuen til historiske Foredrag. Bagefter læste han højt af Budstikken¹⁾ — om Løventhals Mission husker jeg især.

¹⁾ et i halvfjerdserne meget skattet religiøst Tidsskrift udgivet af Præsten Frits Bojsen, min Fader agiterede ved enhver Lejlighed for Budstikken.

Det var min Fader meget om at gøre, at få sin Præst op til Hjælp ved disse Aftenmøder. Hvor var han glad en Vinter, Køster kom og holdt en Foredragsrække over Jesu Bjergprædiken. Den Vinter var hans Søn Holger Køster hjemme som Huslærer for sine yngre Brødre. Han kom med op til Møderne, han og min Fader var så enige folkeligt og kristeligt, og ofte blev der disputeret ret drabeligt efter Mødet.

Thyra, Åge og lille Axel Lauesgård.

En Aften var det Lovens Betydning, Pastor Køster vilde anvende den i det kristelige, mens Fader og Holger Køster vilde stille den på Plads i det folkelige.

Det var ny og gammel Tid, der tog Livtag, men smukt og fængslende selv i Barneøren. Hvor ilter Holger Køster kunde være, var han altid ærbødig overfor sin Fader, og hvor selvsikker den gamle Præst end var, så kunde hans Blik paa Sønnen ofte halvt modstræbende blive både mildt og forstående. Det

var jo den unge sejrige Grundtvigianisme i sin første fremstormende Kraft.

Efter Faders Møder kom gerne en lille Forsamling (særlig af ældre Koner) ind til Kaffe. Deres Samtaler med mine Forældre om alt muligt godt, der var oppe i Tiden, var noget af det dejligste, jeg vidste, hvor tryglede jeg for at få Lov til at blive oppe og høre på dem, og hjalp det ikke, benyttede jeg mig af Moders Optagethed en sådan Aften og krøb hurtigt bag Gardinet eller under Sofaen.

En Aften var Konerne fra de gode Emner kommen ind på at drøfte en Henrettelse, som én af dem i sin Ungdom havde overværet på Ejers Bavnehøj. Længe havde Moder urolig hørt nogle mistænkelige Lyde fra — Konerne — So-

faens Bund, eller hvad og hvor det nu var — kunde det være en uheldig Kat! — Tilsidst standsede al Samtale, man hørte en stærk Hulken under Sofaen, og da jeg blev trukken frem, råbte jeg fortvivlet: »Nu tør jeg slet ikke gå i Seng, for nu drømmer jeg Ondt hele Natten.«

Da lod Fader Konerne passe sig selv, jeg husker, at han fulgte mig ind i Sovekammeret, klædte mig af, mens han fortalte et af H. C. Andersens allerkæreste Eventyr, og da så Dynen var stoppet ned om mig, og vi havde bedt Aftenbønnen — ja, da var alle onde Syner jaget paa Flugt.

ÅNDELIGT LIV PÅ HORSENS- OG SKANDER- BORGEGNEN I 70ERNE

DER var i 70 og 80erne forskellige Åndscentre på Skanderborg- og Horsensegnen, hvortil mine Forældre så inderligt gærne søgte til Møder og Gudstjeneste.

Der var Dahls på Pige højskolen i Åle, der var Bering Valgmenighed, særlig min Moder måtte en eller to Gange om Året høre Teilmann, og så var der Pastor Konradsen i Hvirring, som Fader altid som ældre kaldte »Vor Biskop«. — Men først og fremmest var der jo Gedved, dengang endnu både Højskole og Seminarium, først 1881 opslugte Seminariet fuldstændig Højskolen.

På Gedved var hvert År et meget stort flere Dages Efterårsmøde, min Fader, der var så optagen af at få Ungdommen på Højskole (hvad da også efterhånden lykkedes) søgte som det forberedende at få Sognets ældre Folk med til disse Møder. Jeg havde en Middagsstund hørt ham bruge al sin Overtalelseskunst, og da vi lidt efter samledes ved Middagsbordet, udbrød jeg ærgerligt: »Ja, de skal med, men de vil ikke, jeg vil saa gærne med, men jeg må ikke.«

Det kunde mine Forældre ikke stå for, og jeg lille 10 Års Pige fik Lov at følge et af de store Efterårsmøder på Gedved.

Jeg syntes, det var som at træde lysvågen ind i »Drømmenes Land det lyse«, da jeg her selv så alle de herlige Mennesker, som mine Forældre så ofte talte om. Der kom gamle Bojsen¹⁾, der kunde få hele Forsamlingen til at græde, så forunderligt talte han om Guds Kærlighed og Nåde mod Syndere, — der var Martin Kristensen (med det mægtige Skæg), han talte om Kampen mellem Baggesen og Oehlen-

---

¹⁾ Frits Bojsen, Præst i Stege.

schlæger. Jeg husker endnu efter c. 55 Års Forløb hans Fortællen om Baggens grove Midler, da han kritiserede Ludlams Hule, idet Baggesen med frygtelig Patos citerede Oehlen-schlægers Vers således: »Hjem gik den tapre Roller med Bollen på sin Bag, dér blæstes i Trompeter, det var hans Bryllupsdag!« Den ækle Baggesen.

Men først og fremmest var der Fru Ingeborg Bojsen, Forstander Peter Bojsens milde Frue, hun og Morten Eskesen sang Kæmpeviser sammen inde i den hyggelige, store Dagligstue, der havde åbne Døre ud til et lille Drivhus. Hvad gjorde det, at Landevejen var et bundløst Ælte, og Vinden peb om Hushjørnerne, herinde var meget hyggeligt, og man kom så trygt. Fru Bojsens Travlhed var yndefuld og rolig, hendes mange Småbørn var snart ved Hånd og snart på Arm, eller hang energiske i hendes Kjoleflig.

Og én, som jeg aldrig før havde hørt omtale, men som gjorde et særdeles dybt Indtryk på mig, var den unge smukke Friskolelærer fra Højby på Fyn: Klaus Berntsen, stemningsfuldt og muntert sang han om Aftenen fynske Skæmte-digte, der var især én om et Skattegraveri, jeg husker — »a' alle de Pi'er og Ka'le, de grove nu, som de var gale« — — der var utrolig mange, unge lattermilde Piger til det Aftenmøde.

Så var den lange Mødedag forbi, og de svingende Læs fra Yding og Såby skulde den lange, lange Vej ad dårlige Veje, Bakke op og Bakke ned, hjemad i den råkolde Efterårsnat. Men hvor blev dog alle Dagens Indtryk drøftet, de nye »Toner« nynnnet, at de ikke skulde flagre væk, før de var fæstnet, men af alle Talerne bar gamle Bojsens Prisen.

Da vi var hjemme i Seng, hørte jeg min Moder (som et godt Udbytte af Dagen) fortælle Fader, at Jørgen Iversens Karen havde sagt, at såsnart hendes Thyra og Kusinen Cicilie var voksne, skulde de på Rødkilde Højskole, om endda gamle Bojsen kunde leve sålænge.

ET SLESVIGSK STORBONDEHJEM OG EN SLESVIGSK PRÆST

NÅR jeg skal forklare, hvorfor Pastor Frits Bojsen (mange Steder omkring i Landet kaldet Budstikke-Bojsen) var så elsket og omtalt i mit Barndomshjem, må jeg gå så langt tilbage i Tiden som til Treårskrigen, da Bojsen i 1850 var bleven Præst i Vilstrup ved Haderslev.

I dette Sogn, i den lille By Kjestrup, voksede min Fader til, lige ud af gammel sønderjysk Bondeæt. Det var jo i de År, da Danskheden ret blev sig ändeligt, levende bevidst, og hans Fader Jørgen Pedersen fra Udflyttergården Lauesgård ved Vilstrup Strand havde været med i Bevægelsen, fra Folket vågnede.

Der blev i min Faders Barndomshjem i Kjestrup¹⁾ i Begyndelsen af 40erne i de lange Vinteraftener levet højt med Oplæsning af Holberg, Blicher, Ingemann o. fl. og da den ældste Søn Peter Lauesgård blev voksen, skulde han på Rødding Højskole under Frederik Helveg, hvis Fortælling af Mytologien havde moret min Farfar over al Måde.

Peter Lauesgård vendte hjem fra Højskolen med et Eksemplar af Flors Håndbog i dansk Litteratur, en Bog, der blev af stor Betydning for Hjemmet. Samtidig meldte Faderen sig ind i den danske Forening, hvis Sangbog så kom i Gården.

Børnene sang med Liv og Lyst efter Sangbogen, det klang ud omkring og mishagede i den Grad Hjemmetyskerne, så der ofte lød Trusler mod Gårdens Beboere.

Faderen og Børnene lo, men Moderen ængstedes for,

---

¹⁾ Gården er endnu i Slægtens Besiddelse.

hvad der kunde ske. En Dag var der stor Sorg, Sangbogen var ikke til at finde, hun havde brændt den.

Men den åndelige Hunger, der var vakt, var ikke til at udrydde, den fik sin Næring på mange Måder.

I de Tider gik fattige Folk fra Gård til Gård og fik på den Måde deres Ophold. I min Faders Barndomshjem kom jævnligt »tumbe An'« der var meget pudsig, fyldt med folkeligt Lune, men desværre ligeså fyldt med Utøj; det var ikke

Det Laesgårdske Hjem i Kjestrup, Vilstrup Sogn.

altid, Børnene fik Lov at komme hende nær, og det var dem en Sorg.

Så gik det bedre med en meget fattig Normand, der var over al Måde rig på norske Folkeæventyr. Børnene plagede ham om Aftenen for at fortælle ét til, ét til! men han holdt fast, at ét Æventyr hver Aften var nok. Så kom der en Aften, da de fik et ganske kort, og så vidste de af Erfaring, at næste Morgen var han borte, men når han om et År vendte tilbage, da var hans Æventyrskat lige frisk og ny for dem.

Blev Moderen, den dygtige Mette Kirstine Ravn, Faderen for myndig i Gården, som hun stedse så på som sin,

hun havde været eneste Barn og Arving, kunde han på sin lune, godmodige Måde hævne sig ved den følgende Aften at fortælle Spøgelseshistorier, hvori han var en sand Mester. Hun, der var meget overtroisk, tyede da sammen med Børnene ind under hans Beskyttelse.

Det hændte, at Faderen efter den Tids Skik og Brug kunde blive noget lystig og åbenmundet ved Punchebollen en Gildesaften, hvor den ene muntre Drikkeviser afløste den anden. En sådan Aften forholdt min Farmor sig værdig og fåmælt, men Dagen derpå holdt hun Opgør, og da huskede hun alt.

Faderen var Fremskridtsmand både med Hør og Rapsavl, det var et stolt Syn i de Tider at se hans gule Rapsmark. Han var Lægsforstander og kunde selv i høje Herrers Nærværelse være både morsom og slagfærdig.

Da Slesvigholstenerne i Treårskrigen gik frem og i den Anledning opkrævede Skat, blev der på et Bondemøde i Mastrup fra hjemmetysk Side foreslået ved den Lejlighed at udbetale den hele Skat på én Gang, det vilde senere spare både Ulejlighed og Papir.

Stemningen var urolig og usikker.

Da stod Jørgen Lauesgård bred og rolig op, og med sit lune Blink i Øjet sagde han: »Jeg mener nu, at vore Penge slipper op før Papiret.«

Man lo, og Stemningen vendte sig, man blev rolig og overlegen overfor Slesvigholstenerne, og der blev ingen Penge udbetalt.

Det var i Treårskrigen, at Malkepigen en Morgen — under Åget med de to fyldte Melkespande — glædestrålende kommer syngende hjem til Gården. Hun synger om Landsoldaten — »Dengang jeg drog afsted«, hun havde derude ved Markskellet lært Tonen og første Vers af en anden Malkepige og lovede næste Dag at komme med næste Vers.

Hun kom med alle Versene, og hele Gården sang, ja, selv Moderen sang nu med, så vred var hun bleven på Tyskerne.

Den religiøse Indsats i Hjemmets Liv kom forunderligt nok fra Faderen. Hans Kærlighed til Kingos Salmebog var stor, kom han ikke i Kirke om Søndagen, satte han sig for Bordenden og læste med høj Røst Salme efter Salme. Min

Fader kan huske, at han engang med bevæget Stemme sagde: »Min Dreng, kan Du sige mig, hvilken Salme er den vigtigste?« Da Svaret udeblev, måtte han selv svare: »Krist stod op af Døde og frelste os alle af Møde.« Skønt han af Naturen var så munter, talte han gjerne om Døden og om Graven som et Sovekammer — Hvilestedet.

Jeg har skildret dette gamle Hjem så nøje, karakteristisk som det sikkert har været for et slesvigsk Storbond hjem i Midten af forrige Århundrede.

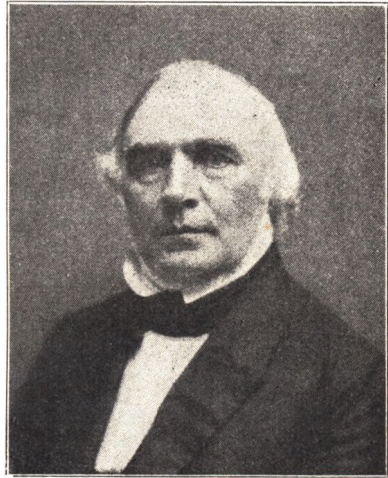
Det var i Adventstiden 1850, at Vilstrupfolkene kom hjem fra Kirke, fulde af Glæde over det Vidnesbyrd, de havde hørt af deres ny Præst, Frits Bojsen.

Mens Bojsen på Sjælland mer og mer havde været plaget af Pietismen, som han havde erfaret endte med Forbenelse, så var det herovre Hernhutismen, han uafsladelig løb Panden imod, og hvorom han kunde sige, »denne

bruskagtige Kristendom uden Marv, Ben og Knogler, der ender med Forblødning —« og begge Retninger havde for ham det tilfælles, at det var Marcheren på Stedet uden Udvikling og Vækst, selv om der hos Hernhuterne tilsyneladende var en vis rørig Bevægelighed, lagde man nøjere Mærke til dem, så man snart, at de stadig satte Foden ned på det selvsamme Sted, hvorfra de havde løftet den.

Bojsens sidste Forgænger i Embedet havde virket stærkest i negativ Retning, idet han satte stor Kraft ind på at holde Ungdommen borte fra enhver Art af Fornøjelser, — hans Danskhed havde man ikke mærket noget til.

Her var i Sandhed en Arbejdsmark for en Mand af Frits

Præsten i Vilstrup: Frits Bojsen.

Bojsens Støbning: stor Ånds- og Hjærtekraft, from, inderlig Veltalenhed og dansk i Sind og Skind.

Befolkningen var stærkt optaget af Landsbyskolens Gerning, og Bojsen var det ikke mindre.

Min Fader har levende erindret Bojsens første Besøg i Vilstrup Skole, hvor han mødte iført grøn Slobrok.

Og hvad Børnene dog nu oplevede på denne Formiddag. De både lo og græd, — han kunde få Øjnene til at tindre og Hjærterne til at banke, snart fortalte han et Stykke Verdenshistorie, så kunde han ud fra et Ordsprog fortælle vidunderligt om Kristendom, han bragte »en splinterny Vise« om Jonas i Havsnød og én om Bondedrengen Hans Tavsen.

Men størst var dog Lyksaligheden, da de begyndte at gå til ham som Konfirmander i mindst to År.

Alt var her forunderligt nyt og frisk, han trættes ikke ved at fortælle, og Børnene ikke ved at høre.

Han vilde ved Siden deraf nok have, at Lektierne skulde læres, men som han udlagde Skriften, var det Arbejde som Melk og Honning for Børnene.

Han forstod at åbne disse ganske unge Menneskers Øjne og Hjærter for Grundtvigs historiske Syn og Sang, så de følte, hvad det var at leve et sandt Menneske-, Folke- og Kristenliv.

Ofte samlede han dem på Kirkegulvet i Menighedens Forsamling under Sang, Bøn og Samtale om Herrens Kærlighed til os Syndere, da rev han hele Menigheden med sig; selv gamle forhærdede Syndere måtte give hans Ord Magt i deres Hjærter, — det var vel dette, at han så ofte græd over dem, han syntes ikke, at han kunde råbe dem op, det var ham, som om »de stod langt ude på Kirkegården«.

Det gjorde de nu ikke. En Præst af et letbevægeligt Gemyt kan ikke altid retfærdigt bedømme en Tilhørers tilsyneladende forstenede Udtryk, det kan dække over stor Grebethed.

Da Bojsen først var borte fra Vilstrup, og Længselen efter ham ofte var overmåde stor, kunde det vel ske, som etsteds på Sjælland, at man kunde fristes til at sige til mange i Menigheden: »Hvorfor skønnede I så ikke mere på ham,

mens I havde ham« — og at Vilstrupperne da med lidt Om-
skrivning kunde svare som de sjællandske Bønder:

»Sålænge vi havde Brød, hungrede vi ikke!«

Den sønderjydske Befolkning er jo ikke så let at dreje, og snart mærkede Bojsen, at hvor glad man end var ved at høre ham i Kirken, så var der dog mange af de ældre, der ofte følte sig stødt over hans øvrige Færd, der stred mod det Præsteideal, de gennem Tiderne havde dannet sig. Ud-
vortes Guds frygt og præstelig Værdighed var noget, de ikke kunde få for meget af. Nu havde de fået en Præst, der talte jævnt og ligefremt med enhver, — som ofte talte morsomt, deltog med al Fornøjelse (ihvertfald tilsyneladende) i det Selskabsliv, hvortil de selv indbød ham, ja endog — dansedel

Alt det var dem så forbausende, at det varede en Stund, før de kunde forlige sig dermed.

Intet Under, at Bojsen snart så hen til Ungdommen, som sin kæreste Arbejdsmark.

I Året 1854 henvendte han sig til sine mandlige Konfirmander (og deriblandt særlig til min Fader) om de kunde tænke sig at gå til ham i en udvidet Skole, som han længe havde ønsket at få i Gang.

På Grund af Byggeri i Hjemmet fik min Fader ikke Lov, det skar ham så dybt i Hjærtet, så han aldrig glemte det.

Sagen fik ikke Tilslutning.

Det fik derimod en såkaldt »Dannekvindeskole«, som Bojsen og hans begavede Hustru oprettede i Præstegården, det var unge Piger dels fra selve Sognet, dels længere borte fra, således Johan Bertelsens Døtre, hvoraf den ældste, Maren Bertelsen, senere blev gift med Chr. Berg.

Det drejede sig om at vække de unge Pigers Sans for dansk Litteratur, vække deres Danskhed, gøre dem til fromme, stærke Kvinder.

Denne Forsøgsskole skal ifølge en Udtalelse til mig af gamle Morten Eskesen tillige have bevirket, at man nu for Alvor tog fat på at få oprettet Kvindehøjskolen i Danmark.

Kold, der som bekendt begyndte sin første Højskole i 1851, fik således først Pige højskole i 1863.

Men i min Faders Barndomshjem kunde Forældrene ikke glemme, så fortvivlet deres store Dreng havde været, fordi han ikke måtte gå i Ungdomsskole hos Pastor Bojsen.

Forældrene besluttede da, at han skulde have Lov at læse til Præst, og Faderen gik op for at tale med Bojsen derom.

Denne frarådede det dog, han syntes, Drengen nu var for stor (i 16—17 Års Alderen) til at sidde på Skolebænk med de små Dreng i Haderslev Latinskole, derimod anbefalede han Lærergerningen og lovede selv at forberede ham og en anden ung Mand til Optagelse på Jelling Seminarium.

Jeg tror sikkert, at Bojsen har set, at just i den Gærning vilde min Faders bedste og oprindeligste Evner komme til Udfoldelse.

EN SEMINARIST FRA JELLINGE

DET er slet ikke udenfor de gamle Præstegårdes Rammer at inddrage Jelling Seminarium med Pastor Svendsen som Forstander.

Denne begavede Mand, der tillige var Sognepræst for Jelling og Hover, fik den allerstørste Indflydelse på den Skare unge Lærere, der fra 1856 til hans Død 1872 udgik fra Jelling Seminarium.

Selv havde han fået sin første alvorlige Påvirkning i de 4 År, han som ung Mand var Huslærer hos Pastor Agerbek i Øster-Hæsing på Fyn, hvor han blev som hjemme i den Kreds af opvakte, der samledes om Agerbeks Forkyndelse, senere påvirkedes han mer og mer af Grundtvig.

Svendsen var en kærlig, frejdig og åndfuld Mand, og for min Fader var det af allerstørste Betydning, at han fra Bojsen kom under Svendsens Indflydelse, så forunderlig samstemte var de to Mænd. Svendsen havde en enestående Evne til at vinde Elevernes Fortrolighed og Kærlighed. Følgende Brev fra ham til min Fader belyser dem begge bedre end mange Ord:

(Brudstykke) »Der er lagt en god Grund i Dem, førend De kom her, takket være Vorherre og Bojsen, har så Vorherre brugt mig Pjalt til at bygge lidt op på den Grund, så skal han have Tak, og det har han vel, underligt nok,

Seminarieforstander Svendsen: Jelling.

at han har kunnet bruge mig, men Tak skal han have for det, jeg ved dog Intet, jeg hellere vil, end lade mig bruge af ham. Ja, så er jeg da Deres Broder, og lad os så elske hinanden, jeg bliver så glad, når jeg kan få Een så en Anden ind i min Kærlighed, det er så velsignet, Hjærtet bliver altid lidt større ved Lejligheden, Vorherre får lidt mere Rum, Gud ske Lov, Anbefalingen følger med, jeg tror, den er sand, vilde i det Mindste gerne, at den skulde være det, men De skal dog ikke læse den mere end engang, man kan snart få for meget at læse om sig selv. Lev nu vel; Vorherre være hos Dem, han vil vist så nok engang imellem minde Dem om at lægge et godt Ord ind for mig, jeg kan nok behøve det, og så vil vi elske hinanden til vi dør, så tænker jeg, vi engang også bliver glade ved at elske hinanden evindeligt.« —

I min Faders smukke Ungdomsliv skulde nu også komme den Livsens Herlighed, som gode Venner er. Han sluttede på Seminariet Venskab med den senere så kendte Højskolemand og Historiker Hans Rosendal og Skolemanden R. J. Holm (Forstander for Statsforskoleseminariet i Vejle¹)).

Alt, hvad ædelt og godt, der var oppe i Tiden, rørte sig i disse tre unge Mænd, Fostbrødrene som de kaldtes. Forskelligartede var de, Holm drillede ofte Lauesgård med hans alt for bojsensbudstikkelige Sindelag, kunde endog lave et så grueligt uartigt Ord som »Bojstikkebussen«!

Da knagede Venskabet, og Rosendal var her mere forstående, især da han var bleven forlovet med Augusta Ravn²) fra Herregården Hornumkær i Bjerre Herred, hun viste sig nemlig at være ligeså bojsensbudstikkelig som Lauesgård.

Lige fra Eksamensbordet fik Fader Opfordring til at blive Huslærer i Mjolen hos Pastor Harald Bojsens, han skriver derfra til Rosendal: »O, hvor de Bojsenske er rare, velsignede, omgængelige og dyrebare Folk!«

Frits Bojsen fik imidlertid fat i Fader som Lærer i en Friskole, der skulde oprettes i Houst (Sønder Vilstrup). Man

¹) Stifter af Dansk Skoleforening og Redaktør af Skoletidende.

²) Død allerede 1873.

havde dertil fået Stuehuset i Laurids Skovs gamle Gård, den, hvorfra han i 1848 havde måttet flygte ned igennem Skoven og over til Barsø.

Det blev en meget lykkelig Tid for den unge Friskolemand. Nær ved sit kære Barndomshjem, Kirken og Præstegården med den Præst, som han elskede så højt, — i den kærligste Forståelse med Børnene og Beboerne — og så den dejlige Natur med Skov og Strand.

Noget så lyst og godt kan vist aldrig vare længe på denne Jord.

Kort efter gik som en Sky for Solen, idet Bojsen blev kaldet til Stege, hans Eftermands Forkyndelse kunde Fader slet ikke forlige sig med, han søgte nu til Haderslev for at høre Frederik Helveg ved Frue Kirke, men når Helveg hverånden Søndag prædikede på tysk, søgte Fader andetsteds hen.

I den lille Friskole gik det vel med Liv og Lyst. Bibelens og Fædrelandets Historie blev fortalt, Oehlschlägers Skrifter læst for dem, og der blev sunget på Kraft, men Vilstrup havde dog tabt så meget af sin Tiltrækning.

At Bojsen som andre bortdragende Præster var lykkelig over at have et trofast Menneske på det gamle Sted, der ligesom kunde give Udtryk for hele Menighedens Følelse og Længsel efter ham, forstår man så godt, og de mange smukke Breve, han i den Tid skrev til min Fader¹⁾ var tydeligt nok beregnet på, at de skulde læses op for hans Venner i Vilstrup Menighed, hvad de også blev.

Men lidt ufriskt var der vel efterhånden også i alle disse længselsfulde, varme Følelser, ihvertfald, da Andenlærerembedet i Steppinge blev ledigt, søgte og fik han det.

Her var den sandhedskærlige, ridderlige Hagen, (senere Valgmenighedspræst i Kerteminde) og Førstelærer Kristensen, som Fader kendte gennem hans udmærkede Bidrag til Budstikken.

Ved Rosendals Bryllup på Hornumkær var Fader Brude-

¹⁾ Se Peter Bojsens Levnedsskildring af sin Fader Side 258 og flg.

svend. Der så han for første Gang min Moder Laura Thalia Bay, Datter af den gamle, myndige Søkaptajn Niels Hansen Bay i Horsens.

Hun skildres af alle, der dengang kendte hende, som en yndig, jomfruelig, hjærtensgod og dygtig ung Pige.

Vennerne Holm og Rosendal så snart (ved denne Lejlighed og et senere Besøg), hvor det bar hen med Fader. Holm skrev Året efter til Moder: »Husker De ifjor, vi var sammen på Hornumkær? Da var det en Dag, vi stod ude i Haven og kastede med et Nøgleknippe. De så på Legen, men vidste nok ikke, hvad den gjaldt. Dersom han kunde gribe Knippet, så skulde Slaget stå. Prøv nu, om De kan gætte?«

Efter dette Bryllup skriver Fader til Rosendal: »Ser Du, Skildringen af Din Augusta skænker jeg Dig, jeg ejer nu dog mer end den bedste Skildring af hende; men — — Du må vide, om Laura er — — nå ja bojsensbudstikkelig! Du kunde tjene og glæde mig med at give en fuldstændig Skildring af hende, — siden jeg har set og danset med hende — så — *Tavshed!!*«

»Jeg synger og spiller så gjerne om, at der var engang en Ridder, der gjorde til sin Fader så ydmyg en Bøn, om Orlog og Forlov at ride under Ø og fæste sig en Mø, — ja Laura er Perlen blandt alle. Når Gud råder, så giver han sine elskelige Børn det som i Søvn, så hun lader sin Jakob finde og kende sin Rakel. Så tror og håber jeg.«

»Hurra, Hurra, Hurra!! I skulde bare se et mageløst Brev, som min Laura sendte mig til min Fødselsdag, nej, det er ikke til at beskrive, hvor mageløs yndigt det er. Med levende Farver har hun i det ene Hjørne malet det danske, norske og svenske Flag, omkring Flagstangen slynger sig net og tæt en frisk grøn Ranke; havde jeg ikke været Skandinav før, så måtte jeg da nu blive det — i det andet Hjørne var malet en Samling Kærminder —.«

Fra Steppinge Skole skriver Fader i 1862 (24 År gammel) til min Moder: »Så samledes jeg atter med mine kære små Børn, de så så glade og fornøjede ud, og det var opløftende, da vi sang, bekendte og bad, samtalede og fortalte Bibelhistorie. Jeg fortalte om Jesus og Peter, der vandrede på

det galilæiske Havs Vover. O, salige er vi, som har grebet og fastholdt vor milde, medlidende Jesus's Hånd. Tænk engang hver Aften lyslevende på mig og bekend så Troen og bed Fadervor — Laura min! Da er jeg hos Dig.«

Kærlighedslykken udviklede min Fader, især uddybedes mer og mer hans Kærlighed til Skolegærningen. Han skriver til Rosendal:

»Den 4. ds. er jeg kaldet til Skolelærer i Sillerup, Fjeldstrup Sogn ved Haderslev. Det er kun et lille Embede, men jeg ved intet, jeg hellere vilde have, det er mageløs rart i enhver Henseende. Her i Steppinge har jeg haft mange glade Dage, vor levende og rige Gud har øjensynligt lagt sin Velsignelse til min Gærning. Forleden kom Svejstrup fra Rødding ind til mig i Skolen, og det var ham en sand Glæde at høre på, hvorledes det ene Barn i yngste Klasse efter det andet — frit, livligt og barnligt fortalte Josefs Historie, så sang de også for ham, og han sang og fortalte for dem. Lærer Kristensen har to små Døtre i min Klasse, der er kommet sådant et Barneliv op i dem med Fortælling og Sang, at det er en Lyst. Bare jeg nu kan få en Eftermand, som vil gå i samme Spor, — kom min Bojsen her i Skolen, så skulde han nødes til at sige, at jeg har fået de små til at høre. —

Det er nu snart to År siden, at jeg nød den store Glæde at overvære Eders Bryllup, da gik der for mig Dans på Riberbro, og Slottet det blev vundet, nu skal Freden sluttet og I indbydes til Overværelse deraf, når Skoven står Brud, står min Pige vel også Brud — —.«

En Forårsdag 1863 blev mine Forældre viet i den gamle Klosterkirke i Horsens.

FRA KRIGENS TID

DET var et lykkeligt ungt Hjem i Sillerup Skole, men på den politiske Himmel var Horisonten fuld af truende Uvejrsskyer, der trak sammen, og snart brød Uvejret løs i al Gru og Vælde.

Fader skrev i Decemb. 1864 til Rosendal: »Det har tit i det henrundne År været for mig, som om der herefter intet blev at leve for, efter den Ulykke, der er gået over os, men sålænge der er Liv, er der jo Håb, og vi Sønderjyder have ikke opgivet Håbet endnu, endskønt det synes, som der var intet mere at håbe, efter at den himmelråbende, uretfærdige Grænse var dragen; dog Håbet om at eje og bevare det evige Liv skal aldrig blive beskæmmet; »Troens Ord« skal frelse Danmark, siger Pastor Helveg, det stoler jeg på, som jeg også er vis på, det er mægtigt at frelse min Sjæl. Vi lever stadig i det Håb, at Grænsen bliver flyttet, mange venter på Hjælp fra Frankrig, sidst jeg fik Brev fra min gamle Fader, havde han hørt Rygte om, at den russiske Kejsers vilde tage sig af os og flytte Grænsen, der er Røre i Sindene, men nu råber Fjenden på Ro, de schlesvig-holstenske Flag ses ikke mere i Haderslev, men der er Slagsmål på Gaden ved højlys Dag. Nu kommer Julen, men Glæden er kun blandet, hvor mange Ulykker, der kan afstedkommes i ét År, har vi set, men jeg håber på, der herefter vil blive dragen en skarp Grænse mellem Dansk og Tysk, og det er vor Frelse.«

Det følgende År var som en Gråvejrsdag, hvor dog Solen en enkelt Gang fik Lov at sprede de tunge Skyer. Således skriver min Fader til Rosendal i Sept. 1865 efter Sønderjydernes strålende Besøg i København:

»De uforglemmelige Dage er de yndigste i mit Liv, ja, vi

fandt, hvad vi søgte og så hårdt trængte til — dansk vil vi dø, derfor kan og vil vi lide og stride.

Men bagefter var det for Alvor strengt at høre Amtmand Kier ved Eksamen udtale til os Lærere, at nu var vi Prøjsere, at der snart vilde blive tilvejebragt Klarhed og Fasthed i Forholdene, at vi måtte sønderbryde de Bånd, der havde bundet os til Danmark, hvor hårdt og vanskeligt det end måtte være for os, især fordi vi boede så nær ved Grænsen, han syntes endog bevæget, hans egne schlesv.-holstejn. Følelser var i Bevægelse; ved Bordet stredes man om »die Landesache« var tabt eller ej. Gud give, den må være tabt for evig! Han give atter Dag i vort gamle, yndige, dyrebare Danmark. Men hvad skal Enden blive, når Kongen afsætter sådanne Mænd som Birkedal? Forstanden står stille, er det nu kommen dertil, at Danmarks Hjærte og Nordens Ånd skal lænkebindes?

O, har I godt Håb om atter at samles med os for bestandig — vi her ånder og lever ikke i andet!«

Endnu en glædelig Begivenhed i denne tunge Tid var Ankomsten af Hjemmets Førstefødte. Jeg læser i min Faders Dagbog og i Brevene til Rosendal:

»I Formiddags Kl. 10 Min. over 9 nedkom min elskelige Hustru med en lille sød blåøjet Pige, og vi er uendelig meget glade — Gud Fader har givet os lille Thyra til stadig Trøst og Glæde.«

Min Moder har fortalt, at såsnart jeg var lidt påklædt, tog min Fader mig på Armen og gik gennem Huset med mig, syngende med høj Røst Thyra Dannebods Visen. Egentlig fik jeg da mit Navn, var der kommen en Søn, var han sikkert bleven kaldt Holger Danske eller Niels Ebbesen og hilst med én til dette Navn ligeså passende Opsang.

Efter Egnens Skik og Brug hjemmedøbtes jeg med stor Højtidelighed c. tre Uger gammel.

Min Farmor og Onkel Mathias Laesgård kom tidligt om Morgenen med de første Gaver: En Fjersæk og en Dunpose. Da Gæsterne var samlet, kom Præsten. Fader havde opskrevet Trosbekendelsen og bestemt forlangt, at Sognepræsten skulde døbe mig på den, og så forresten efter Alterbogen.

Først holdt Præsten en net lille Tale: »Børn er Guds Gave og bringe Velsignelse i Huset, siger Salomon. Forældre have Pligter mod deres Barn, det er den Skabning, der allermost har Pleje behov o. s. v.

Præsten gik efter at have fået Kaffe, men tilbage blev Slægt og dyrebare Venner deriblandt Lærer Kristensens fra Steppinge.

Det synes, som om alle disse gode Mennesker elskværdigt er gået ind paa de ungdommelige Forældres Tankegang, at dette med den lille Piges Fødsel var én om ikke verdens- så dog fædrelandshistorisk Begivenhed, den ene Tale afløste den anden, hun ønskedes Thyras Kærlighed og Mildhed og Margrethes Kraft, men den bedste Stemning udløste Lærer Kristensen, da han sagde, »at som man kunde sige om Moses, at han var et dejligt Barn for Gud, sådan var i Dåbens, Igenfødselsens og Fornylsens Bad i den Helligaand denne lille Pige også bleven et dejligt Barn for Gud, og at han saa inderligt vilde ønske, hun altid måtte vedblive at være det, også når hun engang skulde forlade denne Verden — — —.«

Men efter disse Festdage kom så atter de frygtelige Uvishedens Dage — hvad var og blev Danmarks og deres egen Skæbne?

Hvad min Fader læste i disse År er næsten utroligt. De Skatte, han havde skimtet på Reolerne og bag Bogskabets Ruder i de gamle Præstegårde, måtte og skulde nu også blive hans personlige Eje.

Når jeg læser i hans Dagbogsoptegnelser, forbauses jeg, ustandseligt byttes der Bøger i Sabros Lejebibliothek i Haderslev, men især købes der.

Når dertil kom følgende Blade og Tidsskrifter: 1. Budstikken, 2. Nordisk Tidsskrift for Folkeskolen, 3. Børnetidende, 4. Kolding Avis, 5. Dagbladet, 6. Freja, 7. Fædrelandet, 8. Dansk Kirketidende og til Moder: Illustreret Modetidende for Toilette og Håndarbejde af Charlotte Lembcke, så må man nok spørge (selv om Fader var en velhavende Storbondesøn), hvor kom Pengene fra til at anlægge et Bi-

bliothek og have en Bladregning nærmest ud over Rammerne fra de gamle Præstegårde.

Hvad der i den gamle Dagbog fortælles om den unge Degnekone, min søde Moders Liv og Virksomhed kan indirekte besvare det.

DEN UNGE DEGNEKONE

MED den største Iver går hun op i det lille Landbrug, hun sælger Smør og Kyllinger, laver Ost, koger Sæbe, en Kalv fedes op og sælges, to Svin fedes, og det største sælges for 22 $\frac{1}{2}$ Rdl. og alle disse Indtægter går i den fælles Kasse, men privat sælger hun smukke Håndarbejder (»iaftes kom Trine Jakobsen med $\frac{1}{2}$ Lispund Hør til Laura for hendes Håndarbejde«) og hun opretter en Syskole for Egnens små og større Piger, mellem 20 og 30 Elever, som hun ofte havde til hel Dags Undervisning.

Dette gav hende et mægtigt Arbejde og en ret god Indtægt, dog kan hun ikke klare den, da de indbydes til Peter Viffs og Inger Marie Nissens store to Dages Bryllup d. 3. og 5. August 1866, nu kan den ofte vaskede hvide Brudekjole ikke bruges, nu må der anskaffes en Silkekjole og to Knip-

Fru Laura Lauesgård, Sillerup Skole.

lingskapper, men hun plager ikke sin Mand i den Anledning, først hører vi, at nu har hun også Pigerne i Syskolen om Fredagen, og at hun d. 2. Juli kører med sin Venindes Mand L. Jakobsen til Stad og køber sig en Silkekjole m. m. til 27 Rdl., hendes Penge rækker ikke langt, i Sept. kan hun betale sin Regning i Haderslev, men først d. 14. Novb. får hun som samlet Løn 20 Rdl. fra Børnene i Syskolen, dem hun straks bringer sin Veninde Trine Jakobsen, hos

hvem hun lånte de Penge, hun manglede til Silkekjolen og de to Kniplingskapper.

Mine Tanker flyver her pludselig en halv Snes År frem i Tiden, — min Moder havde i Østbirk Præstegård lånt en Bog, der hed »De små Ræve«, såvidt jeg husker oversat fra engelsk.

Hun var meget optagen af den Bog, læste og læste, mens hun vandt Tvist, og når Fader kom ind fra Skolen læste hun Brudstykker for ham, og de drøftede det læste sammen. Jeg forstod af deres Samtale, at »de små Ræve« kunde være en Fare for Kærligheden mellem Mand og Kvinde, og der må have været noget i deres Samtale, der uforstaaeligt for mig ledte Tanken hen paa Faders mange, mange Bøger.

Da jeg blev ene med Moder, og hun atter ivrigt vandt, og læste, gik jeg hen til hende og spurgte indtrængende: »Er de små Ræve også her?«

Hun så flygtigt op fra Bogen, kyssede mig og sagde smilende: »Ja, det kan nok skel!«

Jeg har ofte søgt og spurgt efter den Bog, men fandt den aldrig, derimod fandt jeg en Menneskealder efter i Salomons Højsang det dejlige Vers:

»Rejs Dig, min Veninde,
min Fagre og gak ud!
min Due i Klipperevnen,
i Fjeldvæggens Skjul!
lad mig se Din Skikkelse!
lad mig høre Din Røst!
thi Din Røst er sød,
og Din Skikkelse dejlig, —
fanger os Rævene,
de små Ræve,
som ødelægge Vingårdene,
og vore Vingårde stå i Blomster.«

Ja, de små Ræve lå nok på Lur, men »Duen i Fjeldvæggens Skjul« forstod den Gang og siden at værne sin blomstrende Vingård mod deres Anslag.

Thi hvad føles vigtigere for en ung Kvinde, der har født sit Barn, end at rejse sig og gå ud, lade sin Røst høre

og se i den Mands Blik, som hun elsker, at han synes, hendes Skikkelse er dejlig.

Så bliver da C. Lembckes illustrerede Modetidende for Toilette og Håndarbejde ivrigt studeret, og jeg formoder, at min Moder har været dejlig ved den storslåede sønderjydske Bryllupsfest.

Seks Spillemand hilste Gæsterne i den store smukt beklædte Sal, hvor der er dækket til 300 Personer. Stemningen er dog underlig urolig, man håber jo stadig, at Krigen mellem Prøjsen og Østerrig skal blive Sønderjyllands Frelse, Sejren ved Helgoland den 9. Maj sidder endnu som en Fest i Sindet, og samtidig er det let at se, at de tysksindede med Præsten i Spidsen er fast besluttet på ikke at lade sig noget som helst byde. Snart løser Vinen Tungebåndet, Taler og Sange begynder.

Efter de almindelige Taler begynder man at slå på det, som lå alle så tungt på Hjærte, det som alle håbede på, — og så kom det — Grændsepælene flyttet så langt mod Syd som muligt! Jublende Hurra!

Bjørnshauge fra Åbenrå talte for Modersmålet, at det altid måtte blive talt så levende og klart som her idag, at det trods sine Fjender måtte få bedre Kår og altid blive ved at lyde, hvor det nu lyder —. Nu er der én, der gyder Olie på de oprørte Vande ved at tale for Præsten og hans Familie, — dog atter kommer man tilbage til Grændseflytningen, både Napoleon og Prøjserkongen havde jo udtalt, at Nordslesvig er dansk — men nu udtaler Præsten som sin faste Overbevisning, at den vil blive flyttet, men det vil blive nordpaa, helt op til Skagen!

Vrede og Kulde modtager denne Udtalelse — han er svært modig, har drukket meget, nogle mener for meget.

Men den unge Lærer fra Sillerup taler uendelig poetisk for Brudepigerne — udtaler blandt andet, at han kendte det bløde Kvindehjærte — at Kvinden var Livet i Huset, det sporedes både i Køkken, Spisekammer og Dagligstue — at det var noget Snak med Hvedebrødsdagene, alle Dage måtte være som den første!«

Hvor begejstrede Brudepigerne har været, ved jeg ikke,

men at der var en rødmende, ung Kone i en flunkende ny Silkekjole, der var mer end glad, det ved jeg.

Så hviles der ud om Lørdagen, og rundt i Hjemmene sørges der omhyggeligt for alle de liggende Gæster.

Om Søndagen er Brudeparret i Kirke.

Og så er man til anden Dags Bryllup, Forsamlingen er ligeså stor som om Fredagen.

Atter begynder Talernes Rækker. En Løjtnant Neuhaus udbragte gamle Danmarks Skål og dernæst Befolkningens, hvis Danskhed han kendte tilbunds. Hans Ord fandt jublende Genklang.

Og Bjørnshauge taler påny varmt og kraftigt for det gamle kære, ærefulde Danebrog, der nu ikke måtte vaje over deres Huse, men han var sikker på, at den Tid ej var fjærn, da de atter skulde se det. Der var forskellige Faner med forskellige Sympathier, der var et med tre Farver, der mindede om tre Ting: Oprør, Mened og Landsforræderi! Nu rejste Præsten sig med Larm og protesterede — men Taleren går hurtigt videre, og der er det sorthvide, det kunde han bøje sig for, men rød og hvid er gamle Danebrogs Farver, som vi synger om, men nu må vi end ikke bære Farverne, det bedste Bevis på, at Sejrherreren følte, at han ikke var i sin Ret!

Jublende og kraftige Hurraer!

Præsten vil ud, hvilket kun kan lade sig gøre ved at kravle under Bordet, hvad han også prøver på, men bliver holdt tilbage.

I sit Raseri råber han til Døggen:

»Nissen, syng, jeg befaler det, det er bedre at takke Herren.«

Døggen rejser sig op og begynder, »Nu takke alle Gud —« mange finde det helt gudsbespotteligt og trække ham ned, hvorpå han og Præsten straks forlader Præstegården — hvorover et Par gamle Koner græder inderligt.

Og så var det atter Hverdage, med mange sære vilde Rygter ude fra den store Verden.

Min Fader søgte et og andet noget større Embede, men han må jo om ad Præsten for at få sin Ansøgning påtegnet,

og de to kan dårligere og dårligere sammen. Præsten vil først slet intet Vidnesbyrd skrive, tilsidst går han dog ind herpå, men siger, at han må skrive, at min Fader lever i Vildfarelser i Uoverensstemmelse med den Augsburgske Konfession, idet han ikke satte det skrevne Ord højt nok, men kalder Däbspagten og Ordet ved Nadveren for Guds Ord! »Og Fader-vor«, siger min Fader og tilføjer »det levende Ord er Vorherre selv, derom vidner Bibelen — både Paulus og Luther satte det over det skrevne, se Brevet til Galaterne og Luthers Forklaring, det bedste han har skrevet.« Men Præsten vedbliver at angribe: min Fader er mer Grundtvigianer end Lutheraner — hvortil den unge Lærer svarer: »Det er vel det samme, ved hvem vi er kommen til Vorherre, når vi blot er kommen der, det råder ingen for, på Dommedag vil ingen spørge mig, om jeg er kommen til ham ved Luther eller Grundtvig.« Så blev det bebrejdet Fader, at han ikke satte Sakramentet højt, ikke gik til Alters — — »jo, jeg har været til Alters både her og andetsteds« — »jo, men saa har det været en Forbrydelse, helt ulovligt, for saa er De jo gået uden Tilladelse!« — »Ja, nu får De så skrive i mit Vidnesbyrd, alt hvad De vil,« sagde min Fader og gik, men i den lille Dagbog føjer han til: »O, gid den Almægtige vil rive hele Statsmaskineriet i 1000 Stykker!«

Året slutter med et dejligt Juletræ for deres eget lille Barn og alle Skolebørnene, det er det første Juletræ set på disse Kanter.

Men i den gamle blå Dagbog står et fromt, taknemligt Vers:

»Tak, kære Gud og Fader
for Skatten, Du os gav;
vi os på Dig forlader,
mens vi på Tidens Hav
ontumles på dens Bølger, —
thi Helligånden følger
og leder hjem til Fred
nu og i Evighed!

Dagene slide sig som i halv Uvirkelighed. Heldigvis er der praktiske Opgaver, værne Skolen mod Præstens mer og

mer pågående Krav: Regning med Kurant og den frygtelige Undervisning efter det store ny Landkort med den forhadte Grændse.

Min Moders Brødre, de to unge Søkaptajner Robert Bay, med i Slaget ved Helgoland, gift i Skotland, og Frederik Bay fra Horsens kom vidt omkring i disse År, i deres Breve ude fra den vide Verden myldrer det med Rygter om Danmarks Skæbne.

Frederik Bay har været i St. Petersborg, der strålede til Modtagelsen af Prinsesse Dagmar: »Ja, sådan en Prinsesse havde Danmark, hvad måtte hun ikke i den elvte Time kunde udrette for det Land, hun elskede.«¹⁾

Dagbogsoptegnelserne bliver så knappe:

»Atter et Rygte om snart at vende tilbage til gl. Danmark.«

»Laura kogt Salve til en syg.«

»Præsten var i Dag så sjæleglad i Kirken, bad for de præjsiske Våbens Fremgang. 20 i Kirke.«

»Anneken er syg, Laura har været der.«

»H. A. Kryger har en stærk Tro.«

»Idag holdt Præsten præjsisk Takkefest.«

»Idag bad Præsten første Gang i Kirken for den præjsiske Konge. 12 i Kirke.«

Dog nu spredes Tankerne, idet hele den lille Husstand bliver farligt syg af gastrisk eller tyfoid Feber — først Barn — Hustru — Mand og sidst den unge Tjenestepige. Barnet svæver mellem Liv og Død. Den beundrede dansksindede Doktor Madvig fra Haderslev kommer tidligt og sent, han er både Ven og Læge og vil frelse det lille Barn, er Feberen alt for høj, hjælper han selv den lille Pige i Bad, og da også den unge Moder dødssyg må lægge sig, tager han en Dag en anden Læge med derud. Langsomt — ganske langsomt kommer de alle over Sygdommen.

Endnu dødsenssvag møder min Fader den 12. Febr. 1867 til Valg i Astrup og skriver med Fryd: »Så fik da H. A. Kry-

---

¹⁾ Ved hendes Død ifjor kom det frem, at hun virkelig gjorde et energisk Forsøg hos sin Svigerfader.

ger 458 St., Amtmand Kier 53 og Skræder Thomsen i St., og senere: »Idag åbnes den nordtyske Rigsdag, Kryger og Ahlmann skal have været i København.«

Og så fra 18. Marts står der i Dagbogen:

»Idag Kl. 11 mødte vi Lærere fra Haderslev, Thystrup og Gram Herreder på Amtshuset for at aflægge Troskabsed til Kong Wilhelm af Prøjsen; følgende kunde ikke: Petersen i Alver, Larsen i Anslet, Aggesen i Knud, Lauesgård i Sille-

Højskoleforstander Rosendal Vinding.

rup, Lund i Vonsbek, Got- hard i Starup, Petersen på Kalvø, Fris i Gammelladegård, Larsen i Simersted, Petersen i Jægerup, Kristensen i Steppinge og Andenlærerne i Vedsted, Kloster og Skodborg samt Frandsen i Bøgeskov, ialt 15.«

Det var vel nok en streng Dag, nu var de alle brød- og hjemløse, og saa det allertungeste, havde de, når alt skulde tænkes tilbunds, handlet ret.?

Fader skriver samme Dag:

»Jeg var bagefter sammen

med Doktor Madvig og Pastor Nansen, der sagde: det er det første virkelige Nederlag, vi har lidt, hvorover Madvig tog skarpt til Genmæle.«

Fader må straks ned til Vennerne i Skeppinge, han drøfter med Kristensen i Fællesskab at oprette en Højskole, men Sindet er underligt spredt, det hele forekommer endnu ganske uvirkeligt.

De er nede i Præstegården, Pastor Hagen er allerede suspenderet, fordi han ikke vilde takke for Prøjserkongen. Hagen gik stilsfærdigt til Kirke for at høre Kristensen læse en Prædiken.

Næppe hjemkommen kommer d. 25. Marts Rosendal og én af Moders Brødre kørende fra Kolding. Rosendal havde

i Bladene set, at Fader var blandt dem, der vilde blive afsat, og kom nu straks for at tilbyde sin Hjælp: De halve af hans Timer ved Borgerskolen i Vejle, et lille Hjem var også funden, og når Rosendal, der tænkte på at oprette Vinding Højskole, flyttede dertil, så kunde Fader få enten alle hans Timer i Vejle eller blive Lærer paa Vinding Højskole!

Det var en alvorlig, god, ung Mands trofaste Venskab — et Fostbroderskab, som bør erindres.

Den 9. April modtog Fader sin Afsked, den 10. holdt han Afskedsprøve med Børnene, de fleste Forældre havde givet Møde — Præsten ikke.

Den 12. tog han Afsked med Børnene. Den lille Tjenestepige var endnu svag efter Sygdommen, da kom en Moder med sin unge Datter Birgitte og tilbød hende til Pladsen — hvor den så blev — og Lønfordringen var: Penge eller Klæder som mine Forældre selv kunde bestemme. Betegnende for den Tillid de nød i Befolkningen.

Vemodig er Afskeden med de gamle Forældre (på Aftægt) og de tre unge Brødre: Peter, Johannes og Mathias Lauesgård, alle vil gerne hjælpe, og snart er det lille Hjem flyttet til Vejle.

Derfra er ikke langt til Jellinge og den elskede Pastor Svendsen, og atter har min Fader om Søndagen Lejlighed til at høre en Præst, han er i fuld Forståelse med.

14. Maj de første Timer på Borgerskolen i Vejle, men allerede i Juli kaldet til Lærer i Yding (Østbirk Sogn) i den dejlige Egn mellem Horsens og Skanderborg — Ejers Bavnehøj og Himmelbjerget.

DET KONGELIGE LANDSKAB

MANGE Betegnelser er der på de forskellige Egne her i Danmark, men på min dejlige Barndomsegn passer kun Betegnelsen kongelig.

Det er et kongeligt Landskab, der som et mægtigt Panorama viser sig for Beskueren, der kommer fra Ejers Bavnehøj ned over det yndige Såby til Yding. Ofte fulgte jeg Skolekammeraterne på Vej fra Skole op over Såby Banke, for så pludselig at vende om og se ud over det vidtstrakte, frodige Land, der grændser mod store Skove, mægtige Hedebakker og de vidunderlige Himmelbjærgsøer i det fjærne. Lidt højt i Dalsænkningen ligger Yding Landsby og Kirke, mens udenfor Byen på Vej mod Såby ses Skolen, der for 50 År siden var ny og pyntelig med sit Tegltag og nette lille Have.

Dog var det vist den gamle Landevej fra Skanderborg til Ribe, Riberlandevej som den endnu undertiden kaldtes i min Barndom, der talte så kongeligt til mig: Der havde han redet, Valdemar Sejr, med sine 100 Svende ud fra Slottet på Øen ved Skanderborg gennem Dyrehaven — Landsbyen Vrold, forbi Fuldbro Vandmølle, der ligger ved det Vandløb, der forbinder Skanderborgsø og Mossø, — over den stejle Springbanke og Springbæk, der kommer fra Yding Skov, er han redet og endnu med alle de 100 Svende lige efter sig.

Men så kom den brede, brede Landevej forbi Rishøj og alle de andre 10 Gravhøje på Rishøjgårds Mark. Nu sætter Kongen Farten op lige ind gennem Yding By, ned over Sandvad Kro og Bæk, gennem Vestbirk, Naldal, Underup, Nim — Uldum — puh, nu kunde jeg ikke længere følge ham, og jeg var sikker på, at de fleste af de 100 Svende havde ikke fulgt ham så langt, — måske var de styrtet på Vejen. Jeg spurgte min Fader, om han ikke troede, de lå begravet i

Gravhøjene, men han forsikrede, at disse var langt, langt ældre end Valdemar Sejrs, nej, her havde vel engang i Oldtiden stået et mægtigt Slag, foruden Rishøj og de 10 Høje nordøst for Yding (hvoraf én var en mærkelig Tvillinghøj, måske to faldne Kongesønners Gravhøj) var der jo også sydvest for Yding på den modsatte Side af Landevejen en hel Snes Gravhøje, — tre Gravhøje ved Sandvad, Syvhøjene ved Vestbirk og mange ved Underup og videre frem.

Ja, her var noget for Fantasien, det kunde vel også tænkes, at man allerede i Oldtiden havde haft Lyst til at bo og bygge langs denne forunderlige Vej, hvor så mange færdedes, og at man så tilsidst også dengang døde ganske skikkelig og blev begravet ved Vejen, hvor man havde levet sit Liv, gid man dog kunde finde en af de rigtige gamle Køkkenmøddinger midt inde i Yding By.

Et dunkelt Minde fortæller, at jeg er bleven vist Sten langs den gamle Vej, der blev kaldt Vildtbanestenene, også det klang af vilde, kongelige Jagter! Jeg kunde idetheletaget ikke blive træt af at lytte til alt, hvad den gamle Vej fortalte.

En god jævnaldrende Veninde blev Karen Mikkelsen, der boede på den anden Side Rishøj på et så poetisk Sted som i Rytterhaven. Navnet drog før selveste Karen, og så, at et Besøg i Rytterhaven jo altid sluttede med den angstfuldt spændende Aftenvandring hjem forbi Rishøj — som så mange havde set rejse sig i Lysskær, fordi Højen som bekendt indeholdt en fantastisk Skat.

Hvornår skulde jeg være blandt de lykkelige, der så Lys-skæret — — eller mon jeg ikke snarere i Vejens Støv, der jo dog var det samme som i Kong Valdemars Dage, kunde finde en lille Guldring eller Mønt, eller — nå ja, hvor vilde det være frydefuldt selv med en Knap — en ganske lille Knap — fra Kongens eller én af de 100 Svendes Klædning.

Så sparkede jeg forventningsfuldt spejdende i Støvet midt ud ad den brede Landevej på Vej til lille Karen.

Når man ønsker noget troende og inderligt, vil det ofte komme. En Dag forærede en Pige i Skolen mig en lille primitiv Bronceskål, hendes Fader havde fundet den, da han pløjede én af de næsten utallige Gravhøje alt for nær. Jeg

var jublende glad. Men en skønne Dag bød min $2\frac{1}{2}$ År yngre Broder Åge mig en flunkende ny Firskilling for Bronceskålen. Kampen var hård, og jeg strittede længe imod. Dog en Dag, jeg skulde til Høkeren efter Varer for Moder, faldt jeg for Fristelsen, vi fik jo aldrig Penge til at købe Slik for. Men da Pengene var slikket op, var min elendige Skamfuldhed og Bitterhed grændseløs.

Jeg husker, at jeg havde en ligefrem æventyrlig næsten hovmodig Følelse af, at dette dejlige Land egentlig tilhørte mig, naturligvis ikke Gårdene, Husene og de fede Agre, pyt med dem! — Nej men Lykkefølelsen ved Landskabets Skønhed, Retten til alle Grøstekanter og Skovbundens vilde Blomster og Retten til at gå på Riberlandevej.

Da jeg var otte År forelskede jeg mig så lidenskabeligt i Dynnesnæs, der skyder sig ud i Mossø, så jeg efter Kladder på lyserødt Papir skrev et langt Brev til Kongen »om han ikke nok troede, han engang vilde give mig Dynnesnæs«.

Jeg græd mine modige Tårer, da jeg et halvt Års Tid efter tilfældig så, at Brevet endnu lå i Faders Skrivebordskuffe, — jeg som havde troet, at Kongen gik og spekulerede på en Udvej til at opfylde mit Ønske.

Men også Beboerne elskede jeg og greb enhver Lejlighed til at komme på Besøg hos de flest mulige. — I den højeste Udkant af Sognet, Kværnbjerg hed det, og vildt og afsides forekom det mig, boede en Familie, som jeg var meget optaget af. Niels Kristensen var et lyst Hoved og en åndeligt anlagt Mand, han kom altid den lange Vej til Kirke og Faders Aftenmøder i Skolen, og jeg kan endnu opleve pludseligt ligesom at se for mig Niels' Ansigt med et underligt henrevet Udtryk, når jeg er med til at synge: »Den store Mester kommer« eller »Brødre og Søstre vi skilles nu ad«. De havde et lille Sted, men var vist ret fattige, han gik i hvertfald på Arbejde på de store Såbygårde. Hans Kone Rikke var livlig og havde lavet sig et lille Husfidsbierhverv: hun syede Trådknapper for Manufakturhandlerne i Horsens — »uforgængelige« sagde min Moder. Når der var et Dusin,

blev de syet på kornblåt Glanspapir — — hvor jeg beundrede hende.

Deres tre Døtres Navne var med Bogstavrim: Maren, Marie og Margrethe, de to ældste har tjent i mit Hjem, den yngste var min jævnaldrende, vi skiftedes i nogle År til at sidde øverst, jeg tror, det morede min Fader ved Eksamen at lade os prøve snart i Fald og snart i Sæde, jeg nåede hende aldrig i Regning, men kunde nok overgå hende i dansk Stil. — Dette Hjem blev mig tidligt det ideelle Husmandshjem.

Minderne fra de forskellige hyggelige velstående Gårdmandshjem har jeg sammendraget under et i Skildringen af en Husmoders Liv på en østjysk Bondegård for 50 År siden dels i et Radioforedrag og dels i Artikler i Højskolebladet.

Jeg har været Gæst i mange af disse Hjem, tidligt og silde, Helligdag og Søgnedag, og fundet så megen Fred og fornøjelig Hygge, klog og sund Sans. Egnens Befolkning har aldrig været særligt kirkesøgende, men når jeg har set Opslag om Præsteembeder, hvor en Egn Gudfrygtighed ligesom måles efter, hvor mange Procent der kommer i Kirke om Søndagen, da har jeg altid måttet tænke på min Barndomsegn med dens Fromhed i Hjemmene, de stille, rolige Andagtstimer, alt som den naturligste Ting af Verden, uden nogen Art af Selvretfærdighed.

Men hårde Halse kunde der også være iblandt. Der var Uvenskab uforsonligt og langtrækkende mellem adskillige Slægter, dog vist ikke mere der end i andre Egne og end i vore Dage.

I mit eget Hjem øgedes Børneflokken. Mine Forældre var enige og fast besluttet på, at Sønnerne skulde frem i Verden, det Studium, som Frits Bojsen havde frarådet min Fader, skulde helst alle fire Sønner nå til, men så måtte Lefvoden sættes ned.

Jeg ser min Moder for Bordenden sige med sin lidt trætte, men dog så milde Stemme: »I må få så mange Stykker, I vil, med Fedt, men kun et med Smør«, og den Ærbødighed hvormed hun tog om Hvedebrødet: »I får kun et Stykke, men I må få det, så tykt, I vil«. Og så det daglige Omkvæd:

»Spis Brød til«, og hjalp det ikke, fik man sin Eftermad ordnet som Ryttere, d. v. s. hver lille bitte Stykke Kød eller Flæsk fik sin vældige Brødhest at ride på, og det var jo kun fornøjeligt.

Kartoffelmarken var Sommerens Spiskammer, altid var Aftensmaden det dampende Fad Kartoffler med Meldyppe.

Under disse Forhold var jeg som lille Pige meget optagen af Skolebørnernes vidunderlige Smørrebrød. Hvor kunde sådan et Stykke tyndt Brød med tykt Smør belagt med fed Rullepølse eller Sødmeleksost forekomme mig fantastisk fristende, — den uskyldigt, veltilfredse, lidt smaskende Måde de spiste på, kunde gøre mig helt ond.

Min Moder havde en Rosenhæk med nogle små sødt duftende Blomster, der blev meget beundret af Skolens Småpiger.

En Dag stod den lille Karen og jeg og beundrede dem. »Ah« sagde Karen, »hvad vil du have for én?« »Ja, hvad vil Du give?« idetsamme må jeg have set mærkeligt betydningsfuldt på det ganske fortrinlige Stykke Smørrebrød, Karen holdt i Hånden. Der gik med et en Prås op for hende, der et Øjeblik gjorde Karen stum, men da hun var en fin — klog Natur, sagde hun ganske beskedent stilfærdigt: »Ja, a hår så-mind it ant ve mæ end mi Melmadder.«

»Ja, lad gå,« sagde jeg med kunstlet Ligegyldighed, »men så skal du også tage den Rose, du allerhelst vil have.«

Og sådan blev det den Dag og mange Gange siden, og altid var Småpigerne enige om at behandle Smørrebrødet med en Smule Overlegenhed — let humoristisk — det holdt såvist nok til det, hvorimod Rosen fik al den Påskønnelse, som en Rose nu engang trænger til her i Verden for ret at kunne udfolde sig.

Rosen har haft gode Kår i vort Folk i den sidste Menneskealder, og den har blomstret i rigere Fylde end måske i noget andet Land i Verden i Mands Minde. Men vil det blive ved? Der er så meget, der tyder på, at der vil komme trange Kår for Rosen, hvorimod Agtelsen for Smørrebrødet er stigende ud over alle Bredder?

Jeg skal nødigt sige et ondt Ord om Smørrebrødet, hverken

det allernødvendigste eller det med det gode Pålæg, men Rosen må det ikke overskygge, så bliver Danmark i Sandhed et lidet, fattigt Land, og tit og mange Gange, når jeg har læst om Rigsdagsforhandlinger, f. Exp. om Forfatterunderstøttelserne og Fru Tit Jensens 5 Øre, har jeg måttet mindes den gamle Legeplads med de to små Piger, der så fint og kønt forstod at bytte Rose og Smørrebrød.

BARNEBEKYMRINGER

DET er almindelig fastslået, at Barndommen er vor lykkeligste Tid, og det er jo sandt, at den største Lykkefølelse har vi haft som Barn, men jeg hævder bestemt, at Ingen voksen kan føle sig så hjælpeløs ulykkelig som just et Barn.

Det var almindeligt i de såkaldt gode, gamle Dage, at Voksne var meget uforsigtige med, hvad de talte om i Børns Nærværelse, det var, som de troede, at vi hverken hørte eller forstod nogetsomhelst. Således hørte jeg i elleve-tolvårs Alderen en Udtalelse, der brutalt drev mig ud af mit Barneparadis: Et Par Kvinder talte om min Moders Helbredstilstand, og den ene sluttede med at sige: »Ja, får hun flere Børn, så tror jeg da, hun dør.« —

Da jeg listede ud af Stuen og opsøgte mig en ensom Krog, var jeg fyldt til Randen af en sådan Ulykkesfølelse, så jeg ønskede mig Døden og følte, at nu blev jeg aldrig glad mere — og det var egentlig sandt; så lykkelig bare ved at være til, som jeg hidtil havde været, blev jeg aldrig siden.

Hver Aften efter Aftenbønnen bad jeg med glødende Inderlighed til Gud: at vi dog ikke måtte blive flere Søkende.

Og så ene gik jeg med min Ulykke. Tilsidst måtte jeg betro mig til min gamle Moster Frk. Dortha Bay i Horsens, om hun troede, at Moder døde, hvis hun fik flere Børn. Hun tog ikke Bekymringerne fra mig, hun kneb sin Mund sammen som bag syv Sejl, men fik samtidig Tårer i Øjnene.

Gud hørte ikke min Bøn, der kom tre små Søkende efter denne tunge Mærkedag, jeg betænker mig ikke på at sige, at disse År var et Martyrium for mig. Til min Moder kunde jeg slet ikke tale derom, hun måtte jo ikke vide, at

hun vandrede på Gravens Bred, mine Brødre var for små, og jeg følte en Slags Undseelse overfor de unge Piger, vi havde i Huset i de År, men i denne tunge Tid var jeg så lykkelig at få en Veninde Gårdejer Jens Poulsens Stine. Hun var lidt ældre end jeg, og en forunderlig på én Gang barnlig og snusfornuftig lille Pige, dertil dybt religiøs.

Der var Tuberkulose i hendes Slægt, hun havde mistet en Del Søkende, og betroede mig en Dag, at hun ikke selv ventede at blive gammel, »men lidt før eller senere gjorde jo ikke så meget, det vigtigste var, at man var til Glæde, så længe man levede!«

Hos hende kunde jeg tale og græde ud, jeg tror ikke nogen Præst kunde have talt halvt så godt til mig, som hun gjorde, engang jeg gik hårdt i Rette med Gud, der øjensynligt ikke tog Hensyn til min indtrængende, tålmodige Bøn. Nærmest som et Slags Skalkeskjul overfor de voksne legede vi altid med Papirdukker, men det var rigtignok sælsomme Samtaler, der snoede sig ind i den Leg.

Hun var jo allerede dengang en mærket og svag, lille Pige, hvilket dog ligesom ikke bekymrede hende for hendes egen Skyld, det gjaldt kun at skjule det for Forældrene, som hun elskede med en forunderlig, medlidende Ømhed. »Ok Thyra! kan du da ikke forstå, hvor svært det bliver for Far og Mor også at miste mig!«

Hun var egentlig ikke begavet, særlig ikke med Hukommelse, men hun havde en fuldkommen sanddru, ægte Hjærtets Dannelse. Hun blev mit Heltindeideal, denne lille, modige, uselviske Kvinde, en Type som jeg hele Livet har søgt, og som har fyldt mig med Fryd og Ydmygelse, hvor jeg så traf den.

Jeg husker, at i det sidste År, hun gik i Skolen, var det

Fra gamle Præstegårde.

Kapellan Holger Køster, Østbirk.

ofte ligesom hende, Fader talte til i Religionstimerne, hendes Svar kunde komme så dybe og sande, men hverken Skriftsteder eller Salmevers kunde hun lære udenad.

Hvor har jeg ofte ønsket, at jeg i disse vanskelige År istedetfor i Hjemmet at blive anset for sær og noget umedgørlig, kunde være bleven forstået af mine Forældre. Desværre havde jeg allerede i otteårs Alderen mistet min milde, forstående Mormor Fru Anne Marie Bay, hende kunde jeg vist have betroet mig til, og hun kunde have talt mig til Ro.

Men hele Livet siden blev det et brændende Spørgsmål for mig om, af hvem og hvorledes den seksuelle Viden skal komme til de halvvoxne. Desværre har jeg endnu ikke set det Spørgsmål besvaret tilfredsstillende. Prøver jeg på at fordybe mig i mine egne og andres utallige Tilløb, er jeg nu som gammel ikke nået videre end til det Ønske for ethvert Hjem, at Børneflokket — den være stor eller lille — ikke må forøges, efterat den ældste i Flokken er fyldt c. 12 År.

Det blev en stor Oplevelse for Stine Poulsen at gå til Konfirmationsforberedelser hos Kapellanen, den unge Pastor Holger Køster. Hendes Forældre syntes ikke om hendes Begejstring, han var dem for »nymodens«, de holdt stærkt på »den gamle Køster«, men her stod hun fast, og næsten daglig fik jeg et rørt, begejstret Referat af hans Timer.

Ikke underligt, at jeg snart selv længtes efter at opleve det samme som hun.

DET NYE PRÆSTEHJEM I ØSTBIRK OG LIDT ÅNDELIGT VOKSVÆRK

DET var et ejendommeligt Præstehjem, der i Slutningen af 70'erne rejste sig midt på Østbirk Gade, kun få Skridt fra den gamle, hyggelige Præstegård.

Den unge Kapellan Holger Køster havde giftet sig med sin Fætter Pastor Kristian Køsters Enke.

Fru Kamilla Køster var 40 År — 10 År ældre end sin Mand — og kom med tre Børn, hvoraf Marie den ældste var c. 14 År. Pastor Kristian Køster havde været Grundtvigs Kapellan, og hans smukke, elskværdige, livfulde Frue var afholdt og beundret i grundtvigske Kredse i Hovedstaden.

Nu kom hun ind i disse snævre lidt vanskelige Forhold.

En efter den Tid ikke ubetydelig Formue skænkede hun straks til sine Børn af første Ægteskab, fast besluttet på for sit eget Vedkommende fuldt og helt at tage Følgerne af dette Skridt.

Hun var i disse År, da hun strålende lykkelig kom til Østbirk og Yding, den mest ideelle Præstekone. Det lille Hjem, hvor der snart kom et nyt Kuld Børn, åbnede sig uendelig gæstfrit mod alle, som vilde tage derimod. Jeg fik nogen Privatundervisning hos deres Lærerinde, og kom der meget. Hjemmet var som mættet med åndeligt Liv og Kul-

Fru Kamilla Køster.

tur. Nu blev Salmebogens Tillæg med alle de dejlige grundtvigske Salmer indført i Kirkerne, og Fru Køster var utrættelig i at synge Melodierne ind i unge og gamle.

Hun samlede de unge Piger til Oplæsning og Sang, og vi fyldte alle Stuerne. Jeg husker især en Vinteraften, da vi var kommen den lange Vej derned i forrygende Snevejr, hvor strålende hun modtog os.

Fru Betty Hennings havde kort Tid i Forvejen haft sit kunstneriske Gennembrud som Nora i Et Dukkehjem, derom fortalte hun os, og som det moderne Menneske Fru Kamilla Køster var, havde hun anskaffet Bogen og besluttet at læse den for os og bagefter tale med os om dens Tendens m. m.

Men da så alle vi purunge Piger sad forventningsfulde om hende, så jeg pludseligt hendes ubeskriveligt levende Ansigt forandre Udtryk, og impulsiv over al Måde som hun var, sagde hun pludselig: »Nej, jeg kan alligevel ikke læse dette Skuespil for Eder — I skal have noget om ægte Kærlighed, jeg vil læse Aksel og Valborg!«

Og sådan blev det — og hun græd, og vi græd over de Elskendes Fryd og Kvide.

Heldigvis bedagede Vejret sig, og da vi sent — der skulde også drikkes The med friskt Hvedebrød — gik den lange Vej tilbage til Yding, vandrede vi på den knirkende Sne og under de utallige Stjærner som i en renere og rigere Verden, lykkeligt opfyldte af den smukke, stemningsfyldte Aftens Poesi.

Men de ældre omkring i Huse og Gårde syntes vist, at det var lidt sært, — sent kom vi hjem — og hvorfor gjorde hun nu dette, det havde den gamle Frue aldrig gjort! Fru Kamilla Køster var nok lidt for stor og aparte til den Andegård, hvortil hun var kommen — men vi Unge elskede og beundrede hende, og mangan midaldrende Morlille fandt det dog nok også helt interessant, at man i den Alder kunde få en smuk, ung Mand.

Det står for min Erindring, som om der ligesom kom mere Glans over Egnens store Gilder, når Fru Kamilla var med. Jeg husker således fra et stort Konfirmationsgilde på Såby-

gård, at hun om Aftenen fik ikke alene vi Unge, men ældre satte Mænd og Kvinder med i Legen: »Rige Fugl kommer susende — kommer brusende o. s. v.« Også min Moder pynkede sig nu lidt mere, end hun havde gjort i de senere År. En ældre grundtvigsk Syerske fra Nabobyen Satrup, der en Gang årligt kom omkring i de forskellige åndeligt vakte Hjem, og som hidtil havde kunnet gøre en Dyd af den Nødvendighed, at hun syede meget kedsommeligt, grundtvigske Folk burde ikke være optagen af Forfængelighed, fik næsten et Chok, da min Moder (om end med nogen Undseelse) nu pludselig ønskede en Nederdel skrånkåren og en Kjole i Prinsesseform med Lommer og Ærmeopslag kantet med fine Plisséer.

Men i Marie Køster fik jeg en god og klog, lille Veninde, det var øjensynligt, at Livet i det nye Hjem med en ung, forelsket Stedfader, som hun kaldte Holger, og som hun før så ofte havde spøgt og leget med, ofte stillede ret store Krav til hendes Takt og Selvbeherskelse, jeg måtte ret af Hjærtet beundre hende.

For den, der ikke selv har oplevet det, er det vanskeligt at forestille sig, det kristne Liv og Syndserkendelsen vågne ved en ganske pludselig uventet, åndelig Katastrofe.

Min Oplevelse er en ganske anden.

Sæden, Ordet fra evig Tid, det vil jeg tro, blev sået i mit Barnehjærte ved Dåben¹⁾. Jordbunden var mig givet fra mine Forældres og vort Folks gamle Kristendom. Dertil kan jeg erindre nogle af de første åndelige Livsytringer i mit Barnehjærte, hvorledes Jagttagelsen af mine Forældres og andres levende Tro varmede mig som Solskin og overbeviste mig om Guds og Frelserens Personlighed. Og hvorledes min egen Barnekamp mod det onde i min egen Sjæl ganske logisk overbeviste mig om, at der så også var en ond, fjendtlig Åndspersonlighed. To Magter stredes om mig så langt tilbage, jeg kunde huske, og det var hverken Snak

---

¹⁾ Herunder vil jeg henregne: Overbevisningen om, at Gud har en bestemt Hensigt med og Forventning til hvert enkelt Menneske, altså også til mig.

eller Fantasi, men mit eget lille Menneskelivs mest håndgribelige spændende Virkelighed, og Kampens Udfald bragte mig snart Lykke snart Ulykke. — —

Så er der Kristenlivets Vækst. Ved vi, når vi legemligt og åndeligt vokser — legemligt kender vi Voksværk, og vi kan vel også huske Tider — endnu opleve dem - hvor vi har åndeligt Voksværk, det trykker os, presser og knuger mod Lindring og Udfoldelse.

Legemligt bliver vi målt og vejjet for at kontrollere Væksten, det er min Erfaring, at i åndelige Stilstandstider sendes der os Oplevelser, og det kan ligesågodt være en stor Lykke og Glæde som en stor Sorg og Angst, hvorigennem vi fortvivlet mærker, at vi ikke står til Målet og er vejjet og funden for let.

Der var åndeligt Voksværk over mig, da jeg gik til Konfirmationsforberedelse hos Pastor Holger Køster. Han lukkede det ny Testamente op for os, idet han åndfuldt og levende gennemgik Lukas Evangelium — og så var der Grundtvigs Salmer i det ny Tillæg. Uden nogen pågående Læretvang havde vi en af de dejlige Salmer for til hver Dag hos ham.

Jeg tror ikke, han var i Besiddelse af det håndfaste, halvt gemytlige Tag, som et Drengesind sjældent kan stå for, der var undertiden Uartigheder og Uro, sålænge han samlede os i den gamle Præstegårds mindre hyggelige Konfirmationsstue, men så tog han os resolut over i den skønne, gamle Østbirk Kirke, det blev en Hjælp.

Sært nok, er det dog ikke såmeget selve hans Timer, jeg nu i Erindringen vender tilbage til, men deres Afglans i de lange ensomme Vandringer hjem om Eftermiddagen, når jeg havde fået Privatundervisningen overstået.

Da gennemgik jeg, hvad jeg havde hørt, hvad der havde rørt og grebet mig — hvad jeg vilde drøfte med »Stine« og siddende på en Grøftekant læste jeg den nye Salme, han idag havde gennemgået med os, igennem, og mens jeg gik videre, lærte jeg så Vers efter Vers, og endnu efter 50 Års Forløb kan disse Salmer komme til mig som i en festlig Ramme af Sommersol, Fuglesang og al Sommerens Travlhed

i Marker og Haver, så opladt og modtageligt har mit Barne-sind engang været for alt, hvad det mødte på sin Vej.

På min Konfirmationsdag var jeg uendelig bevæget, min egen Ringhed og Guds uendelige Godhed var mig næsten overvældende indlysende. Vi stod efter Bogstaverne i vort Navn, mit T. L. gav mig Plads blandt de nederste. Det pinte mig, at så mange uhindret kunde beskue min Opløsthed, mit fine broderede Konfirmationslomme-tørklæde var kun en ringe Hjælp, selv min Kniplingskrave og det Bobbinets Slips drev af Fug-tighed. Jeg havde en Følelse af at gøre min Familie Skam, end ikke det elskede Salmeverv kunde jeg — Degnens Datter! den Dag huske. Og da så alligevel alle efter Højtideligheden var så kærlige mod mig — hvor var jeg dog taknemlig.

Hele Pastor Køsters Familie med en fremmed Lærer, der var på Besøg hos dem, var bagefter til Middag hos os. Jeg sad der lykkelig over mine små Gaver og alle Menneskers Godhed, kun endnu lidt skamfuld. Min Fader fortalte om hans og Moders Glæde, da jeg blev født, men bagefter talte den fremmede Lærer — kønt nok, men ikke klogt nok — om min Gråd og Grebethed i Kirken, som han mente gav rige Løfter for Fremtiden!

Hvor jeg spidsede Øren, jeg har sikkert stirret på ham med blanke tørre Øjne, intet fra denne Dag husker jeg så klart som hans Ord, — at tænke sig, at det var en Dyd, noget fortjenstfuldt lovende hos mig, at jeg havde grædt over min egen Ringhed, det var dog aldrig før faldet mig ind, at noget så selvfølgelig kunde være fortjenstfuldt! — men nu vidste jeg det, ja, så det aldrig har været til at glemme siden desværre!

Hvad skulde der blive af sådant et lille Pige-barn? Efter et Fald paa Isen fik jeg en brækket Arm, der efter to Lægers og en klog Kones mærkværdige Kludren, ihvertfald foreløbig var helt ubrugelig til legemligt Arbejde, — og atter var der Udsigt til Søkendeflokkens Forøgelse.

Takket være min Moster Frk. Dorthea Bay havde jeg i min Barndom haft nogle dejlige Sommerferierejser sammen

med hende og min Bedstefader den gamle Skibskaptajn Bay i Horsens.

De første Rejser var til Farup Præstegård ved Ribe hos de gæstfri Præstefolk: Præsten Sabinus Høgsbro gift med min Moster Fru Henriette, som er den af Ægteparret, jeg

husker bedst. Hun var dygtig og varmhjærtet, men kom det Bayske Skipperblod i Kog, da funkledede de smukke blågrå Øjne, og da var jeg bange for hende.

Fru Henriette Høgsbro f. Bay.

Som Barn var hun faldet i en Hundelænke engang, hun vilde være god mod Dyret, hun fik et dårligt Ben, der i hendes Opvækst var så slemt, så hun gik med Krykke. Det er bleven sagt, at det var hendes egen kraftige Villie, der hjalp hende til Helbredelse, hun var med til at opdage Fanø og gøre den til berømt Badested. Her havde hun som purung levet hver Sommer og var som hjemme i Skipperhjemmene derovre, dem hun elskede, beundrede og berømmede — og her

kastede hun en Dag sin Krykke. Som jeg husker hende, gik hun godt, helt stadeligt med det stive Ben, rank og smuk som hun var. Hun har vakt min Sans for de gamle Tings Poesi, længe før det blev en Modesag, samlede hun fra Lofter og Huggehuse Brudstykker af skønne, gamle, kasserede Møbler, som hun med Dygtighed og sikker Sans fik restaureret; hendes største Stolthed var et dejligt gammelt Skab, som hun — jeg ved ikke med hvad Ret — kaldte: Dronning Dagmars Skab.

Det var et virkeligt interessant Hjem, hvor der vistes en næsten utrolig trofast Gæstfrihed. Pastor Høgsbro var Broder til den kendte Politiker Sofus Høgsbro, Præsten var ligeså konservativ, som Politikeren var frisindet, men det var smukt at se deres broderlige Hensyntagen til hinandens Meninger og Følelser.

Men af langt større Betydning for mig blev det, at min Moster og Bedstefader, da jeg var ti År, tog mig med på Feriebesøg hos de meget velstillede, barnløse Præstefolk Pastor Anton Bays i Allested og Vejle på Fyn, Præsten var min Bedstefaders yngste Broder.

Dog Allested Præstegård, der i fem År af min Ungdomstid skulde blive mit andet Hjem, kommer jeg senere tilbage til.

Så sad jeg da derhjemme foreløbig temmelig ubrugelig til husligt- og Barnepigearbejde og syede under min Moders kyndige Vejledning mit personlige Ungpigeudstyr, der for en net ung Pige i de Tider var tolv af alt. Seks beskedne Særke med hækede Blonder — seks finere med Tunger og Huller i engelsk Broderi — og ligeså med alt andet. Det kneb hårdt med de tolv Par hvide Bomuldstrømper, først seks Par grove glatte, og så seks Par fine hvide i Svikkelmønster.

Altid havde jeg læst Bog efter Bog af min Faders rige Bogskat, som den opvoksende Børneflokk snart elskede lige saa højt som han selv, men i dette halve År efter min Konfirmation tog det næsten faretruende til. Det var jo før vor Tids evindelige Ungpigebøger var opfundne, så jeg pløjede med god Appetit ligefra Holberg, Blicher, Paludan Møller, H. C. Andersen, Hostrup, Ingemann og Bjørnson til Tyregod, Z. Nielsen, Beatus Dodt, Emanuel Hemmingsen og så de elskede Gengangere, der med Mellemlæst læstes om igen: Gøngehøvdingen, Robinson Kruso og Onkel Toms Hytte!

Når det pinte mig særligt i den syge Arm, kastede jeg mig over Tornams Lægebog, det følte som en Slags Trøst at læse om så megen Sygdom og større Elendighed end ens egen.

FØRSTE BALERINDRINGER

SOM noget lysende mindes jeg en ung Pige: Frøken Thyra Iversen, fire År ældre end jeg. Hun var fra en stor Gård, Såbygård, men havde gået i min Faders Skole, dog aldrig i Klasse med mig. Nu var hun som attenårig hjemme som sin Faders Mejerske, det var jo i disse År (i halvfjerserne), at det danske Smør ret begyndte at komme til Ære og Værdighed. Hun var anset for rig, en køn, elskværdig og tilmed beskedden ung Pige.

Jeg tror, hun ynkedes lidt over mig i den Periode af mit Liv, jeg husker i hvertfald, hvor kærligt hun søgte at drage mig med sig ind i Ungdommens Fornøjelser: Landbofester og Baller, der hvor hun selv altid var et strålende Midtpunkt.

Engang betroede hun mig, hvor kedeligt det var, at de fleste unge Mænd absolut vilde fri. Det var så sørgeligt at skulle bedrøve dem med et Nej, men hun elskede dem jo ikke og mente heller ikke, de kunde elske hende, som de kendte så lidt, — derfor var det også så dejligt at have mig med til Fester og Baller, når jeg hele Tiden holdt mig hende ganske nær, forstyrredes alt dette besværlige Frieri.

Denne Fortrolighed smigrede og optog mig meget, selv havde jeg aldrig mærket noget af den Slags, ligesom det Syn på de unge Mænd jo slet ikke var i Overensstemmelse med den Litteratur, jeg dagligt slugte, men det var dog en smigrende og meget interessant Opgave at hjælpe og værne hende, instinktmæssig forstod jeg godt, at hun kun begærede at få Lov at være ung og glad og så i al Hemmelighed gå og vente på den Rette, der selvfølgelig engang måtte komme.

Fra nu af veg jeg i en Balsal ikke fra hendes Side, hvilket tilmed havde en Fordel for mig selv, idet én af de Kavallerer, der kom for sent til at danse med hende, så gerne

tog til Takke med mig, så også jeg nu dansede ustandseligt og fik en voldsom Øvelse i den Tids Dansekunst. At jeg tillige (for mit eget Vedkommende så ganske unødvendigt) vænnede mig til en vis mut, noget fjendtlig, mistroisk Opræden mod det andet Køn, syntes, til min Forundring — hverken at ængste eller imponere dem, snarest at more dem.

Dog kunde der ved enkelte Lejligheder være ligefrem åben Krig mellem én af de unge Mænd og den lille vagtsomme Pladshund.

Således husker jeg, at Seminarister fra Gedved engang havde fået Lov efter en Dilettantkomedie at afholde et Bal i Satrup Skole. Jeg havde hele Aftenen haft nok at gøre med at værne min elskede Veninde, ved Ballets Slutning kom en smuk og skelmsk ung Seminarist hen til os to, der skulde gaa hjem, — han havde opdaget Plads på en Vogn til én, og nu vilde han foreslå, at den lille Frk. Thyra kom til at køre hjem, så vilde han selv så gerne følge den anden Frk. Thyra til Såby.

Min Venindes smukke brune Øjne blinkede ivrigt til mig, men det var ganske unødvendigt, aldrig havde min Pligt som Pladshund været mig mere indlysende, — skønt jeg var dinglende træt, erklærede jeg ham fjendtligt, at jeg foretrak at gå! To andre Tilbedere har ikke anet, hvor solid jeg var, i sidste Øjeblik fik de en neutral ung Mand fra Yding til også at følges med os, og så gik vi da alle fire, men hvergang den unge Pædagog's Bemærkninger i mindste Måde strejfedes det, jeg jo kendte så godt fra min romantiske Læsning, skar jeg ubarmhjertigt ind. Der skete da heller intet somhelst, og da vi skiltes i Såby, han for at vandre den lange Vej til Gedved, saa han temmelig træt og nedtrykt ud.

Men selv sov jeg næsten uafbrudt i et helt Døgn en retfærdig Søvn efter den Kraftanstrængelse.

Det blev ikke, hvad jeg saa lidenskabeligt havde frygtet, min Moders Død, jeg kom til at opleve i denne Vinter, men en lille svag Broders Fødsel.

Han blev kaldt Frede og var et forunderlig yndigt lille

Barn, som vi alle elskede over al Beskrivelse. Når han ikke var forpint, smilte han til os, såsnart vi så på ham, — jeg har også ofte set ham smile, når han lå ene i sin Vugge. Men mest husker jeg ham hvile småklagende paa Moders Arm — hun der gik utrættelig med ham Nat og Dag i Håb om ved en forandret Stilling at skaffe ham lidt Lindring.

Pastor Anton Bay. Allested.

En knugende Midvintersdag kom der Brev fra Onkel Pastor Anton Bay i Allested, hvori han og hans Hustru indbød mig til at være som Barn i Huset og lære Husholdning i Præstegården i to År fra Maj at regne.

Moder og jeg græd af Lykke i hinandens Arme — her var dog altså en foreløbig Vej for mig, nu gjaldt det blot om at få Udstyret færdigt. Fader, der var ivrig Husflidsmand, indbandt straks en tyk Bog med mange hvide Blade, den skulde jeg bruge til allehånde Opskrifter og gode

Råd og jeg, der i den senere Tid havde spekuleret stærkt paa i Mangel af noget bedre ganske hemmeligt at uddanne mig som Digter og i den Anledning øvede mig i at sætte korte Almanakhistorier om på Vers à la Hjortens Flugt, Smede'n og Bageren eller Adam Homo, jeg skrev nu med stiv Barne-skrift paa det første af de mange hvide Blade:

»Gid jeg må rigtig flink i Huset blive,
så ej man mig omsonst skal disse to År give.«

DEN GAMLE FYNSKE PRÆSTEGÅRD

DENNE gamle fynske Præstegård var for mig og mange andre den mest strålende Idyl.

Jeg havde elsket disse Barndoms Sommerferier, hvor jeg lille, snusfornuftige Væsen, der altid hjemme skulde være den klogeste i Børneflokket, fik Lov at være fuldt og helt Barn og blev mest yndet, jo mer jeg sludrede og vrøvlede med mit ravjyske Tonefald.

Tænke sig at se sorgfrit ind i to År, når man er fjorten År, er jo to År en Evighed, og hvad kunde jeg ikke muligvis være for mine Søsken — også få dem derover i Ferien — og Fader og Moder — det dæmrede for mig, at jeg vilde blive en Matador, der kunde hjælpe dem allesammen. Jeg ser endnu levende min Moders lidt trætte Smil, når jeg udmalede for hende, alt hvad jeg vilde gøre for at vinde de gamle Præstefolk.

Allested Præstegård var virkelig en Verdensdel for sig, Onkel og Tante var som et gammelt Herskerpar i et vidunderligt, mægtigt Rige, hvor nu jeg som en kvindelig Lykkeper var dumpet ind med Udsigt til de utroligste Herligheder og Eventyr, men hvor der som i de rigtige Eventyr ganske vist lurede Vanskeligheder og Farer, hvor jeg gik og stod.

Alt skulde gå som efter en Snor. De gamle Præstefolks Ønsker og Fornødenheder var en Grundlov i Rang med, hvad ellers kun Gud kunde kræve gennem Samvittigheden.

Den eneste Adgang fra os i Præstegården til den, som jeg nu lærte at indse, uhyre farlige og ret uheldige Verden, der omgav os, var gennem den altid fast tillukkede Port, der førte gennem Staldbygningen ud til Vejen. Som Portner i sit lille Privathus herskede Puddelhunden Trofast, der gøede ganske vildt af enhver ubekendt. Selv om den vanskeligt

kunde nå at bide, kunde den dog tilgavns forskrække enhver intetanende Vandrer.

Var nu dette lykkeligt overstået, var der Vandringen fra Portrummet opover den frygteligt brolagte Gårdsplads, op mod én af de tre Indgange i den lange Hovedbygning med sine to Sidefløje. Det var en sand Spidsrodsgang særlig en Regnvejrsdag om Eftermiddagen, når Tante, siddende på sin Forhøjning ved det ene Vindue og Husjomfruen og jeg ved det andet, i Mangel af anden Underholdning interesseret så den uheldige hoppe fra den ene store Sten til den anden for nogenlunde tørskoet at nå én af de tre Indgange, enten den i Østre Sidefløj ind til Køkken og Borgestuerregionerne eller den i Vestfløjen til »Kontoret« med Præsten — sjældent, ak jo, meget sjældent gik en Vandringsmand mod Midterdøren ind til »Herskabet«, skete det, udbrød Tante højst uvilligt: »Hvad er nu det for en Probenreuter!«

Men bag den egentlige Gård lå Baggården med Hestegang, Tørvehus, Grisesti og Vaskehus, denne Baggård var ud mod Vejen og Verden afgrændset ved et Stakit af høje spinkle tætsiddende Granstammer. Jeg har ofte stirret ærbødigt på dette Hegn, der forekom mig et Palisadehegn, ingen kunde klatre over det uden at brække de spinkle Granspidser og derigennem røbe sin Formastelighed.

Al denne Stængen og Lukken var efter de gamle Præstefolks Overbevisning den Måde, hvorpå man bedst opdrog og moralsk værnede den Ungdom, der var dem betroet, og det var foruden mig, Husjomfruen, tre Piger og to Karle. En ældre Røgter og en gift Havemand var selvfølgelig uden Om-sorg.

Til deres stadige Forbauselse og Fortørnelse viste dette kaserneagtige Princip sig ofte utilstrækkeligt, og da der jo absolut ikke kunde være noget forkert ved Princippet, måtte det selvsagt være den fynske Ungdom, der forværrede sig, et dagligt tilbagevendende yndet Samtaleemne. Helt livligt og morsomt forekom det mig at sidde inde i den hyggelige Dagligstue og se ud i Gården med alt det myldrende Fjerkræ. Onkel kom og gav dem Korn lige ud for Dagligstuevinduerne, så vi kunde nyde det Syn — og altid kurrede Duerne, og

som en stedse tilbagevendende Vittighed var det, at se den kalkunske Hane styrte efter ethvert Skørt, der gik forbi — og så de mangfoldige Storkereder, femten fuldt beboede var der på Præstegården i Foråret 1880, da jeg kom derover. Hvilket spændende Skuespil at følge alle disse stolte, skønne Fugles intimeste Liv på de lave Huse lige for vore Øjne. Hvor jeg græd de første Gange, jeg opdagede, hvorledes de ubarmhjærtigt dræbte og kastede den Unge ud af Reden, der ikke var helt normal — manglede det sidste Led i en Vinge eller lign., »det ligner næsten mig med min dårlige Arm« tænkte jeg. — Ellers var de jo fulde af Omsorg, jeg husker således en Nat med frygteligt Tordenvejr. Ungerne var næsten flyvefærdige, kunde med lidt Vanskelighed stå på Benene, hvor de gamle arbejdede med at få dem op at stå, det var et gribende Syn, når vi i Lynglimtet så alle Tagene fyldt med de vaklende Unger mellem de opmuntrende, hjælpende Forældre, det var vel nok at blive taget under Vingerne.

Men morsomst var dog Menneskene med al den umådelige Respekt for de gamle Præstefolk, en Flok Nikkedukker var vi, men sjældent faldt det mig ind, at det kunde være anderledes. En Dag, jeg så Avlskarlens Træsko stå helt ude i Gården, mens han selv var til Audiens! på Kontoret! syntes jeg dog, det var for meget af det gode, og hurtigt fik jeg lempet to store friske Høse-hm-hmr op i Træskoene.

KIRKETÅRNET OG DAGLIGT LIV I PRÆSTEGÅRDEN

SÅ langt jeg husker tilbage har Yding Kirketårn spillet en stor Rolle i mit Liv, det forekom mig så mageløst hyggeligt med den store Kirke og det høje Tårn, der ligesom på Vor Herres Vegne lå og passede på hele Landsbyen, Glamhullerne var da store, mørke, alvorlige Øjne, der spejdede milevidt omkring, om noget ondt vilde nærme sig min kære Fødeby.

Endnu var jeg en lille Pige trods de tjorten og Rejsen ud i den vide, vide Verden.

Hvor var jeg bange den første Aften, da jeg fra Dagligstuen gik gennem Havestuen, den lange og den lille Gang, derfra ind i den vestre Sidefløj, hvor jeg bag den store, skumle Konfirmandstue fandt det lille ensomme Værelse, hvor jeg skulde sove så langt fra alle de andre. Jeg forstod straks, at Ingen vilde kunne høre mig, om jeg skulde blive nødt til at råbe om Hjælp.

Aftenen var lys, jeg åbnede mit Vindue i Håb om gennem de gamle Kastanietræers Bladehang at kunne skimte Himlen, den var jo dog her som hjemme, — men det var ganske umuligt. Pludselig ser jeg tilhøjre noget hvidt, så højt er det, så jeg heller ikke til den Side kan få Øje på Himlen, og da forstår jeg, at det må være Kirketårnet. Jeg blev så glad, det var, som jeg pludselig var kommen Gud og dem derhjemme helt nær.

Hvad var det for en Salme fra Konfirmationstiden, der just nu bankede på? Jo, det var den allerbedste — endda den vist ikke var hverken af Grundtvig eller Ingemann: Under dine Vingers Skygge — først ganske forsigtigt fremsagde jeg Vers efter Vers, det var jo usikkert, om jeg kunde dem

endnu, og så kom det Vers, som jeg trængte til og, som min Underbevidsthed havde haft Bud efter:

»Under dine Vingers Skygge,
Som i Barndoms-Hjemmet trygge,
Vandre vi, trods Storm og Slud;
Fries vi end ej fra Fare,
Dog for Mørkets Magt og Snare
Du bevarer os, vor Gud!«

Trods mine strømmende Tårer var jeg nu ganske tryk og rolig, og da jeg havde sluttet:

»At tilsidst i dine Arme
Jeg må slumre ind i Fred. —«

ja, da var dette »tilsidst« for mig den 3. Maj 1880 Aften Kl. 10¹/₄, og jeg følte, at min Bøn gennem den dejlige Salme var hørt, og at jeg ikke alene denne Aften men altid i dette lille Kammer vilde være bevaret og beskyttet.

En eneste Aften skulde jeg fem År senere føle Rædselen overmande mig just her, men derom senere.

Hvordan gik nu Dagen for en ung Husholdningselev for halvtreds Ar siden i et sådant landligt Mønsterhjem, som Allested Præstegård ansås for at være (Husholdningselever betalte gerne 3—400 Kr. for et År, én efter de Tider svimlende Sum).

Kl. fem kaldte Stuepigen på mig. Jeg var dødlignende søvrig, hvorfor hun rakte mig en våd Svamp, så jeg kunde bade Øjne og Nakke. Senere da den kærlige Maren blev Stuepige, kom hun nok og kaldte Kl. fem, men hviskede samtidig: »Jeg kommer igen om en halv Time.«

Denne forbryderiske halve Time er, tror jeg, den sødeste Synd, jeg har oplevet. Når jeg så kom styrtende ned, var Husjomfruen og Kokkepigen (i Sommerhalvåret) i Gang med at smøre Mad til Karlene, som skulde i Marken.

Kl. seks kogte Maskinen i Spisestuen, hvor Tante, morgenfrisk og meget nydelig, stod og tragtede Kaffe, hun havde da allerede ordnet, hvad der den Dag skulde ud til Folkene, Kandis — Svedsker o. s. v.

Husjomfruen skulde komme med kogt Melk til Onkels Caffé au lait. Vi andre drak The, mens vor Frokostkaffe blev lavet og heldt på en bred, brun Lerkaffekande.

Nu blev der ringet på Pigerne, og Onkel læste et Kapittel af Bibelen og et lille Vers, der var seks, han skiftede med, om Søndagen var ingen Morgenandagt.

Næste Måltid (Frokosten) Kl. otte. Da skulde jeg først have bragt Onkel hans Sundhedschokolade og Postsagerne op

Fru Junia Bay f. Pilegård.

på Kontoret, viste det sig, at der manglede et Tillæg til en Avis, følte jeg mig så skummel og brødebetyngt, som nogen af vor Tids Kassebedrøvere. Så skulde jeg varme Kaffen og riste Franskbrød. Kl. otte præcis sad vi ved Frokostbordet, det var Dagens hyggeligste Måltid, var der liggende Gæster, kom de først nu, ja, det kunde endog hænde, at dette Måltid trak lidt ud. Middagsmadens S sammensætning blev drøftet med Husjomfruen, havde Kokkepigen travlt, blev det nu betroet mig f. Exp. at sørge for

hakkede Nelder og Æg til Kalkunkyllingerne eller lign.

Jeg vasker Kopper op efter Frokosten (i Spisestuen). Stupigen tager det øvrige ud i Køkkenet.

Nu har jeg mindst tre Timer til Middagen Kl. tolv, — viske Støv af i Dagligstuen, sætte Blomster ind i to Stuer to Gange ugentlig, skrælle Asparges, plukke Jordbær; kan efter Behag se på, at Husjomfruen laver Middagsmad, smage — ofte dybt interesseret — på Folkenes Mad, der altid er forskellig fra vor, men ligeså velsmagende og ofte morsommere. Kaffe bønnerne fra om Morgenen bliver nu kogt til Folkenes Kaffe.

Ved Middagen, hvor vi er sirligt omklædt, optrådte Onkel umiddelbart efter Bordbønnen altid som selvbestaltet Smagsdommer; hans Ære var at finde selv den mindste Ufuldkom-

menhed i de to jævne, men med rafineret Omhu fremstillede Retter. Han inddelte, sagde han, »Fruentimrene« i to Rubrikker: hende, der ikke kunde stege Flæsk, og hende, der kunde præstere, at Flæsket kom lysebrunt og sprødt stegende og boblende ind på Bordet. Det var vel nok en Kunst, at have det hvide Fad så varmt, uden at det revnede, thi hvad der gik i Stykker, foretrak man — trods sin Fattigdom — selv at erstatte fremfor at komme og fortælle Ulykken.

Efter Middagen sov Onkel og Tante på Kontoret c. halvanden Time, hvorimod Husjomfruen og jeg skulde gå Tur.

Bagte Solen alt for hedt mellem de levende Hegn, der dengang kransede Vejene til alle Sider, søgte vi at snyde, nøjedes med Haven, Verandaen, eller lagde os lige ud på det rene Dagligstuegulv, hvor vi straks sov.

Engang fik Tante en alvorlig Forskrækkelse, man havde glemt at kalde på mig i Tide, så da hun kom ind i Dagligstuen, lå jeg der, som hun syntes stærkt pustende med et blussende Ansigt. Hun troede, der var hændt mig en Ulykke og kaldte fortvivlet på Onkel, da han kom, var jeg vågnet og sprungen op, han fandt mig absolut ikke dødlignende, gennemskuede min Ulydighed og formanede mig til at holde mig på Pligtens og Sandhedens Vej, det andet gik dog kun til en Tid!

Kl. to samledes vi til Højtlesning i Dagligstuen, det var Meningen, at Husjomfruen og jeg skulde skiftes, men da jeg i hvertfald de første tre År, jeg var der — var den, der læste bedst, blev det meget snart mig, der læste uafbrudt til Kl. seks.

Det var Bøger fra et Lejebibliothek i Odense, mest Oversættelser af gamle engelske kedsommelige Romaner. Fra fem Års Oplæsning kan jeg kun huske én eneste dansk Bog: Jonas Tværmoses Ærgrelser af Erik Bøgh. Husjomfruen og jeg var ellevilde, sålænge den varede.

Selv i en gammel engelsk Roman kunde der forekomme det, som Tante fandt upassende. Vi sidder således en Dag og læser om det højeste engelske Aristokratis fornemme Liv ved et mondænt Badested. Efter Badet har en yndig ung Miss på en gådefuld Måde mistet sine Strømper og må med

bare Ben i Skoene opsøge det øvrige Selskab, — en ellers tiltalende ung Gentleman betragter selvforglemmende de fine, slanke, blottede Ankler — da lød det, »kom straks med Bogen Thyra —«, modstræbende måtte jeg aflevere den og se den forsvinde bag Bogskabets låsede Dør. Betegnende for den Agtelse, jeg nærrede for Tante, er det, at jeg intet Øjeblik mistænkte hende for selv at læse videre om den yndige Miss og den selvforglemmende Gentleman.

Hvor når det var, der på Klaveret kom til at ligge en stor herlig Bog: Nyere dansk Lyrik, illustreret af danske Kunstnere, husker jeg ikke, men at den gennem Årene i Middagsstunden var min næsten daglige Fryd, husker jeg nøje. Der var især et Digt af Vilhelm Bergsøe, Hybenkransen, som jeg, syntes jeg, skyldte mig selv at lære udenad i hele dets Længde — det var mer end yndigt, — en ung Student, Præstesøn, elskede Baronens Datter — mit stærkt hensygnede Frisind flammede voldsomt op, hvorfor skulde han dog ikke være god nok til den unge Baronesse?

Idetheletaget dannede jeg mig i 16—17 Års Alderen i den dybeste Hemmelighed et Mands Ideal. Student skulde han være, munter og glad, som jeg mindedes ham fra min Barnheds Læsning af Hostrups Komedier (og nu tildels fra Onkels Ungdomserindringer), helst med lyst, krøllet Hår og blå Øjne, men da først og fremmest en poetisk, romantisk ung Mand, som Studenten i Bergsøes Digt. Skønt der aldeles ikke var Udsigt til, at jeg nogensinde vilde møde ham, var jeg egentlig aldrig i Tvivl om, at det vilde ske.

Som Husholdningsselev kunde jeg hjælpe Husjomfruen og Stupigen med Aftensbordet, om jeg vilde. Themaskinen kom ind, jeg lavede og skænkede The og vaskede senere Kopperne af.

Ved Aftensbordet var det en udtalt men uomgængelig Pligt, at vi Unge altid spiste det ældste, der var på Bordet, og da der altid var rigeligt, kunde det være trist nok. Ungdommelige Gæster som »unge Dæhnfeldt« fra Odense, hvem Onkel og Tante holdt meget af, har jeg dog set gøre dumdristige Indhug i alt det friskeste og bedste, som Bordet inde-

holdt, og det gik godt. Jeg forstod instinktmæssig, at det måtte være den uskyldige, selvfølgelig Måde, han gjorde det på, der reddede ham, men jeg hverken kunde eller turde træde i hans Fodspor. Da han om Aftenen, idet Kortene kom frem, erklærede, at han fandt, at Kortspil var en selskabelig Falliterklæring og derved forpurrede Aftenens Spil, forekom hans Mod mig gigantisk, og jeg sagde senere til Husjomfruen: »Tror De ikke også, at han engang vil blive en stor Mand?«

Thi Kortspillet om Aftenen i Årets ni Måneder var næsten som Døgnets Hovedbegivenhed, dette Wistpil med Trumf og flyvende Blind blev drevet, som om det nærmest gjaldt vort hele Livs Ve og Vel. Tårerne har brændt mig i Øjnene, min Hals været sammensnøret, Kortene har rystet i Husjomfruens Hænder, når vi havde glemt en af Onkels ufejlbarlige Regler. Jeg ser ham bøjet frem over Bordet, seende mig dommedagsstregt ind i Øjnene — »Herre Jemini, Thyra, Du kan ikke have glemt, at jeg sidder med den Ruderni« — mit elendige, forbryderiske Udseende viste tilfulde, at jeg kunde.

Jeg havde fra min Fader arvet en vis Ringeagt for Kortspil, som det dreves her, hadede jeg det; der blev, da jeg kom, spillet $\frac{1}{4}$ Øres Wist, indtil jeg en Aften brast i voldsom Gråd, jeg havde ikke de 6 Øre, jeg skulde betale, fra den Aften blev det afskaffet, nu var det Æren, men Onkel forstod at meddele os vort uheldige Resultat på en så indtrængende, optrevlende Måde, som ikke var uden Virkning.

Kl. ni en halv spiste vi Frugt, de røde Jærnæbler holdt sig til de første lyse Sommeræbler kom frem.

Og så sagde vi alle hinanden Godnat med Håndtryk, Husjomfruen gik med sin Nøglekurv, Tante gik til Sovekamret, og jeg tæppede af: Bordtæppet, Lyseduge og Sofapuder samledes i Sofaen, der blev dækket med et gammelt Tæppe, Nipset på Dameskrivebordet blev samlet sammen og dækket, der var ikke en Flade og ikke en Stol, som ikke blev omhyggelig dækket af gamle Stykker henne fra Puffen.

Om Sommeren gik Onkel Tur imens med Hunden Bob (Busse) for at inspicere alle Udenværkerne, der mærkeligt nok altid på den Tid, der på Minut var den samme hver Aften,

var i mønsterværdig Orden, — men en forrygende Vinter-aften kunde det hænde, at han gik inde i Stuerne, indtil der lød en lille Klokke, så var Tante i Seng, — engang — men da var jeg der på femte År, sagde han pludselig, idet han holdt min Hånd til Godnat og så på mig med en god, gammel Skælm i Øjet: »Ja, ser Du Thyra, jeg har jo endnu aldrig set min Hustru klæde sig af.« Da var de begge langt over treds.

Kl. ti var jeg på mit Værelse, min Belysning var Lysestumperne fra Årets to store Selskaber, jeg foretrak at gå i Seng i Mørke nogle Aftener for så en enkelt Aften at svælge lidt i Lys, — ligge og se drømmende ind i Lyseflammen, og så på Sengen læse det sidste Brev hjemmefra eller et Venindebrev, — — — og så sov hele Præstegården, — ja mon den sov — der kunde en Forårs- eller Sommeraften være så mange sære Lyde, listende Trin i Gruset — undertrykt Latter nede fra Lysthuset ved Dammen, en Gren der knækkede, Trofast stærkt raslende med sin Lænke, men atter beroliget, for det var jo én, han kendte.

En Dag gik det op for mig, at det var rigtigt dumt, når jeg nu ikke kunde undgå det Kortspil, så ikke at blive dygtig dertil. Jeg tænkte Whist i flere Dage, om Aftenen tog jeg mig voldsomt sammen, og i Løbet af få Dage klarede det hele sig for mig. En Aften føler jeg pludselig, hvor det bærer, jeg spiller dristigt op med Onkels og min fælles »Blinde« — han kommer som sædvanligt med Råd og Belæring, jeg svarer en Smule kort, at jeg har tænkt det anderledes, og fører Spillet flot igennem. Da jeg lidt triumferende ser over på ham, har han lænet sig tilbage og betragter mig henrykt:

»Så er Du dog en Bay, lille Thyra!«

Stolt som en Spanier spanker jeg til Ro, vidende, at jeg nu sad fuldkommen fast i hans hjærteligste Velvillie.

EN GAMMELDAGS PRÆSTEFAMILIE

HVORDAN var nu Pastor Bay og Frue som Præstefolk i deres to Sogne? Jeg er bange, man med en Nutids Målestok vil sige, at de var slet ikke.

Såvidt jeg erindrer, var Kirkegangen ikke egentlig dårlig, men jeg ved, at jeg, der dog var et lille, inderligt religiøst Menneske, da jeg kom der, efterhånden blev meget lunken og ligegyldig overfor alt, hvad der hed Kristendom. Under Kirkegangen hveranden Søndag brugte jeg som Middel mod Søvnighed at tælle, hvor mange Gange Onkel den Dag havde sagt: »Mine kristelige Tilhørere!«

Som en sidste Livsgnist erindrer jeg, at jeg kunde længes efter at gå til Alters. Som konfirmeret havde jeg jo Lov, der var også nok et og andet hos mig selv, som jeg var ked af, og som jeg tænkte, jeg derigennem kunde frelses fra, men da Tante bestemte al Ting for mig, og intet bestemte i den Retning, turde jeg ikke omtale det.

Jeg vidste, at de syntes, jeg fortalte godt (når jeg ikke led af Generthed), engang forsøgte jeg som en Indledning at fortælle, hvordan, mens jeg var lille, mine to små Brødre og jeg om Søndagen spejdede efter Fader, når han kom fra Kirke for at løbe ham i Møde. Havde der været Altergang, bar han Alterkalken med hjem, og så vi den nu glimre i Solskinnet, løb vi hurtigere, for den, der kom først, fik de Dråber, der var tilbage i Bægeret — »og« — føjede jeg til — »det var jo Jesu velsignede Blod.«

»Sikke noget Svineri!« sagde Onkel tørt.

Nej, det gik ikke, men jeg har fra disse År bevaret en Tro på, at Børns Altergang er en ganske naturlig Sag og kan være livsbevarende, selv om ellers andre Livskilder er tilstoppede.

Gæstmildhed og Gavmildhed var der meget, meget lidt af overfor Sognets Folk, — om Onkel undertiden på sine Spådsereure gik til de syge, ved jeg ikke, men jeg har kun én Gang i fem År set min Tante gå til en syg — en af hendes Piger, der lå for Døden.

Og dog stod der, tror jeg, en vis Festivitas om dem, og de blev, Børn, som de var, af en svunden Tid, ingen Skam for den gamle, tålmodige Folkekirke.

Der var noget forunderligt venneseelt over Pastor Bay; når han så et Barn, måtte han altid standse — især da, hvis det var en lille kniksende, smilende Pige, han mødte — hende måtte han tale med, men enhver han mødte (som han da ikke var vred på), fik en hjærteligt genkendende Hilsen. Og så var han jo, i de mange År han selv drev det store Landbrug, vel nok Sognets dygtigste Landmand, det gav en vis Respekt. At han havde giftet sig med en Herremandsdatter med stor Formue gjorde slet ikke Respekten mindre.

Når Præstegårdens strålende Landauer, forspændt de meget smukke lysmankede røde eller gule Heste, Onkel i mange År satte en Stolthed i, med den livréklædte Kusk på Bukken kom kørende gennem Allested og Vejle, fulgtes det på Vej af mangt et velvilligt Blik, det har jeg ofte iagttaget fra Baglændssædet.

Men ellers var der jo Rebellerne Sognebåndsløserne til Ryslinge, — de Unge, der tog paa Højskole, og de Ældre, der ikke om Søndagen kunde nøjes med de velvillige Henstillinger til de »kristelige Tilhørere«. I Hemmelighed længtes jeg efter at lære dem at kende, men mellem dem og os var et gabende Svælg.

Der var en pinlig Historie fra en Begravelse, hvor Birke-dal kom for at tale over en ung Mand, der åndeligt stod ham nær. Det blev fortalt, at de to myndige Præster ved Graven havde lignet to Hanekyllinger overfor hinanden.

ROMANTISK MØRKNING

DOG vilde det være en højst mangelfuld Skildring af dette gamle Præstehjem, om jeg forbigik Mørkningstimerne.

Først en bestemt Dato på et bestemt Klokkeslet blev der tændt Lys om Aftenen; kom der nu Gråvejrsdage, kunde vi ofte få en temmelig lang Mørkning, hvor Onkel sad iblandt os, og ligeså kedeligt, han talte om Søndagen i Kirken, hvor Bibelens dejligste Ord ofte blev som Stok og Sten i hans Mund, ligeså hyggeligt, livfuldt, pudsigt, malende kunde han sidde og småfortælle i en sådan Mørkning, især hvis Tante var i Humør til at give ham et lille Stikord, — spørgende, rettende, indrømmende, som det kunde falde.

Da blev der lukket op for den gamle Porcelænskakkelovn, og snart var de store, mørke Brændeknuder et glødende Ildhav. Frk. Ludvigsen, Husjomfruen, tog sig et lille Blund, men hvor jeg lyttede. Nu fik min sultne Sjæl noget at arbejde med, hvilket Galleri af mærkelige Mennesker, mest fra Langeland, hvorfra Onkel og Tante (f. Pilegård) begge stammede.

Her hørte jeg for første Gang om Onkels Fætter Mads Lange, »Kongen på Bali«, der lige fra Drengsårene havde elsket sin Kusine (Onkels elskede afdøde Søster) Ida Bay — »men hun turde jo aldrig følge ham — komme ud til ham — og det krævede Mads Lange.« »Det er ikke til at forstå,« faldt Tante ind, »at Din Moder ønskede det Parti med Ida.« »Nej, det forstår Du ikke lille Junia, men jeg forstår det, for han var jo Moders Søstersøn og lignede hende mer i Sind og Skind end egentlig nogen af vi andre, hendes egne Sønner, det skulde da være Niels — Din Bedstefader, Thyra — men Niels blev jo efter min salig Moders Mening aldrig noget fremragende her i Verden, fik aldrig samlet den store Formue.

fordi han elskede sin Kone altfor højt, længtes for meget efter hende, og derfor snart holdt op — først med de lange Rejser — og siden med at sejle. Så blev han Møller i Vissenbjerg, der satte han de første Penge til, så forpagtede han vor Broder Pilegård Bays Gård, Vinderslevgård, der gik atter Penge,

Mads Lange til Bali.

så købte han Gården i Grumstrup, og der kunde vel de sidste være gået, om vi ikke i Tide havde fået forankret ham i Horsens, hvor han nu kommanderer med sine Lejere og sin Kones Latinskolepensionærer, og lever så forresten sit Liv nede ved Havnen sammen med Alverdens Søfolk, Lodser og den Slags Folk, — han er født og båret til en dygtig Søkaptajn, det er en Ynk, han ikke blev ved det. Se, det forstod min Moder, og hun syntes aldrig, at det skulde gå Mads Lange, som det gik Niels Hansen Bay, og

hun vilde have glædet sig, den Dag, da Ida var rejst ud til ham, selv om hun havde vidst, at hun aldrig skulde se hende mere i dette Liv.

Dog Ida var ikke som Moder, hun lignede vor salig Fader, der blev urolig og forsagt i de afgørende Øjeblikke, — men derfor forstår jeg også godt, at hvormeget Mads Lange end sendte hjem til Ida, som han stadig håbede på og betænkte i sit Testamente, så var det dog ikke Ida men Moder, der blev opkaldt, da han fik en Datter med Kineserinden,

hun blev kaldt Cicilie¹⁾ efter min gamle stærke, modige Moder.«

Den Aften har vi måske spillet med det uendeligt fine Skakspil fra Østen, én af de sidste Gaver fra Mads Lange til Ida Bay, fra hvem Onkel havde arvet det.

Fra jeg var ganske lille, har jeg altid haft mange Veninder, hvoraf adskillige har stået mit Hjerter nært.

I disse År i Allested Præstegård var det meget småt med det.

En Datter af Apotheker Petersen på Sva-neapotheket i Odense besøgte ganske vist mig i fjorten Dage om Sommeren og jeg hende i otte Dage om Vinteren, men hvor sød hun end var, så var hun dog så meget yngre, så det ikke rigtig kunde tilfredsstille mig, derimod gav Onkels Fortællinger i Mørkningen mig, — ja, det kan selvfølgelig ikke kaldes et Venskab, — et

Frøken Ida Bay. Rudkøbing.

fra min Side ret romantisk Sværmeri for én forlængst afdød, nemlig for Fru Constance Leth paa Egelykke. Hun var født her i dette Sogn, hendes Fader var Conferentsråd Fabritius de Tengnagel på Vejlegård, der kunde (og det gjorde jeg i al Hemmelighed) læses meget om hende og hendes Slægt i Allested og Vejle Kirkebøger.

Herovre hørte jeg hende omtale for første Gang, og det slog mig, at Onkels Stemme fik en mærkværdig ærbødig,

¹⁾ Den endnu levende: Sultana af Jahore.

ridderlig næsten øm Klang, såsnart han nævnede hendes Navn — også Tantes Stemme blev ligesom en anden, når hun talte om hende.

Min Nysgerrighed var vakt og større blev den, da hendes Navn en Aften blev sat i Forbindelse med Grundtvigs, og han blev stærkt kritiseret, fordi »han havde været så besværlig for hende og bragt hendes Navn i Folkemunde, noget hun så sandelig ikke havde fortjent af ham!«

Det var, som Stolen gyngede under mig, — Grundtvig, vor store Salmedigter, Seeren Grundtvig, mine Forældres og unge Pastor Køsters et og alt! De kunde virkelig ligeså godt begynde at kritisere Biskop Absalon — Hans Tausen — nej, én af Apostlene — ja, hvorfor ikke!

Fra nu af kunde intet paa Jorden have hindret mig i at udspørge om Fru Constance, og hvad jeg hørte (og hvoraf så meget mange, mange År senere blev nedlagt i min Bog om hende) gjorde, at jeg kom til at elske hende, som en Væbner i en Ingemansk Roman følte jeg Trang til at stride for hendes Ære — føre hendes Sag. Hvor overspændt det kan lyde — jeg levede egentlig meget sammen med hende, skrev små sære Vers til hende, undertiden havde jeg romantiske, hemmelige Samtaler med hende, hvor jeg betroede hende mine Sorger! og Bekymringerne! der i den poetiske Anledning altid blev sat stærkt på Højkant!

Så blev da Tiden mig aldrig lang, var egentlig fuld af Poesi og Sødme.

Men få mine Forældre eller små Søkende på Besøg, det blev der ikke noget af. Det var tydeligt nok min gamle Onkel og Tantes Mening at drage mig fra dem derhjemme over til sig selv, jeg fik ofte at høre, hvor rask og stærk jeg nu var, hvilken Lykke det var for mig, at jeg var kommen derover.

Når jeg nævnede, at jeg syntes, Onkel og Tante ligeså godt kunde kritisere én af Apostlene som Grundtvig, så husker jeg virkelig en saadan Kritik: En Morgen ved Bibellæsningen, hvor der skulde begyndes paa et nyt Afsnit, rådførte

den gamle Præst sig med sin Hustru, om hvad han nu skulde læse for os — Peters første Brev, eller der skulde fortsættes med Paulus?

Efter nogen Betænkning sagde Fru Bay en Smule fornemt: »Ja, må jeg råde, så læs videre i Paulus's Breve, han er jo dog i Modsætning til Peter altid den dannede Mand!« Onkel så smilende på hende, mens jeg forbløffet tænkte: »Sæt Paven havde hørt den Bemærkning.«

HJEMREJSE

DA min lille yngste Broder døde, måtte jeg ikke rejse hjem til Begravelsen, ingen tog Hensyn til mine røde Øjne eller min brændende Længsel efter dem derhjemme.

Jeg havde nu snart været der et halvt År, og der blev aldrig talt om, hvornår jeg måtte rejse hjem på Besøg, havde de rent glemt det?

Men en råkold Efterårsdag, da den sidste Feriegæst forlængst var rejst, Æblerne plukket ned og Efterårsrengøringen helt til Side, kom min Tante og sagde venligt og mildt: »Nu må du rejse hjem, lille Thyra.«

Og jeg gjorde den vidunderlige Erfaring, at selv om det stormede og regnede, og de grågule Blade hvirvlede rundt i Gård og Have, så blev det nu pludselig, som om alt strålede i Lys og Farver, Luften blev helt indsmigrende, og alt og alle fik sådan et henrivende muntert Ansigt på, som ikke var til at stå for. Når jeg hele mit Liv har elsket Efteråret så højt, så er det vist, fordi jeg i disse Ungdomsår hvert År fik mit eneste årlige Besøg i Barndomshjemmet om Efteråret; der derigennem med Storm og Regn og faldende Løv er gået som forklaret ind i min Bevidsthed. Mindet om dengang kan endnu ved Efterårstide, når andre jamrer over Naturens Forkrænkelighed, komme til mig med en forunderlig Sødme.

Der er så mange Gamle, der dør en Forårsdag, jeg tror så sikkert og så gerne, at til mig vil det lyde en Efterårsdag: »Nu må du rejse hjem!«

Når så alle Efterårets Kendetegn, Regnen, der som stride Tårer furer vort Ansigt, Stormen der fejer alt det bort som var det vissent Løv, der engang forekom os betydningsfuldt, skønt og stærkt, og som vi troede vilde kunne vare til Dage-nes Ende — ja, da give Gud, at vi — jeg, endnu må kunne

smile som i hine fjærne Ungdomstider, fordi jeg gennem det
altsammen hører de søde Ord:

»Nu må du rejse hjem!«

Men hvor fik jeg travlt med at ordne de små Gaver, jeg i Løbet af Sommeren havde samlet og forarbejdet til mine Forældre og Søskende, hæklet, broderet, omsyet, klippet og limet sammen, Penge ejede jeg jo næsten aldrig, men et Nøgle Anker garn Nr. 100, eller en stor Dukke fint Hørtråd, kunde der hækles mange Blonder af. Og så var der alt Tantes gode aflagte Tøj, snart syede jeg selv mit Tøj og et og andet til mine små Søskende. Jeg glædede mig ret til at imponere dem derhjemme i Yding med alle mine moderne Kjoler, snævre — så jeg næppe kunde gå, og knappede i Ryggen — hvad vilde de sige til den Stads?

De sagde vist ikke ret meget, og selv glemte jeg al Stadsen, for det var jo en forunderlig Virkelighedens Verden at komme tilbage til.

Der gik min Moder og arbejdede så strengt med Børn og Hjem og hvem — syg eller bedrøvet — hun ellers kunde magte at være noget for, og Fader, der levede og åndede i sin Skolegærning, og de to Brødre Åge og Aksel og Søster Marie, der vilde fortælle mig alt om den lille, døde Broder og vise mig hans Grav. »Men han er i Himlen!« sagde min lille Søster trøstende og opmuntrende til mig.

Mens vi gik på Kirkegården, kom min kære Barndomsveninde Stine Poulsen op til mig. Da vi havde kysset hinanden, så jeg undrende på hende, så forandret hun var bleven, nok fyldig men hvid med hektisk Rødme paa Kinderne og meget stakåndet.

Hun fik Tårer i Øjnene.

»Ja, du kan nok se det, Thyra, jeg lever ikke længe, men Far og Mor ved det ikke endnu; jeg bliver fyldt med Fløde og alt det bedste, de kan finde på. Jeg er flyttet op i Gæsteværelset her ud mod Kirkegården, her kan de ikke høre, hvor strengt jeg hoster, her kan jeg skjule så meget for dem, — men tilsidst Thyra — —«

»Er du bange, Stine?« hviskede jeg og tog om hende og kyssede hende påny.

»Nej, jeg er kun bange for at se min Mors Ansigt den Dag, da hun må opgive alt Håb, — du vil nok være forsigtig, når du taler med hende, — de vil have mig til en ny Dok-

Thyra Lauesgård og Stine Poulsen.

tor én af Dagene, vil du ikke tage med, så vil vi fotograferes sammen, — jeg skal nok betale det — jeg har aldrig været fotograferet før, så Far og Mor skal nok bagefter være meget glad ved det Billede, — og du har altid været min bedste Veninde. — Ih, men hvor er du fin, Thyra — du ligner en hel lille Frøken, jeg er glad, at du har det godt, men du kan ellers tro, din Moder går herhjemme og arbejder for Jer allesammen, hun tænker ikke på sig selv, glem hende aldrig, Thyra — og alt det gode din Fader har sagt os, og Pastor Holger Køster, det er altsammen noget, der er godt at tænke

på, når de tunge Tanker kommer, men de gode Tanker — dem fra Gud — de er alligevel stærkere end de tunge Tanker, det er så sært godt at mærke det. — Men nu skal du fortælle om alt det, du oplever på Fyn, hvorfor skriver du dog så sjældent, jeg længes altid meget efter dig.»

Lidt brødebetyngt tænkte jeg på min sværmeriske Hengivenhed for Fru Constance, — for hvem kunde i Virkeligheden stå Mål med Stine.

Da vi den sidste Dag i Ferien ømt og inderligt sagde hinanden Farvel, vidste vi, at vi sås aldrig mere her på Jor-

den, kunde også nok under dyb Bevægelse tale lidt med hinanden derom, men ellers var hun overfor mig som overfor alle andre den stærke og opmuntrende, jeg skulde rejse glad tilbage, nu vilde der jo sikkert gå et helt langt År, før jeg atter genså mit Hjem og mine Kære.

EN GAMMEL STÆRK SLÆGT

OG så var jeg atter i de vante Forhold med den utrolige Optagethed af de gånske små Ting.

Nu havde jeg snart været i den gamle hyggelige Præstegård i tre År og mærkede for hver Dag tydeligere, hvor meget de Gamle holdt af mig og mer og mer betragtede mig som deres personlige Ejendom.

I denne Periode fortalte Onkel mig stadig om vor gamle, ansete Slægt på Langeland, og en Dag — da Tante var i København — tog han mig med derover på et Besøg, der står strålende i min Erindring.

Langelands Skønhed overvældede mig næsten, og så det hyggelige Møde med min Bedstefaders to Søstre, de to hjertensgode Tanter: Trine og Line og deres nærmeste Slægtninge. Jeg boede hos min Moders Kusine Fru Hanne Rasmussen på Hotel Rudkøbing, hun havde nylig mistet sin eneste lille Datter Johanne d. 13. Februar 1882 og så ud, som hun havde grædt så meget, som et Menneske kan græde, men tog usigeligt mildt mod mig. Hun havde en elskværdig, velbegavet Steddatter på min Alder; jeg blev modtagen, som man egentlig altid havde ventet og glædet sig til dette mit Besøg, en bedårende Form for Gæstfrihed.

Da de hørte, at det var første Gang, jeg boede på Hotel, morede det dem at behandle mig som en første Klasses Rejsende, der blev anvist et pragtfuldt Værelse til Gaden, en næsten ængstende imponerende Stuepige sprang, længe før jeg havde tænkt på at give et Vink, med min Kaffebakke, kom med varmt Vand og børstede min Kjole! — Smørrebrød, mægtige Bøffer og en vidunderlig violet Fromage, alt så langt ud over, hvad jeg troede, der kunde præsteres.

Men det herligste var dog at vandre rundt med Onkel i den gamle By.

Herovre fortalte han mig for første Gang, at der gik det Sagn i Slægten, at to vindskibelige Brødre i det trettende Århundrede udvandrede fra Skotland og drog til Danmark,

Den ældste Bayske Gård i Rudkøbing.

hvor den ene slog sig ned i Jylland, den anden på Langeland, og fra disse to Brødre nedstammer Randers Bayerne og Langelands Bayerne — nu og især, da vi atter kom hjem til Præstegården, måtte han fortælle alt, hvad han vidste om Bayerne, min Moders gamle, ansete, stærke Slægt.

Da hans Viden ikke altid stod i Forhold til min Videbegærlighed, overlod han mig en gammel Bog, Herredsfoged Steff. Jørgensen: Efterretninger om Rudkjøbing 1796. Det blev min ny »Riber-Landevæg«, som jeg tidligt og sent studerede — vandrede på — i Håb om, at endnu en Gang en eller anden Skat fra en svunden Storhedstid måtte blive min Ejendom (det skulde virkelig ske c. 40 År efter min

første Langelandsrejse, men derom senere). For mit indre Blik så jeg den herlige gamle By i en sælsom Blomstringstid (c. 100 År tilbage i Tiden) og som en Hovedfigur min Tipoldefader Storkøbmand Chr. Poulsen Bay, der 1782 på Byens Hovedgade lod opføre den endnu imponerende store Købmandsgård med det smukke stilrené Våningshus.

Hvad har ikke disse gamle Mure set af Arbejdsomhed og Fremdrift: Købmandshandel, Brændevinsbrænderi, et Landbrug på 15 Tdr. Hartkorn, og — det som kastede Æventyrets Glans over det hele — hans Skibe i Søen.

Herredsfoged Steff. Jørgensen kan oplyse (altså i 1796): »Af Galeaser og Jagter er der 16, foruden adskillige små Fartøjer eller rettere store Både. C. P. Bay ejer de fleste Skibe. 1776 byggede han en Jagt (13 Lægter), 1778 en do (18 Lægter), 1787 en Galease (19^{1/2} Lægter), 1796 en Jagt (19^{1/2} Lægter). Kun Købmand Niels Hansen og Basballes Enke ejer to Jagter, alle de andre større Købmænd har i 1796 hver kun en Jagt, ligeså Grev Ahlefeldt-Laurvig.« Hvert Fartøj gjorde almindeligt 5 Rejser om Året, og da der betales høj Skat af hvert Skib både for Ind- og Udgående var Chr. Poulsen Bay selvsagt Byens største Skatteyder; — Handelen af Rudkøbing dreves på Norge, København, Flensborg og undertiden Østersøen. Der udføres Korn, Fedevarer, Gryn, Huder og Skind. Indførslen er Tømmer, Jærn, Stenkul, Tjære, Salt, tør Fisk, Hør, Hamp, Kalk, Mur- og Teglsten. Også Vine og Fransk Brændevin samt Alen, Isen- og Urtekramvarer.

Sognepræsten er den meget rige Pastor Grib, han ombygger for egne Penge Præstegården, så stor og smuk er den, så den i hans Tid altid benævnes »Præsteresidenzen«. Senere bestemmes det dog ved Kgl. Bevilling, at enhver Eftermand i Kaldet skal indløse den med 500 Rigsdaler til Formanden eller hans Arvinger.

En anden meget ansæt og vindskibelig Mand i Byen er Søren Ørsted Apothekeren. Han giver fattige Koner en god Fortjeneste, idet de samler Urter til ham om Sommeren, mens han selv årligt udfører for 4—500 Rdl. destillerede Olier, Extracter ets. til Kbh. og andre danske Købstæder.

Der er det inderligste Venskab mellem Købmand Bays

og Apothekerens. Den 5. Febr. 1779 døbttes i Kirken »Apotheker Ørsteds og Karen Hermansdatters Søn og kaldet Anders Sannøe og blev båren af Chr. Poulsen Bays Hustru Dorthea«.

Madame Dorthea Helene Bay var i det heletaget meget anset, hun var gavmild og elskelig.

De gamle Kirkebøger taler et Sprog, man ikke let kommer udenom. Skønt det i de Tider toges langt alvorligere end nu at være Gudmoder, er det vist ikke formeget sagt, at hun var Gudmoder til hvert tredie Barn i Rudkøbing.

Kom der Tvillinger i et fattigt Hjem, så blev Madame Bay usvigeligt den ene Gudmoder, og var det ene Barn en Pige, blev hun kaldt Dorthea.

Skulde Byfogdens, Præstens eller — altså Apotheker Ørsteds have Barn i Kirke, atter var det den gudfrygtige, milde Madame Bay med de rige Faddergaver, der blev indbudt.

Men ingen elskede og agtede hende dog så højt som hendes egen Mand, hvem hun fødte elleve Børn. Den ældste Søn Morten Bay dør som ganske ung, og tre små Døtre som spæde, intet Under, at hun er glad og lykkelig over sin smukke, stærke Dreng Hans Henrik Bay, som hun føder ^{11/8} 1769.

Atter føder og mister hun en lille Morten, men d. ^{19/2} 1776 får Ægteparret atter en stor og kraftig Dreng Erich Bay.

Den megen Sorg og Bekymring knytter dem inderligt sammen og gør hende stedse mere mild og tilgivende overfor de Børn, hun får Lov at beholde, og hvoraf de fleste er svage, hendes Stolthed og Glæde er Hans Henrik og Erich, smukke og lovende finder hun dem; om deres vilde Streger vil hun intet høre, hun tilgiver og dækker over alt, trøstende sig med, at så mange andre i hine Tider ikke er bedre, og at Slægten var så anset og afholdt, så meget blev tilgivet.

Rigtignok havde hun lukket sine milde Øjne i 1799, hvor Kirkebogen fortæller:

»Den 4de October blev døbt Anne Marie Havndrups udenfor Ægteskab avlede Pigebarn, som var født den 13. August og hjemmedøbt, kaldet Christiane Dorthea¹⁾ Elisabeth, udlagt til Barnefader Erich Bay. — Fadderne var Hr. Landsdommer

¹⁾ Efter Chr. Poulsen Bay og Hustru Dorthea.

Jørgensens Frue, som bar det, Jomfru Barbara Ørsted, Hr. Toldinspektør Alsbach, Capellanen Hr. Sand, Hofman, Fuldmægtig hos Tolder Hansen. Begr. 15de September 1802.«

Men det har ikke mindst været for at hædre hendes Minde, når Byens »bedre Folk« således trådte i Skranken for den Uregelmæssighed, der var begået.

Det er — betegnende nok — i en Tidsperiode, hvor Småkårsfolk og Tjenestetyende hvert Øjeblik »måtte stå Kirkens Disciplin« i hele Menighedens Påhør, når de enten som »Mads Skræders Hustru ved Uagtsomhed i sin dybe Søvn havde ligget sit lidet Barn ihjel«, eller som den arme »Pige Malene Rasmusdatter, der måtte bekende sin Synd for anden Gang begangen i Rudkøbing Byes Lønhaage med Clemen Jespersen, Rytter ved Grev Ahlefeldts Regimente.«

Det var dog selvsagt ikke disse gamle, usminkede Beretninger, min Onkel fremdrog på vor skønne Langelandsrejse for et halvt Århundrede siden. Nej, om sin gamle Moder, Købmand Hans Henrik Bays kloge Hustru Cicilie¹⁾, næsten kun om hende, fortalte han.

Han viste mig det gamle Gråpæretræ inde i Gården, som han sagde, at hans Moder plantede i de trange År efter Krigen med Engelskmændene, da hun kæmpede for at bevare Hjemmet og Bedriften for Mand og Børn. Han har også engang fortalt mig om den store Kobberkedel, hun lod lave. Bønderne og Fiskerne var i den lange Krigstid bleven så modige og lovstridige, så de fandt på selv at sejle til Lybek og andre tyske Stæder med Korn og Fisk og derfor fik alle mulige Varer, som de dels trængte til, dels havde fået Smag for, hvorefter de fandt sig en Afkrog, hvor de delte Varerne.

Dette første Tilløb til Brugsforeninger havde hendes store Mishag.

Men da lod hun Byens dygtigste Kobbersmed lave den store Kedel²⁾, der skulde kunde tage en Spand Vand, og den

¹⁾ I Kirkebogen hedder hun Sidsel.

²⁾ Det er sikkert den, jeg for en halv Snes År siden købte af Redaktør Kristiansen i Rudkøbing, han havde købt den på Auctionen, da den gamle Gård gik ud af Slægtens Eje; de mange små Kobberlapper viser dens Ælde, og den tager mageligt en Spand Vand. Jeg skulde altså komme til at eje en Skat fra den svundne Tid.

hang herefter på Byens lovlige Torvedage i den åbne Skorsten i den Bayske Købmandsgård. Tilsat i Ø Kaffe og i Cicorie udsendte den sin liflige Duft helt ud på Gaden, og hver Mand med sin Kvinde, der kom inden Døre — hans Forretning være nok så lille — fik den Dag sin Kop Kaffe med brun Kandis og en Portion god, fortrolig Snak. Og når de kørte hjem, da var der til Kvinderne en varm Sten i Bunden af Vognen, så de kom hjem i godt Humør og med varme Fødder, det sidste ukendt i den Tid. Det er til at forstå, at Øens Kvinder, der slet ikke var så begejstrede for de vilde Togter til de tyske Havnebyer, efterhånden blev den unge kloge, Købmandskones Forbunds-fæller.

Men om sin Fader talte min gamle Onkel ikke så gerne — — »ja, han var jo en meget smuk Mand og levede stærkt, var også dygtig nok, sålænge det gik godt, men han var bleven forvoven i den sære Tid, han havde sat næsten alt, hvad han ejede i Opkøb af Hvede til svimlende Priser, og så kom Prissfaldet, inden han havde fået solgt, han tabte Hovedet og solgte ud til, hvad han kunde få. Ligeefter kom Bankerotten, Papirspengene sank i Værdi Dag for Dag, og da det var allerværst, kom de mange, der skyldte ham Penge, med hele Poser fulde af Papirspenge og betalte ham ud, han kunde ikke nægte at tage imod dem, skønt de var værdiløse. Det blev ham formeget, han blev sløv og sær, og det så ud, som de med hele den store Børneflokk skulde gå nedenunder, hvis ikke min Moder da med fast Hånd havde taget Styret.«

Gamle Tante Trine fra Møllen kunde heller ikke blive

Madame Cicilie Bay. Rudkøbing.

træt af at tale om sin Moder, om hendes utrolige Arbejds-
somhed, hendes Strengthed, Retsind og trofaste Kærlighed.

Som en Tak til Gud, der dog altid havde hjulpet hende
i Nødens Stund, havde hun så til alles Forbauselse i sin
Enkestand besluttet, at hendes Yndling den yngste Søn Anton
skulde være Præst, endda hans Evner tydeligt nok pegede
i helt andre Retninger.

Hendes Gudsfrygt har jeg klart og smukt set genspejlet
hos hendes ældste Søn, min Bedstefader Kaptajn N. H. Bay
i Horsens. I daglig Tale mærkedes den ikke, men jeg, der
som Barn efter min Bedstemoders Død ofte sov inde i Sove-
kammeret hos ham, erindrer levende, hvordan han, når han
var kommen i Seng, tog sin gamle, slidte Bønnebog frem og
selv læste eller tvang mig til at læse for sig.

Bogen arvede jeg efter ham, dens Titelblad er således:

Besværede Søe-Mænds
søde
SJÆLE-ROE
eller
åndelig Lysthauge
hvor
den troende Sjæl søger sin Hvile i Gud,
og
udi hans sande Frygt sig andægtig forlyster;
anseende
den hellige Skriftes Trøste Sprog
som vederquægende Blomster
og taler med sin Gud
udi
Sukke, Bønner og Psalmer,
niende Oplag,
mærkelig formeret og forbedret af en
Søe-Mand,
der har seet og fornummet, at
Jesus Hjælper Sine Helgene
MÆGTELIG.

Jeg husker engang, at han i flere Dage gennem sin Gigt og sin særlige Bekymring for sine to søfarende Sønner, havde gået og anet uroligt Vej. Da så Vejret kom, var han meget bekymret, først gik han rundt på sin Ejendom for at se om alt var ret haspet og lukket, så spejdede han i sin Kikkert fra Gavlvinduet på Loftet ud over Fjorden, dernæst gik han sin sædvanlige Runde langs Havnen. Men da han om Aftenen var kommen i Seng og tog Bønnebogen frem, rystede hans gamle Hænder så stærkt, så han dårligt kunde holde Bogen, og da sagde han med så mærkelig bevæget Stemme, så jeg endnu kan høre den:

»Se lille Thyra, den Bog fik jeg af min salig Moder, da jeg skulde på min første store Rejse om Æquator, find Side 371 og læs den gode Arie, min salig Moder læste for mig den Aften, hun gav mig Bogen.

Og så hakkede en Barnestemme gennem de gamle Vers:

»Hvo skal ledsage den søfarende Mand,
Som stander i fare og vånde,
Over søe og over det salte vand,
Og sejler til fremmede lande?
Vil han sig nære med *Gud* og ære,
Da vil *Jesus* hans ledsager være,
Om han hannem påkalder.

En Skipper from skal først tænke til,
Som en god rejse vil gjøre
Gud at påkalde, han gjerne vil
At man got folk må føre,
Som ville med hannem gjøre deres bøn,
Til *Jesus Christ Guds* eeneste *Søn*
At dem må gå tilhånde.

Endnu fulgte 9 Vers. Da jeg møjsommeligt var kommen gennem dem, så jeg at min Bedstefader sad op i Sengen og græd. Næste Morgen tog han et lille Billede ned fra Væggen i den inderste Stue og viste mig: »Der er hun, se på hende, det er min gamle Moder.«

UDVIKLINGEN GÅR SKÆVT

AL denne Slægtskultus og det romantiske Sværmeri for Fru Constance Leth var jo godt nok, men noget andet var, at jeg mer og mer udviklede mig til en tarvelig Copi af de gamle aristokratiske Præstefolk.

Mine Forældre, der med Liv og Sjæl stod i det friske, unge Forenede Venstre fik lange, opstyltede, politiske Breve fra deres 16årige Datter, hvori jeg besvor dem af Kærlighed til Folk og Fædreland at lade sådanne forrykte Idéer fare. Disse Breve er væk, men min Broder, Læge Åge Lauesgård har bevaret et Brev fra mig, hvori jeg på det bestemteste søger verdenskløgt at livsorientere ham. Det fortjener at kendes som et morsomt Billede af det Præg, den Tids gamle Højre formædede at sætte på et ungt modtageligt Sind.

Kjære Åge! En hengiven Søsters allerbedste Lykønskning. Jeg ved, at Du er flittig, og Du kan tro, at det fornøjer mig. Jørgen Vinters Niels Peter er nok gået til Gartneriet, og Fader mener, at Du måske kan have Lyst til det Samme, men betænk vel, hvad det derimod vil sige, at få Kundskaber og blive en studeret Mand, o, hvor vilde jeg ønske, Du vilde studere, men Du må naturligvis gøre, hvad Du har Lyst til. Sæt nu, Åge, at Broder Axel går til Studeringerne, og Du bliver Gartner. I kommer begge som unge Mennesker til en stor Gård, Axel som Huslærer, Du som Gartner, Huslæreren kommer ind i Familien, vinder gennem Børnene Forældrenes Kjærlighed. Gartneren derimod får den Mad, som kommer fra Herskabets Bord, og spiser den sammen med det rå Tjenerskab, og sådan en Plads må Du nødvendigvis få, Du kan ikke som ungt Menneske få et Gartneri, om Du nogen-sinde får det. Det lyder måske stygt, at jeg vil se at få Dig

fra en så hæderlig Levevej som Gartneriet, men kjære Åge, har Du Lyst til at være i Guds frie Natur, hvorfor så ikke gå til Forstvæsenet, driv det til engang at blive Skovridder, eller er det et Håndværk, bliv så først Tømmersvend og driv det til engang at blive Arkitekt. Tro Du mig, den Lyst, Du nu har, til at pusle i vores lille Have, den vil tabe sig, når Du Dag ud og Dag ind som Gartnerdreng skal ligge og luge.

Kjære Åge! gid det kommende År frem for Alt må bringe Dig Sikkerhed i Sindet, det er en Gang at vælge det, Du så ofte kan komme til at fortryde, det er ikke godt at råde, men nødvendig vilde jeg have, at Du skulde blive Gartner, i hvilken Stilling, Du kommer, vil Du altid kunde få en Have at pusle med, men hvorfor ikke drive det højere, når Du har Evnerne, og Dine kjære Forældre vil koste på Dig.«

Der fortsættes endnu en Stund på samme Vis, med den sirligste Skrift, og min kære, lille Broder har sikkert ganske tabt Lysten til Gartneriet, hans store Søster, der færdedes ude i den vide Verden, vidste jo så god Besked.

En skønne Dag var det bleven mine Forældre altfor utåleligt, min Fader skrev til mig, om jeg ikke følte Trang til flere Kundskaber? De agtede i et Par År at holde Lærerinde eller Huslærer til at forberede mine Brødre til Latinskolen, de mente, jeg burde læse sammen med dem.

Da jeg refererede det, blev det meget ilde optaget. Onkel tilbød nu selv at læse Sprog m. m. med mig, og jeg fik Tilbud om Musikundervisning i Odense — ja, rent ud sagt, de tilbød i enhver Henseende at sørge for mig, tage mig som deres egen — »om jeg selv havde Lyst dertil?« Jeg fløj dem om Halsen og erklærede bevæget, at der var intet, jeg hellere vilde!

Så blev Svaret afsendt, og jeg troede, mine Forældre imponeret og taknemlige vilde gå ind på dette Forslag.

Omgående kom der et langt Brev, dennegang fra min travle Moder, der ellers havde så svært ved at få Ro til at skrive Breve.

Hjærteligt nok, men uhyre bestemt afviste hun Tilbudet. At jeg var gået ind på det, sagde intet, jeg var trods mine

17 År kun et rent Barn, der ikke forstod mit eget sande Vel. I to År vilde de ganske råde for mig, men hvis jeg så også efter den Tid foretrak Hjemmet i Allested med alle de Fordele, det bød mig, fremfor mit Barndomshjem, — ja, til den Tid måtte jeg fuldt og helt afgøre, hvor jeg vilde høre hjemme.

Men altså om nogle Måneder måtte jeg rejse, jeg var allerede nu til Maj 1883 indmeldt som Elev på Æbeltoft Højskole, og efter Sommerferien skulde jeg læse hjemme sammen med mine Brødre.

De gamle Præstefolk og jeg var ulykkelige og vrede, men her var tydeligt nok intet at gøre. Men så lovede vi hinanden under Tårer og Kærtegn, at d. 1. Maj 1885 vilde jeg vende tilbage, og så vilde vi aldrig skilles.

PÅ HØJSKOLEN SOM OGSÅ VAR PRÆSTEGÅRD

NU skulde altså disse to År begynde med, at jeg meget mod min Vilje blev sendt på Æbeltoft Højskole, jeg der i disse tre År på Fyn kun havde hørt Ringeagt og Kritik overfor Højskolen.

Den 3. Maj 1883 var sludfuld og trist.

Jeg skulde på 3. Klasse med Dampskibet Ydun fra Horsens til Æbeltoft.

Min Moder stod på Havnemolen og vinkede til mig, så længe hun kunde øjne mig, jeg ser endnu ganske tydeligt hendes søde, gode Ansigt, Udtrykket var på engang ængsteligt og besluttet, men især så uendelig kærligt. Hun forsøgte at se glad ud, men jeg, der kendte hendes Udtryk så nøje, vidste, at når jeg ikke længere kunde se hende, da vilde hun briste i Gråd.

Mit Udtryk var sikkert ikke tiltalende, jeg husker, at min Stemning var utilfreds, selvsikker og ukærlig.

Min Fader var en Beundrer af N. J. Jensens Verdenshistorie, og fra sin Konfirmationstid hos Budstikke-Bojsen i Vilstrup huskede han så godt den yndige Nanna Bojsen, der nu var Præstekone og Højskolemoder i Æbeltoft, i bedre Hænder kunde jeg ikke komme, mente han. Min Moder havde ved et Efterårsmøde i Gedved indrømmet, at noget så hjerteligt og poetisk som Nanna Jensen havde hun aldrig mødt — og så hendes smukke Broderier — at komme under hendes Påvirkning måtte kunne omskabe hendes unge, selvsikre Datter.

— — —

Det var vel også Søsøge, der hin 3. Maj gjorde mig så led ved Tilværelsen. Jeg begreb ikke mine Forældres Optræden, alt tegnede så udmærket for mig derovre på Fyn, god Omgang, god Mad, gode Klæder, hvad var det dog for en

Idé at tage mig bort fra alt det og sende mig på noget så usselt som Æbeltoft! Højskole!!

Jeg sammenlignede Køreturen til Odense i den lukkede Vogn med de røde Køreheste og Per Kusk i Livré på Bukken og Onkels fine, lille Afskedsmiddag på Hotel St. Knud, med denne elendige Sejlur.

Et Par unge Piger, der sad kærligt med hinanden under

Æbeltoft Præstegård.

et stort Rejsetæppe, iagttog mig stærkt interesseret, jeg gættede, at det også var Højskolepiger, men holdt mig langt fra dem.

Det var hen på Eftermiddagen, inden vi kom til Æbeltoft. De to blev modtaget af Lærer Hans Rasmussen, der sørgede for deres Tøj, jeg så godt, at de talte om og kikkede efter mig, men jeg iførte mig min allermest overlegne og afvisende Mine, vendte dem Ryggen og bad en lille Dreng vise mig Vej til Præstegården. Jeg husker, at han fortalte mig om den nylig afdøde unge Højskolelærer Henrik Jensen, hvis Lig samme Aften skulde sættes op i Kirken, det undrede mig, at sådan en lille »Gadedreng« fortalte så kønt om Henrik Jensen, til sidst græd han højt, og da jeg forbauset så på

ham, sagde han undskyldende, »han var så god mod os fattige Børn.«

Drengen førte mig ind i Præstegårdens Køkken, hvor gamle Kristine havde lynende travlt, der skulde sørges for Aftensmad til Eleverne og deres Forældre og Skolens mange Venner. Ingen havde Tid eller Lyst til at tage sig af mig. Søsyege og Gråd sad mig i Halsen, svimmel lænede jeg mig og mit ny moderne, højskuldrede Overstykke mod den rødkalkede Væg, min Fornedrelse var ubetinget og grænseløs.

Da gik Døren op, og jeg så et Syn, som fik Blodet op i Kinderne og Hjærtet til at banke: en Dame! en virkelig Dame!! smuk og strålende elskværdig kom hen imod mig og spurgte, hvem jeg var, og da jeg havde præsenteret mig som Thyra Lauesgård og havde hilst så velopdragen, som jeg formåede, tog hun mig i sine Arme og sagde glædestrålende: »Nej dog, er det Jørgen Lauesgårds Datter, jo, nu kender jeg hans klare Øjne, — jeg har været så glad ved, at De skulde komme, for vi er ham jo så taknemlig for hans Bidrag til min Broder Peters Bog om min Fader, — de Breve fra Fader til Jørgen Lauesgård er jo noget af det yndigste, Far har skrevet, — men De skal da ikke stå her, lad mig nu hjælpe Dem over på Skolen, og kom så tilbage, vi skal snart spise.« Nu greb hun Rejseremmen i den ene og Vadsækken i den anden Hånd og gik hurtigt foran mig; den smukke sorte Fløjskjole slæbte over Gården, hun havde øjensynligt ikke Tanke for den, men hvor fik jeg mange milde Blik.

Til min Undren førte hun mig lige ind i en Port med Byens pompøse Ligvogn — det var en Genvej til Højskolen, gennem den lille Dør i Portens Indre hoppede vi ud i Højskolegården, og her blev jeg så overgivet til Hans Rasmussens Omsorg.

Der var fem rummelige Træsenge med Halm i den Stue, jeg blev anvist, jeg valgte den Seng, der stod mest afsides, snart var vi alle fire ifærd med at indrette os, det var alt sammen meget nøjsomt, — Halmen flød endnu ud over Gulvet, jeg var dybt forarget over det Syn og meget kritisk, da jeg hørte mine Kammeraters glade Pludren i tre Dialekter.

De kom mig venligt imøde, men da de uden videre sagde

Du, indså jeg, at nu gjaldt det fra første Færd at holde på Værdigheden — anslå Tonen — afstikke Grænsen, og for hvert Du, jeg fik, smeldede et De tilbage imod dem, hvilket havde til Følge, at jeg snart befandt mig temmelig ene i min Krog.

De andre redte sig nogle vidunderlige Senge med den Tids tykke Dyner, til min Forfærdelse viste det sig, at min Sæk Sengeklæder ikke var kommen med de andres Tøj fra Dampskibet, — man mente dog, at det nok kom, inden vi skulde til Ro.

Aftensbordet var meget jævnt, men det var øjensynligt, at alle, der selv vilde, var velkommen, det undrede mig meget, jeg holdt mig stadig i Nærheden at Fru Jensen, hun var dog den eneste, jeg syntes om. Hendes Mand havde også gjort noget Indtryk på mig, men da han efter Bordet gik omkring mellem de mange Mennesker i en grå Slåbrok og med lang Pibe, var jeg snart færdig med ham.

Inden vi gik til Ro, talte Pastor Jensen kort og kønt til os, og så blev der sunget Aftensang. Det var: Sov sødt Barnlille —, den dejlige Salme, vi havde sunget så ofte i mit Barndomshjem, jeg havde ikke sunget den så længe, længe, men nu mærkede jeg med Glæde, at jeg endnu kunde huske alle Versene.

Hvor disse Højskolemennesker dog sang, og Fru Jensens smukke dybe Andenstemme.

Der var noget blødt i mit Sind, der truede med at tage Magten fra mig, men jeg husker så tydeligt, hvorledes jeg stivede mig, — og da vi kort efter stod i det lidet hyggelige Soveværelse og fik at vide, at min Sæk Sengeklæder endnu ikke var kommen for Dagens Lys, ja, da behøvede jeg ikke at anstrenge mig, enhver blød Stemning var som bortblæst, jeg var smækvred.

En ung Pige på min Alder, Petrea Duhn fra Helgenæs sad afklædt og veltilmode på sin Sengestok og så på mig med sine milde, brune Øjne.

»Vil De dog ikke ligge hos mig, til Deres Sengeklæder kommer frem?«

Men et koldt og høfligt »Nej Tak« var, hvad jeg syntes, jeg skyldte mig selv at svare.

Mine Lagner var i Vadsækken. Så bredte jeg dem helt sørgeligt over Halmen, tog mit lille Sommersjal ud af Rejseremmen, lagde det meste Tøj og krøb i den kolde Seng. Jeg havde selv krævet, at et Vindue skulde stå åbent. Natten var bitterlig kold, de andre unge Piger var den Aften trætte, de sov snart.

Såsnart jeg forstod, at jeg var den eneste vågne, begyndte jeg at gnide Arme og Ben for at få lidt Varme, trak Benene op under mig og gjorde alt, hvad jeg kunde, for at holde Tilværelsen ud.

Gennem det åbne Vindue hørte jeg Kilden plaske og risle ude i Højskolegården — »Skansenskilde« havde de kaldt den, og Kirkeurets Slag fortalte mig, hvordan Natten skred, sammen med Kirkeurets Slag hørte jeg en mærkelig Mandsrøst, jeg fik senere at vide, at det var Vægteren Hans Løj, der sang. Ja, der var en underlig Stemning over den Nat, den første Vågenat i mit Liv.

Det var henimod Dagningen, jeg havde ligesom vænnet mig til Kulden, tænkte ikke mere på den ydre Kulde, men var på engang kommen til at tænke på mit kolde Indre. Jeg så atter så levende min Moders Udtryk, da vi skiltes, hvor kunde jeg være vred på hende, for det var nok mest hende, der havde villet skaffe mig åndelig Luftforandring, koste, hvad det vilde, — ja, for det var jo Sagen, at intet vilde dog have været billigere og lettere for mine Forældre end at lade de gamle, rige Præstefolk få mig og sørge for mig i enhver Henseende, — nu først dette Højskoleophold, med Musikundervisning hos Fru Marie Sinding og hvad mer, de ellers vilde gøre for mig, de havde nok mange kærlige Planer med mig, — og det vilde dog altsammen efter deres Forhold være en meget stor Udgift, — og når de vilde det, så var det jo, fordi de elskede mig så usigeligt højt, langt højere end deres egen Bekvæmlichkeit.

Da skete det på engang, at jeg gennemstrømmedes af en indre Varme så stærk, så stærk, så jeg hulkede — lo og græd på en Gang, mange Måneders Fortørnelse rislede bort

som Vandet derude i Gården, jeg elskede hele Sommeren den Lyd, fordi den mindede mig om denne mærkelige første Nat på Højskolen.

Og hvor var jeg på engang bleven glad — helt ellevild — jeg hviskede de kærligste, gladeste Ord ud i Natten snart til Gud og snart til min Moder, var der dog blot et Menneske, jeg straks kunde lade mærke, at nu var jeg en anden — — Petrea Duhn! ? hun, der havde været så venlig, skulde jeg vække hende og bede hende om Tilgivelse?

Da skar på engang en lille tør, snusfornuftig Tanke igennem alle de inderlige Følelser, og jeg sagde til mig selv: »I Morgen vil Du jo alligevel være gode Venner med hende og alle de andre søde Piger, så er der slet ingen Mening i, at Du længer ligger her og fryser, hun bad Dig jo selv sove sammen med hende — — —«

Et Øjeblik efter puttede jeg mig stiltfærdigt ind under hendes Dyne og sov øjeblikkeligt.

Jeg vågnede ved, at der blev set på mig.

Det var Petreas skalkagtige brune Øjne, der undrende iagttog den uventede Sovekammerat.

Næppe havde jeg fået Øjnene på Klem, før jeg indså, at nu gjaldt det om fra første Færd at lade hende mærke, at Værdigheden skulde ryge og rejse, at Tonen var en ny og bedre, og at Grænsepælene var trukken op hver og en.

»Vi vil være dus,« stammede jeg. Hun tav lidt, så så hun på mig med en stor Skælm i Øjet og sagde påfaldende beskedent: »Nej, — er det nu ikke for meget endda.«

Men nu blev hun taget voldsomt om Halsen, og da Klokken ikke var så mange, fik hun en grådkvalt, hviskende Forklaring på, hvad jeg havde oplevet om Natten, og en glødende Beskrivelse af, hvilken mageløs sød og kærlig Moder, jeg havde.

Og jeg kunde se, at hun forstod og troede det altsammen.

Men nu var jeg altså kommen hjem til Højskolen, til mine Forældre, til Gud, til mig selv.

Og vor unge Lærerinde, Fru Jutta Møllers udmærkede Datter, Eli Møller sang næste Dag flerstemmigt med os:

Nu vågner Blomsten af Dvale,
den titter fra Knoppens Ly — — ◄

og jeg tænkte, »det passer på mig«, men der var dog en anden Sang den Sommer, der blev min Yndlingssang. Når vi sang: »Langt mere værd end det røde Guld det er: sin Gud og sig selv at kende«, da kunde jeg ikke synge igennem, for da følte jeg, at Gråden fra den første Nat vilde komme igen.

HØJSKOLENS OG PRÆSTEGÅRDENS VENNER

EJENDOMMELIGERE Præstegård og Højskole end den i Æbeltoft kan vist vanskeligt tænkes, — en Præstegård, som var Højskole, en Højskole, som var Præstegård! Forunderligt sammensmeltet.

Der var i Foråret 1883, da Skolens unge Kraft Henrik Jensen lige var død, en rørende Følelse af Hjælpsomhed og Sammenhold overfor Skolen og Præstegården blandt Vennerne på Egnen spredt ud over Mols, Djursland og Helgenæs, men jo først og sidst fra de mange gode Hjem i den nærmeste Kreds.

Det kunde være fristende at fremhæve mange af disse Hjem, der forekom mig forstående og kærlige.

Vi Højskolepiger kunde aldrig glemme et rigtigt Sommerbesøg hos Boserups i Elsegårde: Badning i den friske Strand, solid og dejlig Aftensmad, Leg på Grønsværet i den lyse Sommeraften, — med Rødgrøden tilsidst.

Eller hos Kordegn Nissen-Juhls, hvis skønne Hjem og Have vi fyldte og overfyldte, så der kun kunde leges »stille Lege«, hvoraf Fru Nissen-Juhl havde en Mængde at skifte med.

Og da vi så på vidunderlig Måde var anbragt, og havde drukket Kaffen, så læste Fru Nissen-Juhl en nydelig lille Historie af Forfatteren I., og bagefter en endnu nydeligere, som vi (efter en Antydning fra Fru Nanna Jensen) hviskende antog var af Husfruen selv. Hvor var det poetisk altsammen. Og da så Kirkeklokken slog ti: alle vi unge Stemmers inderlige Aftensang »Kirkeklokke ej til Hovedstæder«, hvor ønskede vi af et fuldt Hjærte altid at være gode og rene efter en sådan Aften.

To Hjemms Beboere står dog især i poetisk Glans for mig: Boghandler Schlawitz' og Urmager Sindings.

Den første havde oprindeligt ejet Byens Hotel (Gæstgivergården), men der gik de mest rørende Fortællinger om Schlawitz' Uegnethed til denne Bestilling. Han kunde således ikke blive træt af at fraråde sine Kunder de stærke Drikke, — »tror De ikke, De havde bedre af en Kop Kaffe!»

Engang havde Frederik Barfod været i Æbeltoft for at holde Foredrag, han boede på Gæstgivergården, Gården, som den altid kaldtes. Da han vilde betale sin Regning, vilde Schlawitz ingen Penge tage imod. »Jeg tager ikke Betaling af mine Venner«, — »lever De da af Deres Fjender«, næsten råbte den myndige Frederik Barfod noget utålmodigt. Med et fint Smil sagde Schlawitz stilsfærdigt: »Jeg lever af Guds Nåde.»

Frederik Barfod fortalte selv med Undren denne sin Oplevelse til N. J. Jensen.

Som Gæstgiver i Æbeltoft gik det ikke så godt med denne Livsopfattelse. Nu var han bleven Boghandler.

Jeg har ganske vist selv oplevet, at han også i denne Stilling undertiden benyttede al sin Overtalelseskunst for at fraråde en Vare, han mente, vi ikke strengt taget havde Brug for, men da hans Lager var det uskyldigste, tænkes kunde, og han var Byens eneste Boghandler, gik det vist helt godt, selv om der blev skumlet over, at en Bog, der blev bestilt, og som han modstræbende havde lovet at skrive efter, aldrig kom, hvis Schlawitz mente, dens Indhold kunde virke skadeligt.

»Selvfølgelig burde han været Præst« tænkte og sagde vi, (hans Sønesøn er nu Præst i Århus), dog hvem ved, om ikke det Vidnesbyrd, Gæstgiveren og Boghandleren så helt uvilkårligt aflagde, var den allerbedste Prædiken!

Urmager Sindings Hjem var dog det yndigste af dem alle, det har jeg aldrig kunnet glemme. Fru Sinding underviste mig i Musik og bedre Lærerinde for en i musikalsk Henseende middelmådig begavet Elev kan ikke tænkes. Hun så mig snart an, forstod, hvor langt eller rettere hvor kort, jeg

vilde kunne drive det, og så gjaldt det da at få det mest mulige ud af dette ringe Materiale.

Hvor spillede vi firhændigt, en Militærrondo, hvor Fru Sinding besørgede de imponerende Trommehvirvler, Variationer over Elverhøj, Troubaduren og Perlevalsen! oh, glædelige Ihukommelse!!

Vi nynnede sammen de kønne små Sange og Salmer, som jeg skulde kunne spille til, når jeg kom hjem. Jeg glædede mig ubeskriveligt til disse Musiktimer, dog endnu mer til Besøg i Hjemmet (da Skolen sluttede, var jeg endnu i 14 Dage Gæst hos Sindings, hvor hun broderede og stadigt spillede med mig).

Sindings Hjem var vist nærmest fattigt, fem Børn og deriblandt en uheldelig svag Datter, men mit Indtryk var: et forunderligt rigt Hjem.

Min Mand har engang sagt, at Fru Sinding var Digter. Som Oehenschläger i St. Hansaftenspil kunde gøre den grimme Dyrehavsbakke til et Midtpunkt for Poesi og Skønhed, således kunde Fru Sinding, når hun vilde, forvandle alt omkring sig.

Hun var meget sød mod mig, så jeg kom snart under hendes Fortryllelse, ene med hende glemte jeg at være genert, min største Plage dengang.

En Dag viste hun mig sine små Rariteter i Stuens Pragt-møbel, den gamle Sekretær. Som hun fortællende drog dem frem, forekom de mig at være uvurderlige Skatte, især den lille, gamle Hue, som hendes yndige etårige Ingrid engang skulde eje.

Selvfølgelig spillede og sang vi den Dag: »Ingerid Sletten af Sillejord«.

Den ældste Datter Emilie¹⁾ var min jævnaldrende.

Der kom dengang mange Unge hos Sindings, — mon vi egentlig nogensinde blev trakterede, jeg erindrer intet herom, kun at vi sang, spillede, legede, dansede og talte sammen som glade Børn uden at kunne trættes. Derimod erindrer jeg tydeligt et »ungt Selskab«, der blev gjort i de 14 Dage, da jeg var i Huset som Gæst. Gæsterne skulde trakteres med

1) Senere gift med Frimenighedspræst Nissen på Mors.

Æblegrød. Æblerne blev opsamlet i Præstegårdshaven, men da Emilie og hendes Fader stadig indbød flere og flere, fik Fru Sinding Betænkeligheder, om der var nok Æbler. Da slagtedes et kæmpestort Græskar, og en Del deraf gik velkøbt med i Æblegrøden.

Det var hele Traktementet, men festligere Aften har jeg sjældent oplevet.

I samme Periode var Emilie en Aften bedt til et Bal, hvor jeg, den fremmede, ikke var bedt med.

Inden jeg fik Tid til Græmmelse desangående, begyndte Fru Sinding at udmale en Tur, hun og jeg den Eftermiddag vilde foretage til Dråby.

Hvor meget skønt og mærkeligt jeg herhjemme og i fremmede Lande har set og oplevet gennem et langt Liv, er der intet, jeg husker mere levende end denne Udflugt, lidt længere end langt ud ad en støvet Landevej med Fru Sinding.

Først talte vi om vor Kunstsyning, de Blomster jeg havde syet og dem, jeg skulde sy. Vi vilde nu på denne Tur finde de mindste og kønneste i Mark, Skov og Eng. Men spændende var det, om vi på Marken kunde finde den lille røde Arve (Grine til Middag), den kunde jo så let være afblomstret eller trådt ned af Høstfolkene. Et Jubelråb! Vi havde fundet den — — »Thyra, Thyra, her skal du se vedbendbladet Ærenpris, her er Blomsterne endnu langt mindre, og Bladene, mon vi kunde sy noget så småt — og her er Blåstjerne, nej, hvor er den umulig lille, og Jomfruhår! Jeg har taget Lupe med, lad os rigtig betragte den.«

Vi overgik hinanden i at finde de mindste, men, vi skulde nå så meget, vi måtte videre.

Nu gjaldt det at komme ud at sejle på Dråby Sø. Vi kredsede om en Mand, der oppe på Landjorden puslede med sin Båd.

Han var meget fämælt og uden Lyst til Forståelse angående dette med at komme ud at sejle.

Samtalen husker jeg ikke, jeg ved kun, at han efterhånden ganske tøede op, blev velvillig — veltalende, vist også følte sig velstillet med Trang til at være velgørende, hjælpe Fru

Sinding med at vise den fremmede unge Pige denne skønne Egns Herligheder.

Så sejlede vi da, studerende Søens Flora, hørte om Mandens Familieforhold, frydede os over Himlens Solnedgangs-skær.

Men heller ikke dette kunde blive ved, vi skulde jo også helst om end på Afstand se et Glimt af Herregården Skærsø. Manden vilde øjensynligt nu nødtigt slippe os — — »endnu et lille Slag!«

Da vi skiltes, var han så mærkelig forvandlet, det »velgørende« var som strøget af ham, »Tak for iaften, Fru Sinding«, sagde han hjærteligt.

En Timestid efter sad vi noget trætte på en Grøftekant, nydende hver en Bismarksklump! — »hvor langt mon der egentlig var herfra til Æbeltoft — vi fik nok hvile os lidt først«.

Da kom et Køretøj; stor Kassefjedervogn med kun et Sæde, det var øjensynligt en Forvalter fra én af Egnens Herregårde.

Fru Sinding standsede ham og spurgte, om vi måtte køre med til Æbeltoft.

Noget hovent svarede han: »Ja, hvis den ene af Damerne vil ligge bag i Vognen, — for skal jeg kunne køre, kan jeg kun ha' en her foran.« »Tak, må vi begge ligge bagi«, sagde Fru Sinding, og vi entrede noget møjsommeligt op og indrettede os, som vi bedst kunde på en Del tomme Sække, mens Vognen buldrede afsted.

Vi kom til at le, som ellers kun ganske unge Piger ler med hinanden. Forvalterens Ryg og Nakke var næsten mer hovent end hans Ansigt og Stemme, vi turde slet ikke betragte ham nøjere, så eksploderede vi. Han hørte vor Latter, Hvisken og Pludren og kørte langsommere, drejede Hovedet halvt og lod et smukt Dækken falde om til os. Vi kunde nu begge se, at han efterhånden blev kønnere, mere menneskelig — set bag fra — men det var jo ikke til at holde ud — om vi dog bare et eneste Øjeblik kunde kaste os ud i vor Munterhed.

Også Fru Sinding selv var pudsigt at se på, for egentlig

var hun jo et dannet, alvorligt og efter mine 17 Års Begreber, ret gammelt! Menneske, måske næsten 40 År, iaften opdagede jeg noget ganske nyt hos hende.

Forvalteren standsede nu helt, hans Ansigt var rigtig kønt, og Stemmen skelmsk, da han udtalte, at vi mageligt kunde sidde alle tre foran. »Nej, det kunde vi ikke tage imod — absolut ikke, vi var jo snart i Æbeltoft!« — Nu lo vi ubehersket. Han bad os indtrængende, men da vi ikke var til at formå, rejste han sig, tog det løse Agehynde fra sit eget Sæde og gav os.

Under alt dette så vi ikke, at Sinding var kommen os imøde og nu trådte hen til Vognen for at gøre sin Ejendomsret over os gældende.

Sinding var en smuk, stadselig Mand, og Forvalteren sprang nu af Vognen for at være behjælpelig med vor Nedstigen.

Jeg har aldrig kendt en Ægtemand, der efter en ganske kort Adskillelse kunde længes efter sin Hustru som Sinding. Han tog hende i sine Arme som en forelsket Yngling, kunde næsten ikke slippe hende. Jeg alene måtte tage høfligt Afsked med den stærkt undrende Forvalter.

Så gik da Sinding med os — én under hver Arm — hjemad. Hvor havde vi meget at fortælle ham om alle vore Oplevelser, dem han forstod at værdsætte som ingen anden, men engang imellem standsede han og tog atter sin Hustru i sine Arme, mumlende så mange forelskede og taknemlige Ord til hende, så jeg var ganske underlig tilmode.

Men da jeg kort efter lå ene på Emilies og mit lille Loftskammer og i Tankerne gennemgik denne rige Eftermiddag og Aften, ja, da kom også Snusfornuften et Øjeblik og hviskede: »Hvad om de ovre på Fyn havde kunnet se Dig og Fru Sinding som et Par Kalve ligge bag i Vognen?« Men jeg så Snusfornuften trodsigt i Øjnene og sagde: »Ja, hvad så, alt dette i Dag er jo dog noget af det yndigste og mest enestående, jeg har oplevet.«

Og det var så sandt, så sandt!

Men det var mig en Sorg, at Fru Nanna Jensen og Fru Sinding ikke var rigtig Venner, særlig Fru Sinding kunde ikke

lade være med at kritisere. Da jeg holdt så meget af dem begge to, skar det mig i Hjærtet. Egentlig burde Mennesker, der stå sammen i et åndeligt Arbejde — og det var jo det, de gjorde — med Vold og Magt fordrage, ja elske hinanden — ellers elsker de i Virkeligheden ikke Sagen — Arbejdet på langt nær højt nok.

UNGE PIGER I GAMLE DAGE

Fru Jutta Bojsen Møllers Datter, den 19årige Eli Møller¹⁾, der også (Maj 1883) kom som Elev til Æbeltoft Højskole, blev i Anledning af den unge Lærers Død hurtigt af sin Moster, Fru Nanna Jensen, omdannet til Lærerinde. Hun havde allerede da undervist sine yngre Søkende og underviste os med stor Færdighed i Danmarkshistorie.

Jeg følte mig ikke straks tiltalt af denne unge Lærerkraft.

»Hun stikker min Sandten Næsen for højt i Sky«, hviskede jeg skumlende til Petrea Duhn.

Senere da jeg var fremkommen med denne Anke til hende selv, forsikrede hun mig leende, at dette med at »Kik høvt« var en Ejendommelighed selv hos de beskedneste Medlemmer af hendes Familie. — — »Ja, når det ligefrem hørte med til deres Legemsbygning«, begyndte jeg noget beroliget at holde af hende, musikalsk, frisk og klog — udstrålende Energi, som hun dagligt gjorde. Jeg, der havde glædet mig til nu endelig at få det, der i Kæmpevisen så smukt kaldes »Jomfruens Morgendrøm«, blev dagligt taget med på tidlig Morgentur, hvor hun tog sig samvittighedsfuldt af min Opdragelse.

Jeg havde den stygge Vane fra Præstegården på Fyn at sige »ved Gud« — »Gudske Lov« — »Gud bevares« til hvert andet Ord.

Allerede på den første Morgentur ruskede hun mig voldsomt op ved med stor og streng Veltalenhed at skildre mig det usømmelige i sådan Snak.

Jeg har aldrig gjort det siden!

---

¹⁾ Den senere så bekendte Læge, Dr. med, Fru Eli Møller Helsted.

Mindre heldig var hun, når hun også ret strengt gik i Rette med mine små, hjælpeløse Forsøg på at være lidt koket i Lighed med — — hende selv og de andre indtagende unge Piger i Æbeltoft. Tværtimod, jeg blev trodsig, blev jeg, og da jeg på Grund af en næsten lammende Generthed aldrig kunde hamle op med andre livlige Unge, anlagde jeg mig min egen private Måde at være koket på.

Når jeg hidtil kun havde formået at sige lidt — ganske lidt i unge Mænds Nærværelse, så spillede jeg nu — og med mere Held — Den stumme i Portici. Jeg hørte på dem, så på dem og dansede med dem, men svare dem — aldrig et Ord!

Mangen ung Mand, der selv var genert, blev da modig, overlegen og med et svagt Udtryk velvillig i min Nærværelse.

Min muntre, elskelige Svigerinde, Fru Inga Lønborg-Jensen, illustrerer i Ord og Tegninger denne Periode i en Sang til vort Sølvbryllup:

»Så kom hjem min store Bror,
Ham med Øjne milde,
Thyra nær krøb under Bord,
På hende se han vilde.
Pigerne i Æbeltoft
Fandt, at han var yndig,

Tittede fra hver en Busk,
 Det var næsten syndigt.
 Thyra vendte Ryggen til
 Sikken dejlig Fletning!
 Krokket er et herligt Spil,
 Kuglen fejled Retning. — —

— — Dog det var egentlig først næste Sommer. Selv om jeg jo nok allerede Sommeren 83 syntes, at den ældste Søn i Præstegården: Student Frede Jensen på en mirakuløs Måde svarede til det Billede, jeg i Allested Præstegård havde dannet mig af den ideelle, unge Mand, jeg ventede engang at møde, så var han og ikke mindre Student Stig Brædstrup¹⁾ fra Elsegårde denne Sommer så omsværmede, så jeg så ganske trådte i Skyggen.

I Pintseferien var jeg med Petrea Duhn på Besøg i hendes Hjem på Helgenæs.

Hvor var det dejligt nu atter som i min Barndom der hjemme at være Gæst i én af de store, hyggelige Bøndergårde.

Det var et udmærket godt og meget gæstfrit Hjem, hvor Karen og Peter Duhn stred i Kærlighed for deres store Børneflokk.

Petrea havde altid været lidt svagelig, derfor var hun kommen på Højskole, om det måske kunde føre til noget.

Pintseaften begyndte i Spøg og Munterhed, den ældste Søn med Kammerater var som Soldat hjemme fra Århus. Man var lidt stolt af en nyanlagt Have med Bænke i et stort Lindelysthus, men da Lindene kun nåede os til Knæene, fik vi endelig Lov at anbringe os på et Dige udenfor Gården. Jeg husker, at vi sang alle de Sange, vi havde lært på Højskolen, det var dengang især Kæmpeviser, vi sang den ene skønnere og længere end den anden og lod alle Gårdens Børn, Tjenestefolk og Soldaterne synge Omkvædet.

En kær gammel Bedstemoder, der gik i Barndom, på en særegen, rørende, troskyldig Måde, kom rokkende til og sang med.

Efter tretten Gange at have sunget — »Så vinder, så

¹⁾ Den senere Seminarieførstander på Jonstrup.

vinder den Svend sin Jomfru!« var Peter Duhn dog tilsidst bleven lidt træt af disse sære Viser, han havde hentet Petreas Harmonika, »spil nu Trea — lidt som du plejer«, bad han, og nu så jeg Petrea fra en ny Side; med inderlig Forståelse spillede hun Salmer og Fædrelandssange varierende Melodierne på det nydeligste.

Som vi sad, kom Hjemmets gode Ven, Skolelærer Rasmussen og slog sig ned hos os.

Nu måtte vi rigtig fortælle fra Højskolen.

»Ja, men hvad lærer I nu egentlig«, sagde Peter Duhn.

»Ja, lad os høre, hvordan Dagen går«, sagde Lærer Rasmussen.

Så kom der en begejstret Skildring af de forskellige Foredrag og Fag.

»Det er jo udmærket!« sagde Læreren, mens Peter Duhn endnu lidt bekymret for sin lille Yndlings Fremtid indvendte: »Ja, men hvad kan det egentlig føre til?« Petrea så på mig, hun havde altid megen Tillid til mig, nu måtte jeg klare Vanskelighederne for os og vor kære Skole. Jeg rømmede mig og sagde: »Jo, vi får sådan en Lyst til at lære meget mere, og vi får sådan Lyst til at holde os til — — Vor Herre — og være gode.«

Både Petrea og jeg var lige ved at græde, jeg så hjælpeløst hen til Lærer Rasmussen, nu måtte han træde til, og det gjorde han også. »Ja, bedre Resultat kan ikke forlanges, I har enda kun været der godt en Måned. Men hvordan vil I så nu bære Eder ad med at lære meget mere?« føjede han smilende til.

Til hans og Familien Duhns Overraskelse havde vi en Plan fiks og færdig: »Når jeg nu efter endt Sommerferie skulde hjem og undervises sammen med mine Brødre, der skulde forberedes til Latinskolen, så skulde Petrea rejse med mig hjem og undervises sammen med os«.

Og sådan blev det¹⁾.

---

¹⁾ Livet i mine Svigerforældres Hjem, den kæreste af alle mine gamle Præstegårde, har jeg af et fuldt Hjerte skildret i min Bog: En dansk Præstekones Historie, nu atter at komme ind derpå, vilde føre til Gentagelser.

Så var jeg atter i mit Barndomshjem, den kære Yding Skole.

Mine Forældre havde antaget en ung Pige af vort Bekendtskab og en ung Pige fra Såby som Elever til det lille Privatkursus, som de havde oprettet (med en eksamineret Lærerinde fra Frk. Zahles Kursus). Vi var altså seks Elever, hvoraf de fem boede i mit Hjem, og sjælden har vist lærelysten Ungdom fået sådanne Mængder af Kundskaber på en kort Tid. Vi gik straks i Lag med tre fremmede Sprog: Tysk, Fransk og Engelsk, det var Kundskabsoverernæring, så det forslog noget, men vi baksede med det så godt, vi kunde.

Der kunde komme enkelte Sammenstød mellem min Fader og den unge, selvsikre Lærerinde, der følte sig den jævne Landsbylærer så langt overlegen, og Fader var i alt dette på gyngende Grund — ønskede han sine Sønner i den sorte Skole og (efter Moders Ønske) sin Datter bibragt de Kundskaber, der engang kunde gøre hende til Privatlærerinde, så havde han sagt A, nu var det så at holde: Kæft, Trit og Retning, og det gjorde han, men det faldt ham uhyre svært. Hvor mange gode, grundtvigske Forældre har ikke før og siden stået i den samme Vanskelighed. Jeg husker, at Moder en Aften trøstede ham med, at selv Grundtvig lod dog sine Sønner pines i Eksamensterperi og ikke mindre hans kære Pastor Frits Bojsen, det gjaldt kun at beholde sine elskede Drengene i Hjemmet, så længe som muligt.

Dette sidste havde Moder især annammet, det faldt så godt i Tråd med hendes eget ømme Moderhjærte.

Med de fire mindre Børn og en lille ung Tjenestepige var vi 13 daglige Mennesker. Det skærer mig i Hjærtet at tænke på, så svært Moder dengang har haft det for vor Skyld — altid mild og venlig uden en Klage.

Åh, hvor let kunde vi ikke hver især gjort et Stykke Arbejde for hende, men vi sansede kun os selv og vor voldsomme Læsning.

En var der dog, der tænkte på sin Moder, det var min 13årige Broder Aksel¹⁾, i hver Middagsstund og Frikvarter

¹⁾ Kontorchef Lauesgård i Rigsdagens Bureau.

fløj han samvittighedsfuldt afsted for at se, om hun trængte til Brænde eller Vand. En Dag sagde hun bevæget: »Ja, han er rigtignok en god, lille Søn, han vil engang blive en god Ægtemand«.

Der var egentlig ikke Tid til at optage Venskabet med mine Veninder fra Barneårene, den bedste: Stine Poulsen var jo også død.

Frøken Thyra Iversen, Såbygård.

Oppe på Såbygård var min Veninde Thyra Iversen stadig lige smuk og omsværmet. Hun kunde nu snart blive 23 År, og uforlovet, en efter min 18års Mening ængstende høj Alder, med ikke så lidt Selvovervurdering mente jeg at have en hel Del Skyld i dette Forhold og var aldrig sammen med hende, uden nu at lægge hende stærkt på Sinde, hvor sørgelig en Lod, der ventede den ugifte Kvinde her i Danmark. Jeg havde en Erindring fra Allested Præstegård, hvor der en Sommerferie på engang havde

været fem! ældre, ugifte, kvindelige Slægtninge på Besøg, deres Liv var, syntes jeg, græseligt unyttigt og ensformigt. Så var der jo selvfølgelig også andre Udveje, — og nu fik hun et udmærket Foredrag om Kvindens Frigørelse og Dygtiggørelse, det var et nøjagtigt Referat af Eli Møllers morgenfriske Udtalelser, men det kunde jo Thyra Iversen ikke vide, så jeg ventede, at hun skulde blive meget imponeret.

Hun tog dog alt, hvad jeg sagde og fremførte med en vis Fatning: »Jeg kan jo aldrig blive arbejdsløs, sålænge jeg har min gode Gård, der er nok at bestille — — forresten er der jo heller ingen, der ved, om jeg ikke gifter mig — — « og nu kom hun uden synderlig Overgang ind på at fortælle om

den foregående Vinter, da hun havde lært finere Madlavning på Hotel »Skandinavien« i Horsens, der spiste daglig den unge Redaktør Bojsen og hans Ven Fuldmægtig Tscherning, Søn af den berømte gamle Politiker A. F. Tscherning, det var to begavede, flotte Mænd.

Jeg tænkte mit og fik forøget Interesse for Egnens sejrige Venstreorgan Horsens Folkeblad.

Min Fader fortalte en Dag, at da han som helt ung Mand havde besøgt Pastor Frits Bojsens i Stege, havde Fru Bojsen udtalt sin Fremtidsbekymring for sin yngste Søn Emil: — »han er min Benjamin, hvor jeg dog elsker den Dreng, og jeg ved, at når han er ung Mand og trænger allermost til sin Moder, da er jeg død, — åh Lauesgård, jeg ved, De holder af min Mand og mig, lov mig da, om det engang i Livet skulde ligge for, at hjælpe min Dreng — —«. Fader var bleven meget forundret og bevæget over den Tillid og havde lovet alt godt — »men«, som han sagde, »nu er han ganske vist kommen i min Nærhed, og jeg holder hans Blad og agiterer så gærne for det, men hvad skulde jeg ellers kunne gøre, — Bojsen behøver det ikke og vilde vist meget have sig frabedt min faderlige Omsorg«.

Og det var jo sandt, men atter havde jeg mine egne spekulative Tanker, og hvergang Thyra Iversen og jeg mødtes, drejedes Talen hen på Bojsen.

Hun havde som altid mange Betænkeligheder — »hvornår kendte man hinanden tilstrækkeligt, — hvordan skulde man skelne den ægte Kærlighed fra andre mere grumsede Følelser o. s. v. —«, men jeg forfulgte mit Mål.

Der var en storslået politisk Opvågningen blandt Horsens-egnens Landbostand i disse År, det må ikke have været kedeligt at være denne Egnens unge Venstre-redaktør.

I Forsommeren 1884 samledes Interessen om et stort Dyrskue i Horsens, en Forsamling, som Egnens Politikere vist var ligeså interesseret i som de egentlige Landmænd.

Om Aftenen skulde der sluttes med et stort animeret Bal, Thyra Iversen havde indbudt mig til at følge sig, og så lod jeg da — om end med Vanskelighed — alle mine mange Bøger hvile i et Døgn og tog på Bal.

Her så jeg Redaktør Emil Bojsen for første Gang og syntes inderligt godt om ham. »Han og Thyra skal og må have hinanden«, sukkede jeg i utålmodig Spænding.

Jeg havde kun Øje for dem, udspejdede deres Ansigt-udtryk, når de dansede sammen (og det var næsten ustandseligt), jeg må selv have været en underlig lille Baldame den Aften — — endelig — nu talte de alvorligt sammen i en Dans, — men da så jeg til min ubeskrivelige Harm, at Thyra Iversen pludselig fik det halvt betænkelige, halvt rådvilde Udtryk, som jeg nu ikke kunde fordrage.

Da Bojsen noget formelt bukkende forlod hende, var jeg snart hos hende og sagde både vredt og inderlig bevæget: »Bojsen har friet til Dig — nægt det ikke — og Du kan selvfølgelig ikke bestemme Dig, men det vil jeg sige Dig, tager Du ikke ham, som Du jo altid taler om og er så forelsket i, så bliver Du aldrig gift — og fortjener det heller ikke — og så vil Du blive rigtig bundulykkelig, at Du ved det — —«.

»Hys, hys, vær dog stille Thyra,« sagde hun så mildt og bevæget, så jeg følte mig lidt beroliget.

Kort efter var det Damernes Tur at inklinere, og da fandt Frøken Thyra Iversen Redaktør Bojsen, der ganske syntes at have glemmt Balsalens Fortryllelse, i en politisk Samtale med Jens Busk.

Jeg dansede i deres Nærhed, der var nu noget over dem, der var alt for smukt til at udspejdes, jeg var meget lykkelig på deres Vegne.

Uden at ville det kom jeg dog lidt efter til at høre hende svare: »Ja Bojsen, i Guds Navn, ja.«

Og dette med Guds Navn i dette Øjeblik, var den dybeste Alvor, det kunde jeg se, han forstod, og frydede sig over.

Men det var i en Balsal til et Orkestres buldrende Musik, det er jo den Slags, gammeldags Missionsfolk aldrig vil kunne forstå.

Det blev den sidste Dans den Aften.

Jørgen Iversen var gået for at få spændt for, jeg fulgte bag om Byen ad stille Veje med de nyforlovede. Hensyns-

fuldt gik jeg foran, og da jeg ved Købmandsgården vendte mig om, var, så vidt jeg husker, min Veninde alene.

Så kørte vi hjem i den lyse, vidunderlige Sommernat, vi ønskede at sidde sammen bag i Vognen for at drøfte Aftenens berusende Oplevelse.

Jeg glemte at iagttage hendes kønne, gamle Fader, mon han ikke den Aften havde opdaget ligeså meget som jeg, — man havde i dette Hjem i en Farsot mistet en hel Børneflokk, kun den ældste og yngste var bevaret, han havde nok frydet sig over, at hans yngste Barn — hans Yndling — endelig havde ladet sit Hjærte råde.

Ved deres Bryllup samme Efterår sang Emil Bojsens Søster, Fru Nanna Jensen, der da var bleven min Svigermoder, bl. a. følgende Vers:

»Og Fredes Thyra stod, som hun var lige ved at dø,
Sig ja, sig ja! hun hvisked, bliv ikke Pebermø
For det er dog så kedeligt at sejle egen Sø — —«,

hvilket jo var sandt nok.

Havde der en Tid i min Underbevidsthed også hersket den egoistiske Plan, at jeg mulig, hvis dette Ægteskab kom istand, senere kunde vente atter at møde Student Frede Jensen, så var disse Drømme kvalt i Fødselen.

Jeg havde ofte tænkt på ham den Vinter og søgte at få Lov til sammen med Petrea Duhn at komme på Æbeltoft Højskole endnu engang fra 15. Juli til 1. Aug., vi gav som Grund, at vi så skrækeligt gerne vilde sy endnu et Broderi hos Fru Jensen.

Min Fader sagde bestemt Nej, han vilde på Husflidskursus, og jeg skulde blive hjemme og hjælpe min Moder i Høstens travle Tid, ikke en Øre fik jeg til den Rejse.

Min Moder og jeg drøftede, hvorledes dette kunde omgås.

»Du ejer en Sparekassebog på Dit eget Navn, lille Thyra, bed Din Fader om Du må se den og behold den så«.

Fader blev meget vred, men han fik den ikke tilbage.

Der var over 100 Kr. i Bogen, Ferierejsen til Æbeltoft og Helgenæs og meget mere var reddet, og jeg indmeldte mig straks på Højskolen og var fuld af Glæde og Forventning.

En Dag kom imidlertid gennem den gamle Syerske, fra Gedved det Rygte, at Student Frede Jensen i Æbeltoft var bleven forlovet med én af Digteren Hostrups Døtre.

Det blev en streng Dag, når jeg mindes den, er det, som om alt omkring mig pludselig blev gråt i gråt, som om Livet blev uudholdeligt, endeløst langt at tænke på, just i den Tid hjalp det mig at være optaget af min Venindes Lykke.

Fra min Onkel i Allested var der kommen Indbydelse og Rejsepenge til et Besøg i Pintsen.

Vi var glade ved at se hinanden igen. Da de hørte om mine Forældres Planer, at lade mig læse til Lærerinde, spurgte de mig rent ud, om jeg ikke ligeså gerne vilde være hos dem, når de vilde sørge for min Fremtid — som at være Lærerinde i fremmede Hjem, og jeg svarede jo og kyssede dem taknemligt.

Mine små Forsøg på at fortælle kønt fra Æbeltoft Præstegård og Højskole mislykkedes ganske, de ønskede kun at høre Kritik og Latterliggørelse, men deri kunde jeg ikke føje dem.

Da jeg atter var hjemme, husker jeg meget levende en Aften Petrea Duhn og jeg var gået en Aftentur og havde sat os oppe på Såbybanken og så ned over Dalsænkningen med Skolen, Kirken, »Riber Landevej« og Mossø blinkende i Solnedgangsskæret som et smilende Øje langt ude blandt Hedebackkerne. Det var den Udsigt, der for mig var den skønneste i Verden, men den Aften kunde jeg ikke se det.

Jeg følte mig ligesom så underligt voksen, næsten gammel og spurgte hende, om hun vilde hjælpe mig at synge den Sang, vi Højskolepiger så tit havde sunget om Aftenen oppe på Skansen, seende ud over den strålende Vej med alle de store Sten i Strandkanten:

1) »Liden Havfru sidder på hviden Sten
og tørrer i Solen sit Hår« —

1) Efter Hukommelsen, Sangen er desværre ikke i vor Tids Højskolesangbog.

da vi havde sunget Versene:

»Lev vel for evig du grønne Jord
 lev vel du Menneskesøn,
 på Havsens Bund liden Havfru bor,
 og græder for dig i Løn.
 Du kunde mig givet en evig Sjæl,
 og Salighed med dig hos Gud,
 hvis ej du gøes for de kolde Skæl,
 men kasted dig til mig ud — «

græd vi inderligt i hinandens Arme. Hvor var hun kærlig og trøstende, ja, for efter alt, hvad jeg havde fortalt hende, forstod hun jo så godt, at den gamle Præstegård derovre på Fyn var Havsens Bund for mig, nu mer end nogensinde, nu jeg kendte det, der var så langt bedre — og hvem »Menneskesønnen« i denne Forbindelse var, det behøvede vi slet ikke at tale om.

Jeg betroede hende også, at dette var kommen som en Straf, Gud var vred på mig, fordi jeg havde villet trodse denne Rejse igennem istedetfor at blive hjemme og hjælpe min Moder, — og det vilde jeg nu.

Dette sidste så Petrea dog mere nøgternt på: »Du er da kun engang ung, og Din Moder vil også gærne, Du skal have den Tur, og det vil jeg da med, ellers ødelægger Du nu det hele for mig også — «.

Men i den Sindsstemning kom jeg påny til Æbeltoft i Juli 1884.

HVOR RINGE BYTTES OG HJÆRTER SLÅR —

FOR at sige det straks, stud. theol. Frede Jensen virkede øjeblikkeligt og stærkt — uforlovet, og så var da Livet atter ubeskrivelig solbeskinnet, og mon der nogensinde i Verden har været et yndigere Sted end den gamle Æbeltoft Præstegård i denne Sommer.

Ganske vist var dette prøvede Hjem atter bleven ramt hårdt, idet Hjemmets Yndling den lille, lovende Harald ovre i Gymnastiksalen var styrtet ned og havde pådraget sig en Hjærnerystelse, hvis Virkninger han aldrig forvandt, og hans Moder derigennem en Hjærtesorg, hun heller aldrig forvandt. Men alt sørgeligt var så forunderligt ligesom i et andet Plan end der, hvor jeg var, — der var Sol og Sang og de mærkeligste Hændelser Dagen lang.

Student Frede Jensen havde tydeligt lagt for Dagen, at jeg var bleven en ganske anden og så langt mere indtagende end forrige Sommer, man måtte lade os være Makkere i Krokketspil, han kunde nemlig ikke nænne at slå min Kugle ud af Stilling, — han var i forskellige Retninger meget opfindsom. En Dag fik han mig med ind til Klaveret, der stod de to firhændige: Troubadouren og Perle-Valsen, han huskede, jeg den foregående Sommer havde spillet dem sammen med Fru Sinding.

Jeg mente, jeg kunde dem, men det viste sig, at hans musikalske Sans krævede megen og indgående Øven. Der var især i Perle-Valsen en Side, hvor vore Hænder skulde gå overkors, atter og atter måtte vi øve om igen, uden at det lod til, at han helt var tilfreds — det krænkede mig dog mærkeligt nok ikke!

Jo, der var Tegn i Sol og Måne og de allerfleste Stjærner.
Der var den Sommer i Præstegården tre pur unge Piger:

Husets eneste Datter, den lyse, muntre Inga, en Oberstdatter fra København Elisabeth Thorkelin og endelig en lille Konfirmand Seminarieførstander P. Bojsens Datter Astrid¹⁾, på hvem jeg særlig kastede min Kærlighed. Selv endnu helt uerfaren havde hun dog en snart tyveårig Søster Herdis med mange Friere, så hun kunde nok, mente jeg, forstå en halvkvæden Vise, og så var hun Kusine til ham, jeg holdt af, hun måtte dog vel kende lidt til hans Følelser, — kort sagt, jeg valgte hende delvis til min Fortrolige, og hun var uendelig sød, djærv og hjælpsom.

En Dag fik Astrid da det Hverv at bringe mig på Bane og så bagefter fortælle mig, hvad Studenten svarede. Studenten havde været noget undvigende, men da hun rent ud spurgte ham, om han ikke syntes, jeg var nydelig, svarede han med en kort nedsættende Bemærkning.

Da Astrid og jeg senere mødtes, var hun helt fortrukken i Ansigtet af Medfølelse, og vilde først længe slet ikke sige, hvad han havde sagt. Vi var enige om, at det var noget værre Vrøvl, men kunde senere vanskeligt finde den rette indbyrdes Fortrolighedstone.

Alt på Højskolen dette År står som i en Tåge for mig, men som Perler på en Snor gled Dagene hurtigere og hurtigere tilsidst truende med helt at trille mig ud af Hænderne.

Lige efter Højskolens Slutning havde Urmager Sinding, der var så fornøjelig til den Slags, fået ordnet en Fællestur i to store Både, det var Højskolens Venner i Æbeltoft, Petrea Duhn og jeg der skulde sejles hjem til Helgenæs, og at Petreas Forældre (skønt Høsten stod for Døren) vilde yde deres sædvanlige Gæstfrihed, gik vi ud fra som en Selvfølge.

Jeg husker kun lidt fra den Dag, der forekom mig uendelig vemodig, en smuk Ungdomsdrøms sidste uigenkaldelig sidste Afslutning.

Gæsterne blev i den mørke Augustaften på Høstvogne kørte ned til Bådene ved Stranden. Der var lidt Hurlumhej med at komme ombord, men jeg lagde dog nok Mærke til, at Studenten helt havde glemte at sige mig Farvel.

¹⁾ Gift med Pastor Helge Hostrup.

Fjærnere og fjærnere ud over Vigen lød Æbeltofternes Sang og Åreslag. Havet var fuldt af Morild, det glimrede i Kølvet og dryppede fra Årebladene — uden nogen Glans dryppede mine Tårer med.

Peter Duhn kaldte på mig, og da jeg vendte mig og gik hen mod ham, så jeg ham stå i Samtale med den unge Mand, der fyldte hele mit Sind.

Først på Havnen i Æbeltoft savnede man Studenten, de havde i den ene Båd troet, at han var i den anden og omvendt.

Jeg tænker, hans søde Moder gik hjem i urolige Tanker.

Helgenæs — Dragsmur — Sølvklit — Ellemandsbjærg, lutter Navne fyldt til Randen med Poesi og Sværmeri.

Jeg havde dog, siden Samtalen med Astrid, sat mig fast i Hovedet, at alt dette kun var en Sommerdrøm — men — alligevel — kunde man ikke være taknemlig for sådanne dejlige Dage, selv om de ikke i Fremtiden skænkede andet, end at man var bleven nogle skønne Minder rigere. Jeg mente det, men selvfølgelig gjaldt det da ikke at vise hverken ham eller de andre, hvad jeg virkelig følte.

De unge Høstmænd irriteredes stærkt på denne Student, der gik og sværmede med Petrea og mig, mens de i deres Ansigts Sved høstede Rug på Havbakkerne.

De havde en kort Glæde i at friste ham til at tage et Skår, thi det betød, at han så skulde give en Omgang Øl til dem alle. — Skåret tog han, men Ølomgangen havde han nok ikke Penge til. Det gjorde ham endnu mindre populær.

Tilsidst måtte Karen Duhn tale med Petrea og mig om det, »hvis vi kunde få Student Jensen til at rejse, så skulde hun sørge for, at der blev Høstgilde d. 12. August (skønt der selvfølgelig langt fra kunde være indhøstet), men det var jo Dagen før Petrea og jeg skulde rejse, og så vilde hun indbyde Studenten og de unge Piger fra Præstegården og mange andre Unge her fra Helgenæs — bare vi kunde få ham til at rejse nu, så Arbejdet kunde gå sin Gang, hver Dag bagte Solen fra en skyfri Himmel, snart var hele Høsten tjenlig.«

Jeg måtte sige det, og det var meget svært, han befandt sig øjensynligt så uhyre vel i vort Selskab.

Det blev ham sagt på Ellemandsbjærget og gav Anledning til, hvad jeg vil kalde, vor første Samtale. Det var nu egentlig Petrea Duhn, der fortalte ham om den gamle Præstegård på Fyn, hvor jeg til næste Sommer skulde over og levende begraves Resten af mit Liv.

»Nej, det vil aldrig ske«, sagde han smilende, — »jo, det vil, for jeg har lovet det«, sagde jeg alvorligt, mens hans Blik hvilede meget sigende på mig.

Hvornår bliver man forlovet — ved man det? Jeg blev det vist egentlig på Ellemandsbjærgets Top.

Og så en Uges Adskillelse med Længsel og Udveksling af nogle spøgefulde Breve, hvori Petrea og jeg i vore Breve skrev hver hveranden Sætning.

Høstgildeaftenen d. 12. Aug. var en sælsom Aften.

Er man på Jorden, eller hvor er man? der gives intet bedre Udtryk end det gamle »i den syvende Himmel«, man var jo som udenfor Legemet, kunde gå, danse, våge uden Grændse.

Det lignede ham egentlig ikke, men han bad mig i en Tyrolervals om at følge sig ud i Haven.

Vi sad i Lindelysthuset, når vi sad ned, nåede Lindene os nu i år til Skulderen. Han satte sig midt på Bænken, mens jeg anbragte mig på dens yderste Kant.

Hvad ventede jeg — i hvertfald ikke det, der kom, et ubehersket, temmelig nervøst, vredladent Angreb: »Jeg brød mig ikke om ham, — han havde studeret mig grundigt, jeg var venligere, mere indladende mod alle andre end mod ham og, — nu havde han ganske tabt Tålmodigheden med mig!«

Jeg blev så forfærdet, så jeg nær var falden ned af Bænken, jeg havde hidtil, blandt meget andet, anset ham for et overmåde elskværdigt og godt Menneske, men dette var jo forfærdeligt. Jeg græd øjeblikkeligt og sagde næsten vredt, at det var ikke sandt, — han måtte ikke være meget klog, når han havde opfattet mig på den Måde. — —

Han rykkede hurtigt nærmere, og ingen ved, hvad der

var sket, om ikke vi var bleven skræmt af Uro og undertrykt Munterhed bag Havens gamle Stengærde.

Vi rejste os med Værdighed og gik, — »vi skal nok engang komme til at forstå hinanden«, hviskedes i mit Øre, idet vi trådte ind blandt de dansende.

Kort efter så vi hans Søster Inga, Elisabeth Thorkelin og — jeg kunde næppe tro mine Øjne — Petrea Duhn komme temmelig forpustet og flove ind i Salen. Vi gennemskuede dem og behandlede dem længe efter som Luft.

Senere fik jeg at vide, at det havde været så ustyrligt komisk, at se hans Hoved (alt det andet skjulte Lindelysthuset) stadig rykke mit Hoved nærmere.

Men hvorfor befandt de sig på dette mærkelige Sted, det var jo det pinlige Spørgsmål!

Da vi næste Morgen sagde hinanden Farvel på Dampskibsbroen, der skulde føre Petrea og mig til Århus, sagde han: »Kan De nu lade være at fortælle hjemme, hvad vi har oplevet, for jeg kan ikke«.

Petrea skulde blive et Døgn over i Århus, så kom jeg da ene til Skanderborg, hvorfra jeg skulde gå de to Mil til Yding.

Fra Springbanke forlod jeg den gamle Landevej og gik langs Skovbrynet, jeg måtte idag komme fra Såbybanke og lade mit Blik favne alt det, jeg elskede så højt.

Fader var endnu på Husflidskursus, men i lang Afstand så jeg Moder stå ved Husgavlen og spejde efter mig. Da hun så mig, gik hun mig imøde. Hun sagde senere, at hun — straks hun så mit Udtryk — kunde se Alt. Men hun spurgte dog: »Så er Du altså bleven forlovet, lille Thyra,« da græd jeg og sagde: »Åh Mor, det ved jeg ikke.«

Et kort Nu så jeg en underlig vild Angst i hendes Blik, og hun mumlede: »Jo, det ved en god, pæn, ung Pige altid«, — »ja, men ikke jeg,« — dog nu fortalte jeg hende alt, hvad jeg havde oplevet, og hun var synlig rørt og temmelig let tilmode, da vi inderligt omslyngende hinanden gik ned mod Skolen.

Dagen efter fik jeg mit første Kærestebrev, så måtte jeg vel da være forlovet.

Alligevel var jeg underlig angst, dette var ligesom for meget, jeg vilde egentlig hellere have gået og glædet mig til det i et Par År, — når bare jeg var sikker på, at det vilde komme.

Vort første Møde var også en stor Skuffelse. Han havde set tilbunds i sin Moders dybe Ængstelse for, at dette var overilet, og havde, hvem forstår det, fået en ordentlig Overhaling af sin elskelige Fader, den gamle fuldblods Frihedsmænd N. J. Jensen: »Havde han sagt A, havde han også at sige B, min Familie og jeg var for gode til at lege med, nu havde han snarest »at rejse ned og forlove sig ordentligt med mig!«

Min Kæreste, hvis højeste Ønske havde været at sige B, blev noget konfus og afkølet ved den Vending, Sagen pludselig tog, og sådan ankom han til mit Hjem.

En stor Glæde havde jeg dog, han og min Moder kom straks og for hele Livet til at holde af hinanden. Hende vilde han helst tale med. Han blev helt bevæget, da hun fortalte om sin yndige, lille Dreng, hun havde mistet, og som hed Frede. Hun havde altid følt det, som om Gud havde været vred på hende, fordi hun ikke havde glædet sig til at få dette Barn, men nu var det næsten som et Kærtegn fra Gud selv, at hendes nye Søn også hed Frede.

Den 20. August skulde der være et stort politisk Møde på Højlund, et meget smukt, højt Punkt mellem Himmelbjærgsøerne, vist nogle Mil fra mit Hjem. Det var bestemt, at min Kæreste og jeg skulde køre med Redaktør Bojsen og hans Kæreste, min kære Veninde Thyra Iversen.

Den Dag skulde flere af den Bojsenske Slægt rimeligvis se os som nyforlovede, jeg følte mig angst og ulykkelig ved Tanken, de vilde let kunne se, at vi ikke var noget virkeligt Kærestepar.

Mens vi ventede dem, gik jeg op på mit Kammer og låsede min Dør, og nu havde jeg en mærkelig Oplevelse med Gud.

Jeg knælede ydmygt for ham og bad Fadervor, men derpå næsten krævede jeg, at han måtte gøre et Mirakel,

mindre kunde vist ikke gøre det — så vi blev et virkeligt Kærestepar, jeg syntes ikke, han havde Ret til at lade dette ende i Ynkelighed, han kunde have forhindret denne Forlovelse så let som noget, og uden at jeg vilde turdet rette nogensomhelst Bebrejdelse mod ham, men at lade det komme så vidt til Sorg og Skam for dem herhjemme, det måtte han ikke! Nu, nu idag måtte og skulde han hjælpe!

Ja, jeg ved ikke, hvad udviklede, kristne Mennesker må synes om en sådan Bøn — ud fra en »Barths« Tankegang havde jeg vel fortjent at blive ramt af Guds Vredes Lyn, — men jeg ved bestemt, at jeg følte det, som havde jeg kæmpet en Jakobskamp, som jeg gik sejrende ud af, endda med »Hofteskålen i Behold«.

Så følte jeg mig da på engang atter helt tryk, som jeg ikke havde gjort siden den Morgen, vi skiltes på Dampskibsbroen.

Det var dog stadig strengt nok.

Emil Bojsen kunde være drillesyg. Lidt overmodig i sin egen Lykkefølelse, fik han os omhyggeligt placeret i det bagerste Sæde i sin Vogn, og mens mange så på det, lagde han lynsnart min Kærestes Arm om mit Liv og mit Hoved — hovedkuls ned på hans Skulder — som om han tydeligt gennemskuede, at der manglede noget i den Retning.

Masser af Mennesker, lange Taler, megen Halloj — der var sikkert endnu langt til Enden, da min Kæreste tog mig under Armen og førte mig lidt bort fra Festpladsen. Vi satte os paa en Skrænt og så ud over det dejlige Land med Sø, Skov og lyngblomstrende Bakker, — hvor var her fredeligt og smukt imod al den Larm, vi havde forladt.

Hånd i Hånd sad vi, påny lykkelige i hinandens Nærhed, uden Ord næsten uden Tanke.

Men vi måtte hen til de andre, det var vel snart Tid at køre hjem.

Da vi kom til Festpladsen, var den tom, kun Smørrebrødspapir og tømte Ølflasker fortalte om de mange Hundrede Mennesker, her havde været.

Natten må have været månelys, for det forekom mig ikke

synderligt mørkt, og vi kunde skelne Urskiven. Det var sent — meget sent, vi som troede, at have været borte en lille Timestid, havde siddet på Skrænten i mange Timer!

Dagen efter hørte vi, at man havde løbet rundt efter os og råbt vore Navne — — vi havde intet hørt.

Først blev vi nærmest forskrækkede, den lange Vej til mit Hjem ad ukendte og vildsomme Veje ved Nattetid.

Men det var Hjælpen, jeg havde bedt om, aldrig vil nogen kunne tage den Tro fra mig, for på den Vandring fandt vi hinanden, nu endelig var vi et ret Kæreste-par.

Nogle Dage efter købte vi vore Ringe i Horsens og lod indgravere indeni: Kærlighed består. Min ugifte Moster Frøken Dorthea Bay sagde strengt: »Så vil det såmænd ikke holde længe«, og trakterede os med døde Frikadeller og Sødsuppe. Så forlod vi hende. Min Kæreste gik med mig ind i det skønne, gamle Patricierhus »Jørgensens Hotel« på Søndergade og bestilte en Flaske Champagne.

Vi var begge meget fattige og opdragne i den yderste Nøjsomhed — Tjeneren kunde øjensynligt slet ikke blive klog på os. Det hele var ganske vildt og uforvarligt, vi har da heller aldrig gjort det siden, men vi har heller aldrig fortrudt, at vi gjorde det den Dag, for det har holdt længe, indtil i Dag i seks og fyrretyve År.

Til Erindring om Dagen fik jeg af min Kæreste en lille lyseblå Bog »Stjernes kud« med mange skønne Tankesprog.

Han fik Pen og Blæk på Hotellet og skrev foran:

Student Frede Jensen og
Thyra Lauesgård.

»Til Thyra Lauesgård til Minde
om Mandagen d. 25/8 84
fra Frede Engelhardt Bojsen Jensen.

Tankerne er for Sjælen, hvad Blodet er for Legemet,
de ere Sjælens Næring,
på Tankens Vinge løfter Sjælen sig opover Jordelivet,
op til Samfund med Gud.

Inden jeg i Foråret 1885 vendte tilbage til den gamle Præstegård, (vi lod det dog blive ved Aftalen), var jeg for første Gang i København.

Det forunderlige gamle Tyende fra Æbeltoft Præstegård, den benådede Tugthusfange »gamle Kristine«¹⁾, var af mine Svigerforældre bleven hjulpen til at oprette et Pensionat på Nørrebrogade i København og havde som Pensionærer: Stud. theol. Emil Wille fra Måbjærg ved Holstebro, Murersvend Grann fra Æbeltoft, min Mands yngre Broder, der stod i Gartnerlære og de to gode Venner, Teologerne Frede Jensen og J. P. Jensen (en Landmandssøn fra Koldingegnen).

Jeg boede hos en Familie i Nærheden og skulde så dagligt øve mig på min Kærestes Klaver. Hans kære Kusine, Frk. Laura Jensen (en Søster til afdøde Pastor Ferd. Jensen ved Trinitatis Kirke og sidst i Søllerød) var min opofrende Lærerinde. De påtog sig i Samling at vise mig København, hun havde mig med på de allerfleste Musæer, Maleriudstillingen på Charlottenborg, sørgede for, at jeg hørte god Musik og talte med mig derom, mens jeg søgte at skjule, hvor umusikalsk jeg var. Trods den megen Sprogundervisning kom jeg dog for Skade på Charlottenborg lidt højrrøstet at tale om et smukt *Stillebens*stykke — hendes sagte *Stilleben* gjorde mig længe lidt forstemt.

Min Kæreste havde hele Vinteren fortaget og sparet Penge sammen til det Besøg, og nu oplevede vi den ene Festaften efter den anden og altid i det Kgl. Teater.

Den første Aften sad vi Balkon første Række, det var

¹⁾ Hendes Liv skildret i »En dansk Præstekones Historie«, og lidt romantiseret i Børnehøgen »Store Bror og lille mej«.

enten til Hamlet eller Ambrosius. Tilfældigvis kom vi til at sidde ved Siden af Digteren Hostup med Familie. Jeg skævede forsigtigt, men ret grundigt efter den unge Pige, som jeg for et År siden havde været så skinsyg på, hun sad der dog også med sin Forlovede, og jeg var fuldstændig rolig.

Mens vi til de dejlige Skuespil sad i Balkon eller første Etage, sad vi til Operaerne (og det var dog nok de fleste) i Galleriet.

Min Kæreste sad da gerne med lukkede Øjne, men for mig, der egentlig hellere vilde se end høre, var det lidt drøjt, dog når Kammersanger Simonsen og Fru Augusta Lütken var ungt Elskerpar, syntes selv jeg, at lidt på Afstand illuderede det bedst.

Noget, der forargede mig grundigt, var, at det — selv i Vartov — kostede Penge, da vi lod os indtegne til Altergang. Men Pastor Brandt holdt en herlig Prædiken, hvoraf især Billedet af Livet som en solsprængt Sky er bleven bevaret.

En Søndag tog vi sammen til Hillerød for at se Egnen og Slottet.

I Slotskroen fik vi Kaffe og senere The til vor medbragte Mad. Der var så hjemligt, og vi blev meget fortrolige overfor Ejeren og — jo, det var vist hans Søster. De havde unge Slægtninge, som var Præstefolk på Anholt, og talte så smukt om dem og Forholdene på den fjerne Ø, så vi lang Tid kun drømte om også engang at blive Præstefolk på Anholt, eller et lignende Sted.

Det var sidst i Marts, Slottet var lukket, men for gode, energiske Ord og Betaling kom vi dog ind, — der var koldt, men vi gik der samvittighedsfuldt begejstret og grundigt.

Tilsidst måtte vi gå, der skulde atter lukkes.

»Vi tager herud en anden Gang«, sagde min Kæreste. Han vilde så gerne have sejlet med mig på Søen, hvilket dog ikke lod sig udføre.

»Jeg vil sejle med dig her en anden Gang«, sagde han. Begge Dele nåedes virkelig grundigt, da vi 45 År efter fik vort Alderdomshjem her i Hillerød.

»Man behøver vist aldrig at sige aldrig!«

Og så blev han Soldat, og jeg rejste til Fyn.

Men først må jeg nævne hans Ven og Læsekammerat gennem Ungdomsårene, ovenfor nævnte Student J. P. Jensen, en sjælden fin og alvorlig ung Mand. De fandt hinanden allerede på Skovgård, hvor Gotfred Rode havde megen Betydning for J. P. Jensen, og siden boede de stadigt sammen. Også da min Kæreste et År »læste Teologi« hjemme i Æbeltoft Præstegård med Pastor Morten Larsen¹⁾ som Lærer, fulgte J. P. Jensen med derover.

Da min Mand nok kan være noget utålmodig og lidt uordentlig, og J. P. Jensen i »gamle Kristines« respektfulde Omdømme »var en Ordenssans«! har jeg undertiden undrende spurgt: »Blev I da aldrig træt af altid at bo sammen?« »Nej, aldrig, vi havde en grænseløs Tillid til hinanden, og J. P. var en så fintfølelse Natur, der aldrig lagde nogen Slags Tynge på andre. Vi gik ikke engang i Kirke sammen, han hørte helst Pauli, og jeg gik i Vartou eller Trinitatis Kirke, men vi regnede meget med hinandens Bedømmelse af Mennesker og af en Sag.

Et Træk er mig fortalt af min Svigermoder, der satte ham højt.

»Da han skulde op til Embedseksamen, bragtes han meget ud af Ligevægt ved, at hans Moder lå for Døden. Han fik da Non — men forlangte, at man i Bladene mod Skik og Brug skulde sætte hans fulde Navn sammen med Non, for, som han sagde, »Mor ligger derhjemme og længes så inderligt efter at høre, hvordan det går mig, hun skal opleve at se mit Navn i Avisen — Non, ved hun ikke, hvad er —.«

Selvfølgelig læste han om og tog Året efter en smuk Eksamen. Det var i denne hans Eksamenstid, vi fejrede vort Bryllup, så han kom ikke med, men sendte den dejligste Gave: det smukke, store Kobberstik af de hellige tre Konger, der efter Stjernen vandrer mod Betlehem.

Han besøgte os i vort lille Hjem i Ølgod, da var han selv kaldet til Fjaltring — han var sidst Præst i Karby på Mors, men hans smukke Grav er på Fjaltring Kirkegård.

---

¹⁾ Senere Frimenighedspræst i Holstebro.

Han og min Mand mødtes ikke siden.

Vi hørte af ham selv og andre, at han var bleven meget lykkelig gift, og så havde vi den Glæde, at vor Søn, nærmest ved et Tilfælde, kort før Pastor J. P. Jensens Død, kom i Hjemmet og atter knyttede Forbindelsen imellem os. Hans Enke Fru Elisabeth Jensen værner på den mest rørende Måde om sin fine, gode Mands Minde.

POLITISK STRID OG MIN ONKELS PRÆSTEVENNER

INGEN, der ikke selv har oplevet det, vil kunne fatte, hvor stygt det egentlig var at leve i Danmark i de År, da Forfatningskampen rasede stærkest i Firserne.

Ethvert Spørgsmål gik der Politik i, og så var det håbløst.

Det var således en stor Sorg for det ganske Land, da Kristiansborg Slot nedbrændte d. 3. Okt. 1883, men også det blev næsten øjeblikkelig til Politik, idet Højre straks vilde have indsamlet 6 Millioner til en ny Kongeborg. Der fremkom dog snart også indenfor Højre en mere nøgtern Stemning, idet en hel Del tog til Orde for foreløbig at ville nøjes med at indsamle til Kongeborgens Udsmykning, og her var der straks mange Venstremænd, der ikke kunde modstå at være med, men de blev hånet som fanget på Kongeborgens Limpind, thi der var jo i Folkets store Flertal ikke Sind for, at noget måtte ske, sælænge Provisorierne fra Højres Side og som en Følge deraf Visnepolitikken fra Venstre kastede sin dybe Slagskygge over alt og alle.

Jeg husker et Brudstykke af en politisk Vise fra disse År, den var af Venstre-redaktør Vilh. Carlsen i Hjørring:

›Vort Landbrug har det ilde,
vor Handel så som så,
vort Fiskeri er stille,
men de har Råd at slå
med handsket Hånd i Pulten og le mod Folkets Flok:
Når Menigmand bli'r sulten, så giver han sig nok.‹

I en hel Samling enedes Folketinget kun om at behandle et eneste Forslag: en ubetydelig Lov om Færøerne!

Det var selvfølgelig min Kæreste magtpåliggende, at få mit

Venstresind så stålsat, at jeg uden Fare kunde vende tilbage til »den gamle Højreede.«

Det var, da Venstre, led og ked af den passive Modstand, begyndte at tænke på kraftigere Midler. Riffelbevægelsen var vist egentlig fra Norge (gennem Ulmann) kommen her til Danmark, den hed oprindeligt Folkevæbningssamlag og blev i alle Venstreblade erklæret for at være det kraftigste Led i Folkets Selvstændighed. Det var Tanken, at arbejde Hånd i Hånd med Amtsskytteforeningerne, at enhver Skytte først og fremmest fik sin egen Riffel.

Hertillands var det først en jysk Bevægelse, og såvidt jeg husker, blev det allerførste »Samlag« stiftet i Århus, men ved Ringkøbing Amts Skytteforenings Generalforsamling kom Bøvling Skyttekreds med Ønsket om at få det hele sat alvorligt i System og udarbejdet Love, kort efter læste man om et Riffelmøde i Sinding ved Silkeborg, hvor 400 Mennesker sluttede sig til Sagen. Størst og voldsomst var dog Tilslutningen i Vendsyssel, i April 1885 var der i Stenum ved Vester-Brønderslev en Forsamling på c. 700 Mennesker af Egnens bedste Mænd, hvor man straks ønskede Våben og at få Skattenægtelsen begyndt snarest mulig, idet man stærkt misbilligede, at man ikke alle andre Steder endnu var parat.

Det var selvfølgelig meget vittigt, at samme Blad kunde meddele, at Højremændene i Frederikshavn i de Dage — lidt uforsigtigt — fejrede Estrups Fødselsdag med et — Tor-skegilde!

Mens Venstres passive Modstand efterhånden forekom mig indlysende retfærdig, så kunde jeg umuligt finde Riffelbevægelsen ihvertfald kristelig forsvarlig.

Jeg udklippede et Referat i en Avis, hvor Lærer Himmelstrup ved et Riffelmøde i Sierslev udtalte: »at vel er Revolution et meget sørgeligt og farligt Middel, men endnu sørgeligere er det, når et Folk godvillig lader sig sin Frihed berøve!« Ved godvillig satte jeg to Spørgsmålstegn og under det hele tre kraftige Fy! og sendte det til min Kæreste.

Men ligeså forbitret bliver jeg, da min Onkel i Sommeren 1885 med Begejstring læser højt af et militært Tidsskrift, hvori en Artillerikaptajn, som et yderligere Forsvar for Køben-

havns Befæstning skriver, »at det sikkert kun vil vække gavnlige Tanker hos enhver Bonde, der kommer kørende med sit Halmlæs til Byen, da først at køre lige mod den Skanse, hvorfra et Par svære Kanoner kikker ham imøde, indtil han så — tæt foran Graven — kan bøje udenom!«

Der havde hidtil været Embedsmandsvælde her i Landet, men nu gængede det på alle Kanter, til Trods for den megen Tale om »de sagkyndige«.

Den berømte Fejø Sag havde således Bud til enhver Kvinde.

I Foråret 1885 kom det frem, at »Pigen fra Fejø« og hendes Moder, der havde været idømt en mangeårig Straf for Fødsel og Drab i Dølgsmål, var uskyldige.¹⁾ En anden Kvinde, der var mistænkt som Medvider, havde allerede da udsonet sin Straf. Da »Ane« i sin Tid af Politibetjent Møller i Naskov havde fået sin Dom forkyndt, udrød hun hulkende: »Hvorfor skal jeg dog dømmes, jeg har jo aldrig født noget Barn.«

Moder og Datter havde allerede da med urokkelig Tillid erklæret, at kunde Datteren blot blive undersøgt af en Læge, så måtte hun kunne blive frikendt.

Men som de nu sad på Kristianshavn og udsonede deres Straf!! trængte navnlig Moderen stadig stærkt på, for at få sin Datter undersøgt. Tilsidst skete det — — Professor Stadfeldt og Politilægen undersøgte Pigen og konstaterede, at hun aldrig havde født!!

Hvor hadede Præstegårdens unge intelligente Husjomfru (Frk. Spies) og jeg denne Birkedommer og alle de øvrige Embedsmænd lige op til Goes, hvorunder det sorterede — mens Præsten og Fruen, der under almindelige Forhold var inderligt retsindige og barmhjærtige, indgående drøftede, »at en Højesteretsdom var endelig afgørende, men — ja, hvem vidste det — Højesteret kunde vel selv omstyrte deres egen Dom, når Forholdene krævede, at en ny Foretagelse fandt Sted — —!« Ja, jeg husker ikke, eller har vel aldrig fået

¹⁾ Ved Benådning var de sluppen fra det med Livet.

at vide, hvordan Lovlydigheden her klarede sig, men de to dømte måtte vel da i hvert Fald sendes hjem!!!

Men nu Præsterne i de gode, gamle Præstegårde, hvordan stod de i disse vanskelige År.

De allerfleste stod til højre, af Overbevisning eller uklart ængsteligt, men de enkelte, der åbent gik med Venstre, var Genstand for rørende Taknemlighed af det menige Folk, men jo nok udsat for et og andet fra den anden Side.

En på engang tiltalende og utiltalende, men i hvert Fald karakteristisk Skikkelse fra hine fjerne Tider var Biskop Johannes Clausen i Århus.

Jeg ser ham for mig ligesom i tre forskellige Billeder:

Det første er fra hans Præstetid i Horsens, hvor han lige efter sin Ankomst aflagde et Besøg hos min Morfader, den gamle Søkaptajn N. H. Bay.

Min Bedstefader levede trygt og fast i et uhyre loyalt Forhold til sin Gud: den ubetinget Øverstbefalende, jeg er sikker på, at han har ført en håndfast Religionsdyrkelse blandt sine Folk ombord — men Præster! føj! hvad skulde en gammel Sømand, et Mandfolk med dem, var de egentlig nogensinde der, hvor det for Alvor kneb.

Så en Dag blev han lempeligt vækket af sin Middagssøvn

Søkaptajn Niels Hansen Bay.

af min Moster, der hviskede ham ind i Øret, at den nye Præst vilde hilse på ham.

»Hvad vil han?« næsten brølte den gamle Søulk, og i det samme trådte ind ad Døren den smukkeste Mand — syntes jeg — som jeg nogensinde havde set. Hurtigt satte jeg min Dukke bort for uforstyrret at kunne følge, hvad der nu vilde ske.

Fru Anne Marie Bay, f. Jørgensen.

Clausen lod, som han intet havde hørt, min Moster, der var forpint af Situationen, gik efter en Forfriskning, og nu udspandt der sig et lille Mesterværk af en Samtale.

Præsten vidste tilsyneladende alt om min Bedstefaders Forhold, at en Datter var gift med Pastor Høgsbro (der jo heldigvis ikke havde sin Broders Anskuelse) at to Sønner som Søkkaptajner var trådt i

deres Faders Fodspor. — Bedstefader tøede ganske lidt op. Nu begyndte Clausen at tale om min nylig afdøde yndige Bedstemoder, han vidste, at hun havde været et elskeligt, troende Menneske. Bedstefader nikkede voldsomt og øjensynligt blødgjort — og derefter talte Clausen forunderligt smukt om Ægteskabets Lykke, mens Bedstefader græd stille — men nu kom desværre min Moster med Vin og Kage.

Til Slut drejede Clausen nok fint, men dog tydeligt, Samtalen som en Pil hen mod den gamles eget private Gudsfor-

hold. Men Pilen blev grebet i Flugten og sendt fast tilbage med de Ord: »Det er min Privatsag, Hr. Pastor, og Gud kan dyrkes på mange Måder.« (Min Moster udtalte siden, at hun var taknemlig over, at han ikke, som når han ellers blev vred, udslyngede en eller anden grov Sømandsed.)

Clausen havde rejst sig og sagde: »Deri har De ganske Ret Kaptajn Bay, jeg ved om Dem, at hvor Deres Hustru er, der er det Deres faste Villie selv engang at komme,« og nu kom det usigeligt mildt, idet han gav den Gamle sin Hånd: »Lever der to Duer i et Dueslag, og den ene flyver bort, — da vil den anden snart følge efter« — — nu hulkede min Bedstefader så højlydt, så det blev min Moster, der måtte følge Præsten ud.

Men Søndagen efter blev vi alle med fast Hånd ført i Kirke, og Bedstefader erklærede altid siden, at Dr. phil. Pastor Johannes Clausen var en meget heldig Undtagelse fra Reglen, en Pryd for sin Stand.

Da var jeg ni År; da jeg var 23 genså jeg Biskop Clausen ved en Visitats i Yding Skole.

Han, der altid var velunderrettet, vidste øjensynligt, at min Fader var en Grundtvigs Discipel og Venstremand, han var øjensynlig på Forhånd uvenligt indstillet. Visitatsens Forløb har jeg skildret i Børnebogen »En lille Historie«, hvor jeg ganske frit har henlagt Oplevelsen til min Barndom.

Min Faders herlige Religionsundervisning egnede sig kun dårligt som Eksamensfag, især da overfor en så usympatisk Eksaminator, som Clausen den Dag var, han gik sammen med alle Børnene ligesom i Baglås. Det var tilsidst bleven Fortællingen om Tolderen og Farisæeren, den kunde jo alle Børnene, vidste min Fader, — men, ak, Stilhed over hele Linien — »hvad sagde Tolderen, — hvad var det dog, han sagde« fortsatte han det, han selv gik og fortalte.

Hans Blik strøg bønligt helt ned til den nederste Pigerække, hvor en ganske lille Pige opfangede hans Blik — og da lød Svaret højt, klart om end skært og bævende gennem Rummet:

»Gud vær mig arme Synder nådig!«

Der gik som et Lettelsens Suk gennem hele Skolen, alle Børnene og vi voksne Tilhørere så glade ned på den lille

Pige — men hun så op mod Bispen med sit sødeste smilende Ansigt, thi Biskop Clausen lo, alle så vi, at også hans Udtryk var bleven meget smukt, og i et Nu var det hele som forvandlet. Eksamen endte strålende.

Det tredje og sidste Billede var bagefter inde i mit Hjem. Han genkendte straks et Billede på Væggen af min Bedstefader, og da jeg kunde skildre hans Besøg, hele Samtalen, den han også selv levende huskede, oplivedes han yderligere og fik megen Interesse for mig, ikke mindre, da Pastor Riber fortalte, at jeg snart skulde være Præstekone.

Men da han så hørte, hvem jeg var forlovet med, blev han atter isnende. Han mindedes vel den Bispevisitats han i sin Tid afholdt i Æbeltoft Præstegård, og hvor han havde optrådt højst usmageligt navnligt da i et så kærligt opofrende omend jævnt, gammelt Præstehjem.

Hans Tjener var kommen forud for at inspicere og forberede hans Modtagelse, og selv kom han anstigende som en Kirkefyrste.

Byens mest udprægede Højredame, Præstefamiliens gode Veninde, den hjertelige Fru Byfoged Lange kom, da hun hørte om Tjenerens Ankomst, ned til min Svigermoder og sagde: »Han må jo være rædsom fordringsfuld, kan jeg ikke hjælpe? tag mig (istedetfor som Gæst) som Kokkepige i Køkkenet den Dag til Middagen, jeg har jo så megen Interesse og Forstand på Mad!«

Jeg ved ikke, om Fru Lange virkelig blev Ekstrakogekone den Dag, men jeg ved, at mine Svigerforældre (måske nok ud fra deres egen nøjsomme Indstilling) gjorde sig ganske overordentlig store Anstrengelser for at modtage ham, som det sømmede sig.

Ved Middagen var til Ære for ham bl. m. a. Æbeltofts Honoratiores indbudt. Æbeltoft var en særdeles højresindet By, men Forholdet til Præstens og Præstegården var altid meget smukt og hjerteligt, man forstod gensidigt at være hensynsfulde i Valg af Samtalestof, men ved denne Middag tilsidesatte Clausen dette, talte Højrepolitik på den for Værtsfolkene mest sårende Måde, og som Vinen løste Tungebåndene, deltog fler og fler af Gæsterne deri, det var vel næsten for meget at vente andet.

Da de skiltes skal min Svigerfader have sagt til Clausen: »Ja, vi ses rimeligvis aldrig mere, jeg er så meget ældre end De, og tager snart min Afsked. Når man venter Besøg af sin Biskop, håber man at møde Kærlighed — men venter Venlighed, men man forlanger i hvertfald Høflighed, — jeg mødte ingen af disse tre Ting hos min Biskop!«

Om Clausen nu den Dag i Yding Skole mindedes min gamle Svigerfaders Afskedsord, så havde de i hvertfald tilsyneladende ikke gjort ham ydmygere. — »Nå, De skal have Fru Nanna Jensen til Svigermoder,« sagde han med let Spot, »ja, hun har jo broderet min Formand — Biskop Brammer — har jeg hørt.« »Nej, men hun har tegnet ham, hun holdt så meget af ham, fordi han havde holdt så meget af hendes Fader, så han endog bad hendes lille Datter Inga om at kalde sig Bedstefader!«

Men Clausen værdigede mig intet Svar.

Nå, bange for sin Hat var Biskop Clausen ikke. Det var vist kort efter, at han afholdt Visitats i Tulstrup Kirke, hvor han talte meget politisk, først i sin Prædiken, idet han med stor Myndighed bl. a. udtalte, at Folket ikke kunde blive lykkeligt, før det opgav sin Selvstændighed, og dernæst fortsatte i Katekisationen med at »ingen kunde blive salig, som tørstede efter Magt.« Han fik det udlagt på en Måde, som ikke var til at misforstå, hvorfor der da også blev stor Uro, og flere forlod Kirken, men blev ivrigt samtalende stående på Kirkegården!

Biskoppen modtog ved sin Bortkørsel fra Kirken en stor Del af Menighedens Tak i Form af et kraftigt: »Ned med Estrup!« ledsaget af rungende Hurraråb. Men Biskop Clausen sad rank med en Mine, som var han Genstand for en udsøgt Hyldest.

Langt yndigere end jeg egentlig vilde indrømme for mig selv og andre, var der i den gamle, fynske Præstegård, da jeg i Foraaret 1885 vendte tilbage.

Det var øjensynligt, at Onkel anstrengte sig. Hun skriberede på den ny 2. Udgave af N. Backes Nordens

Historie, som han, såsnart Vinteren kom, hver Aften før Whisten læste højt af og med Strenghed eksaminerede os i. En Roman af Victor Cherbulier »De sorte og de røde«, der vist oprindeligt havde stået som Føljeton i Fædrelandet, læste han i små Bidder højt som en Slags Dessert. Den forekom mig uhyre fængslende og handlede om Frisind, rigtignok contra Katolicisme, det var gennem denne Roman, at jeg for første Gang i mit Liv fik en varm poetisk Interesse for Sygeplejegærrningen, der dengang nærmest var forbeholdt Nonner, Diakonisser og Vågekoner. Bogen fik stor Betydning for mig, men jeg har aldrig læst den siden.

Fædrelandssindet var dengang offervilligt opflammet hos alle gode, højresindede Mennesker. Min Onkel, der som Præst i Klipleve efter Krigen (ligesom min Fader) var bleven fordreven fra sit Embede, talte næsten hver Dag om den Tid og var kommen til at længes inderligt efter sine Ungdomsvenner fra dengang. De af dem, der kunde komme, blev da indbudt til et tre Dages Samvær, der skulde kulminere med en stor Middag på hans Fødselsdag d. 9. Sept., hvortil også deres forhenværende Amtmand, (dengang over Abenrå, Als og Ærø) Kammerherre Heltzen nu i Odense, skulde indbydes. Min Onkel omtalte ham nok altid som en Mand, der lidt for dygtigt forstod at sno sig, men om hans Danskhed og Helstatspolitik kunde der ikke disputeres, og nu var man dybt interesseret i, hvordan han vilde forstå at tage den mer og mer om sig gribende Riffelbevægelse. Mens min gamle Onkel i sine Meninger var som et Tårn, der kun bevægede sig i få og stærkt afgrænsede Baner, var Kammerherre Heltzen en Springer, der var vanskeligere at beregne.

For mig samlede hele Interessen sig dog om Historikeren, Præsten Mørk-Hansen i Vonsild, der vilde komme sammen med sin unge Datter.

Jeg vidste fra min Fader, at Ingen havde lidt mer Ondt i Krigens Tid end Pastor Mørk-Hansen, der endog flere Gange havde været sat i Fængsel. Af Kærlighed til den sønderjyske Sag og til sin Præstegærrning i Grænsebyen Vonsild, havde han forsaget enhver politisk Karriere, idet han for stadig at kunne være levende med i den nationale Kamp opgav at søge

Genvalg til Rigsdagen; og hvad der gjorde min Interesse næsten hvidglødende var (samme År) udkommen, Holger Drachmanns »Danmark leve«. Vi havde med Begejstring læst den nydelige Skildring af Onkels Ungdomsven, Pastor Mørk Hansen, Drachmann er øjensynligt stærkt betaget af denne gamle Hædersmand »der ikke et Øjeblik dækkede sig med præstelig Salvelse — — han, der mindede lige så meget om en Militær

Nørre-Broy Præstegård.

som om en Præst, fordi han havde brugt sin Kårde hele sit Liv igennem, for at hævde sit Fædrelands dyrebareste Ret i Spørgsmålet om at være eller ikke være overfor en mægtig Nabostat — — Præsten, der havde noget af en Oberst i sin Holdning og meget af en Digter i sit Blik, der ligefrem af Ydre mindede om Paludan-Müller.«

Holger Drachmann syntes endvidere, at Præsten er så ensom (han havde også for få År siden mistet sin Hustru), men så kommer den yndige Skildring:

Du stille Jomfru i Præstens Bo,
 hvor Tiden så hastelig skrider!
 Vær uden Frygt, Du Datter fin,
 din Fader var blandt de gæve,
 og dækker engang ham de hvide Lin,
 af Dig vil sit Amen! han kræve.

Hvor var jeg lykkelig betaget af i disse tre Dage at være sammen med denne yndige, unge Pige. Det gjorde mig helt varm om Hjertet, at Frøken Mørk-Hansen trods »Berømmelsen« var ganske naturlig og meget beskedent.

En stor Begivenhed var det at besøge de ny Præstefolk Pastor Blichers i Nabsognet Nørre-Broby. Den yngste Datter Frk. Jenny — min jævnaldrende — var en meget smuk, elsk-

Forfatterinden Frøken Jenny Blicher.

værdig og begavet ung Pige. Hun fik som tyveårig i 1885 sin første Digtsamling ud, vistnok på Hempels Forlag i Odense under Mærket John Bentsen.

Første Gang en smuk Sommerdag, jeg var Gæst i hendes Hjem, fik hun mig næsten øjeblikkeligt med ud på en ensom Spadseretur, der endte med en Sejlur på Åen, der snoede sig omkring den romantiske Have.

Vi talte straks om hendes Digtsamling, som jeg skamfuldt måtte indrømme, jeg endnu ikke havde læst.

»Det er udmærket«, sagde hun, »for De må tro, det er ubehageligt nu at se mine Digte på Tryk og høre Folks interesserede Dom om dem, samtidig med, at jeg selv forlængst er vokset fra dem — — min hele Verden er nu et andet og langt betydeligere digterisk Arbejde, såsnart vi har spist, går vi op paa mit Værelse, så skal jeg læse nogle Brudstykker for Dem, som allerede er helt udarbejdet.«

I Modsætning til andre unge Piger i hine Tider var hun af sin Moder og lidt ældre elskværdige Søster tilsyneladende ganske fritaget for al Husgærning, og havde Lov at gøre og lade, hvad hun havde Lyst til. Vi forlod altså de andre i Dagligstuen, og i hendes hyggelige Værelse læste hun så højt for mig Brudstykker af Dramaet »Olaf Trygvason«.¹⁾

¹⁾ der udkom i 1887 på Reitzels Forlag.

Hun havde læst udmærket, og da hun holdt op, sad jeg længe målløs af Beundring.

»Ja, De må sige mig Deres Mening, hvad har nu iaften, mens De hørte på mig, været Deres allerførste Indtryk?«

Det var vistnok Bjørnsons Digtning: Sigurd Slembe«, min Kæreste lige havde foræret mig. Sāmange af Frk. Blichers »strålende« Rim »fygende, strygende — bævende, svævende o. s. v.« havde bragt Bjørnsons Digtning i Erinding, og da jeg mente, det måtte glæde og opmuntre, sagde jeg hende det.

Hun så et Øjeblik ligesom lidt fortænkt på mig, men næsten øjeblikkeligt, sagde hun elskværdigt og livfuldt: »De er nyforlovet, jeg vil læse noget andet for Dem.« Og nu bladede hun videre og læste om Jela, der sidder på Vagt udenfor Kongens Telt ved Kongehelle:

»Er det sandt, at hvad først man af Kærlighed nemmer,
man aldrig, aldrig i Evighed glemmer?
At et Håndtryk, et Smil, få korte Stunder
kan blive for to til et Livsvidunder?
Jeg vilde så gerne dele hans Trang
og jævne hans Vej,
tage enhver af hans Byrder
og lægge dem over på mig;
men jeg mægter det ikke
og får ikke Lov — — —«

Da hun holdt op, så vi på hinanden med tårefyldte Øjne, og jeg sagde begejstret: »Åh, det er fuldstændigt, som jeg selv har følt, men bare ikke har kunnet fået det udtrykt, hvor vilde jeg være lykkelig, om noget af alt det, som min Kæreste skal læse, og som vil tage så lang Tid, kunde overlades til mig, jeg skal jo dog engang på en Måde dele Gærningen med ham — det venter man — hvorfor kan jeg så ikke allerede hjælpe ham med at tage de halve Studier og studere til Præstekone.«

»Nej, hvor er De sød,« sagde hun kærligt og omfavnede mig, »De holder af Bøger, det kan jeg mærke, og vil være omhyggelig med dem, — De må låne alle mine Bøger —« og hun samlede den Aften og mange Gange siden en stor Pakke

af sine kæreste, smukt indbundne Bøger, der var Ibsen, Bjørnson, Chr. Richardt, Kålund og fl..

Engang slog dog Venskabet en Revne, der aldrig helt blev klinket.

Der var, jeg husker ikke når eller hvor, en litterær Programfejde i klingende Vers mellem Kålund og Schandorf. Frk. Jenny Blicher læste Kålunds Indlæg for mig, og vi var så fuldstændig enige med ham i hans ideelle Syn på Idé og Virkelighed, jeg udtalte dog stærkt Ønsket om også at høre Schandorfs Indlæg, hvilket hun lidt heftigt erklærede, at man burde og skulde føle sig ganske ligegyldig overfor. Jeg blev ved mit, og hun blev ved sit, at »han fortjente kun Lige-gyldighed«.

Endnu en Nabopræstefamilie var kommen til Egnen. Pastor Lorenzen havde gammel Kærlighed til min Onkel fra Sønderjylland, og de havde nu straks fundet hinanden, skønt Lorenzen var grundtvigsk Præst og Birkedals Svigersøn. Hans Hustru var død, men to ganske unge Døtre bestyrede Hjemmet på den skønneste Måde, endda der var ganske små Søkende. Hver Gang, jeg havde været i dette Hjem eller sammen med den yngste af de unge Døtre: Frk. Susanne, var det, som Længselen efter mine Svigerforældres og mit eget Hjem helt skulde overmande mig.

REVOLUTION I DEN GAMLE PRÆSTEGÅRD

OPHOLDET i Præstegården blev mig stadigvæk vanskeligere. Min Kærestes Besøg har jeg forlængst skildret i den lille Fortælling »De bitte Fødder«¹⁾, yndefuldt nok set på Afstand, men meget pinligt, så længe det stod på, han skulde drejes til højre, og vilde selv dreje de gamle til venstre, begge Dele lige fantastisk umuligt.

Men hvad der især gjorde det hele uholdbart for mig var den Følelse af Ørkesløshed, hvori jeg levede. Siden Gården var bleven bortforpagtet, var der mindre at gøre end nogen sinde, og dog var vi: Den gamle Frue, (der dagligt pligtopfyldende udrettede slet ikke så lidt), Husjomfruen og jeg, to Piger og Kusken (til Arbejde i Haven, hvor også den gamle Præst var såre virksom).

Foran mig lå nu mindst en 3—4 Års Forlovelse. Jeg havde fået at vide, at min Onkel til den Tid vilde søge sin Afsked, og at de i Stedet for Auction vilde smukt udstyre mit Fremtidshjem med alt det, de ikke kunde rumme i en københavnsk Lejlighed, hvilket havde glædet min Svigermoder og mig, ti jeg vidste, at det vilde blive de skønneste gamle Mahognimøbler, dem satte de ikke selv særligt Pris på. Men så til Gengæld tre—fire af mine dejlige Ungdomsår, hvor Kræfterne burde prøves og øves.

En Dag forekom det mig for uforsvarligt, jeg skrev til min Svigermoder derom, jeg fremsøgte hendes kære Søsterdatter Eli Møller, der nu snart blev Student, og alt, hvad jeg ellers kunde finde på at skrive. Jeg fik længe ikke Svar, og da det endeligt kom, var det min Svigerfader, der skrev. Det var et

---

¹⁾ Dansk Jul, I Samling,

kærligt, smukt Brev, men berørte ikke selve Sagens Kærne (min unyttige Tilværelse), og da jeg kom til Slutningen, »at det, det gjaldt om for os alle hver især og på hver sit Sted, var, at komme til at »skinne som Himmellys skønt af de små, så randt for os Guldtærning«,¹⁾ ja, da græd jeg Afmagtens bitre Taarer og tænkte vemodigt, det er min Svi-germoder, der står bag dette Brev, hun vil ikke, vi skal mi-ste det gode Udstyr, — mens Sandheden var den ganske be-rettigede, at de følte sig altfor fattige til at tage Ansvar et og Udgiften med min Uddannelse sammen med min Kære-stes.

Og hjemme var nu mine Brødre kommen på Latinskolen, heller ikke der var nogen Hjælp at vente. Så var der at tage Gærningen som Husjomfru i Præstegården, men det syntes Tante ikke om, hun vilde altid have to om sig, og så var det jo meningsløst; det stod mig desuden frit for at øve mig og lære så meget, jeg vilde, hver Dag i Køkkenet.

Hvorhen jeg så, slet ingen Forståelse!

Hver 14. Dag fik jeg Klaverundervisning i Odense, denne Musik, som jeg bestemt vidste vilde blive ganske betydnings-løs i mit Liv, især da gift med en musikalsk Mand, der havde mer i Vuggegave end jeg, ved det voldsomste Slid no-gensinde kunde opnå.

I Odense standsede jeg gerne udenfor en Broderiforretning Madsen & Andersen, Vestergade 62. Der var en vis Smag over de fremlagte Arbejder. En Dag havde jeg taget et af mine Broderier fra Æbeltoft med mig, det var en Stil-lids på en Hvidtjørngren, en af Fru Nanna Jensens allerskøn-neste små Tegninger. Damerne var begge i Butikken, og vi var ene. Efter at have købt en Dukke Silke, tog jeg med Hjærtbanken det lille Broderi frem og spurgte, om de kunde benytte mig til lignende Arbejder. Den ældste, Frk. Madsen, der havde været meget elskværdig og smilende overfor mig som Kunde, blev pludselig en anden, let knejsende og over-legen betragtede hun Broderiet, mens Frk. Andersen sagde hjærteligt: »Jeg synes, det er noget af det smukkeste, jeg no-

¹⁾ Citat af Grundtvigs Salme: Morgenstund har Guld i Mund.

gensinde har set, vi vil gerne give Dem Arbejde, når bare De kan være tilfreds med Vilkårene. Vi har en Mængde virkelig kønne tyske kolorerede Billeder, kan De sy nøjagtigt efter dem? Vi påtegner og tager Garn ud, og så får de fire Kr. for hvert Broderi beregnet til en Sofapude.«

Vi så på Billederne, og jeg mente nok, jeg kunde. Det første Broderi skulde være til deres elskede Læge, Etatsråd Åby — en Julerose, der dog først længe skulde være udstillet i deres Vindue.

Nu kom der en lykkelig Tid, det ene Broderi efter det andet gik til den lille Forretning. Min Onkel og Tante var først noget krænkede, »som om ikke de sørgede godt nok for mig«, men efterhånden blev de mere og mere interesserede.

Jeg næsten kælede for Pengene, inden de blev lagt i en rød Æske, hvorpå jeg skrev: Min Driftskapital, om jeg alligevel en Dag brød ud og vilde have rigtigt fat.

Men de politiske Forhold tilspidsedes mer og mer, og det var mig umulig at forholde mig ligegyldig.

Således kunde jeg, gennem de Breve jeg fik, læse om, at den ene Lærer efter den anden fik Tilhold og Trusler om Afskedigelse på Grund af politisk Optræden — — hvornår vilde min Fader blive ramt? Hvor jeg måtte beundre Seminarieforsøger Peter Bojsen, der flammende talte sine unge Læreres Sag, »de er hverken Statens eller Ministeriets Embedsmænd, de er Kommunens Bestillingsmænd, som de da også lønnes af, man kan ikke udenom Sognerådene afskedige deres Lærere af Grunde, som er Lærergæringen uvedkommende — — men vi skal ikke nøjes med at protestere, vi skal i hvert eneste Sogn tilvejebringe en demokratisk Kasse, ved frivillig Selvbeskatning, $\frac{1}{10}$ eller $\frac{1}{20}$ af, hvad vi svarer i Kommuneskat, må vi svare, så længe Provisoriet varer. Har vi Kasserne i Orden, kan vi værne om vore Medborgeres dyrebare Ret til uden Sky at være deres Overbevisning bekendt!«

Nogle Dage efter kunde min gamle Onkel med rørende Alvor citere den Præst, der ved et Skolemøde i Thisted

havde sagt, at enhver Lærer i Stedet for at give sig af med Politik hver Dag sammen med Børnene skulde bede for Gud og Fædreland. Kun på den Måde vilde man få Bugt med den beklagelige Hang til at ræsonnere over Regeringens Handlinger, gennem Bønnen skulde man opdrage det danske Folk til et gudfrygtigt, stille, ydmygt og lydigt Folk.«

»Ja, der kan Du selv høre, Thyra, hvordan en Præst ser på det.«

»Ikke dem alle, jeg har i min Syæske et Udklip af en Avis, min Kæreste har sendt mig, må jeg læse det?«

Et mørkt Blik og et umærkeligt Nik og jeg læste:

»Som Præst har jeg aflagt det Løfte at holde Grundloven. Jeg er derfor ikke alene berettiget, men endog udtrykkelig forpligtet til efter Evne, ved alle lovlige Midler at bekæmpe et Parti, hvis foreløbige Formål er at forvirre Folks Retsbevidsthed, og hvis endelige Formål er det enevældige Kongedømme, baaret af den enevældige Embedsstand,

Skivum Præstegård den 22. Juni 1885.

Vilsen Sørensen,

Sognepræst.«

»Din Kæreste skulde hellere passe sin Læsning end sende Dig sådant sindsforvirret Tøjeri.«

Værst blev det, da Højskolens første Mænd fik skarpt Tilhold om, at hvis de ikke strax opgav deres Virksomhed i Riffelsagen, vilde enhver Understøttelse til deres Skoler og Elever bortfalde for Fremtiden!

Onkel triumferede over de modbydelige Højskoler, men min Kæreste sendte mig, hurtigst ske kunde, Tidens Strøm, jeg lo og græd af Henrykkelse over Morten Pontoppidans Forsvar: »Man kan have en vis Fornemhed i Tankegang, der gør, at man holder sig i en kritisk Afstand fra denne Sag;¹⁾

¹⁾ Højskolens.

men hvor Fornemheden i nogen Grad er forenet med fin Følelse, vil man dog på ingen Måde være med til at træde på denne Blomst af et om end ikke fuldkomment, så dog levende og spirende Folkeliv. Man vil bevare Følelsen af, at det i hvert Fald er et Stykke Kultur, man her står overfor, — man vil kritisere, holde igjen, advare, ryste på Hovedet, men man vil aldrig give sig til med en Vandals Hensynsløshed overfor alt, hvad han ikke forstår at vurdere, at erklære en Udryddelseskrig mod de Folkehøjskoler, der bevislig har vundet det almene Folks Kærlighed, og som står iblandt os som et levende Mindesmærke over en Stormand som N. F. S. Grundtvig.

Men hvad er det da for grove Hænder, der strækkes ud imod disse Højskoler. Hvad er det for en bred Mund, der i så uvasket Tilstand oplader sig imod dem? Hvad er det for en Person,¹⁾ der her tager Medalje for stupid Tankegang — o. s. v.«

I Sommeren 1886 taltes der ved enhver Lejlighed om Chr. Berg. Hans Fængselsstraf, hans nedbrudte Helbred og Sølvbryllup, hvor Pastor Uffe Birkedal fik en alvorlig Næse, fordi han havde tilladt sig at flage.

Ved et Selskab i et stort og anset Hjem i Nærheden af Odense, som vi fra Allested Præstegård var med til, udtalte Husets Svigerdatter, »at hun syntes, der var faret urimeligt hårdt frem mod Berg,« hendes Svigermoder — en nydelig, ellers elskværdig, gammel Dame — svarede hårdt og skarpt: »Det er jo aldeles nødvendigt, tages der ikke hårdt fat, ender det med, at vi alle en Dag bliver regeret af Degne og andet Udskud!«

Ja, det var Ordene, jeg så lynsnart og bedende hen på Onkel, det måtte han da vel synes var at gå for vidt, — men — han smilede kun.

Så stærkt et Oprør havde jeg ikke været i, siden jeg var Barn.

¹⁾ Politikeren Professor H. Matzen.

Da jeg kom hjem, undgik jeg at give Onkel Hånden til Godnat, og næste Dag lignede jeg en ondartet Tordensky.

Tante, der beviste sin politiske Interesse ved at læse højt af Aviserne om »de Kongelige«, læste den Dag usædvanligt meget. Skønt det såvel den Dag som ellers lumske-ligen havde min udelte Interesse, syntes jeg, at jeg nu skyldte mig selv og mit efterhånden stålsatte Venstresind, tydeligt at vise min Mangel på Interesse for det, hun læste.

Hun så flere Gange skarpt hen på mig over Brillerne.

»Du har vist ikke opfattet, Thyra, at det er om vort Kongehus, jeg læser«.

»Jo, jeg har opfattet det,« sagde jeg ret uartig.

»Hun rejste sig og gik op til Onkel, der kort efter bad mig om en Samtale på sit Værelse.

»Hvad er Meningen?« spurgte han isnende.

»Meningen er, at jeg ikke mere passer her iblandt Menesker, hvor en Degn! i en Degnedatters! Nærværelse nævnes i samme Åndedrag som andet Udskud«.

»Fruen tænkte i det Øjeblik ikke på, at Du var Lærerdatter«.

»Nej, men det gjorde Du, vore Øjne mødtes, og hverken Dit Retsind eller Din ofte omtalte Godhed for mig fik Dig til at protestere« — nu græd jeg højt og heftigt — »Du — er ingen ridderlig Natur, havde gamle Pastor Briand¹⁾ været tilstede, så havde han, som den Adelsmand han er, trods sit Højresind, og trods han ikke er Onkel til en Degnedatter taget skarpt til Genmæle!«

Noget værre kunde jeg ikke have sagt. Onkel var ganske bleg, da han sagde: »Til og gå sin Gang, (en Vending han ellers kun brugte til sin Hund) jeg vil ikke drøfte mere med Dig, det får blive Din Tantes Sag at ordne, når Du skal rejse«.

Da Tante og jeg senere talte sammen, var hun egentlig meget sød, »det behøvede ikke at være kommen så

---

¹⁾ Nabopræsten i Nørre-Søby, han var af gammel fransk Adel.

vidt, Du er vildført, meget taler til Din Undskyldning, selvfølgelig skal Du ikke rejse før til November, vel?»

Jeg kyssede hende og lovede at blive til November, jeg anede jo heller ikke selv, hvorhen, eller hvad jeg nu skulde tage mig til.

SELVERHVERV OG ROMANTIK

JEG grundede den halve Nat. Vælte min Bekymring ind på min Kæreste, mine Forældre eller Svigerforældre var det sidste, jeg kunde tænke mig. Rejse hjem og være min Moders Tjenestepige udygtig og forvænt, som jeg var, det vilde jeg ikke, nu var jo også endelig Chansen kommen til at prøve og øve Kræfterne.

Broderiforretningen! Jeg sprang ud af Sengen og gav mig til at tælle Sparepengene i Æsken, som om jeg ikke vidste, der var 52 Kr., en svimlende Sum.

To Dage efter skulde jeg have mine Spilletimer i Odense. Kusken havde hidtil kørt mig derud, Hestene skulde jo alligevel røres — men den Dag erklærede Onkel, at han havde aftalt, at jeg kunde køre med Forpagteren, der havde et Fællesmejeri og den Dag skulde ud med et Læs Ost.

Vi tronede begge ret højt på Ostene, men Humøret var ikke højt, da jeg stod i Købmandsgården og syntes, jeg kunde mærke, at mit Tøj lugtede af — Ost! Heldigvis havde jeg god Tid, så efter grundigt at have rystet mine Skørter, gik jeg mig en lang Tur, hvor jeg stadig, når jeg troede mig ubemærket, stod stille og rystede mig som en våd Hund.

Da min Lærerinde midt under Timen, som hun vist plejede, åbnede et Vindu på Klem, stod den kolde Sved mig på Panden — »var det Osten, hun havde lugtet!«

Beskeden og forknyt stod jeg i den lille Broderiforretning med et Broderi. Der var ingen Kunder, men begge Damerne var også i Dag tilstede, ak, hvordan skulde jeg få begyndt.

Famlende, nølende, forklarede jeg min forandrede Stilling, at jeg nu stod og skulde klare mig selv, om de troede, de kunde bruge mig?

Atter undergik Frk. Madsens Ansigt den samme Forvandling som ved mit første Besøg, mens Frk. Andersen hurtigt og hjærteligt sagde: »Ja, det kan vi, det tør jeg love Dem endogså lige med det samme, om det skulde være«.

For første Gang kom jeg ovenpå i deres hyggelige Hjem, og vi forhandlede, d. v. s. Frk. Madsen og jeg, Forretningen kaldte snart Frk. Andersen ned.

Jeg skulde påtegne og brodere (ikke stå i Butikken), derimod vilde de oprette i deres eget Hjem et længe påtænkt Kursus i Håndarbejde for Byens unge Damer, hvor jeg skulde undervise. Tillige vilde de tage deres Plejedatter ud af Skolen, hende skulde jeg så undervise privat, de vilde leje Klaver, hvorpå jeg, når Juletravlheden var forbi, måtte øve mig, mod at undervise Plejedatteren i Klaverspil.

Min Løn skulde være 85 Kr. for det første Halvår og alt frit, (dog ikke Vask), mit Værelse var et lille skråt Loftskammer uden Kakkellovn — men der vilde jeg jo aldrig opholde mig — —. Jeg var lykkelig og meget taknemlig.

Frøken Johanne Andersen.

Så sad jeg da om Efteråret og Vinteren og underviste en Flok unge Piger et Par Gange om Ugen, Frk. Andersen var meget kultiveret og sprogkyndig, hun gjorde hvert Ar en Forretningsrejse til Berlin, de smukke ofte vanskelige Modeller skulde jeg nu undervise efter.

De unge Piger var yndige og elskværdige mod mig, og alt var uendelig fornøjeligt, indtil Juletravlheden for Alvor satte ind! Frk. Madsen forklarede mig, at i denne Årets sidste Måned skulde de helst tjene ligeså meget som i de øvrige elleve. Så sad jeg da sammen med Damerne hver Nat til Kl. tre-fire. Velhavende Damer kom ustandseligt med deres halv-

færdige Arbejder, som vi nu i al Hemmelighed skulde jage færdig. Hver Morgen Kl. syv måtte jeg atter være parat. Jeg har flere Gange set Damerne besvime af Overanstrengelse, mens jeg havde et Fond af Kræfter i Behold, når de elskværdigt kaldte mig deres lille Bi, var jeg gerne siddet den hele Nat.

De var begge alvorlige Kristne, hvilket bl. a. gav sig Udslag i, at de altid højtideligholdt hele Søndagen, selv ikke den største Fortjeneste kunde her friste dem.

Det var vidunderligt at vågne Søndag Morgen og være helt fri. Valgmenighedspræst Frederik Nygård var deres Præst, hvor levede de dog i og af deres Søndagsgudstjeneste.

Når vi havde været i Kirke og spist til Middag, gik vi gerne med det samme og næsten, hvordan Vejret så var, ud i Naturen, lange Ture i den smukke Omegn. Frk. Madsen, (der ellers forekom mig noget smålig), var da ofte spendabel og lod os nyde vor Aftensmad eller en Forfriskning på et eller andet Traktørsted.

Jeg syntes, jeg aldrig før havde truffet Mennesker, der som de to forstod at holde Søndag, når den står så ubeskrivelig strålende i min Erindring, er det dog måske, fordi Ugens virkeligt hårde Slid gik forud.

Efter Jul var der mindre travlt, nu kunde det hælde, at Frk. Madsen, når Frk. Andersen var altfor plaget af sin nervøse Hovedpine, kunde opfordre Frk. Andersen og mig til endog en Hverdag at gå en Mørkningstur sammen. Frk. Andersen havde lige fra den første Dag, jeg stod i Butikken med mit lille Broderi, været mig uendelig sympatisk, det udviklede sig til et varmt Venskab, der næsten blev lidt romantisk, da det af Hensyn til Frk. Madsens Skinsyge måtte skjules.

Jeg havde længe anet, at Frk. Andersen bar på en ulykkelig Ungdomskærlighed, og meget lykkelig som jeg selv følte mig, ønskede jeg intet hellere end være hende til Håb og Trøst. En Aften vi var ene hjemme, fik jeg hele Historien (næsten ordret skildret i min lille Bog¹⁾) »Musen«, Frk. Ander-

¹⁾ Hagerups Forlag 1902.

sens Kælenavn). Ved misforstået Koketteri, Vrøvl og Ubehjælpssomhed var hun for tyve År siden bleven skilt fra sin Ungdomskærlighed og havde aldrig set ham siden.

Jeg udbrød rørt, men også lidt strengt: »Frk. Andersen, De har sikkert en stor Uret at gøre god igen, hvor i Verden er Hr. Preuthun nu?«

Ja, det vidste hun ikke, hun havde søgt og spurgt alle-vegne, mente hun, men aldrig hørt Spor om ham.

Men da blev jeg for Alvor vred.

»Å, Frk. Andersen, er det at søge, Danmark er da ikke så stort, at et Menneske kan forsvinde for én i tyve År, når man vil gøre sig en Smule Umage — tænk, De ved så ikke engang, om han er gift eller død! — — nu går vi lige med det samme op til en Jurist og låner en Statskalender for Jurister, deri må jo Preuthuns Navn og Adresse stå, om han lever og er her i Landet.«

Vi fandt ham som Sagfører i Kolding, og gennem en Onkel, jeg havde derovre, fik vi snart at vide, at Preuthun, der oprindeligt var en dygtig, meget brugt Sagfører, efterhånden var bleven et stakkels, forfaldent Menneske, nærmest gået i Hundene. Han var ugift!

Der kom nu nogle bevægede Dage i vor lille Verden.

En Aften spurgte Frk. Andersen mig, om jeg havde Mod at rejse en Tur for hende til Kolding, det skulde da være som for at besøge min Slægt, men i Virkeligheden for at opsøge Preuthun, undersøge hans Forhold og først og fremmest bringe ham en Hilsen fra hende, og nøje opfatte, hvad Indtryk det vilde gøre på ham.

Jeg holdt så meget af hende og lovede straks at gøre det. Men nu måtte vi jo sætte Frk. Madsen ind i Forholdene, og det blev en pinlig Samtale. Hun fandt det hele sindssvagt, overspændt, men den blide Frk. Andersen var ikke til at rokke: »Jeg har slidt og slæbt, Kristine, i det Tempo, Du har angivet, skønt mit Helbred er undergravet derved, men i denne Sag må Du unde mig Frihed til at gå mine egne Veje.«

Frk. Andersen og jeg kunde, trods al den Alvor vi følte, ikke modstå at omgiye Sagen med lidt overdreven Romantik. Jeg skulde rejse fra Odense midt om Natten og komme til

Kolding i den årle Morgen, drikke Morgenkaffe på et Hotel, hvor jeg gennem rigelige Drikkepenge måtte søge al mulig Oplysning om Hr. Preuthun; først efter at have talt med ham og på Hotellet skrevet udførligt til hende måtte jeg opsøge min Familie.

Jeg traf et stakkels, forarmet, ødelagt Menneske — men hans Ansigt, med det smukke, undrende, bevægede Udtryk i det Øjeblik, jeg bragte hendes Hilsen, vil jeg aldrig glemme.

Ung af År og endnu yngre af Sind, syntes jeg, at det Udtryk lovede alt, og i min Begejstring vovede jeg uden videre at indbyde ham til at besøge Frk. Andersen, så de sammen kunde drøfte gamle Minder.

Dette Besøg vilde Frk. Madsen dog, som rimeligt var, ikke høre Tale om, og nu rejste Frk. Andersen over til hans gamle Moder, som endnu boede i Ringkøbing, for om de i Fællesskab kunde rejse ham. Og Moderen, der ellers helt havde slået Hånden af sin eneste Søn og sat sine Penge i en Livrente for sig selv, blev nu Mellemeddet. Gennem hende ydede Frk. Andersen Hjælp til at udstyre ham og få ham på en Helbredelsesanstalt i Norge.

Der var et lille forunderligt Træk fra denne Tid. Da Frk. Andersen kom tilbage fra Ringkøbing, medbragte hun forskellige små Ting, som Preuthuns gamle Moder havde gemt som Erindring om sin engang så elskede Søn, deriblandt en lille Lap med de Ord, Præsten på hans Konfirmationsdag direkte havde henvendt til ham: »Hvad er Troen? Troen er Bestandighed i det, som håbes, og en fast Overbevisning om det, som ikke ses. — Hvad hører der til sand Omvendelse? At man først erkender sine Synder, dernæst angrer dem, dernæst beder Gud om Forladelse for dem, omvender sig og søger Samfund med Christus i den levende Tro.«

Derunder havde Preuthun med Barneskrift skrevet sit fulde Navn.

Frk. Andersen var helt betaget af disse Ord, hvorimod Frk. Madsen ikke kunde se andet deri, end at han måske nok engang havde været en from, skikkelig Dreng.

Jeg husker nogle triste Dage, hvori Frk. Madsen næsten

var uhyggeligt vred og oprevet over det, der skete og yderligere vilde ske.

Men så kom den enestående Dag i dette Hjem — Søndagen. De to, (Veninder gennem mange År) havde talt sammen om, at de vilde i Kirke og til Alters sammen, og Søndag Morgen sagde så Frk. Madsen: »Nu har jeg bedt Gud så inderligt, som jeg formår, at han vil klare for mig, hvordan jeg skal tænke og handle i denne Sag, der forekommer mig så umulig helt igennem, jeg føler, han vil høre min Bøn.«

Og nu skete der det, at Pastor Nygård, der ganske afgjort dengang intet vidste om deres Forhold eller den lille Konfirmationsseddel, den Dag prædikede over de Ord: »Hvad er Troen? Troen er Bestandighed i det, som håbes, og en fast Overbevisning om det, som ikke ses.«

Midt under Prædiken hviskede Frk. Madsen skælvende af Bevægelse: »Det er jo om Dig og til Dig, Johanne, han hele Tiden taler.«

»Ja, og til Dig, Kristine.«

Fra den Søndag var Frk. Madsen opofrende trofast og hjælpsom mod sin Veninde, skønt det vist ofte faldt hende tungt nok, men mig tilgav hun egentlig aldrig.

PÅ HORSENS SYGEHUS OG MIDT I VENSTRE

DET var Forår. Jeg havde for at fornøje min Svigermoder fået ordnet et Broderikursus for hende i Odense, hun arbejdede jo utrætteligt for at få samlet lidt sammen og om muligt sikre to svage Sønners Fremtid.

Dette Broderikursus slog godt an, men det syntes Frk. Madsen meget dårligt om, skulde der laves Kursus, skulde det laves af dem og med mig som Lærerinde.

Dertil kom, at jeg havde på Følelsen, at Frk. Andersen, der i Forsommeren (uvist hvorlænge) ventede Besøg af sin Forlovede, hvor meget hun end stadig holdt af mig, dog nu helst så, at jeg under hans Besøg var bortrejst.

Min Svigermoder og jeg gik en Aften en dejlig Tur. Det berusende, tidlige Forår gjorde os så oprømte. Hun syntes, jeg havde klaret dette halve År forbausende godt, men nu kunde det egentlig være nok, om der ikke var noget andet, jeg havde Lyst til at dygtiggøres i, — måske hun kunde være mig behjælpelig.

»Ja, jeg vilde gerne lære Sygepleje, som Præstekone måske på en øde Ø (Anholt!) måtte det være af stor Betydning at kunne være til Hjælp i Menigheden ved Sygeseng og Dødsleje.«

Hun blev helt rørt, — »ja, når bare det ikke bliver for dyrt.«

»Jeg har tænkt mig,« sagde jeg, »om Du nu tog mig med til Horsens, der har jeg en Moster Frk. Dorthea Bay, hun kan nok have mig om Natten og give mig The om Morgen, og så ved Du, at Redaktør Emil Bojsen altid går og spørger med, at det er mig, han kan takke for sin Lykke, så han kan da nok i 3—4 Måneder give mig Middags- og Aftensmad

— Thyra siger ikke nej — og når Du så går op til Provst Skov, der har så meget at sige hos Diakonisserne på Sygehuset og lægger Sagen frem, og vi også går til Sygehuslægen Dr. Mathiasen, der er sådan en god Mand, så kan det vistnok lade sig gøre.«

Samme Aften talte vi med Damerne i Broderiforretningen — det var den døde Tid, så Frk. Madsen tog det med Fatning, og Frk. Andersen — der var bleven ti År yngre, var nok kærlig og bevæget, men også tilfreds med, at jeg rejste.

Men først var jeg ude i den gamle, kære Præstegård.

En Dag i Marts, jeg travlt kom farende ned ad Strøget i Odense, så jeg pludselig Onkel komme mod mig, — han udbredte sine Arme, og jeg fløj i hans Favn. Sådan stod vi en Stund uden at skænke Omverdenen en Tanke. Først længe efter hos Konditoren kom jeg i Tanker om, at Frk. Madsen ventede mig.

»Det er jo ligegyldigt,« sagde Onkel revolutionært uden Hensyn til Pligter og den Slags, »Du kan jo tage med mig hjem med det samme« — men det vilde jeg ikke, det havde været så dejligt at arbejde, det vilde jeg blive ved med; jeg udviklede for ham om Kursuset med alle de henrivende unge Piger og mine øvrige Pligter — men snart vilde jeg komme ud på Besøg.

Så kom jeg da nu herud og fortalte om mine Planer med at lære Sygepleje.

»Hvordan er Du kommen i Tanker om det?« spurgte Onkel. »Å, det er Din Skyld, det er Romanen af Cherbulier: De sorte og de røde, som Du læste for os forrige Vinter.«

Det morede ham, ligesom både han og Tante øjensynligt syntes bedre om, at jeg rejste længere bort, når jeg alligevel ikke vilde vende tilbage til Præstegården.

Det var sikkert under dette Besøg, da jeg atter efter Ønske boede i mit lille, ensomme Kammer i Gavlen, at jeg gennemgik en rædselsfuld Angst.

Jeg var kommen i Seng og vilde slukke Lyset, da jeg pludselig så et Par Mandsbens Støvlesnuder under Gardinet i

Krogen ved Døren. Et Nu! og jeg følte mig fortabt, ingen vilde høre mine Skrig, og på min Flugt mod Døren måtte jeg forbi Gardinet, og han vilde da række ud og gribe mig.

Mere husker jeg ikke, jeg må være besvimet. Da jeg vågnede, var det lyst, mit Hoved var så tungt, så jeg næppe kunde løfte det fra Pudene — hvad var det for noget frygteligt, jeg havde oplevet — uvilkårligt gled mit Blik hen til Gardinet, da — han stod der min Sandten endnu! Nej hør! Nu gik det snart for vidt!! Men disse firkantede, bredsnudede Støvler, det var, — jo, det var jo Onkels!

Nu foer jeg ud af Sengen og rev Gardinet til Side, jo, der stod Onkels Støvler.

Maren Stuepige måtte give Forklaringen: »Da min Kæreste sidst i Efterårets Pløje havde været på Besøg i Præstegården, havde Onkel ment, han trængte til et Par Skiftestøvler og sat et Par af sine egne ind til ham. Om de blev benyttet, ved jeg ikke, derimod ved jeg bestemt, at Gaven blev stående. Maren turde ikke andet end dølge denne Hån; men nu, jeg kom på Besøg, måtte jeg virkelig overtage Ansvarret med dem — altså stod de der.«

Så stod min Svigermoder og jeg en skønne Dag i Horsens, hvor min Moster og Redaktør Bojsens straks gik ind på vor Plan, hvorimod Sygehuslægen sagde: »Ja, hvis Søstre vil ta' Dem, så værsgod!« Men Diakonisserne tre i Tal var ret umedgørlige. Den ældste, Søster Kathrine sagde, at de havde før haft en Elev på Sygehuset, men det havde de kun haft Vrøvl og Besvær af, hun vilde og kunde ikke give den ønskede Tilladelse. Nu gik vi lige til Provst Skov. Min Svigermoder bad mig selv føre Ordet, og jeg, der var gruelig angst for, at Planen skulde ryge i Lyset, udviklede nu varmt og ivrigt, at da det var min Kærestes og mit inderligste Håb engang at blive Præstefolk på Anholt! eller et lignende Sted, mente jeg, at jeg burde benytte denne Sommer til at lære Sygeplejen, om han ikke nok vilde hjælpe?

Han var meget forstående og venlig og erklærede, at det skulde han nok klare, jeg kunde ganske roligt møde på Sygehuset næste Morgen Kl. seks.

Iført hvid Kappe og stort hvidt Forklæde stod jeg næste Morgen på Sygehuset, hvor nu Søstrene til min Undren modtog mig på det hjerteligste.

Jeg fik foreløbig en Stue med fire kvindelige Patienter, den Stue skulde jeg gøre ren, og disse Patienter skulde jeg passe, indtil jeg om Eftermiddagen Kl. fem forlod Sygehuset.

Dagens store Begivenhed var, når der skulde gås Stuegang.

Doktor Mathiesen så forbauset på mig: »Nå, De kom alligevel ind, men det bliver De nok snart ked af,« — hvortil Diakonisserne smilte fortrøstningsfuldt.

Senere standsede han udenfor en Dør; idet han så ret uvenligt på mig, sagde han: »Herinde ligger Tyfuspatienterne, er De bange, bliver De smittet, og så dør De,« nu så Søstrene nærmest oprømte ud, men jeg var altfor vred til at føle Frygt.

Efter Stuegangen samledes Diakonisserne og jeg på Søster Kathrines Værelse, et rørende, spartansk udstyret lille Rum.

Her fik vi hver et blødkogt Æg og nogle Stykker bart Smørrebrød til et Glas Mælk, det var Frokost. Derefter læste hun med kraftig, jysk Stemme et Kapitel af Bibelen og bad en Bøn. Værelsets eneste Pryd var nogle indrammede Ord af Wilhelm Löhe, den højtbegavede lutherske Præst i Neuendettelsau, der skulde blive så berømt i Diakonissernes stille Verden.

Ordene skrev jeg af:

»Hvad vil jeg? tjene vil jeg.
 Hvem vil jeg tjene?
 Herren i hans syge og fattige.
 Og hvad er min Løn?
 Jeg tjener hverken for Løn eller for Tak,
 men af Tak og Kærlighed; min Løn er, at
 jeg får Lov til at tjene. —
 Og når jeg bliver gammel derved?
 Så vil mit Hjærte grønnes som
 et Palmetræ, og Herren vil mætte mig
 med Nåde og Forbarmelse.
 Jeg går med Fred og har ingen Bekymring.«

Søster Kathrine var rigtig Diakonisse og den ledende, Søster Birte (hed hun vist) var den ældste og stod for Køkkenet, men så var der en Prøvesøster »Søster Emilie«.

Hende fandt jeg meget yndig, men trods mine mange Tilnærmelser, gav heller ikke hun sig videre af med mig de første Dage, men senere fortalte hun mig, at de havde været enige om, snarest muligt at få mig gjort ked af det hele, så de var fri for det Besvær at tage Hensyn til mig. Det forklarer også, at Søster K. i den første Uge tog mig med til flere modbydelige Arbejder, hvad hun aldrig gjorde senere.

I min lille Børnebog »Blommestenen« har jeg skildret disse tre udmærkede Søstre, især Søster Emilie¹⁾; Doktor Mathiasen kaldte dem en Dag meget betegnende: Fortid, Nutid og Fremtid.

Den gamle i Køkkenet var virkelig som fra en svunden Tid. Jeg så hende en Dag og ofte senere i en smuk, men ikke tidsvarende Situation: Det var efter Middagen, at hun omme i Sygehusets Baggård ved Køkkendøren havde samlet en hel Skare af meget fattige Børn omkring sig, som hun møttede med alle de gode Levninger fra Patienternes Middagsbakker. »Det er der ingen Fare ved, og det behøves der ikke at snakkes op om«, sagde hun lidt vredt til mig. Det er også først nu, jeg nævner det, som Billede på en i sanitær Henseende meget fjærn Tid.

Søster Kathrine, en dygtig, varmhjærtet, men i alle Forhold stok-konservativ Kvinde, var så Nutiden, mens den yndefulde, næsten flagrende Søster Emilie, der med sin søde Stemme så ofte udtænkte og foreslog noget Nyt, Forbedringer og Lempelser for de Lidende — var Fremtiden. Hvor kunde hun drømme om Helbredelse, og når det sidste Håb derom var bristet, jo, da kunde hun tale så barnligt smukt og dog med Virkelighedssans om, hvordan hun tænkte sig Livet efter Døden.

Jeg har kun mødt én Kvinde, der ved et Dødsleje har mindet mig om Søster Emilie, det er Frøken Maren Sørensen i Walsbøl (om Sommeren Børnenes Helsehjem, Vilstrup Strand).

Efter endt Arbejde på Sygehuset var det herligt at gå hjem på sit Værelse, blive klædt om og så gå ud hos Redak-

---

¹⁾ Død som Fru Micheelsen, Humble på Langeland.

tør Emil Bojsens, få et solidt Måltid Mad og tilbringe Aftenen i interessant og fornøjeligt Selskab.

De mange Unge, der kom i Hjemmet — af Bojsen, uvist hvorfor, kaldet »Braminerne« var endnu som i en vis løftet Stemning, når de omtalte Studenterrfesten i Horsens den foregående Sommer, hvor Georg Brandes og mange andre kendte Navne havde talt så ildnende og smigrende til Horsensegnens Landbobefolkning. Ved den Lejlighed var der især bleven lagt Mærke til Horsens Folkeblads unge Redaktionssekretær Sophus Clausen, hvis Opsangs første Vers endnu Året efter var på alles Læber (som bekendt kan man her tillands altid kun det første Vers af en Sang):

»Har I hørt, vort Folk er uden Ære
og ej modent til at kaldes frit.
Mangler Skuldre, brede nok at bære
denne Frihed, hvorfor vi har stridt;
at vi atter krybe skal i Krogen
som en stille, skræmmed Børneflok,
mens vi slumre ind ved Lektiebogen
summer Moder Enevældes Rok«.

Når jeg læser Sophus Clausens Unge Bander, som jeg nok kan se, skal være et Billede af det unge Venstre i Horsens i Midten af Firserne, er jeg lidt forbløffet over at få at vide, hvor løssluppen i erotisk Henseende denne unge Bande skal have været. Har jeg virkelig været så naiv, så jeg hverken hørte eller så, eller er Skildringen en skyldig Tribut til Tidens litterære Smag. Men sandt og nydeligt skildrer Sophus Clausen sin egen Andel i den politiske Romantik og Uro: »Måske drømte Erik Kølby selv om at være en Åndens Fakkeltærer i det mindste en Fløjtespiller, som både skulde dudle lidt Politik ind i Menneskene og lidt Menneskelighed ind i Politiken«. Sophus Clausen var nu borte, kom kun og besøgte sin Kæreste.

Der står i Unge Bander en Beskrivelse af Heltens Følelser, umiddelbart før han forlover sig, jeg kan ikke modstå at skrive dem af, da det er Ord til andet, som kunde det være Redaktør Emil Bojsens Følelser forud for hans Forlovelse med min Veninde: »Han sank hen i en fornuftig, beskeden Alvor — Somme-

ren er omme — Efteråret kommer — jeg er forelsket«, — »en hemmelig Befrielse, en Kølighed, der fik ham til at vågne op, ånde ud, foragte sin Tilværelse for i Dag som slap og dum og se på Livet med nye Øjne«. — Jo de Gode og retskafne reddede sig i Land i Tide.

Kun overfor én af Banden havde jeg den Følelse, at han var ud af en anden og farligere Verden.

Det var Bojsens Ungdomsven: cand. polit Tscherning, der havde Ansættelse i en Bank i Horsens. Han var en smuk, velbegavet Mand, hvis Spot man frygtede, hvis Ros man nød. Bojsen havde været en hel Del under hans Indflydelse, nu var det, takket være Bojsens Ægteskab, ganske forbi, men Tscherning var ikke den unge Frue god, jeg hørte Gang på Gang disse tilsyneladende så uskyldige små Ondskabsfuldheder; han var en Spillernatur, klog og beregnende nok, men så pludselig — ubesindig — utålmodig.

En Dag kunde han ikke vente længere, han havde fået at vide, at Fru Bojsen havde købt en henrivende Hat i en Højreforretning (økonomisk Krig var i god Gang fra begge Sider), hun havde ikke fortalt sin Mand det, og nu kom Tscherning og oplyste Politikeren, Ægtemanden om denne dobbelte Forbrydelse.

Men det var et forkert beregnet Udspil, Bojsen lo — lo overmåde, det var dog for at bruge en Vending fra Unge Bander, »at springe over et Halmstrå«, der blev ingen Forbitrelse overfor den nydelige, unge Hustru, men derimod overfor den fordums Ven, han gennemskuede pludselig, hvor magtpåliggende det havde været Tscherning at få ham til at genoptage sit fordums egenkærlige Ungdomsliv, og afbrød fra den Dag al selskabelig Omgang med ham.

Men denne Sommer kom de endnu meget sammen.

Jeg var umådelig optaget af mine Odense Venners Skæbne. Vilde Preuthun nogensinde kunde rejse sig, så han kunde ernære sig selv og sin Hustru.

Jeg havde drøftet det med Bojsen, og denne fortalte en Aften hele Historien til Tscherning, den optog ham tilsyneladende stærkt, han sagde mig meget smukke Ting i Anledning af min Andel i Begivenheden.

Tscherning forekom mig at være en indflydelsesrig Mand med mange Forbindelser, så da jeg om Efteråret i Æbeltoft Præstegård fra Frk. Andersen hørte, hvor vanskeligt alt tegnede sig for dem, skrev jeg et langt rørende Brev til Tscherning, hvori jeg besvor ham, hvis han kunde tænke sig en praktisk Udvej for en velbegavet Mand, der efter at være helt slået ud, nu havde rejst sig, da at give et godt Råd, eller vise en Udvej.

På dette Brev fik jeg et meget galant, men negativt Svar; »ethvert Forsøg på at hjælpe en Mand, sidst i fyrrerne, der havde været så langt ude, vilde være komplet spildt«. Men det styggeste var, at jeg siden fik at vide, at han på sin tve-tydige Måde havde omtalt, at han til sin store Forbauselse pludselig havde fået et langt Brev fra den lille vordende Præstefrue! Uden at ville omtale, hvad jeg havde skrevet om.

Fleire År efter hørte jeg, at han var bleven ansat ved Børstidende, og kort efter at Redaktør Ernst Brandes havde skudt sig i Ulvedalene.

»Tscherning« tænkte jeg, »har han atter spillet højt Spil og gjort Regning uden Vært«. Han blev Børstidendes Redaktør efter Brandes, nogle År efter kom en Landsforvisnings-dom over ham, han døde for få År siden i Tyrkiet.

Han forekom mig at være af Verdensformat, den eneste Mand af den Type, jeg har kendt.

Havde han været lige så god, som han var klog, tror jeg, han kunde være nået vidt.

Det var i disse År, at Gendarmerne holdt deres Indtog, og af Befolkningen blev fortrædiget på alle mulige Måder. Bojsen var henrykt, når vi om Aftenen kunde fortælle nogle Gendarmhistorier med lidt Humør i. Jeg kan huske et Par, som jeg hørte på Sygehuset:

To Gendarmere red forbi nogle Mænd, der sad og spiste i en Grusgrav, da råber én af Mændene: »Leve Danmark«! Gendarmerne standser med strenge Miner, Manden bliver noteret, og Gendarmerne lover at melde ham!

Nogle Gendarmere spørger en Dag om Vej. En Mand viser dem hvor Præsten bor, »han er jo vort Sogns beskikkede Vejviser.« Gendarmerne gjorde indtrængende Manden begribe-

ligt, at det var ikke den Vej, som Præsten anviser, de spurgte om, men Manden erklærer enfoldigt, at han ikke turde anvise nogen anden Vej.

Af disse Unge, kan jeg nu så mange År efter kun fastholde et særligt karateristisk Ansigt, den unge Bogtrykkerlærling Hans Langkjær (Arbejdsgiverforeningens Formand). Jeg kunde ikke undgå at mærke, at et lille politisk Martyrium af én eller anden Art for de fleste af disse Unge slet ikke vilde være uvelkomment, min Ærgerrighed gik nu ikke i den Retning.

En Søndag, hvor jeg om Formiddagen havde været med Diakonisserne til stor Missionsgudstjeneste i Klosterkirken, var jeg om Eftmd. og Aften til stort politisk Møde. Vi var en Del Unge, der sent fulgte hinanden hjem gennem de stille Gader. Stemningen var politisk høj — Tiden til Martyriet var inde. En Slagsang blev sunget, hvoraf det ofte gentagne Omkvæd har bidt sig fast:

»Ned med Kisten¹⁾, Funch-Thomsen²⁾ og hans Blad, vi vil ingen revnet Grundlov ha' i Horsens gamle Stad!«

Det følte vist af flere som en halv Fornærmelse, at Politiet ikke gad skride ind, men jeg lovede mig selv, at slap jeg godt fra dette, skulde det være Slut med min lidt for delte Tilværelse, det var så meget lettere, som Sygeplejens forunderlige Fortryllelse mer og mer fangede mig ind.

---

¹⁾ Den konservative Klub.

²⁾ Højreredaktøren.

LILLE KRISTIANE

De mindste små,
hvis Navn i Verden sig dølg
men dog på Forklaringens Morgen gå
med skinnende hvide Klæder på
forrest i Mesterens Følge. —

HVORFRA har jeg disse Linier, der altid bringer mig til at tænke på lille Kristiane på Horsens Sygehus.

Hun var vores alles Yndling. Hvorfor? Jo, først fordi hun var saa urimelig tapper, hendes Mod var næsten et Ordsprog imellem os, dernæst from på en mærkværdig frisk og ærlig Måde, hun havde de store Karakterers ubetingede Mod til altid at være sig selv. Hendes Hjem var i Stensballe udenfor Horsens, hun havde, da jeg kom, ligget længe på Sygehuset, fuldstændig ødelagt af det man dengang kaldte Beneder. Hendes venstre Ben var sat af lige neden for Hosten »mi' Stump« kaldte hun med en vis Ømhed det Stykke, der var til Rest, og som hun næsten daglig fik skrabet og rensat under ulidelig Pine. Hendes højre Ben var angrebet både i Knæ og Fodled, og den venstre Hånd var gennem-boret som et frygteligt Naglegab, der stadig blev større. Kun hendes søde, unge Ansigt var ganske skånet.

I hendes lille Eneværelse smuttede vi ind, såsnart vi kunde, vi kom for at trøste og opmuntre hende, men i Virkeligheden var det hende, der udstrålede en smittende Munterhed. Selv det frygteligt tunge, hendes rædselsfulde Sygdom kunde hun undertiden tale om med en egenartet Humor, som da hun en Gang skildrede for mig sin Opvågningen efter den store Operation, hvor hendes Ben var sat af. Hendes Fader havde ikke villet gå, før han så, hun var vågen og klar, — nu var hun det, og han tog kærligt Afsked med hende. Men så kom den

huslige, ikke stærkt begavede Søster Birte ind med en lang sirlig Pakke og gav til hendes Fader — .

Ja, det var Benet! som Faderen havde ønsket at grave ned på Kirkegården derhjemme.

Kristianes Minespil, da hun fortalte dette, var ubeskrivelig, en Humor og Ironi, der dækkede over et Væld af Tårer, — jeg elskede hende.

Atter forestod der en stor Operation i det andet Ben, som man vilde forsøge at redde. Hendes Kræfter var små til den lange Bedøvelse. Søster Kathrine spurgte kærligt, om hun vilde tale med Provst Skov før Operationen.

»Nej, hva' skul' a mæ ham, bed Provsten hjem om at kom'.«

Det var Provst Guldberg, en fornem, stiv og gammeldags Præst, men han havde konfirmeret Kristiane, og havde hendes ubetingede Tillid og Kærlighed.

Da Provsten en tidlig Morgenstund havde taget hende til Alters og bedt med hende og var gået, vendte hun sig med tårefyldte, strålende Øjne til os andre:

»Se, så'en en Bøn, den ku' Jer'es Provst it ha' gjort, om han så had' stodden po' si' Hals!«

Hendes Forældre, Doktor Mathiesen og Søstrene havde lovet hende, at kom hun godt over denne Operation, skulde hun komme nogle Måneder til Esbjerg for at bade med en Diakonisse som Plejerske. En ung Pige fra Horsens, Frk. Frigga Lammers, havde — i mindre Grad — været angreben af samme Sygdom, men var nu — ved at bade i Esbjerg — bleven så meget bedre, så man håbede på Helbredelse, hun var ihvertfald Organist, Sang- og Spillelærerinde dernede.

Kristiane kom ogsaa over denne Operation, og hver Dag ved Stuegangen spurgte hun:

»Nå, Doktor, hva Dav rejser a?«

Der var stadig Forhandlinger med Diakonissestiftelsen, men det var nu Diakonissernes sparsomme Ferietid, så en Dag måtte Doktor Mathiesen — øjensynlig bevæget — sige til

---

1) om han så havde stået på sin Hals — (østjysk Slang).

Kristiane, at det blev vist umuligt at få en Diakonisse denne Sommer.

Da — den første og eneste Gang jeg har set det — brast det for hende, ligesom bedende om Nåde strakte hun hulkende Hænderne frem imod os.

Der blev dødsstille, en grændseløs Medlidenhed fyldte os alle. Jeg glemte i dette Øjeblik fuldstændig mine lyse Drømme for Sommerferien med min Kæreste i Æbeltoft Præstegård og sagde til Doktoren:

»Kan jeg bruges som Kristianes Plejerske?«

»Ja, det kan De«, sagde Doktoren og gav mig et lille sært kantet Kærtegn, Søster Emilie omfavnede mig hulkende, ja, selv Søster Kathrine kyssede mig bevæget.

Og da så Kristiane og jeg siden var alene, det er himmelsk at tænke på, så glad hun var ved mig.

Dette var en virkelig uegennyttig Handling, jeg afslog straks enhver Art af Løn — en Diakonisse skulde heller ikke have haft Løn (men hun fik jo Klæder og Lommepege fra Stiftelsen, det fik jeg ikke). Jeg var gruelig fattig i denne Periode af mit Liv, blev for Alvor indøvet i at være pyntelig på en næsten udspekuleret Måde og ikke bruge Penge. Jeg kunde og vilde ikke tale om mine Pengesorger til et eneste Menneske. Havde min Svigermoder ikke haft den velsignede Vane engang imellem uventet at stikke en Tikrone-seddel til dem, hun holdt af, det være sig Slægt, Venner eller ganske fremmede Mennesker, hun fik Godhed for, ja, så forstår jeg ikke, hvordan jeg skulde fået Såler i mine Sko, Frimærker og den Slags.

Det var der ingen, der skænkede en Tanke. Derimod blev jeg ligesom på min Konfirmationsdag meget rost, og på en Måde, som var til Skade for min Karakter.

Strængt nok var det mange Gange i Esbjerg med den arme, lille Stakkel. Fra Badehus kunde jeg ikke bringe hende i Vandet, ad tunge, sandede Veje sneglede vi med Sygevognen et godt Stykke udenfor Byen. Først klædte jeg mig selv af og tog så Tøjet og Forbindingerne af hende. Men let nok var Byrden, jeg løftede op af Vognen og bar så langt ud, så Vandet, når jeg knælede, kunde skylle hen over hende, jeg

måtte holde så fast og forsigtigt på Benet, der var stift efter sidste Operation. Det var svært at rejse sig fra den knælende Stilling, engang Bølgeslaget var stærkt, gled hun rundt for mig, da skreg vi begge på Gud i vor Dødsangst.

Så bar jeg hende ind i Vognen, hvor jeg klædte hende på og forbandt hende, stak hende en Pebermynte i Munden, og nu foer jeg selv i Vandet for at arbejde mig varm.

Det var en sær urolig Sommer i Esbjerg det År. Vilde Sømænd fra de store Dampere strejfede omkring, de mange Håndværkere ved den nye Kirke var heller ikke altid af de bedste.

En Dag opdagede Kristiane en Krans af interesserede Mandshoveder bag Klitranden, nogle bevæbnede med Kikkerter. Kristiane truede efter dem med den raske Hånd, de truede grinende tilbage. Der kom dagligt flere, det var tydeligt nok bleven bekendt, når denne sørgelige Badescene fandt Sted. En Dag før jeg begyndte min Afklædning tog jeg i min afmægtige Fortvivlelse og Vrede Sten fra Stranden og kastede efter dem. Stenene nåede kun Halvvejen, hvorimod deres Råb: »Lille Satan« og Fingerkys smeldede igennem til os. Så lagde jeg mig grædende ned i Sandet, så skjult som muligt bag Sygevoغن og fik mig klædt om og gjort min Gærning.

Men dette måtte have en Ende. Vor Tilflugt var Frøken Frigga Lammers, denne strålende varmhjærtede Kvinde blev straks Fyr og Flamme: »Vi går op til Dr. Bruhn lige med det samme, han vil hjælpe.«

Jeg måtte forklare det hele. — Kristiane holdt udenfor Lægeboligen i sin Vogn, Dr. Bruhn gik straks derud, så længe og alvorligt på hende: »Lad mig være Deres Læge, mens De er hernede.« Jeg sagde straks økonomisk forsigtigt: »Ja Tak, hvis det bliver nødvendigt.« »Lad mig få Lov til gratis at være Deres Læge i de Måneder, De er her, betænk Dem aldrig på at sende Bud efter mig Dag eller Nat — og nu vil jeg give Dem noget stimulerende til Kristiane — nu i Begyndelsen. Jeg kommer én af Dagene og ser, hvordan De bor. Uartighederne på Stranden skal De ikke oftere komme til at ærgre Dem over.«

Næste Dag, vi ved sædvanlig Tid kom derved, var der så ensomt som den første Dag, og et lille Sækkelærreds Telt til mig at klæde mig om i.

Fra den Dag var Frøken Frigga Lammers vor daglige Glæde. Hun havde en pragtfuld Sangstemme med et ofte næsten lidenskabeligt Foredrag, virkede i det hele taget sydlandsk. Kom hun til at holde af et Menneske, mærkede de, at hun havde et Hjærte af Guld. Hun var selv en Heltinde i de Lidendes Samfund. Hendes Levebrød var Klaver og Orgelspil, men nu havde Sygdommen sat sig i hendes højre Hånds Pegefinger, hvad hun led og døjede, Stakkel, til Fingeren blev sat af, og hun med utrolig Energi lærte sig at spille med de fire Fingre. Men aldrig en Klage — vred, forbitret har jeg set hende, når hun mødte Menneskers Smålighed eller Ondskab, hun der selv var saa livfuld og god.

Frøken Frigga Lammers.

Jeg har mangfoldige Aftener, når Kristiane dødræt var sovet ind, tilbragt Aftenens sidste Timer i Frøken Lammers lille Stue, og så har hun sunget for sig selv og mig i Timevis — utrætteligt — næsten altid Heise. Gennem Valget af Sangene og den Måde, hun sang dem på, kendte jeg efterhånden hver Føld i hendes Sjæl.

Kristiane levede op, sov og spiste som en Tærsker, hendes kønne, lille Ansigt blev fyldigere og fik røde Kinder, hun var fuld af små Narrestreger Dagen lang. Således opdagede hun hurtigt, at vor Værtinde, når hun havde sagt sin uforgribelige Mening, og hendes Mand lige havde fået lukket Munden op til en svag Protest, da øjeblikkeligt sluttede med at sige: »nok sagt for den Gang lille Fatter«, hvilket blev et Slagord mellem os.

Hun oplevede den Sommer syv dejlige Uger, hvor hun —

det tror jeg — nød Livet inderligere end mange i et helt Liv. Midt i August kom der Kulde og Regn, vi søgte at holde Stand, men da det også satte ind med Storme, var vor Badning ganske umulig.

Kristiane tabte sig nu for hver Dag.

Den 25. August rejste vi tilbage til Horsens, så kunde jeg endda tilbringe et Par Dage sammen med min Kæreste, inden han skulde til København.

Jeg kunde ikke blive klog på, om min lille Heltinde forstod, at Baderejsen havde været forgæves. Dr. Bruhn havde sagt mig, at hun ikke kunde leve Vinteren over.

Men da vi sad i Toget (tre Billetter paa II Klasse spenderede hendes Fader på os), og jeg havde haft hende løftet op til en sidste Afskedshilsen til de mange kærlige Mennesker, der fulgte os ned, og de alle var forsvunden, da bøjede hun Hovedet tilbage og så op på mig med et sælsomt næsten forklaret Blik:

»Ja, nu er det forbi, og a tror, at de på Sygehuset hele Tiden har vidst, at det vilde ikke nytte — men Du har ikke vidst det, og det har været så godt for mig. A er så glad, ok så glad, Thyra, at a kom den Rejse herved sammen med Dig — men nu vil a hjem, det vild' nok være lettere at dø på Sygehuset, men a vil hjem, de kan nok passe mig, når det alligevel ikke kan nytte noget. Og Provsten, han vil komme og trøste mig — jo, for det kan han.«

Da jeg græd meget, trøstede hun mig på sin på engang barnlige og kloge Måde.

»Sig mig mine Fejl, å sig mig dem, nu inden vi skilles, Kristiane.«

Da sagde hun pludseligt leende: »Sikke da no'et Sludder, dem kender Du såmænd godt nok, la' os da være fri for at at tænke på dem.«

Så gav vi os i Stedet til at tale om alle dem, der havde vist os Kærlighed denne Sommer. Det var selvfølgelig foruden Frigga Lammers og Dr. Bruhn, dem vi nærmest betragtede som Overmennesker, i Godhedens Rige. Den gamle Pastor Lange fra Døllefjelde på Lålland vilde vi aldrig kunne glemme, han kunde følge med Vognen i Timevis og holde hele Forelæsninger over

Guldalderlitteraturen i Fortiden og Ibsen, Bjørnson og Gjellerup i Nutiden — for så pludseligt at standse og sige: »Nu skal De fortælle for mig — beggeto — jeg holder så meget af Deres Stemmer, et Menneskes Stemme er for mig det vigtigste, derefter bedømmer jeg dem straks, og det slår til. I den anden Tilværelse vil det inderligste Kendetegn være Stemmen — tænk på det!«

»Kristiane, tænk at Fru Thyra Bojsen kom ned og besøgte os og tog mig med til Fahnø — hør sig mig, hvem holder Du nu mest af, Dr. Mathiesen eller Dr. Bruhn?«

»Ja, når a tænker på den Davløn Dr. Bruhn fik for sit Besvær med os, tykkes a vist bedst om ham«, ytrede Kristiane på sin usentimentale Manér«.

KØRT FAST

DET var herligt at komme hjem og se, at Moder så kærligt havde begyndt at samle Udstyr til mig som en rigtig Fuglemoder ribbe Fjerene af sit eget Bryst for at lune min Fremtidsrede.

Men hvad nu? Søster Emilie og jeg havde drøftet, at vi begge vilde søge til et af Københavns Hospitaler, hun skulde nok ordne det altsammen, hun var træt af Diakonisse-gæringens Tvangstrøje, som hun sagde, mens Sygeplejen fremdeles havde hendes hele Kærlighed, og jeg var lykkelig ved Tanken om at komme i min Kærestes Nærhed.

Denne Plan tiltalte dog hverken min Moder eller Svigermoder, der derimod tilbød mig at prøve mine Kræfter som Kokkepige i Æbeltoft Præstegård Vinteren 87—88.

Der var indmeldt, såvidt jeg husker, c. 40 Karle til Højskolen, som sammen med de ugifte Lærere hørte med til Præstegårdens Husstand. Vi skulde være to unge Piger om Arbejdet, og en lille Skolepige »Bette-Sine« til Byærinder, deri indbefattet at bære Middagsmad til de gamle og ubemidlede i Nabolaget. Min Moder havde sine store Betæneligheder, men min Svigermoder og jeg selv havde en ubegrænset Tillid til mine Evner og Kræfter.

Min meget kære 17årige Broder Axel Lauesgård, der efter at have taget en god Præliminæreksamen kategorisk havde erklæret, at nu vilde han ind i noget praktisk, hvilket foreløbigt bestod i, at han hjemme arbejdede med Husflid og Landbrug, samt søgte alt, hvad der var ledigt ved Post- og Jærnbanevæsen, fik samtidig Tilbud om Huslærerplads i Præstegården og Husflidslærerplads på Højskolen, min Svigermoder havde set ham i yort Hjem og fattet stor Godhed for ham.

»Så drog vi en Efterårsdag forventningsfulde til Æbeltoft.

Min Broder havde fået sat igennem, at han som et nødvendigt Værdighedssymbol kunde ankomme iført ny, sort, stiv Hat, han skulde kort efter gøre det første Skridt ad den Bane, der har været så tilfredsstillende for ham. Jeg skulde derimod for første Gang i mit Ungdomsliv løbe Panden hårdt og ublidt mod en Mur.

Min Svigermoder sagde kort efter min Broders Ankomst: »Han er jo som skabt til et offentligt Kontor — et hurtigt Hoved med Overblik, Ordenssans, Arbejdsglæde og elskværdig. Hvem af os har nogensinde set et Menneske på et af vore offentlige Kontorer med et Udtryk som Axel Lauesgårds?« Og impulsiv og kærlig gik hun øjeblikkelig op på Byfogedkontoret med hans Eksamenspapirer og talte hans Sag så glimrende, så de straks antog ham til nogle Timers dagligt Arbejde, om der egentlig var Brug for ham eller Tale om Løn, husker jeg ikke, men hun — der heller ikke var uden Overblik — sagde udtrykkeligt: »det gælder kun om at få ham ind i den Gærning, har han først Foden indenfor, vil han stige Trin for Trin, det lover jeg«.

Hvordan skal jeg smukt nok skildre denne gamle Præstegård: Gavmild altid lige ud til det tilladeliges Grænser — undertiden udover og gæstfri på samme Måde, her var den åbne Dør og den milde, gode Hånd. Jeg har set, at Smådreng, der stjal Havens bedste Frugt, såsnart de erklærede, at de havde været sultne, — blev trøstede, fik Mad og noget med hjem. Jeg har set en Kone, som var slået brun og blå og kom for at beklage sig over sin fordrukne Mand, gå trøstet og hjulpen hjem, klar over, at just hendes Mand nok alligevel var den eneste Mand, hun kunde elske. Jeg har set Tjenestepiger, der havde været på Højskolen, og nu havde en Plads etsteds i Nærheden, som kom for at beklage sig vidt og bredt over deres Husmoder, forlade Præstegården overbevist om, at denne Husmoder, trods alt, var et sjældent godt og dygtigt Menneske, som man — når man selv vilde — sagtens kunde omgås.

Sådan kunde jeg blive ved, og så var dog nok det smukkeste, den indbyrdes næsten ungdomsfriske Kærlighed mellem det aldrende Ægtepar. Fru Jensen havde en Grundlov, der

gik ud på, at intet var og burde være så ukrænkeligt som Hjemmets på én Gang alvorlige og muntre men først og sidst kærlige Tone, for den stred hun tappert hele Livet ud.

»Hvad hjælper det, din Dug er hvid,
som Lillien nys udsprungen,
om alt er pudset blankt med Flid,
når Snavset er på Tungen —«

var et af hendes små Vers. Og som hun fyldte Huset med Pudsighed, Musik og Sang. Hun vilde gärne høre Prædiken og Foredrag, derimod læste hun sjældent, men skete det, kunde på den anden Side en god Bog gøre næsten for stærkt Indtryk på hende.

Hendes Drøm var altid at komme ud at rejse til skønne, varme Lande, men da hun havde læst Fru Jerichaus »Brogede Rejsebilleder«, sagde hun betaget: »Nu har jeg rejst så vidunderligt med hende, så jeg ikke selv behøver at rejse«.

Jeg husker også at Molbechs Dante greb hende stærkt, men ellers sad hun jo mest og broderede og tegnede Portrætter, men kunde da ofte for sin egen Fornøjelse fremsige lange Digte og Salmer mest af Grundtvig, hendes Hukommelse var vidunderlig, når det gjaldt ham.

Ethvert Lys kaster en Skygge, således også i dette gode, lyse Hjem. Nøjsomhed i alt var ubetinget nødvendig, ellers kunde Gavnildheden og Gæstfriheden ikke føres igennem, men det forekom kun naturligt og fornøjeligt. Derimod synes jeg nok, mine Svigerforældre havde for lidt Forståelse af det huslige Arbejdes Byrder og Besvær, de krævede kun så lidt Opvartning og Bekvemmelighed for sig selv, og var man kun mild og venlig mod dem, så kunde man ret ubegrændset svide Vellingen og skåre Stellet. Men var man anderledes indstillet, kunde det nok blive vanskeligt.

Jeg ryddede op, pudsede og pyntede som i den gamle fynske Præstegård, og så længe jeg gjorde det beskedent og i godt Humør, gik det, men da så min Medhjælper fik Gigtfeber og skulde plejes lidt, og min største Forfængelighed, mine Hænder, blev modbydelige af den megen Opvask, røde og ru med blodige Sprækker, ja så fik jeg ganske vist en

udmærket Hjælper¹⁾ midlertidig, men så kom en bullen Finger og én til, som ødelagde min Nattesøvn, og dog måtte jeg være på Pletten Kl. seks, ja, da kneb det en skønne Dag med det venlige Ansigt og den gode Tone. Min Svigermoder havde engang sagt til min Moder: »Det vil gøre mig så usigelig ondt den første Gang, jeg må være vred på Thyra« — nu var det sket.

Pastor Morten Pontoppidan siger et Sted:

»Men det er bedre, at »Herren« stundom kommer og holder en lille Dommedag med os, end at der skal blive alt for meget samlet sammen til den endelige store Dommedag.«

Det er sande Ord, der var Dommedag over mig den Vinter, da jeg stræbede og sled og aldrig nogensinde var på Højde med det Arbejde, jeg i ungdommeligt Overmod havde påtaget mig og endnu mindre kunde magte at være ydmyg, mild og kærlig.

Endnu et lille Stød mod Muren husker jeg.

At synge og spille var i de Tider og især i dette Hjem en ung Piges største Ynde, næsten nødvendigt for at fylde sin Plads i Tilværelsen. Jeg havde øvet og øvet og spillede Chopin i hvertfald med Færdighed, men nu strejkede mine opsvulmede Fingre. Da besluttede jeg med vanlig Energi at tage Undervisning i Sang. Der var en elskelig, musikalsk gammel Frue i Æbeltoft, hun sang med mig, jeg hylede nu Vokaliser i enhver lille ensom Stund og sang om »Nøggen« og »Du brune Hjort ved Træets Fod« og en Mængde andet godt. Hvor vilde min Kæreste blive betaget af dette Fremstød, når han kom hjem til Jul.

Ak, det blev han nu ikke, hvor kærlig og hensynsfuld han end var, opfordrede han mig aldrig til at gentage Forsøget. En Dag hørte jeg fra et tilstødende Værelse, at han blev spurgt, om jeg sang? »Nej, desværre, det gør hun ikke!«

Nå, alt var ikke sorgeligt for mig, just i denne Juleferie, da Højskoleeleverne rejste hjem, med Undtagelse af min Broders gode Ven, Sønderjyden Peter Neumann, blev Arbejdet pludseligt så uhyre let.

Der var en herlig Forening i Æbeltoft: Folkeforeningen.

---

¹⁾ Skipper Sofus Jensens unge nygifte Frue.

Den udøvede Velgørehed, hvilket gav Anledning til Dilettantkomedie, som min Svigermoder ofte stod i Spidsen for, og da kunde man opleve at se min Svigerfader som Suflør¹). Eller der var Foredrag såvel kristelige som folkelige. En litterær soirée kunde også tænkes, som da Digteren Gold-

Pastor Morten Larsen.

schmidt og Søster (der en Sommer var Badegæster i Æbeltoft) en Aften på Hotellet samlede alle interesserede, for hvem Digteren med den fineste Kunst tolkede Æbeltofts Poesi og Skønhed.

Men Folkeforeningens Glanspunkt var dog Juleballet, da mødtes unge og gamle, jævne og fornemme til et strålende Bal, hvor den milde, gamle, ærværdige Præst, der, så længe jeg kan huske, var Foreningens Formand, altid førte Ballet op, uden at nogen tænkte på at forarge sig.

En smuk og harmløs Tid.

Hvor var jeg lykkelig, da jeg sammen med tre Kavallerer, min Kæreste, min Broder og Neumann, gik til Julebal i Folkeforeningen, Hansker dækkede de røde Hænder, »sådan en sød, lille Kokkepige«, hviskede min Broder, idet han tilfreds mønstrede mit Udseende.

Hvornår det egentlig var, at Pastor Morten Larsen var Lærer på Æbeltoft Højskole, husker jeg ikke helt nøje. Han kom lige fra Paris, hvor han havde været Præst i den skandinaviske Menighed. Han var ret aparte, vist også meget nervøs, hvilket dog ikke mærkedes. Hans Veltalenhed henrev ikke alene Goldschmidt men os alle, jeg husker især min Stemning

¹) Han har også spillet Ole i »Abekatten«, hvor han sang nydeligt sammen med sin unge Datter, Inga Jensen.

efter et Foredrag om Prinsessen og Gangerpilten. Højskolens Lærerinde Frk. Anna Hagen og jeg gik afsides med hinanden og var enige om, at han vist kendte mere til Kvindens Natur end de fleste Mænd. Badegæster, Højskolens og Egnens unge Kvinder kritiserede den Sommer ustandseligt hans Klæder, Hårets Længde og øvrige Udseende, men fandt ham forresten spændende og løb efter at høre ham.

Men Grundakkorden i den Livets Melodi på den Egn var dog min gamle Svigerfader¹⁾. Hans store Fromhed, Kærlighed, Beskedenhed og dog mandige Fasthed, når det gjaldt, tonede altid igennem. Når der ikke var Højskole, var der ingen samlet Morgenandagt i Hjemmet, men vi, der gik og gjorde rent i Nærheden af hans Studereværelse, kunde ikke undgå at høre hans Morgensamtale og Bøn med Gud — der var jo så lydt og utæt i den gamle Præstegård, og derudfra forstå ham, når han udtalte: »Enhver, der daglig lever i sin Dåbspagt, vil jeg regne for at være en Grundtvigs Discipel i Ånd og Sandhed«.

Pastor N. J. Jensen, Æbeltoft.

¹⁾ Meget smukt skildret i J. Niensens: N. J. Jensen. Et Blad af Folkehøjskolens Historie.

Fra gamle Præstegårde.

EKSAMEN OG BRYLLUP

SOMMEREN 1888, da jeg med mere Held var Håndgærningslærerinde på Højskolen, fik jeg en Dag Besøg af den unge cand. theol. Stig Brædstrup¹⁾ fra Ranes Ladegård ved Æbeltoft. Han vilde gærne tale privat med mig og gik lige til Sagen.

»Han havde hørt, at min Kæreste den følgende Jul vilde gå op til theol. Embedseksamen, men det skulde og måtte jeg forhindre. Frede havde i sin grønne Ungdom haft skuffende Ungdomsdrømme som Maler, nu skulde han have Tid og Ro til at tage en flot Eksamen, det vilde »stive ham af« senere i Livet. Til Jul vilde det kun være 5 År, siden han begyndte at læse Teologi, — så havde han endda været Soldat og læst et År hjemme — måske nok udviklende, men ikke just befordrende et udmærket Eksamensresultat. Det hele var vildt, og jeg havde et stort Ansvar!«

Den smukke unge Teologs Øjne funkede mig næsten vredt imøde, og han fortsatte: »Selvfølgelig er det fristende, når man har været forlovet i en Årrække, og der er Præstemangel, så at knibe sig igennem med en hvilken som helst Eksamen, men De bør — ud fra virkelig, sand Kærlighed — forhindre det!«

Endelig kom jeg til Orde — »min Kæreste havde vel overvejet lagt sin Plan. Han vilde ikke længere ligge sin Fader til Byrde samtidig med, at hans Moder broderede og tegnede næsten over sin Evne for at skaffe en lille Kapital til to svage Brødre. Med Held kunde han gøre en god Eksamen, med Uheld få Non, i såfald vilde han gøre Gæld og læse

---

¹⁾ Senere Jonstrup Seminariums Forstander.

om, men dette med Gæld var ellers hans Rædsel, så Forsøget skulde gøres, jeg kunde ihvertfald ikke afværge det.«

Jeg tror, han troede mig; for at indynde mig lidt hos ham, fortalte jeg, hvorledes jeg, når min Kæreste og jeg var sammen, hørte ham i Davids Salmer, idet jeg sad med den danske Bibel, og han med den hebraiske — jeg havde også hørt ham i »Lille Kurts«.

»Læser han ikke Frederik Niensens Kirkehistorie,« spurgte Kandidaten atter noget strengt.

»Nej, det kan han ikke nå, men jeg ved, at han kan »lille Kurts« på sine Fingre.«

»Ja, lad os håbe, det går,« sagde han alvorligt.

Så meget er gledet bort i Glemselen, denne Samtale med en god Ven, en ansvarsbevidst ung Mand, står så fint og levende i Erindringen.

Der var nu god Grund til at ønske alt godt. Professor Frederik Nielsen satte næsten øjeblikkelig Fingeren på et Punkt, hvor der i et Årstal, (Irenæus' Dødsår) var Uoverensstemmelse mellem ham og »Kurts«. Min Kæreste havde altså røbet, at han ikke havde læst Frederik Niensens Kirkehistorie, og nu var der til ham i en god Mening!

Hvem er som halvdød, om det ikke er den unge Mand, der bleg rejser sig fra Eksamensbordet, vidende, at nu er Håbet bristet — der må læses om! Det er kun en fattig Trøst, at gode Venner og Kammerater erklærer, at Professoren har været ganske ubillig — næsten ond.

Og så bagefter at komme ind til Professor Peder Madsen, der som en Barmhjertighedens Samaritan først gød Beroligelssens Olie og dernæst Opmuntringens Vin i den blodige Vunde, kort sagt radede Bod paa Skaden.

Så blev det da hverken den bedste (ved Held) eller den dårligste (ved Uheld), men den gyldne, retfærdige Middelveljs Eksamen.

Og vi var lykkelige.

Vi turde ikke straks hverken overtage Æbeltoft Højskole eller et selvstændigt Præstekald.

Pastor Olrik i Ølgod søgte en Kapellan, vi vidste, at den

forrige, Carl Schjørring havde været gift, min Kæreste søgte og fik Pladsen, og i Maj holdt vi Bryllup. Men forinden rejste jeg, for at Bryllupsglæden kunde være helt lys og klar, op til min Svigermoder og bad hende om Tilgivelse for min gennemuheldige Kokkepigetilværelse i Æbeltoft Præstegård. Hun gav mig ikke allernådigst denne Tilgivelse, men sin fulde, varme Kærlighed; mange Gange senere kunde vi spøge med, at det, der er godt klinket, går aldrig itu.

Og så blev der sendt Indbydelser ud. Der var vist tyve Brudepiger, så mange unge Piger var jeg kommen til at holde så »gruelig meget« af i min Ungdomstid, og så var endda de to bedste, jeg havde kendt, Jens Poulsens Stine og lille Kristiane begge døde, men Frigga Lammers kom helt fra Esbjerg med min Brudekrans og sang for os. Min Svigerinde Fru Inga Lønborg-Jensen skildrede 25 År efter Bryllupsdagen således:

»Endelig blev der Bryllupsfest
 I den Yding Skole,
 Frede blev en skønne Præst
 Pragtfuld i sin Kjole.
 Thyra var så glad en Brud,
 Brudepiger danse,
 Bøgen til den Fest sprang ud
 Folket strø'de Kranse.
 Dobbelt Far og dobbelt Mor
 I den gamle Skole.
 Sødste paa denne Jord
 Strålende som Sole.
 De viste os Livets Herlighed
 Ved trofast Kærlighed.
 Det er i Vårens Flor, forsikrer jeg,
 Man får hinanden kær, Hurra for Maj!«

Ja, mine Forældre var strålende glade for den Svigersøn, de havde fået, de mente altid, at det var — takket være ham — de fik deres Datter tilbage, men han var ikke ene om det Stykke Arbejde, den danske Folkehøjskole kom først. — En tre, fire Måneder gik, inden Olrik skrev, at nu

ventede han min Mand ned til Efterårseksamen i sine mange Skoler. Ventetiden snart i mit og snart i min Mands Hjem var falden os meget lang, det er Synd, når nygifte ikke straks får egen Rede eller ensom Rejse, hvor de kan dølge deres unge Lykke.

ØLGOD PRÆSTEGÅRD

VI skulde selv tage Skøn over den lille, beskedne Aftægtslejlighed hos Gårdejer Anders Hansens på Søndervang lidt uden for Ølgod By, som Olrik havde på Hånden til os.

Foreløbig blev vi med stor Gæstfrihed modtagen i Præstegården. Fru Olrik var død for et Par Ar siden, nu styredes Huset af hans Søster Frk. Sofie Olrik, en varmhjærtet, åndelig interesseret, men noget skrap, midaldrende Kvinde. Og så var der den ualmindelig levende, strålende Børneflok: tre Sønner og fire Døtre. En Ejendommelighed, der både undrede og rørte os, var det, at Fru Olrik kunde være død og dog så forunderligt lyslevende tilstede. Det skete ved Børnenes og Olriks varme, beundrende Kærlighed til den Afdøde. Der står på hendes Ligsten:

»En god Hustru er langt mere værd end Perler«.

Den af Børnene jeg først og fremmest tabte mit Hjerte til, var den 14-årige Sigurd (den senere så talentfulde Maler og Illustrator, død 1919). Det forekom mig, at han følte Savnet af Moderen dybest, han var indesluttet, men iagttog alt og alle. En Dag stak han uden et Ord en lille Vandfarvetegning til mig — det var en fyrig, brun Hest på en meget grøn Eng. — Vi skulde have den store Glæde, mange År efter at gense ham som nygift, frigjort og lykkelig.

Det viste sig, at vi foruden de to små Kamre og det lille Køkken med den store åbne Skorsten tillige kunde leje Gårdens tre Fags Storstue med et lille bitte Gæsteværelse, nu gjaldt det kun at få det hele indrettet før Vinteren.

Min Mand gik straks igang med det håndværksmæssige, mens jeg som Gæst i Præstegården søgte at gøre mig nyttig med Kjølesyning og Gummiforsåling af Børnenes Fodtøj, hvorved jeg straks vandt Frk. Sofie Olrik.

En Murer fik fjærnet den uformelig store åbne Skorsten, der blev erstattet med et lille, bitte Komfur.

Min Mand malede og tapetserede, kun de smukke, gamle Døre, der skulde males som mørkt Eg, blev overladt til Ma-ler Hansen, en yngre, glad musikalsk Mand, der ledede Eg-nens Sangforening. Når jeg kom op for at se til Arbejdets Trivsel, hørte jeg i lang Afstand hans og min Mands friske, tostemmige Sang, et velsignet Varsel for vort første lille Hjem.

Vore Værtsfolk var prægtige, unge Folk, aldrig har den Linie: »lysvågen for alt skønt og stort heneden« — passet bedre på en Livsførelse end paa deres. Anders Hansen var nok ivrig optagen af at drive sin Fædrenejård, men samtidig le-dede han Gymnastikken på Egnen, og det var både med Ildhu og Begavelse. Han blev senere efter endt Uddannelse i mange År — ja, indtil sin Død — Lærer på Jonstrup, hvorfra mange vil kende ham. Og hans yndige Hustru, Hjærtet bli-ver så blødt, når jeg mindes den unge Marie Hansen, hun forekom os at være en af de rene af Hjærte. Når hun på engang så mild og alvorlig med sin lille Anna på Armen stod i Døråbningen, syntes vi, hun kunde stå Model som en Ma-donna.

Jo, vi var kommen i godt Selskab.

Men selvfølgelig var det også her i Ølgod den gamle Præstegård med sine mange Beboere, der havde vor stør-ste Interesse.

Med sine gamle Længer ud mod Vejen, sin smukke vel-holdte Have, kranset af den lille rislende Bæk, var den allerede set udefra både anselig og smuk. Stuehuset var bygget meget ligetil i Firsernes Smag, men selve Stuerne var ret fornemt præget af en vis kunstnerisk, enkel Hygge. Blomster blev el-sket og plejet som de levende Væsner, de jo også er. En selvdreven, rigtblomstrende Kala, Lillie eller Alpeviol blev stærkt fremhævet, ofte stillet foran Konsolspejlet i Daglig-stuen, så dens Skønhed blev fordoblet.

Gæstfriheden var stor, men blev ikke (som i Æbeltoft og mange andre grundtvigske Præstegårde) øst ud som i Blinde. Den var også som en velplejet Blomst, der skulde ydes og

nydes i Skønhed, det følte altid som en Art Udmærkelse at blive indbudt til Ølgod Præstegård, og selve Besøget forløb festligt, fordi Olrik altid, når han gav, var en glad Giver.

Men nervøs og pirrelig kunde han (særlig efter at have mistet sin Hustru) også være i det mere praktiske Samarbejde med de unge Kapellaner.

Jeg har et Minde om en Mørkningsstund i Ølgod Præstegård, der gav et Indblik i hans tunge Sind:

Vi var efterhånden alle bleven tavse, da lød med Olriks smukke, bevægede Stemme det gamle Rim;

»Jeg venter dig, Herre Jesus, til Dom
Hvert Øjeblik, jeg ser mig om.

Hastig du komme kan og brat
I hver en Time ved Dag og Nat.

Lad brænde mit Hjertes Lampe beredt
I Tro, i Håb og i Kærlighed!

Jeg sover eller våger, da være jeg din,
Jeg lever eller dør, da være du min!

Og når du kommer, kom mild og blid
Og gør mig salig til evig Tid.«

Men herligst var det at se og høre ham i Kirken, særlig ved de store Højtider var der en Højhed og Glans over Gudstjenesten, som jeg intetsteds har set Magen til. Lærer A. J. Bruun har i Skildringen af sine Forældres Hjem (Minder fra gml. grundv. Hjem VII) også skildret Olriks Gudstjeneste en Påskemorgen, når Alteret var smykket med Præstehavens Blomster, og Olrik gik på Prædikestolen i Messeklæder og begyndte med at fremsige Verset: »Tag det sorte Kors fra Graven, plant en Lilje, hvor det stod.« Eller når han stod ved Døbefonten med sand profetisk Værdighed og døbte, så alle måtte føle, at her var Gudstjenestens Højdepunkt.

Overfor Sognets mange unge, fattige Lærere var han både ridderlig og kærlig. En af dem har nylig fortalt mig, at en Jul, da det så særligt trangt ud for ham og hans kære,

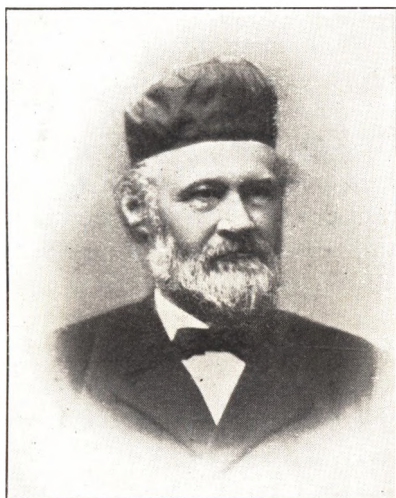
kom Olrik i Mørkningen kørende ud til dem med en halv Gris. Jeg ser i Ånden det strålende Ansigt, hvormed han har givet Gaven.

Fredag d. 25. Okt. 1889 blev min Mand ordineret i Ribe, vi må have følt os meget fattige, for vi mente, det blev for dyrt, om jeg rejste med. Nå, jeg havde jo også Søndag den 27. Okt., hans Indsættelsesdag i Ølgod og Strelluf, at glæde mig til. Tankerne var dog den Dag mer i Ribe end i Ølgod, og jeg husker, at jeg, mest vel for at komme til at tale om min Mand, sagde til Frk. Sofie Olrik: »Nu må De ikke være for kritisk overfor min Mand på Søndag.«

Hun så lidt forbavset på mig: »Ja, men jeg går virkelig ikke i Kirke, jeg hører jo heller ikke min Broder, Hostrup er min Præst, ham hører jeg én Gang om Året, når jeg kommer til København!«

Luften blev ligesom lidt kølig om os, men om Aftenen så jeg hendes varme, utrættelige Omsorg for den yngste af Børnene, den lille, vanføre Harald, da gav jeg hende i mit Hjærte Lov at være den, hun var, selv om det stadig kunde knibe lidt.

Thi Sagen var, at Olrik just på den Tid stod i store Vanskeligheder i sin Præstegerning og fortjente kærlig Forståelse af sine Nærmeste. En ret fanatisk Missionsmand, Anders Stenderup, havde, på Grund af Olricks Forkyndelse i grundtvigsk Ånd (der samlede mange Tilhørere og var til stor Velsignelse), omtalt Olrik som en Satans Præst. Da A. S. kort efter lod sig indtegne til Alters hos Olrik, nægtede denne at modtage ham, og henviste ham til Pastor Moe

Pastor Olrik.

i Skjern, hvor A. S. ellers søgte til Kirke. A. S. gik til Olrik og beklagede vel, at han havde brugt Udtrykket Satans Præst, men da Olrik trængte ind på ham: om han fremdeles havde den Opfattelse af ham — vilde A. S. ikke svare nej, så Olrik måtte atter alvorligt henvise ham til Skjern.

Anders Stenderup vilde dog sætte sin Krig igennem og lod sig atter indskrive til Alters, og da Olrik påny nægtede at modtage ham, klagede A. S. til Biskop Balslev; i Klagen figurerede pynteligt, at han havde bedt Olrik om Forladelse for Udtrykket Satans Præst.

Olrik måtte nu indgive sin Forklaring. Dette Aktstykke, optegnet i Ølgod Embedsbog, kan læses den Dag i Dag med den dybeste Sympati for Olrik. Biskoppen er i sit Svar også øjensynlig rørt og tiltalt af Olriks Optræden. I Svarskrivelsen indrømmer han fuldt ud og vidt og bredt sin Forståelse og mener også, at A. S. bør tage til Skjern, men ak, til Slut står, at A. S. har sin folkekirkelige Ret, så Olrik kan ikke negte at opfylde hans Begæring.

Og så kom da den uhyggelige Søndag, da A. S. benyttede sin tiltvungne Ret til at gaa til Alters, betjent af Olrik.

Vi to unge Kapellanfolk var dybt grebne af dette og fik en varm Forståelse af, hvad Præstefrihed betød for den danske Folkekirke.

Det var i det hele taget i åndelig Henseende stærke, urolige Forhold, vi kom ind i. Her mødte vi »Bornholmere«, ikke let at skelne fra »Indre Mission«, og samtidig med os kom en Frøken Juhl og holdt stærkt besøgte Vækkelsesmøder, nærmest i, hvad vi nu vil kalde »Fri Missions Retning«. Hun talte med en forunderlig Glød, der drev midaldrende, ansete Koner frem til at angre og tilstå de sælsomste Ting.

Dagen derpå var Stemningen trist og sløj som efter en Rus.

KAPELLANENS

VI var kommen med Angst og Bæven, det havde været let at slå vort Mod til Præstegærrningen ned for hele Livet, men det modsatte skete, vi kom som i et Moderskød, vi to ungdommelige Poder inddrak den åndelige Næring, så vi voksede, som ved Bække Pileskud.

Afstandene var uhyre store, det var allerede dengang på Tale at bygge en Kirke etsteds ude i Heden, enten i Krusbjerg eller i Hejbøl, derom stod der nogen Strid. Vor inderlig gode Ven Mads Danielsen havde hørt Kirkeklokkerne ringe fra et bestemt Sted i Krusbjerg, vi troede med ham, at der måtte den komme til at ligge. Det skete dog ikke.

På »vor Tid« nøjedes man endnu med Gudstjeneste skiftevis i Skolerne. Det er et smukt Minde, når i den tidlige mørke Vintermorgen en af Beboerne derudefra holdt med sit Køretøj foran vor Dør, og så efter Køreturen at komme ind i det overfyldte Rum med de prægtige, lydhøre Mennesker.

Vi havde i den gamle Gårds Storstue fået os indrettet en hyggelig Stue, der kunde rumme mange Mennesker.

Mine Forældre havde, foruden hvad de kunde tage fra sig selv (Sengetøj, Dækketøj m. m.) givet mig 800 Kr. i Medgift.

Jeg havde givet et Gisp, da min Kæreste af denne Sum brugte 435 Kr. til et godt, brugt Klaver. Nu var det meget imponerende anbragt på skrå i Stuens største Hjørne. Bag ved dannede et veludviklet Havreneg (fra Skoleloden derhjemme) isprængt Rør og Dunhammerne en pragtfuld Vinterbuket, som Musene dog stadig misundte os, indtil de tillidsfuldt lavede Rede med Unger midt i det hele. Om det øvrige Møblement er ikke stort at sige, det var i en Tid, da et Par langstrakte Trækasser let kunde laves til en Puf. Et Par af

min Moders gamle rynkede Nederdele blev sirligt foldet slået på Siderne, mens et stilfuldt Sækkelærreds Broderi kom på Sædet. Nogle sortlakerede Pinde slog min Mand sammen til Flugtstole, de blev også prydet — næsten overdådigt — med Broderi og fik en lille rund Pølle til Nakken. Gamle Koner, der sank ned i dem, kom ikke op de første Timer, hvilket heller ikke var Meningen.

Men på Væggene var gode Ting: Det store Kobberstik fra min Mands Ungdomsven »Vandringen mod Bethlehem«, L. Frølichs seks dejlige Pennetegninger af Dronning Dagmars Rejse til Danmark og Fru Nanna Jensens Broderi af Æbeltoft Præstegård.

Min Svigermoder fortalte senere, at hun aldrig havde Mod til at besøge os i Ølgod, hun syntes, hendes Hjærte måtte briste af Medlidenhed med vor Fattigdom. Vi stirrede uforstående på hende, vort Hjærte havde jo været bristefærdigt af Lykke og Selvfølelse over det Vidunderhjem, som vi turde kalde vort.

Lærerinden i Præstegården, Frk. Aamoth, sagde en Dag til mig: »Straks syntes jeg, Deres Hjem var lidt fattigt, men nu har jeg så ofte set Deres Mands henrykte Ansigt, når han viser dets Skatte til sine Gæster, så nu synes også jeg, det er det smukkeste Hjem, jeg har set!«

»Det var jo rart!« mumlede jeg temmelig forvirret.

Vi begyndte straks nogle Onsdagsmøder for Kvinderne i Sognet, undertiden gik dog Mændene med, hvad vi anså for en stor Hæder. Min Mand læste højt, sang og spillede, så drak vi Kaffe og talte kønt, godt og fortroligt med hinanden, om hvad der var oppe i Tiden. Der kom mange, og vi ved, at disse Møder endnu lever i kærlig Erindring.

Jeg tror, at vi — ligesom før os Carl og Signe Schjørring — nu, Fru Olrik var død, kom og udfyldte et Savn i Sognet, Folk kom grumme meget i vort lille Hjem, særlig mindes jeg, at Konerne ofte kom to og to på Besøg, således Lene Bruun og Marie Birkemose, Cicilie Hatting og Marie Foersom, gamle Ane Holm og An' Mari ude fra Heden o. s. v., o. s. v., det var nærmest en Undtagelse, når der en Dag ikke kom Gæster.

Den årlige Løn var 1380 Kr. + en Offerdag, derfra skulde Husleje og Kørselsudgift, tilsammen 600 Kr. Cyklen var endnu ikke opfundet, og Afstandene meget store. Nu skulde man jo tro, at den megen Gæstfrihed kunde ruinere os, men det stik modsatte var Tilfældet, vor Velstand øgedes næsten mirakuløst. Ganske vist var vi utrolig nøjsomme, vi fik først en lille Husassistent, 6 Dage før vort første Barn blev født, og var Føret dårligt, gik vi ofte (selv op i Byen for at gøre Indkøb) med Træsko, men deri lå dog ingen Forklaring, nej, men vi var Genstand for en så overvældende Gavnildhed, som jeg hverken før eller senere har oplevet eller hørt Tale om.

Vi ejer en gammel, omhyggelig Optegnelse over al den Gavnildhed, vi vilde jo ikke glemme hverken, hvad Folk hed, eller hvad de gav os. Vi læser: Jørgen Hattings: Ribbesteg, 2 Pølser, Sortepølser, Svinefedt. Mælkekusken: 1 Flaske Fløde, 12 Æg, Medisterpølse. Søren Kristensen

Kapellanens i Ølgod.

Hjedding: c. 5 ⌘ Oksekød. Lærer Bruuns: Kalvesteg. Stine Baggessgård¹⁾: 1 ⌘ Smør. Ane Holm: Sokker. Kromannden: 1 Hane. Præstegården: Slagtemad. Topgårds: 2 ⌘ Smør, Kyllinger. Karen Gejl:²⁾ Potteplanter, Småkager, Salviethe. Bødkeren: flere Sække Spåner. Knud Lai: 2 Duer, 1/2 ⌘ Chokolade, 1 Kurv Småkager, 1 Fl. Fløde — — — m. m. m. Side op og Side ned.

Denne stigende Strøm af Gaver gav os efterhånden en sådan Følelse af Velstand, som — såvidt jeg husker — kun én eneste Gang blev fordunklet af lidt økonomisk Bekymring.

¹⁾ Vor Vaskekone.

²⁾ Den gamle Kirkekone i Strelluf.

Der var Vacance i Vorbasse og Hejnsvig, min Mand skulde dertil en Søndag, det var en Tur, der vilde tage tre Dage og koste c. 30 Kr. i Kørselsudgift. Forkælede af Gavmildhed følte vi os temmelig forurettede over denne uventede Udgift.

Da kom en Missionsmand Søren Frandsen fra Strelluf og tilbød, at han vilde køre den Tur med min Mand ganske gratis.

Om Lørdagen holdt hans beskedne Køretøj i Gården; til mig stak han lidt underfundigt to Duer med den Bemærkning: »Præster vil gerne have lidt for Tandem.« Der var noget eget over ham, så jeg havde den største Lyst til at give ham Duerne tilbage og bede min Mand selv leje til Turen, — dog det var for sent, men urolig og forstemt så jeg Køretøjet snegle ud af Gården.

I vor Troskyld havde vi ikke tænkt over, at Søren Frandsen selvfølgelig kun havde én Tanke med at gøre denne Kraftanstrengelse, nemlig den at omvende den unge Kapellan til sin Retning, hvilket måtte kunne lykkes på en så ensformig, timelang Køretur. Nu for sent indså jeg, hvilken ulidelig Skuffelse Turen vilde blive for dem begge.

At det var gået sådan var mere end tydeligt, da de sent om Mandagen rullede for Døren. Jeg havde ondt af dem begge, dog næsten mest af Søren Frandsen, hvis duknakkede Skikkelse så helt træt og sløj ud, han havde sat denne Bekostning og Anstrengelse ind for sin Overbevisning — uden Held! Jeg havde dækket et meget hyggeligt Aftensbord og vilde gerne opmuntre ham, så han kunde foretage den sidste Køren ad Strelluf til i en bedre Sindsstemning.

Dog hellerikke det skulde ske.

Samme Dag med Posten var der kommen et Nodeblad til os fra min Broder Axel Lauesgård, der fandt det kosteligt at tænke sig os som »værdige« Præstefolk og derfor demonstrativt altid skrev uden på vore Breve: Hans Velærværdighed Hr. Pastor o. s. v. — Dette Nodeblad (med et mildest talt iøjnefaldende Omslagsbillede) var det sidste ny på Dansens Område: »Vil Du nu bare la' Hønen gå.«

Halvt forarget havde jeg dog om Eftermiddagen øvet mig lidt og glemt Nodebladet på Klaveret.

Oplivet af min gode Mad og stærkt overdrevne Elskværdighed var Søren Frandsen efterhånden kommen i helt god Steming, i hvertfald overfor mig, så han efter Måltidet gik rundt og noget nærsynet betragtede vore Billeder og nu nærmede sig Klaveret, idet han udbrød: »Ja, sådan et Instrument vilde jeg gjerne ha', så jeg kunde spille lifligt for Herren.« Inden jeg kunde hindre det, var han nu ved at undersøge det No-deblad, der stod fremme.

O Rædsel! jeg ser endnu hans Blik, da det fra »Hønen« fæstede sig på mig.

Brat og isnende tog han Afsked, vi så ham aldrig siden.

Men der er mange, som vi mindes i taknemlig Glæde. Vi kom straks til at holde usigeligt meget af den gamle An' Holm og hendes Veninde An' Mari',

Anes Historie fik vi af vor allerbedste Veninde, vor Vaskerkone Stine Baggesgård. I sin Ungdom var Stine fra Vendsyssel flyttet med Pastor Buckholtz' til Ølgod, og gift og hjemfaren i Ølgod kom hun aldrig tilbage til Vendsyssel, som hun elskede og længtes efter, hun vakte ligefrem vor Længsel efter at komme derop. Hendes Gavnildhed og Omsorg for os var rørende.

Men det er gamle Ane Holms Historie, som det nu efter så mange Års Forløb sikkert ikke kan krænke nogen at fremdrage.

Hun havde som ung været stærk og selvrådig, hendes Mand, som hun ellers holdt meget af, fik det nok at mærke til Tider. Da skete det, at han engang havde Arbejde et halvt Årstid langt hjemmefra og der var hende utro, kom i Forhold til en Pige på den Egn. Da Ane fik det at vide, blev hun dybt ulykkelig, men da hendes Mand i sin skamfulde Anger ikke turde komme hjem til hende og Børnene, opsøgte hun ham og trøstede og beroligede ham og fik ham hjem. Men hun gjorde mere. Da Julen nærmede sig, og hun hørte, at Pigen havde født et Barn, gik hun lang Vej og opsøgte hende og tilbød at tage Barnet til sig, hun havde selv et Barn, der alligevel skulde vænnes fra, nu vilde hun i dets Sted lægge sin Mands Barn til sit Bryst. Og hun fik det og bar det hjem og kunde som gammel Kone sige på sin stærke

Måde: »Vorherre kunde nok godt lide, hvad jeg gjorde dengang, for han blev dog den af Børnene, som jeg har havt allermost Glæde af, han husker mig altid.« Hun havde i en Krog af sin lille Stue stadig stående et lille Grantræ med noget ældgammel Pynt, der hvert År fik en frisk Gran. Det var et Minde om den første Juleaften efter denne Oplevelse, da havde de for første Gang havt Juletræ i det lille Hjem, det havde nok i det hele taget været som et Vendepunkt i deres Liv dengang.

Der er ingen Tvivl om, at Olrik også har kendt denne Tildragelse — skønt den lå længe før den Tid, han kom til Sognet. Han viste altid Ane Holm stor Venlighed og en vis Udmærkelse. Således har vor Veninde Maleriuden Frk. Marie Hatting fra Ølgod fortalt, at hun fra sin Barndom kan huske fra Præstegårdens store Høstgilde, at Olrik førte Dansen op med gamle An' Holm. Hendes Hvergarmskjole stod da stift ud, mens hun gravalvorligt svang sig med den aldrende Præst, som hun agtede og beundrede så højt.

I en anden Kant af Sognet — men også på Heden — boede et gammelt Ægtepar, der nogle År forinden havde solgt deres Sted og sammen var rejst til Amerika til deres Børn, der sad i gode Kår og længtes efter at gøre det sorgfrit og godt for dem. Men Amerika var for urolig og fremmedartet, særlig for ham, der ikke som hun kunde gå så helt op i Børnebørnene. Han længtes Dag og Nat tilbage til den fattige, ensomme Hedeegn, de havde forladt, og så måtte da Børnene lade dem rejse tilbage, nu havde de det kun småt, men var usigelig lykkelige og tilfredse.

En Efterårsdag stod den gamle Mand smilende i vor Stue med en stor, fed Hare i Hånden. Ja, han havde da så længe havt Lyst at besøge os, men han havde ikke havt noget at gi' os!! men så havde han nu fundet denne Hare skamskudt, men ganske frisk, — værsågod! Og det blev et langt Besøg. Vi fik Beskrivelsen af hele Rejsen og Hjemvéen og Børnene derovre, der var så gode, men ikke kunde forstå —.

Men da han var gået, var vi betænkelige ved al den overhåndtagende Gavmildhed, »en døende Hare måtte lægge sig på en gammel Mands Vej, for at han kunde have noget at

give os — « nej, vi måtte dog nok tænke på at søge et andet Sted hen.

Der er et Par Juleminder, der banker på. Stine Baggesgård havde forudset, at vor første Juleaften¹⁾ kunde blive ensom og måske lang nok for os ene to, og så havde hun da fortalt mig, at et Sted oppe i Ølgod lå en gammel Kone til Sengs, som vel blev godt passet, men nok sådan en Aften vilde komme til at ligge noget ensom. Vi fandt da også op til hende og sang med hende og lod hende fortælle for os, det, hun helst vilde, om da hendes Børn endnu var små og hjemme hos hende, og hun altid om Natten havde et lille Barn sovende i sin Arm. Hvad hun hed har jeg glemmt, men jeg kan endnu se hendes smukke, milde Øjnes Udtryk, da hun sagde: »Ja, når man i så mange År har haft et lille Barnehoved hvilende på sin Arm hver Nat, så vil man nok altid siden hele Livet »vånte«²⁾ noget og fryse på den Arm.«

Hvor var der bleven Jul i vor Stue, da vi kom hjem efter det Besøg.

Det andet Minde er fra vor sidste Jul i Ølgod.

Fru Olrik og de udmærkede Kvinder i Ølgod havde tidligere haft Juletræ med rige Gaver for Egnens fattige Børn, efter hendes Død havde det hvilet. Ret selvsikker ved den megen Medgang satte jeg mig nu i Spidsen for en Julefest med stort Juletræ for alle Sognets Børn oppe i Ølgod By. Tanken slog godt an, og det tegnede strålende. Da kom de to alvorlige Kvinder Marie Forsom og Cicilie Hatting på Besøg øjensynligt i et bestemt Ærinde. Marie Forsom (vor Vært Anders Hansens Moder) gik straks til Sagen, — hun havde håbet, at dette med Julefesten ikke var bleven til noget, Juletræ og Julefest skulde så vidt mulig være Hjemmenes Sag, derfor havde man også nu efter Fru Olriks Død ladet det hvile. Da jeg mente, at der var så mange Fattige, der ikke fik Juletræ og Fest i Hjemmet, indvendte hun hurtigt, at der var ikke flere, end vi kunde let med forenede Kræfter opdage hvert eneste fattigt Hjem i Ølgod Sogn og med en ringe

¹⁾ Vi havde afslået alle Indbydelser både fra Anders Hansens og Præstegården.

²⁾ Savne.

Del af de mange indsamlede Penge skabe en festlig Juleaften i disse Hjem. Hun syntes, Julen var for god til at inddrages i de offentlige Forlystelser, Børnene skulde i hvertfald have deres bedste Juleminder fra hvert sit Hjem, hvor fattigt det så kunde være, hun skulde så gerne for Sagens Skyld volde sine egne Børn den Skuffelse.

De fik mig ikke overbevist, men jeg har ofte i Årenes Løb måttet tænke på vor Samtale, når jeg hørte om Børn, der havde været til så og så mange Juletræer.

Julefesten forløb strålende. Vor Veninde Stine Baggessgård skulde have Fortjenesten med at koge Kaffen.

Efter Højtideligheden om Juletræet kom jeg rask ud i Køkkenet for at se, om Kaffen var parat, — ja, det var den, — men hvad var det! Stine stod og græd! Ak, hvor ydmygende, — jeg, der mente at have tænkt på alt, havde ikke tænkt på, at Stine, der var så øm en Moder og selv havde sin Børneflokk inde om Træet, havde været afskåren fra at være i vi gifte Kvinders Kreds, der stod og nød det skønne, uvante Syn med de mange, glade Børn.

Så blev det da sådan, at jeg, da Aftenen var forbi, og så mange havde takket og rost mig, gik stille og ydmyget hjem — sundt for mig, Synd for Stine Baggessgård.

Lidt ungdommelig Fornøjelse erindrer jeg også. Således et stort Bryllup i Strelluf, hvor unge og gamle om Aftenen dansede glade med hinanden ude i det store Telt, og hvor min Mand også svang sin unge, danseglatte Kone. Det var sikkert den Aften, at en Missionsmand, der længe med sure Miner havde iagttaget de dansende, sagde til den djærve ældste Datter, Kirsten Marie på Adsbølgård: »Ja, det er jo som at se ind i Helvede!« hvortil hun svarede: »Nej se, er man så glade i Helvede!«

Anders Hansens, Dyrslæge Jessens og vi var tre unge jævnaldrende Familier, som ofte havde det fornøjeligt sammen. Hos Dyrslægens var vi en Aften indbudt sammen med Lærer Sindbergs. Efter at en politisk Disput længe havde truet med at ødelægge Aftenens Fred og Hygge, fik Fru Jessen Herrerne til at spille Whist. Min Mand, der spillede dårligt, sad i stort Held og gik hjem med den svimlende Sum

af 87 Øre. Dyrlæge Jessen har fortalt mig, at Dagen efter fik han Pengene sendt tilbage. Vor Samvittighed var ofte ikke alene øm, men saa ømfindtlig som en bullen Finger, det husker jeg levende.

Det berømte vestjyske Jærnbane-konvent, der i År har kunnet holde 50 Ars Jubilæum, stod dengang i sin fulde Glans. Skønt sikkert ingen mistænkte os for nogensinde at holde Konvent, blev vi dog straks indbudt som Deltagere.

Det herligste Samvær i to Dage med Gudstjeneste og en meget levende Diskussion.

Jeg husker især et Konvent hos Pastor Morten Larsen i Holstebro. Det skulde holdes på Højskolehjemmet, hvor han vistnok dengang boede. Det var min Mands Barndomsby, og vi glædede os ubeskriveligt.

Men Vanskelighederne var store, jeg havde vor lille Pige ved Brystet. »Tag hende med,« sagde min Mand — ja, men så blev jeg jo så bunden, kunde hverken komme i Kirke, eller til Bords, eller Forhandling! »Så tager vi også Else¹⁾ med«, sagde han. Vor Velstand var nu så grundmuret, så de eventuelle Udgifter var en smal Sag.

Som tænkt så gjort.

Konventet samlede sine fleste Medlemmer op ved de forskellige Jærnbane-stationer. At min meget ungdommeligt udseende Mand allerede på Ølgod Station vakte berettiget Opsigt med sin Familietransport (Hustru, Barn, Pige, Barnevogn) er forståeligt. Var han i sin Tid kommen ensom til Ordinationen i Ribe, så kom han nu unægtelig i det herligste Rejsefølge. Alle de ungdommelige Præstekoner, med Johanne Mygind (Hodde) og Signe Schjørring (Ådum) i Spidsen, var sikkert dybt og elskværdigt interesserede i denne Foreteelse, der åbnede uanede Perspektiver til Konventets Udvidelse og overvandt en ofte tilbagevendende Vanskelighed for deres egen Deltagelse.

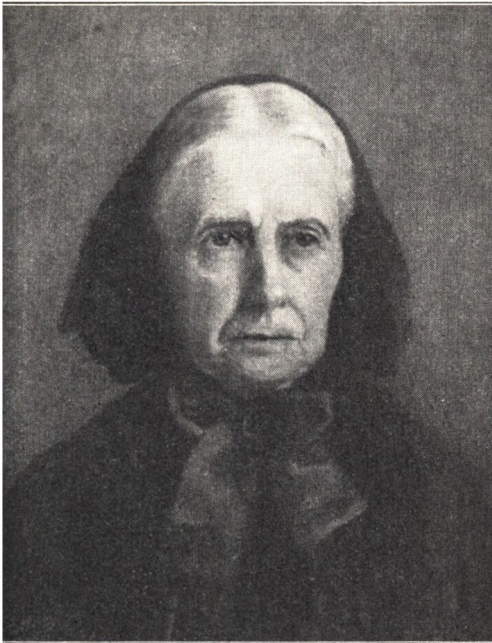
Præsterne var noget mere skeptiske, opdagede jeg med

---

¹⁾ vor 14årige højt skattede Husassistent.

en vis Bitterhed og nogen Ængstelse ved Tanken om Mødet med vor ugifte Vært Morten Larsen.

Men nu sluttede den indtagende unge Enkemand fra Dejbjerg: Pastor Balslev — sig til. Han var i et så strålende Humør (Johanne Mygind og jeg mente at opdage Grunden, da vi senere så ham hilse på Pastor Plesner og Frk. Anna Plesner fra Vedersø). Det får nu være, hvad det var og — blev, men

En Ølgodkvinde¹⁾.

han foregik sandelig Præsterne med et lysende Eksempel. Han gjorde »den unge Jensen«, som han kaldte vor søde, lille bitte Pige, til Dagens Helt, der snart gik fra Hånd til Hånd, mens jeg måtte tage mig af vor lille Husassistent Else. Hun, der havde glædet sig så ubeskriveligt til for første Gang i sit Liv at køre med »Jærnbanen«, blev, så snart Toget satte sig i Bevægelse, voldsomt søsyg og måtte ved første Holdsted følges til en ensom Hundeku-

pé, hvor hun nervøst ofrede til én eller anden krænket Naturmagt.

Pastor Morten Larsen tog vor Ankomst storartet, det må jeg sige. Og at rejse hjem sammen med det øvrige Konvent — utænkeligt! Så mange Navne, der allerede havde næsten historisk Klang i mine Øren, blev nu til lyslevende kærlige, gæstfri Mennesker: Hornshøj, Gårdhøje, Balle, Boghandler Jensen, Gartner Nielsen o. m. fl. —

¹⁾ Maleri af Frøken Marie Hatting, tilhører Pastor Hansen Rind.

De mange Mennesker i Kirkerne, de små hjertelige Konfirmander, de mangfoldige Gaver ligeså fra Fødemidler til Klæder og Møbler, den herlige Kreds af Lærerfamilier, hvoriblandt vore allerbedste Venner var Lærer Bruuns, ja, jeg har vist aldrig truffet to Mennesker, der havde en så inderlig Forståelse af, hvad sandt Venskab vil sige, som de to; og som det allerbedste, de kærlige, udviklede, kristne Kvinder, Ølgod og Strelluf var så rig på, de som ret forstod at tale med den unge Præst om hans Gærning — opmuntre, retlede — fremelske — se, alt dette måtte jo give Lyst og Mod til Præstegærningen og efterhånden helt fordunkle Lysten til Højskolegærningen. Dog var vi stadig trykket af vor undselige Ungdommelighed.

Da kom en bestemt Oplevelse, der ligesom hjalp min Mand ud over det døde Punkt, og derfor står i særlig Glans for mig:

»Det var en Sommeraften nær Sengetid, at et ældre barnløst Ægtepar Proprietær Schmidts fra Høngebjerggård kom til os. Jeg forstod snart, at det var ikke mig, det gjaldt, og gik stiltfærdigt til Ro.

Det var tunge, urolige Tanker, som de følte Trang til at tale om med den unge, milde Præst. De taltes ved til langt ud på Natten, og at han ikke skuffede dem, så jeg ofte siden i deres Blik. Og at just denne natlige, dybt fortrolige Samtale var af Betydning, også for min Mand, det mærkede jeg tydeligt, han havde nu mer og mer Mod til en selvstændig, præstelig Gærning, og da en ny »lille Jensen« en skønne Dag havde anmeldt sin Ankomst, blev det bestemt, at det første Embede, som vi syntes passede os, vilde min Mand søge — i Mangel af Anholt! helst i Vendsyssel.

Selvfølgerlig fik jeg i den Anledning en Drøm: Vi sejlede på en skøn, lille, solbeskinnet Sø fuld af Åkander, jeg bøjede mig langt ud af Båden, fik fat i en Stilk, trak til og — vågnede.

Embedet i Glenstrup var ledigt, der lå Glenstrup Sø, og jeg plagede min Mand for at søge det, for jeg vidste! at vi vilde og skulde få det.

Han søgte og fik det — ikke.

Så gik der en Tid, og en Dag sagde min Mand: »Råbjerg,

Danmarks nordligste Landsogn er opslået anden Gang, det har ingen Ansøgere, det må være noget for os.«

Han søgte og fik det selvfølgelig.

Og da vi kom derop, lå Søen der — hørende til Præstembedet — og en Sommerdag i Solskin og Glæde plukkede jeg min Åkande.

Men det var den velsignede, skønne Afsked fra Ølgod.

Det var dengang ikke egentlig Brug at give Afskedsgaver, men Olrik, der vidste, at nu gik vi ind til det for os ubarmhjærtige Nådensår i Råbjerg, besluttede omsorgsfuldt, at min Mand skulde have en ekstra Offerdag, den Dag han holdt sin Afskedsprædiken. Det var en på en Gang dybt vemodig og strålende Dag, små Konfirmander, ja så godt som alle i den tætsfyldte Kirke gik op og lagde deres Gave på Alteret. Jeg så en fattig klædt Mand med Træsko på, der stod lige inden for Kirkedøren. Da man begyndte at ofre, blev der mere Plads, og han gik frem, tog sin Pengepung op, undersøgte Indholdet, satte Træskoene og gik op med sin Gave, jeg kendte ham ikke, men jeg glæder mig til engang at mødes med ham i de evige Boliger.

Og så Afrejsen. Vi havde fået Lærer Bruuns Datter Karen istedetfor Else, der ikke kunde glemme Søsygens Rædsler på Jærnbaneluren til Holstebro, intet Under, at jeg blandt de mange bevægede Ansigter på Stationen bedst husker Fru Lene Bruuns, hun vidste bedst, hvor svag hun selv var, og nu havde hun betroet os noget af sit dyreste Eje.

Og vi sad tavse og bedrøvede længe, længe, taknemlige og allervedunderligst: fulde af Tro og Håb til Fremtiden. —

RÅBJERG PRÆSTEGÅRD

Råbjerg en Efterårsdag i Skumringen ! Næst Grønland, Island og Færøerne gives ikke vildere Landsdele i Danmark.

Såsnart Toget holdt, så vi forbauset på hinanden, hvad var det dog for en Larm? Det var Havet. Det var ikke Storm, men Stormen havde raset Dagen forud, en sådan Dag høres Havet mest.

Vore Møbler var ikke kommen, ingen ventede os, så vandrede vi med vort lille Barn og den fjortenårige Karen Bruhn hen til Ålbæk Kro og største Købmandsforretning. På Vejen følte jeg mig underlig beklemt, såldt dog Huse, Gårde, Mennesker og da først og sidst vi selv fyldte i dette vilde, storladne Landskab.

Købmand Kristensens i Kroen tog meget hjærteligt mod os, deres Hjem var hyggeligt, hun var så nydelig, og han var en både musikalsk og litterært interesseret Mand, der ved vor Ankomst sad fordybet i Raskolnikow, vi fandt dem altid alt for gode til deres Håndtering, thi Ålbæk Kro — — nå, den Aften måtte vi være yderst taknemlige for dens Eksistens.

Da den første Kop Kaffe var nydt, havde jeg ingen Ro på mig, før Fru Kristensen havde vist mig, hvor Jordemoderen boede, om et Par Måneder vilde jeg få Brug for hende. Det var mig en Skuffelse, da jeg istedetfor en ældre, erfaren Kvinde så en ung, nylig udlært. På mine bekymrede Spørgsmål fik jeg ikke synderlig beroligende Svar, et Brev jeg få Dage efter sendte min Moder, viser min Ængstelse: »Når man sender Vogn efter Jordemoderen, ved man jo aldrig, om hun ikke er et andet Sted i det milelange Sogn, ligeledes efter Lægen i Skagen, i Frederikshavn er flere Læger, men der er mange Mil til Frederikshavn, og i Januar kan Vejene let være ganske ufremkommelige. Det er også meget almindeligt her-

oppe, at den ene Kone forløser den anden, men det kan gå meget galt, Jordmoderen fortalte om en sådan Fødsel, hvor Navlestrengen var bleven revet over og ikke ombunden, den arme Kone havde ligget i uafbrudt Besvimelse, så Doktoren, da han efter fire-fem Timers Forløb kom tilstede, nær ikke havde fået reddet hende. Jordmoderen havde været i en hel anden Kant. Der er mange, der venter sig samtidig med mig.

Råbjerg Præstegård set fra Vejen.

Elskede lille Moder, Du, der ved, hvor dødsenssyg jeg var sidst, Du vil finde Udvej til at være hos mig — ikke sandt, Du kommer, såsnart de første Juledage er forbi?« Det var jo før Telefonen og Bilens Tidsalder. Selvfølgelig lod min søde Moder mig ikke i Stikken.

Frk. Andersen i Broderiforretningen i Odense havde på tværs og trods alle fornuftige Menneskers gode Råd, uden egentlig Udsigt endsige Sikkerhed for Udkommet, samme Forår som vi giftet sig med sin Ungdomskærlighed og for det Udbytte af Forretningen, hendes Kompagnon havde udredet til hende, lejet Lejlighed i den skønne, gamle Bryggergaard på Albani Torv i Odense, hvor det aldrende Ægte-

par nu i den største Nøjsomhed levede det lykkeligste Liv i en klippefast Tro på, at — ikke Mennesker men — Gud havde antaget sig deres Sag og vilde hjælpe dem. Hun arbejdede til sin gamle Forretning, mens Hr. Preuthun fik et og andet Arbejde hos Byens større Sagførere. Nogen Nød kom de aldrig til at lide.

I Anledning af, at vi nu var »rigtige Præstefolk« og skulde rykke ind i en »rigtig Præstegård«, vovede vi for første og eneste Gang at gøre Gæld, låne 200 Kr. og skrive til Preuthuns, om de vilde købe Møbler til os, Mage til deres egne og sende til Ålbæk St. . . De var »dejlige« lige ud af Tidens Smag: rødt Plyds med en Rigdom af Klunker og Kvaster. — Præstegårdens bedste Stue malede min Mand med lyserød Limfarve, atter indtog Klaveret på skrå med sin Vinterbuket Hæderspladsen, der var kommen en lyserød Ampel til, der kastede sit romantiske, forblommede Skær ud i Stuen.

Hvor vi arbejdede Nat og Dag for at få alt smukt til Indsættelsesdagen, thi nu var der ingen Ølgod Præstegård at falde tilbage på, lille Karen og jeg måtte klare det hele.

»Men hvor skal Menneskene dog komme fra«, tænkte jeg Søndag Morgen, da jeg syntes, alt var beredt, og Forpagteren var kørt til Ålbæk efter Provst Dreslers. Så langt Øjet rakte: det øde, vilde Landskab — men hvad var det! pludselig så jeg langt borte små sorte Prikker myldre frem mellem Klitbakkerne, der kom Menneskene fler og fler, og snart var den ensomme gamle Klit- og Hedekirke fyldt til sidste Plads.

Vi elskede dette gamle lave Kirkerum fra denne første Søndag.

Jeg sad så højt oppe, så jeg måtte vende mig ned mod Forsamlingen under Prædiken. Hvor jeg frydede mig over alle de prægtige ivrigt lyttende Ansigter. Jeg må give Råbjergerne den Ros, at var de kommen de lange trælsomme Veje, så vilde de også høre, jeg har flere Gange en hed Søndags set så en så en anden ældre Mand pludselig rejse sig og en Stund stående lytte videre. Døsigheden måtte ikke få Magt over ham, han var ikke gået så langt for at sove i Kirken.

Men samtidig indså vi nok, at vi vilde få Brug for al

vor sjælelige Tilpasningsevne, om vi ret skulde blive hjemme heroppe og ikke mindre få Brug for alt, hvad vi ejede af en personlig Kristendoms erkendelse, om ikke vi skulde blive opslugt. Thi jeg anede, at alle disse Ansigter, hvoraf så mange den Dag betog mig, måske også kunde have et andet Udtryk, der kunde vække min Frygt.

Men den Søndag var alt lutter Glæde og Forventning, man havde så længe været uden Præst, og selv om de yderligtgående Missionsfolk ikke følte sig tilfredsstillet af min Mands Forkyndelse, så vidste de jo, at hans Formand Pastor Gandil heller ikke straks havde været en »hellig« Præst, men han var bleven det og var dem alle meget kær.

En var der, som vi straks den første Dag lagde særlig Mærke til, det var den stovte Peter Hjorth fra Starholm i Rannerød (Sognets nordligste Grænse).

Dels kom han nu kørende med et Læs Martørv (dette prægtige, stenkulsagtige Brændsel, som er Råbjergs Herlighed). En af hans Smådrengene var med for at læsse Tørvene af, mens Forældrene var i Kirke, og dels var nu han og hans Hustru Gine Hjort så smukke og glade for hinanden, »min stærke Mand« hørte jeg engang Gine Hjort sige med et uforglemmeligt Udtryk.

Han var Medlem af Redningsmandskabet og Sognerådet, en alvorlig, betydelig Mand. Deres Hjemms største Pryd var den store Flok smukke, friske og arbejdsomme Børn. Han blev vor Hjælp og Trøst i mangen vanskelig Stund — de blev vore trofaste Venner, jeg kan godt sige fra denne første Søndag til deres Død mange År efter.

Man var fra Gandils Tid vant til stor Gæstfrihed, men som Missionsfolkene snart noget bittert udtrykte sig: »Nu kommer der jo alle Slags i Præstegården«, og det var sandt, man strømmede tillidsfuldt til.

Gavmilde var de også heroppe. Der var endog fra gammel Tid noget, man kaldte Præsteflynder, jeg har dog aldrig opfattet, hvormed de udmærkede sig. Befolkningen var dengang uhyre nøjsom. Ved hvert Hus eller Gård var oprejst en Slags Galge, der hang og flagrede til Tørring de mindste Flyndere og Rødspætter; for at spare på Brød og Kartofler

spiste man Tørfisk til Ferskfisk. Så forstår man, at det var en stor Gave, når en Kone om Søndagen kom med et dejligt Sigtebrød eller en Pose Kartoffler, men ellers var Gaverne jo Fisk og Fisk og atter Fisk.

Når Peter Hjort om Søndagen gik til Kirke den lange Vej gennem Klitten, gik han ofte før de øvrige Kirkefolk med Hund og Bøsse, og hvad han skød på den Tur, og det var meget, kom i mit Spisekammer, så vi led stadigt ingen Nød.

Selvfølgelig måtte det efterhånden stå ganske klart for Missionsfolkene, at min Mand aldrig vilde blive én af deres, og så var al Venligheden og Kirkegangen som med et Slag — forbi.

Vi mistede dog ikke alle Missionsfolkene, de fattigste og de døende beholdt vi altid som forstående Venner og særligt de sidste var det af stor Betydning for os at lære nøjere at kende. De og min Mand fandt altid hinanden. Fra denne Tid er følgende Brev til mit Hjem:

»Imorgen skal vi til Begravelse i Hvidemose, det er den unge Enke, vi har set så flittigt til. Hendes gamle Moder har været her og bedt Frede komme hen og synge hende ud — »synge for hende den sidste Gang, som De så tit har sunget for hende.« Den døde sagde til os en af de sidste Aftener: »Ja, nu går a hjem, hjem til Jesus, og I kommer der også engang, det ved a.« Hun sagde det med sådan en Overbevisning, at vi begge brast i Gråd af Glæde. Så bad hun Frede tage hendes Bibel og læse for hende d. 23de Salme af David. Hvert Ord var understreget, og Bladet helt slidt, så Frede sagde: »Det er ikke første Gang, De hører den«. — »Nej, den har været min Trøst så mangan Gang!« Så sang Frede, Frelseren er mig en Hyrde god, det er jo den samme Salme. Hun lå med det dejligste Udtryk og bevægede Læberne, hendes Moder bøjede sig ned over hende og spurgte, om der var noget, hun vilde have. Hun så forundret op og sagde: »Nej, a synger jo.« Det er vanskeligt at beskrive, hvor kønt og gribende det hele var, det var rige Dage for os, men godt hun ikke skulde lide længere, vi kunde nok heller ikke længe blevet ved at være så meget hos

hende, som vi var i de sidste Dage. Å Gud skænke mig hendes sikre Forvisning, når jeg engang skal dø.«

Jeg husker også en Syerske fra Tværsted, som syede hos os, og som jeg holdt meget af. Hun havde hævet sin Forlovelse med en mandig og smuk ung Mand, der ofte gik i Kirke i Råbjerg, når han vidste, hun syede hos os. Der var ingen Tvivl om, at hun elskede ham. Hun sagde engang ganske karakteristisk med Tårer i Øjnene: »Kan a ikke få ham omvendt nu, så kan a da langt mindre, når vi først er gift, og han er sikker på mig.«

Men utiltalende var en Kone, der under flere Kopper Kaffe med rigeligt Kage til med Fatning udtalte til mig, at hendes afdøde Mand var gået evigt fortabt.

Det var vemodigt, at Tilhørerskaren i Kirken blev så meget mindre, der var en Tid, jeg ligefrem gruede for Søndagen, — men da kom der næsten umærkeligt på en anden Måde en ny og bedre Tid.

Der var i Råbjerg sammen med os en Flok af unge tiltalende Lærerfamilier. Flere af dem havde været trykket og kuert af de åndelige Forhold i Sognet. Nu rejste de Hovedet og sluttede sig trofast og inderligt til os. Lærer Jensen-Hvirrings i Rannerød, der sammen med Peter Hjorts var stadige Kirkegængere, havde længe arbejdet for at få indsamlet til en Kirke i denne Udkant af Sognet, det lykkedes at få den bygget færdig sidste År, vi var i Råbjerg. Lærer Bjørn, der foruden sin besværlige Skolegerning i to Skoler, som han gik op i med Liv og Lyst, havde virket med Aftenskole, Læseforening m. m., arbejdede nu på at få et Forsamlingshus rejst i Ålbæk, hvilket også lykkedes ham. Hele Arbejdet dermed havde hvilet på ham, dog vilde han bestemt have min Mand til at være Foredragsforeningens Formand, ligesom han fik Højskoleforstander Hagbard, Pastor Bugge og min Mand til at tale ved Indvielsen, det var Bjørn nok, at Sagen blev fremmet.

Såvidt jeg husker, var Missionshuset rejst Året før, vi kom, og inden vi forlod Råbjerg, var de første Penge indsamlet til den nye Kirke i Ålbæk; i Løbet af c. 5 År var der i denne

fattige Egn af Landet indsamlet til to Kirker, et Missionshus og et Forsamlingshus, det var jo nok en nøjsom, men ikke nogen smålig Befolkning.

Man træffer på en ældgammel Voldskrænt en ganske lille, blå Blomst — en Scilla — hvad har den at fortælle om en gammel Fortidshave? Man træffer dybt inde i en Skov på en solbeskinnet Plads en Blomst, der stammer fra helt andre Himmelstrøg, hvor er den Fugl, der har bragt dette Frø just hertil? Man træffer midt på den vildene Hede i al den stærke, røde Blomsterpragt en Lyngplante med rene, hvide Blomster, den hvide Lyng, hvorfor blev dens Blomster hvide, på dette Sted i disse Omgivelser? Er det Urblomsten?

Blandt de udensojns, der Tid efter anden søgte til Råbjerg Kirke, var en ung Mand Martin Nielsen fra Gården Himmerig i Elling Sogn. Det var en udviklet og meget interesseret Tilhører, der snart blev en flottig Kirkegænger og Gæst i vort Hjem. Lidt gammelklogt var der over ham, han var Enebarn og havde aldrig gået i Almueskolen. Da han var syv År, kom den daværende Præst i Elling — den senere Provst og Kultusminister M. C. B. Nielsen — en Dag i hans Hjem, og Martin måtte da læse og skrive for Præsten, det blev en lille Eksamen, der faldt så godt ud, så Præsten sagde: »Den Dreng skal De slet ikke sende i Skole, under vis ham hjemme og mød med ham ved Eksamen, så skal jeg nok tage mig af den Sag.« Dermed var det afgjort, at det var Moderen, der kom til at undervise ham.

Hun var ikke helt almindelig på disse Kanter. Mens Faderen var en noget tung Natur, ubestikkelig, ærlig og rede lig i Ord og Færd — tillige en gammeldags, from Mand, var Moderen lysere af Sind, mere åndssmidig.

Vendsyssel er jo den kvindelige Lægprædikant Skov-Kirstens Land, også Martin Nielsens Moder havde som ung Lyst til kristelig Ordførevirksomhed og havde sikkert også Evner i den Retning, men samtidig Selvkritik nok til at forstå, hvad hun savnede i Udvikling og Kundskaber. Hendes

kristelige Påvirkning modtog hun først fra Møder i Jerup Skole af en Pastor Baggesen, Hirtsholmene (nærmest Pietist) og senere i Mynstersk Ånd gennem Pastor Begtrup i Flade (Holger Begtrups Fader). Senere kom en Pastor Bøggild til Elling, og han havde i hvert Fald Forståelse af det grundtvigske. Han øvede en stærk Påvirkning på hende. Da hun blev gift, boede der i Knasborg i Råbjerg Sogns sydvestlige Spids en Kone, der — o Under — havde været Elev hos Kold og ofte talte om Kold og Vilh. Birkedal i Ryslinge. Disse to blev meget gode Veninder, og her mødte hun først Grundtvigs Navn. Var den Kone i Knasborg, Fuglen, der var fløjet med et Blomsterfrø fra den rige fynske Have til denne ensomme, men solbeskinnede Sjæl.

I Dagene efter Præstens Besøg — der ligesom indviede Moderen til den bedste Ordførervirksomhed, nogen Kvinde kan få, hørte den lille Martin for første Gang i Hjemmet Ordet Grundtvig og Grundtvigianer. Med den ham medfødte historiske Sporsans havde han allerede i Salmebogen læst Navnefortegnelsen over Salmedigterne, så det Navn Grundtvig kendte han, men nu begyndte han at læse Grundtvigs Salmer, der, længe før han forstod dem, blev ham kendte og kære og førte til, at han som ung straks følte sig hjærteligt knyttet til grundtvigsk Menighedsliv og kun kunde føle sig hjemme der.

Hvor vilde disse gamle Forældre have frydet sig, om de havde oplevet at være med til Sommermøderne på Videslet — at denne gamle Moder, der var så trofast taknemlig overfor enhver Ordfører, der havde noget at bringe hende, ikke skulde få Lov at sidde i sin elskede Søns og Svigerdatters hyggelige Stue som Tilhører, eller selv fået Lov at aflægge sit Vidnesbyrd om Menneskelivets vanskelige og dejlige Skolegang.

Men når min Mand og jeg har en så usvigelig Tro på, at det, der er begyndt så beskedent på Videslet der højt mod Nord, vil blive til Velsignelse — og den Tro deles af den gode Kreds af Mennesker på Eggen, som støtter Sagen — ja, så skyldes det også min Viden om så smukt og ægte et Frø, det er vokset op af.

Men just som den unge Martin Nielsen var ved at få det lovformeligt ordnet med Sognebåndsløsningen til Råbjergpræsten, fik han en ny Sognepræst i Elling R. Vestergård, hvis lødige, åndfulde Vidnesbyrd blev og er af den største Betydning for ham, thi Vestergård, der efter sin Gærning i Amerika og Hvirring ved Horsens atter vendte tilbage til sin Ungdoms Arbejdsmark i Elling og Jerup, er Dagen i Dag Martin Niensens Præst og trofaste Medarbejder ved Sommermøderne på Videslet.

Der var ligesom et Vårbrud i disse År i det nordligste Vendsyssel. Omtrent samtidig med Vestergårds til Elling kom Bugges til Mosbjerg. Samtidig med Ålbæk fik Jerup Forsamlingshus. Og Kvissel Højskole, hvor Gærningen i mange År havde ligget brak, vågnede op til fornyet Liv under den friske, unge, fynske Højskolelærer Hagbard og Fru Margrethes Ledelse.

Det var en Begivenhed for os, da Skolen blev åbnet d. 3. Novb. 1892. Hagbard talte jævnt og inderligt om Verden, der nok er falden i Synd, men ikke dybere, end at vi igen kan blive hævet op til den »Stråletop, hvorfra vi er faldne, men atter skal op.« Min Mand talte om Højskolens sande Opgave, at vække Kærlighed til Menneskelivets skønne Idealer, har man på Sandheds Grund fundet Glæde i at leve i dem, vil man altid selv lede videre. Folketingsmand Hans Nielsen sluttede sig nærmest hertil, idet han kom ind på, hvad et ædelt Menneskeliv vilde sige. Dybest talte den unge Pastor Bugge om Livets Kamp for at finde Guds Fred.

Forsamlingshusets rette Brug var en mægtig Opgave. Vi kørte og gik selv lange Veje for at høre et godt Ord. Det var et Par Timers Vandring over Klit og Hede, da min Mand og jeg vandrede til Jerup Forsamlingshus for at høre Jakob Knudsen. Han var min Mands Næstsøskendebarn og havde lige skrevet Cromwels Datter og et Bind »Folkelige Foredrag«. Vi blev ikke skuffet, i halvanden Time holdt han os fængslet, og bagefter sang han Blichers: »Sig nærmer Tiden — « på sin egen mærkelige Melodi.

Vi vilde nødtigt stå tilbage for Jerup, og min Mand skrev

et lille Indlæg i Højskolebladet om Forsamlingshusenes Vanskeligheder — »de gamle Koner, (som altid har haft en høj Stjerne hos min Mand), når de kom så troskyldigt med det hvide Klæde om Salmebogen, skulde ikke gå skuffede bort, der måtte tales sådan, at vi kunde have dem med.«

På dette svarede Ludvig Schrøder privat, at han vilde komme i en nær Fremtid og tale gratis i vort Forsamlingshus, og min Mand skulde ikke være ængstelig for at indbyde sine gamle Koner.

Vi var stolte og henrykte og besluttede at sætte Præstegården på Højkant i den Anledning. Alle vore Venner skulde om Aftenen, når Foredraget havde været om Eftermiddagen, indbydes til i Præstegården at samles med Schrøder og drikke Kaffe i stride Baner.

Dette blev dog ikke. Schrøder var Gæst hos Godsejer Larsens på Gårdbogård, hvor også vi blev indbudt til at være sammen med ham.

Så faldt det mere folkeligt ud, da vi indbød Vendsyssels folkekæreste Præst August Kristensen i Tårs til først at tale om Aftenen i Forsamlingshuset sammen med Hagbard, være hos os om Natten og næste Dag holde Gudstjeneste i Råbjerg Kirke.

Aldrig har der vist nogensinde været en sådan Forsamling i denne Kirke. Om alle Danmarks Bisper havde været der, var der ikke kommen så mange, tror jeg. Hans Venner i mange Miles Halvkreds var stævnet sammen. »Følg med ned i Præstegården, jeg ved, I er velkommen,« sagde August Kristensen til så mange, han kunde overkomme.

Det var Middagsmaden, der var færdig, men den forslog intet til alle disse Mennesker. Så kogtes der Kaffe, sålænge der var en Bønne i Huset. Folk var så lykkelige ved at være i hans Nærhed, så de fleste ikke sansede, at det var vort Hjem og vor Kaffe.

Endelig svandt det sidste Læs, og det var tydeligt, at August Kristensen nu var både træt og sulten; jeg var lidt bedrøvet over min Middagsmad, der havde stået et Par Timer for længe.

»Hvad siger I til sådan en Gudstjeneste, det skal vi snart

prøve igen, Frede Jensen,« sagde August Kristensen med sit smukke, glade Udtryk.

Men som oftest var der ikke Penge til fremmede Foredragsholdere. Folk var vant til at komme gratis i Missionshuset — rigtignok var der noget i, hvad Lærer Bjørn sagde, at i Missionshuset blev man gjerne blokket ved Udgangen, hvorimod vi blokkede ved Indgangen, men — alligevel — dette med Pengene var et kildent Punkt. Så trådte min Mand og alle Lærerne sammen og tog hver sin Onsdag Aften Vinteren igennem. Min Mand lagde for med en Bibellæsning, næste Onsdag talte Lærer Bjørn om Lys og Varme i fysisk og åndelig Henseende, med særligt Henblik på Børneopdragelse. Lærer Andersen Hvidemose deklamerede en Onsdag Z. Nielsens Digt »Et Møde« og talte derom o. s. fr. Mangen Aften forskønnedes af den musikalske Stationsforstander Pallelsen og Købmand Kristensens Sang og Musik.

Vi fik to Småbørn i de tre År, vi var i Råbjerg, så ofte var jeg forhindret i at færdes med min Mand. Derimod tog jeg fat på en smuk Opgave fra Fru Gandils Tid: En Kvindernes Hjælpeforening — Klæder og Fødemidler til de fattigste.

Vi havde i Præstegården en ung Pige fra Egnen, An' Marie var som alle Råbjerg Kvinder levende interesseret i Husflid, kartede, spandt, vævede, farvede, strikkede, Hun og jeg drøftede nu ivrigt, hvordan dette skulde gribes an. Selvfølgelig vilde jeg samle alle de Kvinder, der var interesserede for Sagen, i Præstegården. Jeg tænkte mig at oprette »æ Bindstow« påny som i Blichers Tid, hver skulde møde med sit Strikketøj (der senere skulde skænkes bort), men An' Marie sagde: »Lad så de ældste få Lov at karte, så kan de selv ta' Uld med.«

Sådan blev det! Dejlige Aftener, hvor Karterne skrattede, Strikkepindene klirrede, og alt hvad der dog blev drøftet til fælles bedste under Kaffedrikningen. Tilsidst en Bøn og Aftensang — men til allersidst bad de altid om den gamle Passions-Salme »Min Jesus lad mit Hjærte få —.« Jeg havde gennem Jordemoderen bedt Indre-Missions Kvinder om at være

med og hjælpe os, men hun svarede: at Guds Ånd havde indgivet hende og de andre troende Kvinder, at de skulde lade det være. Jeg havde været noget trykket ved at måtte meddele dette, dog de »vantro«, men ellers særdeles fromme og gode Kvinder, tog det med en sær Ro, én sagde: «De gav nu heller ikke videre i Fru Gandils Tid, men da stod de jo helt for Uddelingen, det kom ikke de andre Givere ved, de tænker kanske, at sådan vil det ikke gå nu, derfor vil de slet ikke have med det at bestille. Det skal Fruen såmænd ikke være ked af.»

Det rører mig så inderligt at blade i det gamle Regnskab.

Indtægt: Fru Larsen, Gårdbogård, 30 Kr. Indsamlet i Råbjerg: 9 ₤ Uld, 10 ₤ gode Klude, 2 Kr. o. s. v., o. s. v. Udgift: Siden Nyttår uddelt til Trængende: 1 Stk. Vadmel til en Konfirmand, 31^{1/2} Alen Hvergarn, 16 Kr. tildels i Varer. Til en gammel Kone: et Hvergarns Forklæde og 2 ₤ Drillinger (opkartet Uld); den meget gamle Kone har dog endnu selv kunnet spinde lidt — — — — o. s. fr.

For mit eget rent personlige Vedkommende, har jeg vist ikke lysere Minder fra Råbjerg, end at der var dygtige, gode, praktiske Kvinder, som vilde hjælpe mig og glæde sig med mig over dette skønne Arbejde.

DET GAMLE HVIDE HUS

DA Møblerne var bragt på Plads i Råbjerg Præstegård, havde vor allerførste Vandring været til vor Nabo i Nordvest — Kirken — »det gamle hvide Hus«, som Befolkningen kaldte det.

Vi nærmede os ikke uden Forventning. I min Faders og Pastor Olriks Bogsamling havde vi med Begærlighed læst alt, hvad der stod om Råbjerg, særlig havde det interesseret at se, at Pontoppidans Danske Atlas havde følgende om Kirken: »Her er en Altertavle fra de katolske Tider, af Bild-hugger Arbejd med mange Billeder, som siges med Kobber at være overklædte«. Der skulde tillige i Kirken findes Ligsten over tre Sognepræster, den sidste Enevold Lauridsen, død 1713.

Af denne Herlighed var der, næsten som for at gøre Nar, kun en ensom Træfigur tilbage, der lignede en katolsk Bisp og hang i en Krog, og så et lille ældgammelt Krusifiks.

I Stedet var der som Alterbillede et frygteligt Maleri af Korsfæstelsen.

Vi blev dybt bedrøvede og skuffede, men hvor var dog Herligheden blevet af?

Når vi bragte det på Bane, var der gærne en vis Forsigtighed og Undvigen Spørgsmålet.

Men en skønne Dag vidste vi, at Sognets indflydelsesrigeste Mand A. P. Madsen Gårdbo som Kirkeejer havde til-egnet sig den skrøbelige Altertavle, der rimeligt nok har været udsat til Reparation eller for at kasseres, og i Stedet opsat det grimme værdiløse Alterbillede.

Nu er det jo givet, at mangfoldige Værdier er forsvunden fra Landets Kirker, fordi både Provst og Kirkeejer har været uden Forståelse af, hvad de har været værd, men det var

ikke Tilfældet her. Peter Gårdbo var en udmærket bekendt historisk-topografisk Forfatter; ingen Kirkeejer i hele Landet vidste bedre end han, hvad Værdi den gamle Altertavle havde haft i Modsætning til den ny.

Men den var altså forlængst brudt ned og fjærnet.

Peter Gårdbo havde vist min Mand ikke så lidt Hensyn, da han ikke kunde lide Indremissions Fremgang i Sognet, til-

Det gamle hvide Hus.

talte det ham, at den ny Præst — som han sagde — ikke lod til at ville lade sig opluge af Missionen.

Skønt vi indsaa hans Begavelse, Energi og den (ganske vist meget ensidige) Kultur, han havde tilegnet sig, kunde vi umuligt komme til at synes om ham. Egentlig var en Mand af hans Udvikling og med hans Interesser ganske efter mit Sind, jeg havde da også, såsnart vi skulde til Råbjerg, grundigt pløjet hans Bog Fortidsminder fra Vendsyssel, der dog skuffede mig meget. Hvad de gamle Præstehistorier angik, da var de næsten for grimme, ligesom jeg også fandt, at de gamle Råbjergeres religiøse Liv dog vist blev sat for lavt. Jeg husker tydeligt i hans »Billeder af Folkelivet« en Hjemme-

berettelse, som er meget tarvelig både for Præstens og den Syges Vedkommende.

Vi var bleven meget gode Venner med hans Broder Janus Madsen fra Gården Trøldborg, vor Nabo mod Nordøst. Gamle Janus Trøldborg var en udmærket Fortæller, som jeg kunde høre på i Timevis uden at trættes, hans Historier fra svundne Tider, hvoraf mange Træk går igen i mine Småfortællinger i »Dansk Jul«, var, hvad Tonen angår, vidt forskellig fra Broderens, de var harmløse, ofte smukke og mindst ligeså karakteristiske. Ved at holde disse Fortællinger og de to Brøders hele Livsførelse op mod hinanden, måtte vi få det Indtryk, at P. Gårdbo ikke var den mest tiltalende Repræsentant for denne Egns Befolkning.

Vi talte med »gamle Janus«, om han mente, der var en Mulighed for at få P. Gårdbo til at være behjælpelig med at få Altertavlen tilbage, men han sagde straks, »nej, rør aldrig ved det, så bliver Peter ond, — han gør det aldrig — han vil derimod gøre Jer megen Fortræd, hvis I nævner noget om den Sag, og han kan gøre meget, han forstår at snakke for Folk!« Så stod det foreløbig hen; måske savnede vi Mod til at tone rent Flag på en ny Front.

Redaktør Carlsen fra Vendsyssels Tidende havde bedt min Mand om at sende lokale Meddelelser fra den Kant af Landet. For at opmuntre overlod min Mand det til mig, og jeg sendte nu stadig Meddelelser ind. Saaledes da vor dejlige Sø i en af de hårde Vintre havde været så hårdt frossen, så vi en Forårsdag fandt Søbredden fyldt med døde Fisk og kredsende Rovfugle — og om en Kronhjort, der blev skudt i Klitten — om Forsamlingshusets Brug — kort sagt alt og i en så romantisk Stil, som det var mig muligt at præstere.

En Dag vovede jeg en Skitze, »Moder«, som Redaktør Carlsen indledede således: »Vi have i Dag den Glæde nedenstående at kunne presentere vore Læsere en i Vendsyssel boende Forfatterinde, hvis fine Skildring, så vidt vi skønne, giver ret betydelige Løfter for Fremtiden.« Honoraret fulgte omgående. Det var, som for Broderierne i Odense 4 Kr., jeg

var svimmel af Lykke og vist lidt overmodig, en begavet Mand havde kaldt mig Forfatterinde, det gav Skrivekløe.

En Aften sidst i Sept. sidder jeg ene hjemme, først sent kan jeg vente min Mand hjem fra Frederikshavn. Også den unge Pige er borte, Småbørnene er bragt til Ro. Stedets uhyre Ensomhed knuger mig, jeg må sætte Tanker og Fantasi i Bevægelse. Der havde i August været en Avisfejde i Vendsyssel Tidende angående nogle gamle Kirkeminders (Helgenbilleders) Salg fra Skjærum Kirke. Min Mand havde da sagt, »ja, nu dyr jeg mig ikke længe, det får så briste eller bære, jeg må forsøge at få den gamle Altertavle tilbage til Kirken.«

Jeg søgte at klare, hvad der var at risikere, om han en Dag vovede det? Uhyre meget! Peter Gårdbo var landskendt Forfatter og stod fast på sine Ben — Sognerådsmedlem og Formand i 20 År, siden Sognefoged i 16 År. Havde været medvirkende ved Oprettelsen af Hjørrings historiske Samfund og Musæum. Dbmd. og dekoreret med Guldmedalje. God at have til Ven, farlig til Fjende. Og hvad var vi? Unge, fattige, ubekendte Præstefolk, kasseret af Indre-Mission, der havde draget så mange af de bedste i Befolkningen med sig. Var det ikke Vanvid, af Kærlighed til en gammel Kirke at kaste sig ud i denne ulige Strid, som de allerfærreste vilde kunne forstå.

Men min Mand havde jo dog Ret. Det var, havde han sagt, ifølge Canc. Skrivelse af 27. Januar 1824 forbudt en Kirke-ejer vilkårligt at nedlægge, forringe eller fjærne noget af Værdi fra Kirken. — Og så på dette fattige Sted, hvor Naturen så blodigt havde hævnnet Menneskenes Dumhed, da de fældede Fortidens Skove, her havde været denne eneste Rest af en svunden Tids Gavmildhed og Rigdom bevaret i et gammelt Kirkerum, så forunderligt skønt at tænke på.

Hvad om jeg prøvede at hjælpe min Mand, det gjaldt ikke så meget, om det var for mig, det bristede, jeg måtte komme min Mand i Forkjøbet!

Et Par Dage efter kunde man læse i Vendsyssels Tidende:

Råbjerg, d. 25. Sept.

»Kirkegængerne i Søndags blev glad overrasket ved at se et ældgammelt Krusifiks, der har hængt over Korbuen, sat frem på Alteret smukt restaureret. Men mer giver Smag på mer, sådan her i det mindste, hvor man ikke kunde lade være at tænke på og ønske, at også den gamle berømte Altertavle en Gang måtte fremtræde sådan i det hvide Hus, som Egnens Folk kalder deres gamle Kirke. Den gamle Altertavle skal ifølge Traditionen være meget smuk og rig på Billedskærerarbejde. Den blev i Middelalderen skænket Kirken af rige Nordmænd, der forliste, men frelste Livet på Råbjergs Strand, Kirken har nu i Stedet et meget simpelt og uskønt Alterbillede, så Enhver, der har Interesse for den gamle Kirke på den ensomme Plads mellem Klitterne, kan jo kun ønske den sit Kunstværk restaureret tilbage.

Altertavlen er i Sognefoged og Kirkeejer A. P. Gårdbos' Besiddelse.«

T. J.

I næsten en Måned gik jeg i Spænding og ventede Svar, så endelig kom en meget lang Artikkel, hvor Gårdbos først erklærer, at den gamle Altertavle på lovlig Måde er kommen i hans Besiddelse,¹⁾ og at den nuværende var malet af Portrætmaler Thumann i Hjørring, som havde fået sin Uddannelse på Kunstakademiet og havde malet flere Altertavler, og hvem Provsten (forlængst afdød) anbefalede til dette Arbejde, og så tilføjer han: »Om et i min Besiddelse værende Oliemaleri af fornævnte Thumann udtalte vor geniale Genremaler Professor Exner ved et Besøg hos mig i 1867, at dette var godt udført.« Derefter en længere hånlig Forbauselse over, at der fandtes Kunstkritikere i Råbjerg Sogn! — Som Overgang til at komme frem med sit andet fornemme Bekendtskab »vor berømte Arkæolog, Musæumsdirektør Kmhr. Worsåe«, hvem han i 1861 havde måttet sende Billederne af Tavlen til Under søgelse, fortæller han, at Worsåe senere mundtlig havde forklaret ham, at Nationalmusæet af den Slags ejede flere kas-

¹⁾ Han havde fået den af den forrige Kirkeejer — — hans forlængst afdøde Fader!! som Vederlag for noget skriftligt Arbejde.

serede, der var snittede i en mindre By i Tyskland. Men i hans meget lange Udredning, der skal bevise Kunstværkets Umulighed som Altertavle, kom en Vending, som greb os. »Den ene af de to største Figurer på disse Altertavler fremstiller en Gudfader i Skikkelse af en gammel alvorlig Mand med stærkt Skæg«.

Vi kan ikke være enige med Gårdbo, da han udvikler, at en sådan Fremstilling af det højeste, usynlige Væsen i en luthersk Kirke er forargeligt. I en lang Svada, rigt spækket med fremmede Ord, advarer han mod, at den katolske Ob-skurantisme skal brede sig (i Råbjerg!!) og advarer mod, at vi som Katolikkerne skal udstyre vore Kirker med alskens Flitterstads og billedlige Fremstillinger, der går ud på at til-tale Sandserne — — (det frygtelige Billede af Korsfæstelsen!!). Uden at give nogen anden eller bedre Oplysning, håner han Traditionen, at det skulde være skibbrudne Nordmænd, der havde skænket en Altertavle så langvejs fra. Han slutter den meget lange Artikkel: »Med Hensyn til det af Hr. T. J. ud-talte mærkværdige, fromme Ønske om, at få den nuværende Altertavle erstattet af den gamle, vil jeg bemærke, at en så katolsk Ide næppe finder Tilslutning hos ret mange — vel at mærke — ægte Råbjergere, der ikke er så dumme, som nogle tro, og vilde de kirkelige Autoriteter, om også de kunde, an-tagelig heller ikke sådan spille Bold med de kirkelige Pry-delser!«

Vi anede ikke, hvad han hentydede til, med »ikke så dumme som nogen tro«, men vi forstod selvfølgelig, hvor det kunde skade ikke alene Sagen med Altertavlen, men vor hele Stilling, hvis det blev slået fast, at vi fandt Råbjergerne dumme, hvad vi hverken havde tænkt eller sagt. Det er ikke godt at vide, hvorledes den lange Avisfejde fra hans Side mer og mer hånende var endt, om ikke min Mand i al Stilhed havde skrevet til gamle Professør Exner (som Gårdbo måske troede død) og spurgt, om han virkelig kunde have rost et Maleri af denne Maler Thumann? og om Thumann var Elev fra Akademiet?

Exner svarer omgående, og min Mand offentliggør Svaret:

»Han har ikke i Protokollerne over dem, der har gået på Akademiet, fundet Navnet Thumann, lige så lidt fundet dette Navn blandt dem, der har udstillet på Akademiets årlige Forårsudstilling. Exner erindrer ikke at have rost noget Maleri hos Gårdbo, Brevet slutter således: »Derimod kan jeg godt erindre, at jeg ved at læse J. P. Trap og den danske Atlas fik Interesse af at besøge Råbjerg Kirke, for der at se en gammel Altertavle fra den katolske Tid, men blev bitterlig skuffet ved i Kirken at se noget Smøteri, som man sagde, en Malersvend fra Hjørring skulde have leveret —.«

Charlottenborg, den ²³/₁₀ 93.

J. Exner.

Min Mand tilføjer: »Det ligger mig så meget på Sinde, at få Råbjerg Kirkes eneste Prydelse, den gamle kunstneriske Altertavle tilbage til dens rette Ejer, Kirken.«

Det skete ikke. Min Mand blev forflyttet i 1894, Året efter døde P. Gårdbo, og to År efter lod de nye Kirkeejere opsætte et Alterbillede af Anker-Lund.

Aldrig har vi kunnet glemme den mærkelige, gamle Kirke og den Uret, der var begået mod den. Vi har også ofte gennem Årene udtalt: »Tænk, om vi var rige, så rejste vi op til Godsejer Larsen Gårdbogård, hvor Resterne af den gamle Altertavle nu beror, og bad om at få disse Rester til Låns eller Gave, og lod så en ung kunstnerisk Billedskærer udfra, hvad der findes af gamle Altertavler på Nationalmusæet, genfremstille det gamle Kunstværk. Så en Dag skulde det atter stå på sin retmæssige Plads — og denne ensomme Kirke skulde altid stå åben, trætte Vejfarende, Turister fra fjerne Lande vilde fra Milen vandre til Råbjerg Kirke for at undres og fryde sig.«

Så rige blev vi aldrig, og som man ældes, drømmer man mere hverdagsagtigt, men iforfjor læser vi i en Avis:

»Menighedsrådet for Råbjerg har modtaget Meddelelse om, at en Arvelod på 16,321 Kr., testamenteret Råbjerg Kirke fra afdøde Martha Olsen, Long Island, de forenede Stater, nu foreligger til Udbetaling. Den gamle Kirke er således med eet bleven ret velstående og kan få en Del af sine Mangler afhjulpet.«

Man gnider sine Øjne og glipper mod Lyset, er dette Drøm eller Virkelighed?

Martha Olsen udvandrede som ung i 80erne, men har senere været hjemme med sin Mand — en norsk Velhaver —. Har der i hendes og Mandens Underbevidsthed levet en gammel Overlevering om de norske Sømænds rige Gave og den senere Uret mod den gamle Kirke?

Men hvor storsindet forstår nu vor gamle Folkekirke at tage mod en storsindet Gave? Ja, Pengene står efter Sigende på en Sparekassebog, der gemmes sf Politimesteren i Frederikshavn, og man overvejer nok forskellige praktiske Lapperier, som kan tiltrænges — men som dog vist egentlig tilfalder Kirkeejerne. Har man ikke Lov at ængstes, når man ved, at der ved Salg af Præstegårdens Klitareal er indkommet 18000 Kr. (med Renter nu 19000 Kr.) og disse Penge kan ikke fås til Præstegårdens Flytning (d. v. s. den gamle Præstegårds Salg og en nybygget i Ålbæk). Sandflugten har med grufuld Vælde fordrevet Befolkningen mod Øst, der bor det store Flertal i Ålbæk med Kro og Alverdens moderne Adspredelser. Har da Folkekirkens Representation slet ingen Tro længere til de gamle Præstegårdes velsignede Indflydelse? Har den mer Fidus til og Ømhed for en Kasse, den hedde så Stiftsmidlerne, Fællesfonden eller hvad som helst, end til en luthersk Præst, måske med Hustru og Børneflokk i et hyggeligt, gæstfrit Hjem midt iblandt Befolkningen?

Er det Tilfældet, så vedkend det åbent, og lad os — jo før jo heller — få en glimrende Højtaler indlagt i alle Landets Kirker, hvor mange Kasser kunde ikke trives ved den Ordning.

Men nej, nej, jeg drømmer videre. Ålborg venter sin nye Biskop, tænk, om han skærer igennem al folkekirkelig Smålighed, giver Ålbæk en Præstegård for de Penge, der nok stadig figurerer på den gamle Præstegårds Aktiver, og giver for Martha Olsens Penge den gamle, ensomme Klitkirke sin retmæssige Skønhed tilbage.

HAVETS DØNNINGER

MEN tilbage til svundne Dage hos de unge Præstefolk i Råbjerg.

Vi var, husker jeg, uhyre optaget af den store Havulykke i Harboøre, hvor som bekendt 26 Fiskere en Stormnat var druknet. Vi levede i den samme Natur, det kunde ligeså let være sket hos os. Så fyldtes vi da af den voldsomste Harme ved i Vendsyssels Tidende at læse Referatet af Pastor Carl Moes hårde Ligprædiken ved de 14 ilanddrevnes Begravelse d. 27/11 1893. Der var også refereret de forskellige harmfulde Indlæg fra så godt som alle Landets Blade. Politiken skrev: »Man kom til denne Grav i Vemod, man tog bort i Vrede, det var ikke en Begravelse, det var en Exekution! Kun den kærlige Prinsesse Mariæ 14 smukke Kranse, en til hver af de døde, var et kærligt Lysglimt!«

Også Højremanden Provst Mørk-Hansen, der stadig havde en Plads i mit Hjærte, lod sin kloge Røst høre, det har sin Interesse den Dag i Dag at høre, hvad han siger: »Har de Ret til dette hårde, skarpe Skjel? Holder vi os til Herrens Lignelse om de sidste Ting, bliver Svaret et absolut Nej. Vorherre Jesus har i disse — navnlig i Evangeliet om Klinten blandt Hveden, udtrykkelig forbudt os at gøre det skarpe Skjel og befale os at tøve til Høsten, da han selv vil udsende sine Engle for at gøre Skjellet. Han vil ganske vist vise dem bort fra sig og til den evige Ild, som her i Verden har levet uden Kjærlighed til Næsten, men det er ikke førend ved Verdens Ende, og det er ikke os eller den Indre-Mission, som har Myndighed eller Evne til at fælde Dommen. Luther skriver et Sted om Paven, at han også vilde skille Klinten fra Hveden, men han tog for det meste Fejl, brændte Hveden, mens han lod Klinten stå, således kan det let gå de hellige Præ-

ster —«, forresten troede han ikke, at Vilhelm Beck vilde have opført sig sådan på Harboøre! »Der er ikke talt i hans Ånd, der altid i Kærlighed søger at frelse det fortabte, som så ofte har man glemt Apostelens Ord: »Trøster de Klejnmødige (Foragtede) ophjælper de Skrøbelige og være langmødige mod Alle.«

Men længe gik der rundt i Landets Blade brede Dønninger. I Vendsyssels Tidende blev det til en Avisfejde udfra en Artikkel af Pastor Madsen-Hindsholm i Harridslev, om det kristeligt forsvarlige i at fremkalde Frygt. Højskoleforstander Hagbard svarer i sit Indlæg Hvordan skal der vidnes. Pastor Madsen-Hindsholm har brugt Billedet af Skibet i Havsnød ude på Revlerne, Hagbard går ind i Billedet: »Vilde De, Pastor Madsen, hvis De ved den Lejlighed stod på Stranden, og det kunde tænkes, at Deres Røst kunde trænge ud til Skibet, vilde De så råbe ud til de Stakler, der hang derude i Takkel og Tov: »Frygt nu I Menneskeborn, ret snart går I til Havsensbund og bliver Fiskeføde!« Var det ikke mer naturligt at råbe til dem: »Frygt ikke! Hold kun Modet oppe! Vi skal nok nå ud til Jer med Redningsbåden og få Jer bjerget!« Er ikke Johannes Vidnesbyrd: »Vi elsker ham, fordi han elskede os først« bedre end det, såmange i vore Dage aflægge, »Vi elske ham, fordi vi blev bange for Helvede.

Trælle han aldrig har hyret,
men kun frivillige Folk!«

Følgende Udtalelse fra Indre-Missions Side: »Hvorfor skal jeg kæmpe, når jeg alligevel er sikker på, at blive salig,« kalder også min Mand frem med Svaret: »Fordi det er Dit Livs Lykke, Du kan slet ikke lade det være — Jesus er sund, vi er syge, det skal skildres med så stærke Farver, så vi ret føle, vi trænge til den store Læge — vi skal ikke skrue os tilbage til den gamle Pagts Dage, den sluttede med Johannes Omvendelsesprædiken om Øksen og Kasteskovlen og den kommende Vrede, den ny Pagt begynder med Peters Omvendelsesprædiken — — —.« Min Mand og Pastor Madsen strides ridderligt, hilser hinanden med Kården, før de

stikker løs, Hagbard går mere lige på med forhåndenværende Våben, hans Kampmåde forstår og påskønner Folk bedst.

De hårdeste Vintre i Mands Minde var to af de tre Vintre vi oplevede i Råbjerg. Et nægtigt Snefald, ofte kunde vi lange Tider være fuldkommen afskåren fra Omverdenen, ikke få Post i mange Uger. Det hed sig, at Folk undertiden havde måttet bane sig Vej ud af Skorstenene, i hvert Fald var Råbjerg Kirke sneet til, så den fuldkommen lignede én af de andre Klitter.

En sådan Vinterdag kom ind i Præstegården en stor Slæde med to Mænd. Det var Proprietær Mehrens fra Bannerslund i Elling. Hans gamle Fader var død, men der var ingen Præst i Elling, om min Mand ikke vilde følge med. Skovle var i Slæden, ofte måtte de af for at forsøge sig frem, om der var farbart mellem Klitterne.

Da de kom til Kirkegården, stod tre Lig og ventede på at blive begravet. Kun Herremanden havde kunnet sætte igennem at skaffe en Præst.

Alt hvad man ellers anså for Livsfornødenheder: Kaffe, The, Sukker, Petroleum — Tændstikker måtte der spares på, slap det så alligevel op, ja, da fik vi lært os at holde Ilden i Asken Natten over, og lang, lang Mørkning ved den lysende Kakkelovnsild, da var det en Fryd med min Mands Musik og Sang, alle de gamle Salmer og Sange fra Æbeltoft kom med Tusinde Minder. Men selv i fint Vejr var Akompagnementet til vor hele Tilværelse i disse År den stadig mumlende Brænding fra Havets brede Dønninger.

I de strenge Vintre var det også hårdt for Vildtet. En Morgen fandt min Mand tre små Agerhøns trykket ind mod vor Gangdør. De var levende, men så magtesløse, at de uden Modstand lod sig bære ind. En døde straks, vi skar den op, og så, at den lille Kro og Kråse kun indeholdt små Sten og Grus, hverken Lyng eller Strå endsige et Korn havde den smagt i lange Tider, så var da Frygten for deres Forfølgere, Mennesket, forsvundet, de gav sig over på Nåde og Unåde og blev ikke skuffet. De regerede i den tomme Konfirmant-

stue, kom også på Besøg i de andre Stuer og spiste af vor Hånd, lod sig løfte og beføle, trinde og fede som de snart blev. Vi kaldte dem Hans og Grete. Var der en Idéasosiation? Havde det evindelige salte Flæsk til Middag og Aften kaldt på et kanibalsk Urinstinkt? Det får være, kun ved jeg, at Ovnene aldrig blev hedet til Hans og Grete, derimod mindes jeg den Forårsdag, da vi bar dem udenfor Præstegården og gav dem Friheden udover en Mark, hvor alt spirede og grønnedes.

De var i deres sanseløse Lykke og Flyvetrang ganske hjælpeløse og fortumlede, da, pludselig blev de velsignet klar over, hvor de var, og hvem de var, hævdede sig på Vingerne og fløj lige ind i Solskinnet.

Jeg behøver vist ikke at sige, at om de end ikke gav Steg på Bordet, så gav de en ung Præst en god Tekst ved mer end et Dødsleje.

Det er en sén Eftermiddagstime, at der ude i Bryggerset står tre farende Håndværkssvende, forkomne og grimme at se til, og beder om Mad og Nattelogi. Forpagterens Frue og jeg iagttog deres truende Væsen, så til hinanden og til de store Knortekæppe eller rettere Knipler, de havde i Hænderne. Vi var rørende enige om i en Fart at give dem Mad, for at få dem til at gå, hvad de var højst utilbøjelige til, de havde vandret hele Dagen mest langs Stranden fra Skagen til Højen og stilede nu mod Tversted Kro.

Jeg gik ind og fik min Mand ud for at give dem Penge — rigeligt — de indgød Frygt. Da han kom tilbage, så han alvorligt på mig og sagde: »Du må jo ikke have set dem rigtigt, når Du kan synes, at de kan gå videre til Tversted.«

Nej, nu først så jeg dem, i hans Blik så jeg dem udasede — hjælpeløse — og i samme Øjeblik fik jeg en lykkelig Tanke og udtalte: »Vi har ingen Gæster haft i mange, mange Tider, lad os så tage mod dem som kære, længe ventede Gæster, ja, så festlig som det var selve Ålborg Bisp.«¹⁾

Sådan blev det, og vi fik én af de dejligste Aftener, jeg har oplevet. Først kom de ind i det pæne Gæsteværelse med

¹⁾ Biskop Skovsbo, hvis Visitats jeg i Spænding ventede til Foråret.

en Spand varmt Vand, imens der tændtes op i »den fine« Dagligstue. De Klæder, Forpagteren og min Mand kunde afse, blev stukken ind til dem, og imens dækkede vi op med det bedste, Huset formæde.

Da de langt om længe viste sig, glatkæmmede, skinnende af Sæbevask og glad Forventning, var, de to ihvertfald, bleven forvandlet til to højst tiltalende, unge Mennesker — ja, enhver Moder kunde være stolt af dem, syntes jeg. Den tredie (en Bager) havde derimod en Kulør i Ansigtet, som ikke kunde vaskes af eller bortforklares.

Som de spiste, jeg har aldrig i mit Liv set Mage, ikke alene de gode Sager, nej, selve Brødbakken tømtes ustandseligt. Da Bageren var så uheldig at vælte sin The på den rene Dug, sendte de to andre ham et sønderknusende Blik.

Men kort efter sad vi vidunderligt hyggeligt med hverandre i den »fine Stue« med Højtlesning, Sang og Samtale. Da lukkede de sig op og fortalte om deres triste, vanskelige Ungdomsliv. Også vi lukkede os op for dem, vi fortalte om det svære Nådensår, vi lige havde overstået, hvor $\frac{2}{3}$ af Indtægten tilfaldt Formanden — om Tiendekornet, der var så uensartet og mange Gange så urent, så min Mand kun kunde få så lidt for det.

Bageren, der havde siddet noget nedtrykt og sløv, for pludselig op, »lad mig se det.« Kort efter var de med to Lygter på Loftet. Bageren fór fra Dyngge til Dyngge, undersøgte og vurderede. »Det og det og det og det burde bruges til Svinefoder,« han vendte sig ivrigt optaget mod min Mand og udviklede, hvor godt det vilde kunne betale sig, og min Mand lovede at overveje.

Da vi sent sang en Aftensalme, var der en ny Overraskelse, Bageren havde Sangstemme, og han, der nu helt havde genvundet sin Frejdighed, satte sære små Triller på Melodien, og lod hvert Vers slutte med en besynderlig lang Tone. De to andre overvejede øjensynligt, om han nu ikke atter blame-rede sig selv og dem, men vi sørgede for, at Aftenen sluttede på den smukkeste Måde.

Næste Morgen drog de efter mange Taksigelser med en solid Madpakke og en Anbefalingsskrivelse til Pastor Engberg

ad Tversted til. Det var egentlig vort Håb, at de nu herefter skulde vandre med en sådan Skrivelse fra Præstegård til Præstegård hele Vestjylland ned.

Men da vi senere udsurgte Pastor Engberg, viste det sig, at de ikke var kommen til ham, og vi har aldrig senere hørt eller spurgt noget til dem.

Min Mand tog Bagerens Råd under Overvejelse. En Aften gik han op i Klitten for at tale med vor gode Ven Dykkeren Jensenius Olsen om den praktiske Udførelse.

Det blev, såvidt jeg husker, sådan, at Jensenius skulde køre vore Svin til Levering sammen med sine egne. Og nu blev der fedet Svin, og Gødningen kom på den fattige Have (hvis Gange måtte ligge grønne for ikke at flyve væk), vi havde fra nu af hver Sommer en Rigdom af Jordbær, Solbær m. m.

Og vore Pengesager kom i bedre Orden. Vi var jo den ældste i hver sin Børneflokk, og vort Hjem det første i den næste Generation, hvor Søskendeflokken fra begge Steder kunde komme på Feriebesøg. Det var vor største Glæde og Ærgerlighed at præstere »de gamle Præstegårdes« Gæstfrihed til alle dem, vi holdt af, der vilde tage derimod. Trods al Nøjsomhed og Sparsommelighed havde det ikke rigtig villet gå rundt, før den fattige, forhutlede Bagersvends Plan kom til Udførelse. Men det Tilskud fra Ministeriet, som min Mands Formand havde nydt godt af, skrumpede unægtelig samtidig mere og mere ind.

Et Par År efter at vi var flyttet fra Råbjerg og næsten havde glemt det hele, kom en Dag uventet en betydelig Sum, Overskud fra Hjørring Svineslagteri.

Havde vi anet, hvor Bageren var, havde han fået sin Part af Pengene.

LARS KRUSES BEGRAVELSE

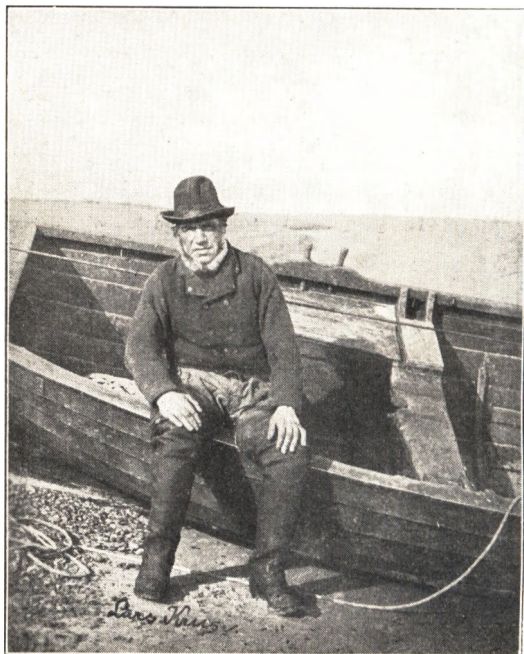
MEN ofte kom der mørke Dage, vi mærkede, som rime-
ligt var, på mange Måder P. Gårdboes Uvillie og Magt,
og hvad var der så kommen ud af det hele? Kun Vanskelig-
heder for os.

Som Børn glæder sig til Jul og Fødselsdag, kunde vi un-
dertiden glæde os til en Dag at tage til Skagen og hilse på
Lars Kruse. Vi havde med Begejstring læst Drachmanns Bog
om ham. Nu vilde vi selv tolke vor Beundring og Taknem-
lighed. Bagefter vilde vi så besøge Anchers (Fru Anchers
Gæstfrihed var landskendt), se deres Kunst, og hvem ved,
måske møde selve Drachmann. Der var så meget, der skulde
siges Tak for — men det kunde jo altid nås.

Om Søndagen i Præstegården efter Kirketid fik vi ofte
drejet Talen mellem Kirkegængerne hen på Lars Kruses
Heltebedrifter, særlig Peter Hjort, der selv stod i Rednings-
væsenet, forstod at fortælle om ham. Hvor ofte var ikke sendt
et lille kortfattet Telegram fra Skagen: En Damper, en Brig,
en Skonnert, en Fiskerbåd eller mange Fiskerbåde var bleven
kastet ind mod Revlerne — knuste og opslugte af det vrede
Hav, men hvor ofte sluttede ikke Telegrammet: »Så og så
mange Mand reddedes i Land ved Hjælp af Redningsbåden,
der førtes af Lars Kruse!«

Det var en uafbrudt, næsten uoverskuelig Række Bedrif-
ter fra 1850 til 1894. Den største, mest strålende var dog
Indbjærgningen af Mandskabet på den svenske Skonnert
»Daphne« d. 27. December 1862. Efter den Bjærgning var
det, Regeringen tilkendte ham det Sølvkors, som han dog
først fik 18 År senere — fordi det var bleven fremdraget, at
han engang som Dreng, sammen med andre Drengene, havde
opfisket og solgt et Stykke Blåtræ for syv Skilling!

Først Drachmanns skønne Bog »Lars Kruse« gav ham Oprejsning, men hvem ved det, måske var han uden denne Smålighed aldrig bleven den Mand, den Helt, han blev, ordknap, beskeden, næsten tilbageholdende, indtil Båden var i

Lars Kruse ved Båden.

Søen, og han, ridende på Rorpinden, med lynende Øjne satte over Revlen eller kovendte for en Brådsø.

Jeg mindes en Forårsdag (d. 9. Marts 1894), da Rygtet fløj som med Budstikke ud over Landet: »Lars Kruse er druknet.«

Han, der for få Dage siden på sit sidste Redningstogt under meget farefulde Omstændigheder havde frelst Besætningen på en tysk Skonnert, der strandede på Revet, var på en Fisketur i Nørrehav — i en let Storm af Sydøst — kærtret og druknet sammen med en 17årig ung Mand — hans Yndling ved Redningsarbejdet — medens to andre Fiskere var bleven reddet.

Nu havde Havet, med hvem han havde taget så mangt et Livtag, sejret over den gamle Kæmpe.

Jeg mindes især hans Begravelsesdag, som — hvor sært det end kan lyde — kom til at sætte Skel i vort Liv.

I Sandhed, nær og fjærn, fra alle Kanter af Landet, fra alle Samfundslag stævnedes man den Dag mod Skagen. Det

Lars Kruse som død.

summede af Bladreferenter i det lille Tog, det var lige ved at blive livligt; den smukke Stemning hjemme fra den ensomme Præstegård stod i Fare for at svinde.

Men da vi besøgte Enken i det lille, lavloftede Fiskerhus i Østerby, kun få Alen fra det frådende Hav, og kort efter i Ligstuen stod Ansigt til Ansigt med Skagens bedste, mest uforfærdede Mand, da var vi på én Gang i en Verden, hvor selv den reneeste, skønneste Stemning blev Lapperi ved Siden af Virkelighedens Storhed.

I den åbne Kiste på den hvide Pude hvilte det stolteste Hoved, jeg mindes nogen Sinde at have set, jeg så på Mun-

dens lange villiefaste Linie og var så bedrøvet over, at jeg ikke havde oplevet at møde det kloge, venlige Blik.

På den barkede højre Hånd var tatoveret hans Navn, højere oppe Frelseren på Korset og Tro, Håb og Kærlighed. Han havde ikke sluttet sig til Indre-Mission, han mente jo om dem, at de talte for meget og bestilte for lidt; men hver Søndag havde man set ham i Guds Hus, han sang og bad daglig, og hans sidste Ord havde været: »Herre Jesus, bevar min Sjæl.«

Folk strømmede ind. Vi så på Væggene de franske og tyske Hædersdiplomer, og Sølvmedaljerne var fremlagt tillige med det store Sølvbæger, Mænd og Kvinder på Sjælland havde skænket ham.

Vi læste den skønne Inskription:

»Ydmyg i Ordet,
stolt i sin Dåd,
kristen i Gerning,
Mand i sin Båd.«

Maleren Chr. Krogh sad og tegnede ham, Kranse kom ustandseligt — fra Kongen og fra alt, hvad der havde Navn i Danmark i de Dage.

Vi hørte Lars Kruses Enke sige:

»Hvis kan kunde se alt dette, vilde han sige, hvad skal al den Pral til, men tak dem alligevel alle de mange — mange —«

Jeg mindes ude ved Graven den alvorlige, gode, meget lange Omvendelsesprædiken af Stedets Præst, der lige så godt kunde være holdt ved en hvilken som helst anden Lejlighed end Lars Kruses Ligfærd.

Da han tav, var der nogle Øjeblikkes dyb Stilhed, det var, som hele den store Forsamling ikke kunde skilles, før der havde lydt et andet Ord over Lars Kruse.

Da gik min Mand frem og så højt og klart som ingen Sinde før sagde han:¹⁾ »Jeg vil gærne have Lov at udtrykke min Ærbødighed for ham, som ligger her, fordi jeg føler, at han var noget stort. Jeg fik ikke Lejlighed til at få sagt ham

¹⁾ Efter Bladenes Referat.

det, medens han levede, derfor vil jeg gerne sige et lille Ord ved hans Kiste: Vær tro til Døden, så skal du vinde Livets Krone! Det er, ligesom jeg i disse Ord hører hans Røst til os unge, som har Livet for os. Om Lars Kruse var en Kristen, det ved jeg ikke, det ved kun Vor Herre, men han var tro til Døden i Livets Gærning.

Hvorvidt nu denne Troskab var udsprungen af en ædel Mands Stolthed eller Kærlighed til Jesus, det ved jeg heller ikke noget om. Det får være det samme! Men et friskt og dejligt Minde har jeg bevaret om ham.

Bed den Bøn med mig, at Gud må hjælpe os til ligesom Lars Kruse at være tro til Døden i vort Livs Gærning her på Jorden og i det Liv, han har givet os i vor Dåb!«

Ja, stort mere var der ikke, men har Salomon Ret, når han siger, at Ord talt i rette Tider er som Guldæbler i Sølvskåle, så var disse Ord, udtalt med så stor Varme og Begejstring, et Guldæble i det Øjeblik.

Jeg stod ukendt nede i Forsamlingen og hørte Fiskernes taknemlige og bevægede Udbrud.

Vi læste senere i »Politiken« Drachmanns dejlige Vers om sin Ven:

»Han var så stærk, så stout og så støt,
så hel og fuldstøbt en Mand,
den stærkeste Åre, den støtteste Sjæl
i Danmarks klejnmodige Land —«

men når han tilføjer: »Hatten af Ho'det, du bitte Præst —« ja da frydede det mig at tænke på, at der havde lydt en Præstestemme, så menneskelig god og taknemlig som min Mands ved Lars Kruses Grav.

Der kom nu en mærkelig Tid. Det var, som om der den Dag ved Heltens Grav var bleven uddelt et Ridderslag led-saget af Ordene: »Ven, sæt dig højere op.« Der kom mange kjærlige Breve og Opfordringer til min Mand rundt omkring fra Vendsyssel om at komme og tale i Forsamlingshusene og prædike i Kirkerne, en Virksomhed, der førte til hans Forflyttelse i det følgende Efterår.

LUFT UNDER VINGERNE

NOGET af det bedste og sidste min Mand oplevede i Råbjerg var en smuk Sølvbryllupsfest hos Gårdejer Peder Poels i Ålbæk. Redningsmandskabet gav ved den Lejlighed deres Formand smukke Gaver.

Ved Bordet fik min Mand Lejlighed til at tale for en ny Kirke i Ålbæk. Særlig syntes det at gøre Indtryk, da han ud fra Grundtvigs Salme, »Kirkeklokke ej til Hovedstæder« skildrede, hvorledes Fiskerne, når de Morgen og Aften røgtede deres Gærning på Havet, vilde kunne ligge derude og høre Kirkeklokkens klangfulde Røst og alt, hvad den vilde have at sige dem. Da han mærkede, at han havde Forsamlingen med sig, begyndte han øjeblikkelig ved Bordet en Indsamling, der gav 646 Kr., hvilket må siges at være meget, indsamlet ved en Familiefest. En vidunderlig smuk og god Begyndelse.

Senere ved et Møde i Ålbæk Forsamlingshus, hvor Provst Dresler var tilstede, blev Summen til Kirkens Vedligeholdelse bragt op over 2000 Kr., hvad Ministeriet havde fordret, og et Udvalg skulde så arbejde videre til Sagens Fremme, min Mand skriver desangående til sin Fader: Jeg har nu skrevet om Sagen til vor egen »Visnemand«¹⁾ og til Onkel Frede Bojsen, det må vel hjælpe lidt.

Et fint og strålende Islæt i vi unge Præstefolks Liv var undertiden de Kunstnere, der allerede dengang hver Sommer boede hos Høgenhavs i Kandestederne.

Særlig havde vi megen Glæde af Maleren Pedersen-Mols.

---

¹⁾ Selv en Venstremand kritiserede sin Meningsfælle på Rigsdagen, hvis Arbejde i de År var lig Nul!

Han kom en Søndag efter Gudstjenesten ind for at forhandle med min Mand om at male ham. — »Søndag i Råbjerg Kirke« sådan var nok Tanken. Det blev dog aldrig til noget. Men vi havde både Gavn og Glæde af hans Besøg. Syntes vi, særlig efter den resultatløse Strid med P. Gårdbo, undertiden, at der var noget trist i Råbjerg, så fik vi absolut ikke Medhold hos Pedersen-Mols. Han, der elskede de fine Graavejrstoner, og som næsten havde det Valgsprog »Skidt med at male fint Vejr«, vilde ikke i mindste Måde ynke os. »Er der et Sted, hvor en ung Præstefamilie må kunne blive til noget, så må det da være Råbjerg«, slog han stadigt fast overfor os.

Derimod kan jeg huske, det gjorde Indtryk på ham, da jeg en Dag — min Mand ikke var hjemme — fortalte ham om min Mands og hans Moders kunstneriske Ungdomsdrømme, der for min Mands Vedkommende aldrig var bleven til Virkelighed.

Nogen Tid efter fik vi et lille Brev om at besøge ham i Kandestederne, »jeg maler på et Billede, som De og Deres Mand vil forstå!«

Det var hans dejlige Billede »Efterårstræk — Vildgæs og tamme Gæs« (Hirschsprungs Samling).

Jeg tror aldrig noget Kunstværk har gjort så dybt et Indtryk på os som dette, så meget af vort eget inderste Liv lå i dette Billede af de tamme Gæs, der — ak så forgæves — stræber at nå op til deres vilde Stamfrænder, som højt i Luften hæver sig over dem.

«Så er De altså også Digter,« sagde min Mand.

»To og to er de tamme Gæs bundet sammen,« sagde jeg spørgende.

»Ja, og det er vel nok det gode ved det,« sagde han smilende — måske lidt drillende, han var dengang selv ugift.

Vort Efterårstræk indskrænkede sig til Efterårsmøderne på Kvissel Højskole, men just der fik vi ofte Luft under Vingerne, så det bar lidt højere.

Jeg husker et Foredrag af Pastor Vestergård (Elling), om, hvorledes vi med Troens Pilevånd søge Evighedens klare Kilder, og den vil da vende sig mod Dåbens og Nadverens

Vandårer — ikke mod det skidne, stillestående Grundvand, der bringer så meget Ondt ind i vore Hjem — heller ikke mod Overfladevandet — den daglige Omgangstone, Vittighederne, Nyhedskræmmeriet — der aldrig vil kunne bringe sand Tilfredsstillelse.

Det var vist ved samme Møde, at Pastor Anker-Møller Klim talte om at være nænsomme mod vore Børn, ikke lade dem mærke vore Næringssorger, overvinde os selv og altid gå med dem ind i Aftenbønnens Verden. Og som det kunde være forud aftalt, talte min Mand derefter ud fra den lille Barnesang af Budde, »Jeg ved en dejlig Have«, om Bønnens Verden som den dejlige Have. Dog atter var det her som så ofte før Pastor Bugge, der anslog den dybeste Tone, idet han talte om, hvordan vi Mennesker hjælpes til at overvinde vor Dødsfrygt. Han var jo en Mand i sin Ungdomskraft, så man måtte undres over, at han havde tænkt så dybt just over det Emne, men Fremtiden skulde vise, at han af alle Talerne ved dette Efterårsmøde var den, der var Døden nærmest.

Jeg husker, at min Mand og jeg talte sammen om, at vi ligefrem længtes efter at komme hjem for at prøve at leve noget af alt det, vi havde hørt.

Der var (sikkert ved det samme Efterårsmøde) en smuk, ung Frue, vi alle lagde Mærke til og følte os tiltrukken af. Det var Fru Martine Dael fra Tandil i Argentina. Det hed sig, hun havde været hjemme for at gennemgå en meget alvorlig Operation, der kun tildels var lykkedes. I såfald tog hun sin Skæbne med det skønneste Heltemod, levende optaget af alt godt herhjemme og selv så øjensynlig med en større Horisont end vi andre.

Hun — der var i Besiddelse af Vendelboens mest karakteristiske, smukkeste Egenskaber, stemte vores alles Sind så rent og fint til senere med den største Glæde og Forventning at modtage hendes Mand Pastor Niels Dael. Engang jeg beklagede til hende, at Pastor Dael ikke blev i Jylland, men tog til Høve, sagde hun: »Jo Høve har fortjent ham, de dømmer klarest, de var ikke et Nu optaget af, at han ikke havde teologisk Embedseksamen.«

Vi fik en stor Oplevelse ved dette Efterårsmøde, idet den unge Gårdejer Niels Steffensen med sin Hustru Martha kom med en Opfordring fra Beboerne i Skallerup og Vennebjerg vest for Hjørring til min Mand om at søge det ledige Præstekald. Min Mand, der kun havde været tre År i Råbjerg, mente ikke, det kunde lade sig gøre, Ministeriet vilde sikkert nødigt så hurtigt igen have Vakance i det afsides Sogn — nå, selv var han jo også optagen af Tanken med den nye Kirke i Ålbæk, hvem ved måske også en ny Præstegård. Men Niels Steffensen og Martha var nu ikke lette at stå for.

Min Mand havde et Par Gange været og talt i Skallerups nye Forsamlingshus og fået et meget smukt Indtryk af Befolkningen, der var præget både af Vrå Højskole, den forhenværende Højskolemand Gårdejer Ludvig Bøgeskov og Pastor August Kristensens Forkyndelse, og deres gode, gamle Præst Schrader, der nu havde taget sin Afsked. I Skallerup var en ældre ejendommelig Lærer Møller-Lund, der dog nok var den, der havde sat det dybeste Præg. Han, der var påvirket af Ludvig Chr. Müller, og selv var en glimrende Fortæller, var en Mand af store Modsætninger. Ingen kunde være så herskesyg og skarp og samtidig så kærlig og hjærtensgod som gamle Lærer Møller-Lund. Snart kunde han virke som fuld-blods Frihedsmand, snart stokkonservativ, men kedelig, det var han aldrig.

Min Mand lovede at tænke over Sagen, og da han kort efter fik en Adresse fra så godt som hele Befolkningen, der senere indgik til Ministeriet, indgav han sin Ansøgning. På sin Fødselsdag d. 17. Novb. fik han to Telegrammer, et fra Æbeltoft, at han havde mistet sin elskede Moder, et fra København, at han var kaldet til Skallerup og Vennebjerg.

Og det er slet ikke for meget at sige, at vi i de 8 År, vi var i Skallerup og Vennebjerg, i mange Måder var som i et omsorgsfuldt Moderskød.

I SKALLERUP PRÆSTEGÅRD

SØNDAG før Jul blev min Mand indsat, vi var da allerede i Orden (takket være Niels Steffensen og Martha) i den store, anselige Præstegård bygget for ca. 50 År siden af Pastor Schött.

Der er i de fleste Præsteembeder en eller anden Præst i Fortiden, som har været denne Egns store Begivenhed, en Præst, som man tillægger en Mængde sælsomme Præstehistorier, som er kendt fra mange forskellige Steder over det ganske Land.

Pastor Schött var Skallerup og Vennebjergs Præstehelt i så Henseende, men i hvertfald havde han bygget en meget stadselig Præstegård. At han gik igen og blev set mange mærkelige Steder, især af Jordemoderens Jens, der en Sommer hjalp os i Haven, var jo næsten en Selvfølge.

Også i Skallerup var Landsbyen omkring Kirken og Præstegården fortrængt af Sandflugten, men det var, som den her pludselig var standset. Nordvest for Kirken kun skilt ved en Vej lå Klitten, som strakte sig ned til Havet, den var dog her langtfra så vild og øde som i Råbjerg. Men til den anden Side: frodige Marker og en Rigdom af store veldrevne Gårde.

Der var en strålende Udsigt fra vor Dagligstue over til den højtliggende Vennebjerg Kirke, bekendt for det enestående Panorama fra selve Vennebjergets Top. Begge Kirker var stoute Sømærker og hinanden så lig som to Tvillingsøstre, sagde en gammel Mand i Sognet med en vis Ømhed i Stemmen.

Vi fik kort efter vor Ankomst et Julebrev fra vor kære Ven Lærer Jensen-Hvirring i Rannerød i Råbjerg, hvori han blandt andet skrev: »Ja, jeg siger som min Kone, det er trist

nu i Råbjerg, det er, som om Hjærtet er revet bort; Råbjerg Præstegård var det rige, varme Hjærte i Råbjergs store Legeme. Tak for de År, De har varmet op her, det vil bære, ja, har båret velsignet Frugt — —.« Hvor vi elskede ham for det Brev, og hvor følte vi, at vi nu atter var kommen i så helt nye — højst tiltalende — men også vanskelige Forhold.

I det store og hele var Befolkningen som gamle Møller-

Skallerup Præstegård.

Lund: varmhjærtet, trofast og god, men også stejl og ømfindtlig, og hvor var de dog stærke og selvhjulpne.

De havde ligesom med fast Hånd nu taget sig af deres egen åndelige Udvikling — bygget Forsamlingshus, begyndt et rigt Foreningsliv, valgt sig en ung Præst efter deres eget Sind, og Gud nåde den, der vilde kritisere dette deres Valg, skulde han opdrages og retledes, vilde de nok selv besørge det.

Der er i disse første År et Brev til mit Hjem, hvor jeg en Smule forsagt skriver: »Vi har ved et Par store Bryllupper nu været sammen med de fleste af Sognets Folk, sunget med

dem, danset med dem og spøgt med dem, de synes også at være helt glade ved os, hvilket jo er meget fornøjeligt — men idag fulgte vi den fattige, kræftsye Kone fra Klitten til Graven, hende har vi fået Lov at være noget for, og hun var kommen til at holde af os, og det er mer end fornøjeligt, det er den Slags Oplevelser, man må have for at få lidt Tro på, at man har Lov at være Præstefolk. Hun havde en Søster, der efter Begravelsen kom hen og sagde, »ja, det sidste min Søster sagde til mig i Lørdags, det var, »Fruen har lovet mig, at hun en Sommerdag vil pynte min Grav««. Det er så underligt at tænke sig, at sådant et lille Løfte har kunnet fryde en Døende i hendes sidste Øjeblikke.«

I en Stabel på Kirkegården hang to Kirkeklokker. Endda de af alle Kræfter kimede — den store gamle fra 1563 dybt og rungende, den mindste fra et i 1807 strandet engelsk Skib mere lyst og klingende, blev der nu ikke den Kirkegang, vi havde drømt om efter den begejstrede Måde, min Mand var kaldet på, men ét forstod vi snart, at vi måtte praktisere et af Egnens gamle Ordspil: »Den bedste Vej fra Skallerup til Villerup¹⁾ går altid om ad Vennebjerg,« og det gjorde vi, så godt vi formåede, ganske let forresten at gøre det, vi var jo Genstand for en uendelig Godhed og Gæstfrihed.

En stor Del af de Familier, der havde været så interesseret i at få os til Sognet, var yngre Folk med Småbørn som vi selv, vi udgjorde efterhånden en virkelig Vennekreds, der omgikkes meget og gensidig havde stor Glæde deraf, det fremgår af et Brev fra min Mand til sin Fader et Par År efter vor Ankomst.

»Vi har haft dejlige Juledage: Juledag med Lys Kl. 8 Morgen i Vennebjerg Kirke, som Lærer Larsen havde fået dejligt pyntet. Den var fyldt til sidste Ståplads, og om Eftermiddagen Kl. 3 ved Lys i Skallerup på samme Vis. Jeg er taknemlig over, at Kirkegangen og Altergangen er taget lidt til for hvert År. Indre-Mission holder af og til Møder, men de gavner her Kirkegangen. Så er der den megen Selskabelighed, som

¹⁾ En gammel Herregård i Sognet.

vi er i, med vore Sognefolk, især Julegilderne, også de udvikler sig på en god Måde. Her som i alt andet er vor ny Lærer: Christensen os en udmærket Støtte, han er en velbeværet, god og hyggelig Mand, god Sanger i Kirken og elsket af Børnene, afholdt af Præst og Folk, så det kan ikke være bedre. — Men det var de store Gilder: Vi synger sammen og får gærne en god og ofte lang Forhandling igang om et eller andet Emne. Således forleden hos Chr. Budolfsens, om Kærlighedens Væsen: Mand, Hustru — Forældre, Børn — Børn, Forældre — Søsken — Venner. Det var en udmærket Forhandling, hvori Kvinderne deltog med Iver og stor Frimodighed, dog ikke altid lige logisk.

Jeg mente, at Kærligheden mellem Moder og Barn var den største og reneste Kærlighed, og heri samstemmede Lærer Christensens Hustru, der næsten holdt en Tale om sit Livs lykkeligste Øjeblik: da hun var bleven Moder. Men det blev Jørgen Bæks Hustru for meget, hun er ellers en mild og stille Kvinde, men nu sagde hun temmelig afgjort, mens hun så kærligt på sin Mand, at Kærligheden mellem Mand og Hustru var den største. Hun er nu barnløs, hvad ingen af os nænnede at hentyde til, så det var jo lidt ved Siden af, hvilket hendes ellers så kloge Mand dog øjensynligt ikke syntes at mene, at dømme efter det Blik, hvormed han sad og så på hende. Pludselig blev vi alle opmærksom på, at den unge Enke, som jeg før har skrevet om, Marie Østergård sad og græd og så sig hjælpeløs omkring, hun er i sin store Sorg så helt i Vilde-rede med Tilværelsen. Så måtte der brydes af og synges en Sang eller to. — — Vi forsøgte også selv at lave et fornøjeligt Julegilde for alle vore Konfirmander, vi havde jo som Hjælper de to prægtige Studenter, Thyras Broder Svend Lauesgård og hans Ven Andreas Otterstrøm. Konfirmanderne havde nok ikke kunnet begribe, hvad de skulde møde den Aften i Præstegården for. »Ska vi dans«, »ska vi ha Bivelløsning«, derimellem svingede Fantasierne, da de lagde Overtøjet ude i Gangen. De der holdt på »Bivelløsning« mødte med Salmebog, Katekismus, Testamente og dertil hørende Ansigtsudtryk.

Først sang vi deres kæreste Julesalmer og havde så Op-

læsning af Buddes: »Mellem Himmel og Jord«. Dernæst opførtes »Den lille Rødhætte« og »Svinedrengen«. Signe var først Rødhætte og dernæst Prinsessen, Nanna og Laura Hofdamer. Vores Mo'r var Mo'r, Svend Jægeren, jeg selv den gamle Bedstemor, der blev ædt med Hud og Hår, Strikketøj og Natpotte m. m. af Ulven Hr. Otterstrøm, der var grim at skue i min Pels med det lødne udad.

Disse Opførelser gjorde stormende Lykke og efter et festligt, solidt Kaffebord var det egentlig Meningen, at Gæsterne skulde taget Afsked, men Stemningen var tydeligt nok for mer. Så satte vi forskellige Lege igang, der havde sine Fataliteter, f. Eks. at der gik et temmeligt stort Skud for en overanstrengt Dreng, men det hørte da heldigvis ingen (d. v. s. alle).

Til allersidst glimrede Svend og Otterstrøm med et Fyrværkeri, vi håbe, at Præstens ungdommelige Julegilde står i et smukt Skær, selv om en af Tilskuerne ved Fyrværkeriet i sin store Forbauselse gabte så højt, så en Gnist faldt ned og brændte hans Tunge!

For mig var det nogle rige År. Det var let med Sognets mange intelligente Kvinder at løse forskellige små, kvindelige Opgaver, som vi havde megen Glæde af.

Efter min Svigermoder havde min Svigerinde Fru Inga Lønborg Jensen og jeg gennem Docent Feilberg arvet Stillingen som Konsulent i Håndgærning ved Højskolerne. En fire, fem små Rejser hvert År til forskellige Højskoler opfyldte og opmuntrede mig meget.

Jeg har her Lyst at meddele en lille Hændelse, der viser, hvor fejlagtigt en Mand undertiden kan blive bedømt af en Kvinde.

På en Københavnsrejse vilde jeg tage ud og hilse på Docent Feilberg og takke for den udviste Tillid.

På Vesterbrogade spørger jeg en midaldrende Herre om Amicivej, han giver al mulig Oplysning. Men da jeg drejer ned ad Amicivej, ser jeg, at Herren er tæt bag ved mig og — følger mig. Det forekommer mig pludseligt, at hans Udtryk er skummelt! Jeg går hurtigt til, men da jeg står på Trappe-

gangen udenfor Docent Feilbergs Dør, er Herren der næsten øjeblikkeligt. Jeg kan nu tydeligt se, at hans Udtryk er ikke alene skummelt, men forbryderisk!! og vil lige til at hvæse »Skurk«!!! da han til min Bestyrtelse stikker en Nøgle i Døren. Det er, den mod mig så venligsindede og forstående Docent L. Feilberg.

Dog endnu mere Glæde fik jeg af en anden Opgave. En Dag fik jeg Brev fra Forfatteren Zakarias Nielsen, om jeg vilde påtage mig at være Redaktør af en lille Afdeling i »Søndagsbladet«? Jeg måtte skrive om alt, hvad der lå mig på Hjærte, lige fra det dybeste og inderligste til Mad og Rengøring — 1½ à 2 Spalter om Ugen, 4 Øre Linien. Det var Fru Jutta Møller, som havde henledt hans Opmærksomhed på mig. Jeg var meget glad, og aldrig har jeg før eller siden haft så mange Veninder som i de ti År, jeg skrev i »Fra Hjem til Hjem«, sådan havde jeg kaldt det lille Afsnit af Bladet.

Og endelig skrev jeg, mens vi var i Skallerup, min første Børnebog »En lille Historie om de fire små Piger — —«. Det var lige ud af min daglige Verden, min Mand havde så ofte i Mørkningen hørt mig fortælle for Børnene, en Dag opfordrede han mig til at skrive just sådan, som jeg fortalte. Han fik vor kære Veninde Malerinden Frk. Marie Hatting fra Ølgod (nu hos Bing og Grøndal) på Besøg, og så gik det løs i 14 Dage, jeg skrev, og hun illustrerede.

Bogen fik den hjærteligste Modtagelse, ikke mindst af alle de forstående Højskolemennesker, jeg havde lært at kende gennem min Konsulentvirksomhed.

DEN GAMLE PRÆST DØR

DET allerskønneste, vi oplevede i Skallerup og Venneberg, var dog det År — 1896—97 — da min gamle Svigerfader Pastor N. J. Jensen, efter at have taget sin Afsked, og fordi han selv ønskede det, flyttede op til os, og det var ikke alene, fordi han var den kloge, kærlige og fromme gamle Mand i sin Omgang med os, så hver Dag ligesom blev os en Helligdag, men det var især, fordi han fik så uendelig god Indflydelse i Sognet. Det var helt rørende, som Befolkningen forstod ham og det Vidnesbyrd, han aflagde, ikke alene gennem sine Ord men gennem hele sin Færd iblandt os.

Det var den sidste Aften han levede. Min Mand var mange Mil borte til Præstekonvent, jeg havde været oppe at pusle i min Svigerfaders Værelse til Natten og satte mig hos ham for at få vor sædvanlige Aftenpassiar.

Forårshimlen var smuk og klar, vi tændte ikke Lys. Han sad i sin Lænestol og talte med Liv om sin overståede Sygdom — en ganske let Influenza.

»Det er så forunderligt, sådan en Rolle Nætterne spiller i en Sygdom, det kommer vel af, at man sover mere om Dagen, end man selv ved af — disse mine Sygdomsnætter i denne lille Sygdom har været så forunderlige, gamle Minder og nye Håb har kæmpet og stridt om mine Tanker, og så Angst — Angsten for Døden, der jo kommer en Gang med sin Sum af Sygdom og Smerte — å, hvem der kunde blive fri for at lide — men Gud skal råde for mig, når og hvorledes.« —

»Du skal se,« sagde jeg. »Gud nænner ikke at lade dig lide meget.«

Han hørte ikke efter mig, men vedblev:

»Jeg har i disse Nætter tænkt så meget på min gamle Moder, den fattige Skolelærerenke fra Østofte, hun led så meget i sit Bryst, klagede sig tit derover, jeg har aldrig tænkt så meget på hende før, som nu i denne Sygdom.«

»Ja, jeg har nok mærket, at du har tænkt på hende, du har jo talt om hende næsten hver Dag i den sidste Månedstid.«

Han så glad på mig.

»Har du mærket det — hende i mit Skrivebord ligger nogle gamle, slidte Ravperler; det var min eneste Arv efter hende, når Jeres Børn bliver store, da skal du give dem til den sødeste.«

Han sad og stirrede ud for sig, så sagde han:

»Du har flyttet med Billederne, her er bleven så kønt, der sidder jeg med min lille Nanna, hun putter sig ind til sin skikkelige Mand, det vilde hun nok, selv om han kun var »skikkelig«, men det var han da også, var han ikke?«

Han lo, men med Vemod, og jeg skyndte mig at sige: »Det er et dårligt Billede af dig, ved jeg nok, men vi fik tegnet efter det, just fordi hun sidder så kønt ind til dig; siden Fru Holmbergs Bog¹⁾ vil vi jo bevise Verden, at I just har været så lykkelige, så forelskede som måske ikke mange.«

»Å, det nytter ikke,« sagde han, »jo mere man vil bevise af den Slags, jo snarere tror Folk, at der nok alligevel var noget om det, at vi ikke var lykkelige og ikke passede sammen — — nej, der var kun én Gang, at Nanna havde Trang til at drage fra mig, og det var ikke en jordisk Brudgom, der fristede hende, — det var efter Toms (hendes ældste Søn) Død, at hun flere Gange sagde til mig: »Mand, når jeg ser et Stjærneskud, så ved jeg nok »hvad jeg ønsker, — så ønsker jeg, jeg var oppe hos Tom, og så græd hun som et lille Barn — — nu er hun deroppe.«

»Hvilket Møde det har været,« sagde jeg halvt ængsteligt.

¹⁾ Cicilie Båth-Holmberg: »En Kvindeskæbne«, S. 46 — »her skulde hendes Begavelse gå under, her vilde hun lidt efter lidt sløves og forkvales. Hun var ikke skabt til Hustru for denne stille, hverdagsagtige Præst — — o. s. v.

Han så så alvorligt, slet ikke gammelmandsrørt på mig og sagde: »Ja, thi det tror vi da.«

Det var den sidste Formiddag. Skønt han nu følte sig rask, var jeg dog vedbleven at rede hans tykke, hvide Hår; jeg vilde også nødigt miste denne Gærning, jeg syntes, det var, som jeg gennem denne Hjælp kunde yde ham de Kærtegn, jeg ellers ikke rigtig kunde komme med.

»Thyra,« sagde han, »Påskan nærmer sig, ved du, hvad jeg gjerne vilde — vaskes fra Hoved til Fod — gå den renset i Møde; jeg synes, jeg tør bede dig hjælpe mig med dette Arbejde, som ingen har gjort for mig, siden jeg var et lille Barn.«

Jeg hjalp ham, og da det var forbi, var han slet ikke træt, men sad i sin Lænestol, medens Aprilsolen næsten overvældende strålede ind.

Jeg hentede ind en Lillie lige i Udspringet, en dejlig Blomst, og stillede den med Stolthed i Solskinnet på Bordet foran ham.

Han smilte: »Ja, Foråret er dejligt, der er Grøde i al Ting, i Blomster, og i mit gamle Skrog med, ser Du, hvordan jeg spiser.«

Formiddagen var helt festlig, syntes jeg, og jeg løb ned efter vor lille mindste Pige, der havde fået en smuk, lys Kjole, jeg pyntede hende og gik op med hende — han lo til hende: »Du lille Inga, Solen i Skallerup Præstegård!« Så gik vi ned, det var den Tid, han plejede at hvile efter Middag.

Da Kaffen senere blev bragt op, lå han på sin Seng, indrullet i det Tæppe, kærlige Kvinder i Æbeltoft havde skænket ham, med Hånden fredeligt under Kind og var — død.

Han var endnu varm, på Skrivebordet lå beskrevet Papir, hvorpå Blækket endnu var vådt, Lillien havde pludselig udfoldet sig. Hans Ansigt var mildt og roligt, med en forunderlig Højhed over sig. Nu var hans Dagværk endt, et rigt og stærkt Liv, og Gud tog ham i en Søvn, vilde nu ikke prøve ham mere.

Og som han i sit Liv var til Velsignelse, var han det nu også i sin Død; det blev så velsignet klart, at denne sidste, lille Sygdom havde været hans sidste Lutring og Renselse,

og at Gud havde hørt hans Suk den foregående Aften over Døds lidelsen.

Han havde glædet sig så meget til Påsken, bestemt at ville prædike 2. Påskedag. Ren og god, som han var, kom han nu til at fejre den et langt bedre Sted — ja, det tror vi.

Han skulde i en nær Fremtid holdt Foredrag i Forsamlingshuset. Blandt hans Papirer lå et lille Udkast til den Tale, han vilde have talt over Ordene:

»Iøvrigt, Brødre! Hvad som helst, der er sandt, hvad der er ærbart, hvad der er retfærdigt, hvad der er rent, hvad der er elskeligt, hvad der har godt Lov, enhver Dyd og enhver Hæder: derpå giver Agt. Hvad I også har lært og annammet og hørt og set på mig, dette gør, og Fredens Gud skal være med eder.« (Paulus's Brev til Filipp. 4. Kap. 8. Vers.)

Mænd fra Skallerup rejste den lange Vej med min Mand og Liget til Æbeltoft, hvor han jordedes ved sin Hustrus Side. De satte ham i Taknemlighed en smuk Marmortavle i Æbeltoft Kirke.

Der er Mennesker, der efter deres Død gør det så let for os efterlevende at tro på Opstandelsen. Sådan var det med N. J. Jensen. Han levede ligesom stedse hos os, talte til os, og de mangfoldige dejlige Breve vi modtog i Anledning af hans Død var med til at male ham lyslevende for Øje. Jeg griber i Bunken et Brev fra hans Yndling, Seminarieforsøger Stig Brædstrup: — »Der i denne Kirke har jeg hørt mangt et Ord af ham, som jeg gemmer, og som jeg vil bevare, så længe jeg lever. Men først og fremmest vil jeg sige, at det, der for mig og mange var det bedste ved din Faders Forkyndelse, det var dette, at man skønnede, at den bares frem af en inderlig from, ydmyg og elskelig Personlighed. Og så den gamle Præstegård; jeg glemmer aldrig Studereværelset. Mørkt og koldt var det jo, men hvor følte man ikke en velgørende Hygge, når man der blev bragt til Sæde. Ansigt til Ansigt med den gamle Præst. Jeg måtte derind, så ofte jeg var hjemme, og altid er jeg gået derfra med en Følelse af at være bleven beriget. De sidste Gange, jeg besøgte ham, talte vi om din afdøde Moder. Det slog mig, at han talte om hende, som man

taler om en Ven, der er rejst bort for en lille Tid, men som man ved, man snart igen skal se. Men hvor var ikke just det ejendommeligt for din Fader, denne jævne Måde at tale om Døden på.« — — Der står i et Brev fra en Kvinde i Æbeltoft til ham¹⁾: »De er nu borte, aldrig mere måske skal jeg se Dem og høre Deres Røst, der viste mig Frelsen for Tid og Evighed. Når jeg nu sidder og husker efter, så er det svært at huske, hvad jeg dog så gjerne vilde, Deres Ord til os, jeg kan ligesom ingen samle, men så står hele Deres Liv iblandt os frem for mig, og det er en Prædiken for mig, som jeg aldrig kan glemme.«

Ideellere Præsteliv er vel sjælden ført, — ingen Jagen efter store Embeder. Da han engang efter Opfordring søgte et større Embede, kom der en mangfoldig underskreven Opfordring fra hans Menighed om at blive; det rørte ham inderligt, han tog sin Ansøgning tilbage og søgte ikke siden.

---

¹⁾ Skreven til ham lige efter hans Afrejse fra Æbeltoft.

DET GRUNDTVIGSKE PRÆSTEKONVENT I VENDSYSSEL

MIN Mand fik i disse År ofte Opfordring til at søge et eller andet Embede, således bad gamle Pastor Rønne ham om at søge Sønderup ved Slagelse, og gennem Højskoleforstander Grønvald-Nielsen, Vestbirk, og andre blev han opfordret til at søge til mit elskede Østbirk og Yding. Begge disse to Steder fristede meget, men Skallerup og Vennebjerg var bleven os så uendelig kær efter min Svigerfaders Liv og Død heroppe, det var, som alt omkring os nu spirede og grønnedes.

Og så vort dejlige grundtvigske Præstekonvent.

Jeg havde aldrig kunnet glemme det vidunderlige vestjydske Præstekonvent, som jeg skildrede i rosenrøde Farver for Fru Kristine Therkelsen på Vrå Højskole.

Den Højskole er det storslåede Midtpunkt for grundtvigsk Åndsliv i Vendsyssel. Forstander Therkelsen var også en af de særprægede Jelling Seminarister, der næsten altid først måtte et Vend om ad Friskolen. Hans Hustru, Fru Kristine Therkelsen, der havde været Elev paa Grundtvigs Højskole, var ikke én af de Profeter, Vor Herre omtaler, som ikke er agtede i deres Fædreland, tværtimod, deres første Højskole Ste num blev oprettet i hendes Hjemso gn og blev straks af stor Betydning for hele Egnen. Hun var én i sit Privatliv forunderlig stærk og god Kvinde, hvis Indflydelse som Ringe i den klare Vandskorpe sås tydeligt vidt omkring Hjemmet og Gærningen i Vrå.

Man kunde måske beslutte, ikke at ville tale med hende om alt; det var ganske ligegyldigt, sad man ene med hende i hendes hyggelige Stue, hvor der ligesom altid var Harmoni

og god Tid, og hendes klare, brune Øjne forventningsfuldt var fæstet på én, så kunde hun læse i hver Fold i Sindets Dybder, hun var som en Skriftestol til Trøst og Glæde for mange Mennesker.

Therkelsens havde i de År, vi kom til Vendsyssel, vovet at trække deres Teltpæle op og flytte til det mere centralt be-

I bageste Række: Fru Gudrun Bertelsen. Pastor Thomas Bugge. Fru Thyra Jensen. Pastor Frede Jensen. Højskoleforstander Therkelsen. Pastor Jens Bertelsen. Frøken Astrid Therkelsen.

I mellemste Række: Pastor Rasmus Vestergård. Fru Laura Kristensen. Pastor Erik Begtrup. Pastor August Kristensen.

I forreste Række: Provst Albrecht Sørensen. Fru Vestergård. Fru Kristine Therkelsen. Fru Begtrup. Fru Antonia Bugge.

Liggende: Frøken Herdis Therkelsen. Frk. Ragnhild Therkelsen.

liggende Vrå, dristigt nok, men det var lykkedes så godt, så Højskolen stadig kunde udvides.

Nu havde de som Svigersøn og Medforstander fået den unge Theolog Jens Bertelsen, en af de friskeste og elskeligste Præsteskikkelser, vi har mødt.

Såsnart Fru Therkelsen tog det i sin Hånd, havde vi straks et udmærket Konvent, hvor vi ofte hveranden Måned — samledes til to Dages festligt Samvær med Gudstjeneste, Altergang og en udmærket Diskussion.

En Dag før Konvent hos os i Skallerup samledes vi i Hjørring hos Fotografen. Fru Therkelsen blev anbragt i Midten og fik mange smukke Ord som den, der havde fået Tanken med dette Konvent. Jeg husker, at jeg skumlede, »hun kunde nok have sagt, at Tanken var min.« Fotografiet viser tydeligt den Dag i Dag mine grimme selvkredsende Tanker. Moralen: »Gå aldrig til Fotograf, før du har overvundet dig selv.«

Vi var nu ellers overmåde glade i hinandens Nærhed. Der går det Sagn, at vi, engang vi skulde til Konvent i Elling og hele »Banden« altså omtrent var samlet, da vi havde nået Frederikshavn, da skal have gjort et så lystigt og lykkeligt Indtryk, så to Handelsrejsende ikke kunde styre deres Nysgerrighed, men udtalte: »Undskyld, men De skal vel ikke kunne sige os, hvad det er for et Selskab? Vi er jo vant til at rejse og kender alle Slags Mennesker, men disse kan vi ikke blive klog på, de synes os meget mærkelige?«

Da de hørte, at det var Præster med deres Koner, en anset Højskoleforstander med Familie og en gammel Provst — R. af D. p. p. var de efter Sigende længe smækbedøvede af Forbauselse.

UENIGHED MED BISKOPPEN. OPBRUDSTANKER

DER skulde dog komme forskellige Ting ind i vort Liv, som måske nok gav Anledning til at min Mand søgte og fik en anden Arbejdsplads.

Han havde en Vinter den Sorg, at det kom offentligt frem, at en Dreng blandt hans Konfirmander sammen med en noget ældre Broder som en Hævnaakt havde overfaldet en gammel, svagelig, ubemidlet Mand, slået ham så brutalt i Hovedet, så han faldt om og besvimeede og led et stærkt Blodtab. De unge Mennesker havde forladt ham i den Tilstand.

Da Drengen et Par Dage efter kom til Konfirmandforberedelse, holdt min Mand ham tilbage og talte længe indtrængende med ham. Drengen var meget stejl, uden Spor af Anger, end ikke Fortrydelse. Min Mand gik da op for at tale med Forældrene.

Faderen kom med hidsige, brutale Udfald mod Døb, Konfirmation og alt vedrørende Kirken, han åbenbarede tydeligt, at han egentlig ikke i mindste Måde gik i Rette med sine Drengene, de havde kun »betalt lige for lige«.

Drengene havde nemlig i lange Tider fortrædiget den gamle Mand, idet de, når de gik til og fra Skole, kastede deres Kammeraters Huer ind i hans lille Kornmark, der derved jævnlige blev nedtrampet. I den Anledning havde Husmanden engang givet ham, der nu gik til Konfirmation, en kraftig Lussing, den var det, som skulde hævnnes.

Da min Mand ikke kunde komme videre, erklærede han, at det foreløbig var ham umuligt at konfirmere Drengen, hvortil Faderen sagde, at var det ham endelig om at gøre at få Drengen konfirmeret, skulde det nok ske.

Professor Frederik Nielsen, der Året før var bleven Biskop

i Ålborg, sendte efter at have læst en Avisnotits om Voldsdåden et Par Dage efter gennem Provsten min Mand en Skrivelse, som i Uddrag lød således: »Jeg beder Deres Højærværdighed gennem vedkom. Præst at få oplyst, om dette måtte forholde sig rigtigt, ligesom jeg også udbeder mig nærmere Oplysning fra Præsten dels om den unge Voldsmænd, dels om hans Forhold og den sædelige Tilstand i Sognet, i hvilken denne Sag giver et så sørgeligt Indblik — —.« Min Mand indsender nu en omhyggelig Redegørelse for, hvad han allerede havde foretaget sig i denne Sag, og sluttede med at sige, at dette, som her var sket, ikke i mindste Måde stod som Udtryk for de sædelige Tilstande i Vennebjerg.

Imidlertid har en Ven af Drengens meget velbegavede Fader omtalt Sagen på en hel anden Måde for Biskoppen, og nu får min Mand et myndigt og ret overlegent Brev fra denne, hvori han bemærker, at det er bleven ham klart, at Konfirmanden kun har haft en overordentlig ringe Del i den beklagelige Begivenhed o. s. v. — og at Barnet ikke må holdes borte fra Konfirmationen denne Gang, og at man tør håbe, at en ærlig og forstandig Forhandling med Barnet, der sigter på at vække hans Tillid og gode Følelser, vil kunne nå sit Mål — —,« også Faderen blev taget i Forsvar, »at Faderens stærke Udtalelser om Dåb, Konfirmation o. s. v. snarere er et Udtryk af en hidsig Vendelboes Harme end Udtryk for en grundfæstet Overbevisning — — der er i Befolkningen i Vendsyssel en hård Naturgrund, der kan blive hårdere, hvor den mærker sig miskendt — — forsåvidt Pastor Jensen fremdeles skulde være utilbøjelig til atter at antage Drengen, hvad jeg meget vilde beklage både for Menighedens og Drengens og også for hans egen Skyld, vil jeg ikke have noget imod, at Pastor . . . . . (en yngre Nabopræst) konfirmerer ham, når han dertil er villig.« Dernæst tilbyder Biskoppen at komme tilstede og tale et Forligelsens Ord både med Præsten, Faderen og Drengen, enten samlede eller enkeltvis.

Min Mand har i sin første Skrivelse til Biskoppen ikke alene skildret sin flere Timer lange Samtale med Faderen, men også inderlig oprigtigt sin Sorg over det Væv af Usandhed, der i Forvejen klæber ved Konfirmationen, så længe den

på så mange Måder griber ind i det praktiske Liv vel især på Landet, med sin efterfølgende Erklæring i Skudsmålsbogen — og tillige hans Frygt for, at hvis dette foreliggende Tilfælde ikke toges alvorligt, vilde Konfirmationen i Skallerup og Vennebjerg synke ned til et skæbnesvangert Lavmål.

Nu følte han sig forrådt af sin Biskop, der pludselig sætter mere Lid til Drengens end til den gamle overfaldne Mands Udsagn. Efter min Mands Erindringer fra Eksamensbordet, hvor Professorens håndfaste Overlegenhed havde kørt ham sønder og sammen, kunde han levende tænke sig, hvorledes Situationen med Biskoppen som Mægler i en Sag, hvor Biskoppen på Forhånd havde taget Parti, vilde falde ud, og hvorledes et Nederlag af den Art vilde indvirke på hans Fremtidsstilling i Sognene. Han vilde og kunde ikke allerede om få Uger konfirmere denne vilde, hårde Dreng, og han vilde ikke gå med til denne Mægling, og dette sidste kunde måske blive det mest skæbnesvangre, han ventede intet af Biskoppens Nåde.

Der kom nogle tunge Dage for os, vi var enige om, at han skulde stå fast, uden Hensyn til hvad det kunde føre til, vi talte i de Dage meget om Pastor Olrik, der blev tvunget til at tage A. S. til Alters. Jeg fik min Mand til at tøve med Svaret. En Dag, han troede, jeg kun vilde til Hjørring, rejste jeg til Vrå og rådførte mig med Jens Bertelsen.

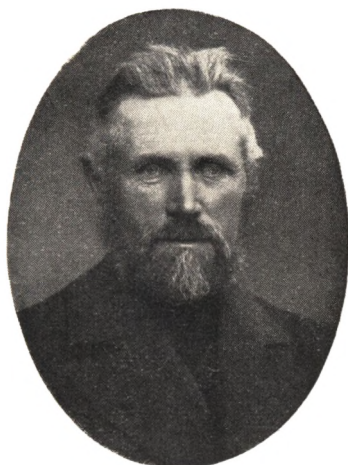
Jeg tror jo nok, at jeg efter at have skildret vor vanskelige Stilling med fem små Børn, hvis det gjaldt Embedsfortabelse, når min Mand nu nægtede at gå med til Mæglingen, — havde drømt en barnlig Drøm om, at man på Vrå skulde tilbudt os en Lærer- og Lærerindestilling ved Højskolen, med det i Baghånden vilde det jo være en let Sag at stå Biskoppen imod.

Det skete dog ikke, og jeg udtalte heller ikke det Håb tydeligt. Derimod skrev Jens Bertelsen et kønt Brev til Biskoppen, hvorefter jeg rejste til Ålborg. Da jeg ved Afskeden sagde til J. B., at jeg syntes, det så ret mørkt ud for os, sagde han hjærteligt: »Å hvad, Frede handler jo efter sin bedste Overbevisning, så kan det aldrig se mørkt ud.« Det var mig en stor Trøst.

Biskop Nielsen var da hverken til at hugge eller stikke i, og jeg angrede inderligt, at jeg bag min Mands Ryg var taget ud at tale med ham.

Da mærkede vi pludseligt, at vi boede midt iblandt vort Folk, gode, trofaste, forstående Venner, der ligesom havde villet se, hvor fast min Mand stod, kom nu og vilde stå sammen med ham.

Først vor Nabo Niels Steffensen på den gamle Gård Knolde, der allerede i Middelalderen var omtalt som Bosted for en Væbner. Han var Medlem af Stiftskonventet, det var jo også ham, der på Kvissel Højskole havde opfordret min Mand så inderligt til at søge Skallerup og Vennebjerg.

Niels Steffensen.

Dernæst den milde, men meget mandige Jens Nielsen, Amtsrådsmedlem, Ejer af Gården Lophave (lad op Have) i Vennebjerg. Og fra Gården Dale i Vennebjerg, Sognerådsformanden Kr. Madsen.

De afgav følgende Erklæring: »Vi undertegnede erklærer herved efter vor Opfattelse af . . . . . og hans Sønners Færd ved denne Lejlighed og tidligere, at Pastor Jensen har handlet rigtigt i at afvise Drengen, ja, det vilde have været uforsvarligt af ham overfor den almindelige Stemning i Skallerup-Vennebjerg at have antaget ham til Konfirmation.«

Tillige medfulgte følgende to Erklæringer: »Undertegnede erklærer, at mine Børn . . . og . . . stadigvæk under deres Skoletid har været ligefrem forfulgte og ofte slåede af Drengen . . .« Undertegnede erklærer herved, at mit Barn . . . . . for 6 År siden som lille Pige i Skolen blev slået af Drengen . . . således, at to Ribben knækkedes og Lungen beskadiget, og man betvivlede Barnets Liv . . . . .«

Sammen med disse Erklæringer sender min Mand så sin

sidste Skrivelse til Biskoppen, som han har sluttet således: »Jeg vilde nødig, at dette skulde blive til yderligere Fortræd for Drengen; jeg har skrevet dette for at begrunde min Afvisning, hvorved jeg tror at have gjort, hvad der burde gøres for at bringe Drengen til alvorlig Eftertanke, at han mulig siden kan blive en værdig Konfirmand.«

Den foreslåede Mægling omtales slet ikke.

En Ugestid efter ved Konvent i Ålborg forhandlede Biskoppen med min Mand og den Nabopræst, der var villig til at konfirmere Drengen. Efter min Mands Henstilling dog først om et halvt År »såfremt Drengen til den Tid arter sig vel.« Som en Mærkelighed kan anføres, at Biskoppen få År efter foranlediger, at den mod ham så imødekommende Præst tager sin Afsked.

Ja, min Mand kunde jo nok føle det som en Sejr, dog havde der været noget over Biskoppen, da de mødtes til Konvent i Ålborg, så min Mand, da han kom hjem, sagde noget lignende som Kong Pyrrhos af Epiros: »Vinder jeg sådan en Sejr til, da er det ude med mig.«

Vi havde haft det så godt med den (nærmest) højkirkelige, men så forstående Biskop Vilh. Skousboe, hans Visitats i Råbjerg havde lyst op i vor fattige Tilværelse, til mig havde han endog i Bordtalen sagt: »En Skål for hver Rose bag Klitternes Rand — —« det glemte jeg ham nok ikke i Hast, — og så nu at leve som i væbnet Fred med vor højtansete, grundtvigske Biskop Frederik Nielsen, den Tanke pinte os.

Der rejses Valgmenighed i Vrå med vor gode Ven Jens Bertelsen som Præst, det er festligt og frydefuldt, ingen forjener bedre end han en sådan mere fremskudt Plads.

Men en Dag har vi en Samtale med Pastor August Kristensen, han ikke alene glæder sig i al Almindelighed over, at Vendsyssel nu får sin Valgmenighed, nej, han siger med Fynd og Klem, at vi skal glæde os, om vore bedste mest udviklede Folk forlader os og går til Valgmenigheden.

»Kan Du det,« spørger vi spagfærdigt.

»Ja, det tror og håber jeg da.«

Særlig jeg er svært klejnmodig efter den Samtale, jeg

føler, at vi ikke har det Mod, hvorom der synges i Folkevisen, »så skar han Braden af sit Bryst, hængte den på Lindekviste«.

Et Brev til min Moder giver noget af, hvad jeg i den Tid føler: — — »vi har frydet os i den inderligste Taknemlighed over hver lille Fremgang i Kirkeliv og Kirkegang og kærlig Forståelse, vi kan ikke slippe vore kæreste og bedste Venner over til Valgmenigheden, hvad har vi dog så tilbage? Er Frede da ikke Valgmenighedspræst så godt som nogen, når de selv har bedt ham om at søge hertil og ansøgt Ministeriet om at få ham. Men det ligger ligesom i Luften, måske også i vor egen Sjæl, at var vi virkelig gode, grundtvigske Præstefolk, så måtte vi kunne glædes over Valgmenighedens Trivsel, selv på vor egen Gærnings Bekostning. August Kristensen kan. Kampen mod Fritænkeriet det er så ligetil

Niels Jensen Jørgensen.

— og Indre-Mission kan ofte stille sig sådan, så den Kamp ligesom giver sig af sig selv, men kæmpe mod Venner for at beholde andre Venner, hvem kan udholde den Kamp?»

Så vidt jeg erindrer, delte min Mand ikke den Bekymring, der også var ganske overspændt. Derimod var der en anden Bekymring: et af vore Børn skrantede, og der var dengang megen Tuberkulose i Sognet, min Mand talte i den Anledning undertiden om at komme til mildere Himmelstrøg med vor lille Nanna.

En Dag læser vi om det yndige Vignæs på Lålland, min Mands Granonkel Pastor Harald Bojsen har engang været Præst i Vignæs, der er nok noget at bygge videre på. Og så er det økonomisk set ikke så lidt mindre end Skallerup både i Nutiden og især i Fremtiden, dette sidste forekom os mærkeligt beroligende, slog næsten Hovedet på Sømmet. Min Mand søgte og fik Vignæs.

Børnene græd, indtil vi fortalte dem, at nu kom vi til de varme Lande, den Vending kendte de fra H. C. Andersen, og Forventningen om Æventyret var vakt.

Det blev altså ikke vore Venner, men os selv, der forlod vor egen Forsamling, for det var dog det, denne Befolkning var og altid er vedblevet at være for os.

Omtrent samtidig med os forlod August Kristensen Vendssysel, hvor man havde elsket ham, som ikke mange Præster i Danmark er bleven elsket.

Også vi mærkede Vendelboernes varme, stærke Følelser.

Tyve År efter til min Mands 60 Års Fødselsdag blev han glædet med en Sang fra en af vore bedste Venner, Gårdejer Niels Jensen Jørgensen, et af Versene viser især, hvorledes denne Kreds af gode Mennesker så og ser på min Mands Gerning i Skallerup og Vennebjerg:

»Når Hvede du sigted fra Avner
I Menneske — Tanke og Sind,
Du lukked i Regnbuefarver
Guds Godhed og Kærlighed ind.
Du viste os herlige Veje
Til lyse, livsalige Land,
Du gav os Håbet i Eje
Om Mødet på Livets Strand.«

EFTERSKRIFT

DE gamle Koner elsker at sy Kludetæpper. De finder frem alle de hengemte, brogede Rester, der hver har sin lille Historie at fortælle, og føjer dem sammen så snildt, de formår.

Jeg har grebet i den gamle Folkekirkes Kludebunke og fundet frem de små Stumper og Stykker, der havde Værdi for mig og søgt at samle dem.

Skulde jeg aldrig komme videre i dette Arbejde, må jeg slutte med at besvare et Spørgsmål et af mine Børn forgangen Dag stillede til mig: »Moder, finder du Livet dejligt?«

Jeg svarede Ja. Og når jeg kunde det, da var det, fordi mit Hjem gennem de mange År, var de gamle Præstegårde i den gamle Folkekirke som endnu — det tror jeg — har en berettiget Plads i vort Folks Liv.

Men vi kan ikke ønske, at Fremtiden må blive som Fortiden, vi er træt af de forskellige Retningers indbyrdes Strid, vi er træt af alt det, der er sagt så enkelt og klart i den gamle Salme:

»På vort eget Nat og Dag
Stirre vi med Velbehag,
Det forstyrrer Freden — —«.

Vi længes efter Fornyelsen og jo ældre vi er, jo mer spejder vi efter det, der skal virkeliggøre vore Anelser og Drømme.

I Pastor August Kristensens gamle Sogn: Tårs i Vendsyssel hvor der i Mands Minde har været levet så åndeligt rigt, sker der i disse Dage en Nydannelse, der varsler rigt og smukt for den gamle Folkekirke.

En Søn af vor Ungdomsven den forlængst afdøde Pastor Thomas Bugge — Lægen i Tårs har nylig sammen med sin Lægegerning fået folkekirkelig Anerkendelse som Præst, han ønsker, uden Løn eller Vederlag i sin Fritid at arbejde som Præst i det store Tårs Sogn.

Hvor lidt det ligner de begavede Præstesønners Optræden, dem vi husker så godt fra vor første Ungdom.

Det er så smukt, men vi kan dog måske forstå det.

Men langt ud over vort fattige snævre Sinds Erfaringskreds står derimod Sognepræsten i Tårs Pastor Bjerre, han der har været den glædeste og ivrigste for at få denne unge Hjælpepræst ved sin Side. Det er, som den gamle Salmes Slutningslinier bliver helt nærværende og levendegjorte:

»Lad os Jesus en og hver
Som vort Liv og Lys få kær,
Det gør Enigheden«.

NAVNEREGISTER

- Anker-Møller (Klim), Side 252
Barfod, Frederik, 101
Bay, Anthon, 60, 66, 71
Bay, Chr. Poulsen, 84
Bertelsen, Jens, 246, 250
Berntsen, Klaus, 17
Birkedal, Uffe, 147
Birkedal, Vilh., 31, 72
Blicher (Clausen), Jenny, 140, 141, 142
Bojsen, Emil, 113, 114, 124, 156, 161, 162
Bojsen, Frits, 16, 17, 21, 22, 23, 24, 43
Bojsen, Harald, 26, 253
Bojsen, Peter, 17, 145
Bredstrup, Stig, 178, 243
Bruhn, 168, 171, 172
Bugge, Thomas, 232
Carlsen, Vilhelm, 130, 213
Clausen, Johannes, 134, 135, 136, 137
Clausen, Sophus, 161
Exner, J., 216, 217
Eskesen, Morten, 17, 23
Feilberg, Ludvig, 238
Grundtvig, N. F. S., 76
Guldberg (Provst), 10, 166, 170
Gårdbo, A. P., 211, 212
Hatting, Marie, 196, 239
Helveg, Frederik, 17, 27, 30
Holm, R. J., 26, 28
Høgsbro, Henriette, 56, 57
Jensen, J. P., 126, 128, 129
Jensen, Nanna, 93, 96, 105, 115
Jensen, N. J., 96, 177, 240, 241, 242
Konradsen (Hvirring), 16
Kristensen, August, 208, 209, 253
Kristensen, Martin, 16
Kruse, Lars, 225, 226, 228, 229
Køster, Holger, 14, 50, 51, 54
Køster, Janus, 10, 13
Køster, Kamilla, 51, 52
Lammers, Frigga, 168, 169, 170, 180
Lange, Mads, 73
Larsen, Morten, 176, 195, 196
Leth, Constance, 75
Lønborg-Jensen, Inga, 108, 180, 238
Madsen, Peder, 179
Madvig, Dr., 39, 40
Mathiesen (Sygehuslæge), 158, 159, 160, 166, 171
Møller, Eli, 99, 107, 112
Møller, Jutta, 239
Mørk-Hansen, (Provst), 138, 139, 219
Nielsen, Frederik, 179, 248, 249, 252
Nielsen, Zakarias, 239
Nygård, Frederik, 152, 155
Olrik, Jørgen, 179, 182, 183, 185, 186, 192, 250
Petersen-Mols, 230, 231
Pontoppidan, Morten, 146, 175
Rosendal, Hans, 26, 27, 28, 40, 41
Schrøder, Ludvig, 208
Skousboe, Vilhelm, 252
Svendsen (Jelling), 25, 41
Therkelsen, Jørgen, 245, 246
Vestergård, Rasmus, 207, 231